

Faşizme, emperyalizme, feodalizme ve her türden gericiğe karşı

PARTIZAN

Sayı: Ağustos 2017/90

Siyasi Dergi

Fiyatı: 7.50 TL

ISSN: 2149-1216

HAYIR BİTMEDİ!

DAHA SIKI, DAHA SAĞLAM,

DAHA KARARLIYIZ

Son verilerle ekonomik durum ve egemen sınıflar içindeki çelişkiler

Devlet teorisi ve Türkiye’de devletin yeniden restorasyonu

Rojava’da savaş ve inşaa devam ediyor

Marksizm’de ulusal sorun ve HBDH üzerine

Kaypakkaya’yı anlamak...

Çalışma tarzı üzerine

102 yıllık Ermeni Soykırımı

Dünü ve bugünle Filistin tarihi

PARTIZAN

BÜROLAR

Ankara:

Ataç 1 Sokak 13/4 Yenişehir
Tel: (0312) 433 10 23

İzmir:

Konak Mh. Faik Muhittin
Adam Cd. Nafis Tınaz Çar-
şısı
No: 28 Kat: 1/102 Kemeraltı
Tel: (0232) 484 72 83

Erzincan:

Ordu Cd. Ordu İşhanı Kat: 3
Tel: (0446) 223 45 82

Bursa:

Atatürk Cd. C. Koruyucu İş-
hanı Kat: 5 No: 524 Osman-
gazi
Tel: (0224) 225 15 05

Mersin:

Bahçe Mh. 4604 Sk. No: 2/2
Akdeniz Tel: (0324) 232 10
60

Dersim:

Moğultay Mh. Sanat Sk.
Hüseyin Güngör İşhanı Kat:
1/2

İçindekiler

Sunu Sayfa 3

Son verilerle ekonomik durum ve
egemen sınıflar içindeki
çelişkiler
Sayfa 5

Devlet teorisi ve Türkiye’de
devletin yeniden restorasyonu
Sayfa 15

Rojava’da savaş ve inşa devam
ediyor
Sayfa 35

Marksizm’de ulusal sorun ve
HBDH üzerine
Sayfa 42

Kaypakkaya’yı anlamak...
Sayfa 76

Çalışma tarzı üzerine
Sayfa 94

102 yıllık Ermeni Soykırımı
Sayfa 106

Dünü ve bugünüyle Filistin tarihi
Sayfa 152

Yaygın süreli ISSN: 2149-1216

Nisan Yayımcılık ve Basım Sn. Ltd. Şti.

Yönetim yeri: : Asmalı Mescit Mahallesi İstiklal Cad. Terkos Çıkmazı Terkos Han 7. Kat No: 1/702
Beyoğlu/İstanbul Tel: 0212 2937376 e-posta: nisanyayimcilik@hotmail.com
Sahibi ve Yazışleri Müdürü: Fatih Hatayoğlu **Baskı:** Baskı: Ezgi Matbaacılık
Çobançeşme Mh. Sanayi Cd. Altay Sk. No: 10/A Blok Yenibosna/İstanbul

SUNU

Merhaba

15 Temmuz Darbe Girişimini “Allahın lütfu” olarak değerlendiren AKP’nin, hem siyasi iktidar içinde hem de halk kitlelerine yönelik “muhaleteti ezme” hareketinin adı olan Olağanüstü Hal’de bir yılı geride bıraktık. Ülkeyi Kanun Hükmünde Karar-namelerle (yani hiçbir gereksiz engele takılmadan, bu engelleri aşmak için gerek-siz zaman kaybetmeden) yöneten AKP/Erdoğan iktidarı bu süreç boyunca on binlerce kişiyi hapse atarak, işten çıkartarak, başta grev hakkı olmak üzere emek-çilerin haklarını birer birer tırpanlayarak, kendi propagandasını yapan medya dı-şında tüm medya kuruluşlarını hedef tahtasına koyarak, gözaltında ve hapishanelerde işkence uygulamalarını rutin hale getirerek, sokakları militarize edip kadın ve LGBTİ+’lar açısından giderek daha çok güvensizleştirerek, doğanın ta-lanını ve rant alanına çevrilmesini tek bir imzayla sağlayarak vs. vs. “çökertme” planlarını uygulamaya koydu.

Ancak elbette halk kitlelerinin iktidara karşı olan öfke ve hareketi, onların her istediğini yapmasının önündeki en büyük engel hala. Ki bunun son süreçteki en önemli iki kanıtı (OHAL sürecinde de dinamizminden bir şey kaybetmeyen Kürt halkı ve kadınlar dışında), referandum sonrası “hileli sonucu” kabul etmeyen on binlerin sokağa çıkışı ve de KHK’larla işten atılan Nuriye ve Semih’in direnişi çev-resinde oluşan ve giderek genişleyen direniş halkası...

Bu gündemlerin yanı sıra son süreçte kamuoyuna da yansıyan kimi sorunları-mızı, politik alana ve sınıf mücadelesine yoğunlaşarak çözeceğimizi, devrimciler arasında yaşanan sorunların çözüm yolunun ustalarda ve tarihimizde olduğunu bilerek hareket etme konusundaki kararlılığımızı sürdürürken, görevlerimizi ak-satmadan yerine getirme kaygısının ağırlığıyla dergimizin 90. sayısıylabirlikteyiz.

Bir sonraki sayımızda buluşmak üzere...

Partizan

SON VERİLERLE EKONOMİK DURUM VE EGEMEN SINIFLAR İÇİNDEKİ ÇELİŞKİLER

►► Devlet, egemen sınıfların temsilcisidir. Egemen sınıfların kendi aralarındaki rekabet, devlete de yansır. Aslında hakim olan siyasi parti aracılığıyla da devlet bu çelişkilerin bir tarafıdır. Devletin görevlerinden biri de bu çelişkileri yönetilebilir halde tutmaktır. Fakat, bütün çelişkilerde olduğu gibi denge hali değil dengesizlik esas olduğundan, güçlere bağlı olarak çelişkiler değişir, hatta bazen egemen sınıfların bazı fraksiyonları bu mücadelede tamamen etkisizleşir. ◄◄

Referandum öncesinde iktidar olmanın tüm olanakları kullanılarak “evet” çalışması yapıldı. Cumhurbaşkanı ve Başbakanın dışında tüm bakanlar sahadaydı. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı da “Üretken Türkiye Konuşuyor” isimli toplantıları Türkiye’nin 12 ilinde yapmaya başladı. Fakat yapılan toplantılara davetli olduğu halde TÜSİAD’ın katılmadığı anlaşıldı. Bakan Bülent Tüfenkçi’ye bu konu sorulduğunda “Burada daha çok evetçiler var” diyerek TÜSİAD’ın referandum sonrasına katılma kararı aldığını belirtti.(1) TÜSİAD açıklama yapmasa da, hükümete yönelik eleştirileri ve son dönemde yine artırdığı “demokratik değerler” vurgusu, “hayır” diyeceği konusunda hükümetin de bir şüphesi olmadığını gösteriyordu. Türkiye’nin en büyük sermaye gruplarına ev sahipliği yapan TÜSİAD’ın, hatırlanacak olursa 2010 Referandumu öncesinde de “demokratik değerler” gibi vurguları öne çıkarttıkları, fakat hükümetin onların önündeki tüm engelleri temizlemesiyle suskunlaştıkları bilinir.

2016 yılına gelindiğinde Ali Koç, hükümete açıkça teşekkür etmişti: “Hükümetimiz bizlere Cumhuriyet tarihinin en önemli programlarını, teşviklerini yetiştiriyor. Hiçbir dönemde sanayicilere bu imkan sunulmamıştır.”(2) Gerçekten de TÜSİAD’ın en büyük gruplarından Koç şirketi 2016’nın Ocak-Haziran döneminde 31.1 milyar TL gelir elde etmiş, 1.4 milyar TL de kâr sağlamıştır. Sabancı

Grubu'nun ise aynı dönem verileri sırasıyla 25 milyar 551 milyon TL ve 1 milyar 890 TL olmuştur.(3) Bu durumda doğal olarak TÜSİAD'ın iktidar partisinden toplantısına gitmeyerek açıkça "hayır" demiş olmasını neye yormalıyız? Son aylarda daha sık vurguladıkları "hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına" mı yormalıyız? Türkiye'nin en önemli sermaye grubunun bu tavrının elbette ki bunlarla ilgili olduğunu söylemeliyiz. Tekelci burjuvazinin, her zaman için esas kaygısı kâr oranıdır. Elbette ki bu kâr oranının tutturulmasında, devletin çıkardığı yasalarla aldığı siyasi kararlarla önemli bir etkisi vardır. Bu kararların tek elci burjuvazinin herhangi bir kanadının lehine olup olmaması, onun aynı zamanda "iktidar bloku"ndaki yerine ve etkisine bağlıdır.

Devlet, egemen sınıfların temsilcisidir. Egemen sınıfların kendi aralarındaki rekabet, devlete de yansır. Aslında hakim olan siyasi parti aracılığıyla da devlet bu çelişkilerin bir tarafıdır. Devletin görevlerinden biri de bu çelişkileri yönetilebilir halde tutmaktır. Fakat, bütün çelişkilerde olduğu gibi denge hali değil dengesizlik esas olduğundan, güçlere bağlı olarak çelişkiler değişir, hatta bazen egemen sınıfların bazı fraksiyonları bu mücadelede tamamen etkisizleşir vs. Elbette ki TÜSİAD Türkiye'nin halen en önemli sermaye gruplarını içinde barındırmaktadır. TÜSİAD'ın ekonomik ilişkide olduğu AB ve ABD halen Türkiye'nin de en çok ekonomik/mali ilişkisinin olduğu emperyalist devletlerdir. Fakat son yıllarda AKP'nin eline geçen devlet imkanlarıyla, siyasi tercihlerini farklı yönlerde kullanmayı çalıştığını, devleti yasama, yürütme, yargısıyla buna göre şekillendirmeye çalıştığını görüyoruz. Bu şu anda sadece güçlü bir "eğilim" olarak ortaya çıkmışsa da incelenmesi ve bunun politik alana olabilecek yansımalarının ortaya konulması önem taşımaktadır. Bu bağlamda yazımızda öncelikle Türkiye'nin açıklanan ekonomik veriler üzerinden durumuna, TÜİK'in yaptığı son metodolojik değişimlerle vardığı Türkiye sonucuna ve bir ölçüde AB ile yaşanan krizlerle Ortadoğu ittifaklarına ışık tutacağını düşündüğümüz Körfez ülkeleriyle ilişkilerine değineceğiz.

Her şeyiniz yalan!

Referandum çalışmalarında burjuva partilerinin birbirlerine sürekli olarak yalancılıkla suçladığına tanık olduk. Hatta cumhurbaşkanı Erdoğan, CHP ve lideri için *"Her şeyiniz yalan! Akşam yatıyorsunuz yalan, sabah kalkıyorsunuz yalan!"* diyerek seslenmiş ve CHP'nin yalanlarını yeni yalanlarla "düzeltmişti". TÜİK'in son metodoloji değişimine ve çıkan sonuçlara bakınca bizim de içimizden "her şeyiniz yalan" sözlerini tekrarlamak, ama bu sefer bunları halkın tarafından or-

taya koyarak düzeltmek dışında bir seçeneğimiz kalmıyor.

2016 yılı büyüme rakamı % 2.9 olarak açıklandıktan sonra hükümetin ilgili ilgisiz tüm bakanları ağızları kulaklarında bu veriyi kullandılar. Eğer 2016 son çeyrek verileri de daralmayı gösterseydi Türkiye teknik olarak resesyona (durgunluğa) girmiş olacaktı. Neyse ki TÜİK var ve ekonomide işler tıkırında gidiyor. TÜİK 2016'da milli gelir istatistiklerini hem rakamsal büyüklükler hem de metodolojik olarak yenilemişti. Yapılan yenilenmelerin ayrıntısına girmeyeceğiz, ama oluşun sonuçlar önemli.

Yeni yöntemle birlikte artık resmi olarak kullanılabilecek işçi başına reel üretim, sektörel fiyat deflatörleri gibi veriler elde edilemiyor. Bu da *“özellikle tarihsel iktisadi analizler için son derece büyük eksiklik anlamına geliyor.”*(4)

TÜİK'in yeni metodolojisiyle birlikte; milli gelir hesaplarında geçen veriler ile yine TÜİK tarafından yayımlanan ulusal ekonomiye ait diğer veriler arasında ciddi tutarsızlıklar ortaya çıkmış durumdadır. Örnek vermek gerekirse, sanayi sektörü yıllık bazda % 3.9 büyüme göstermiş gibi gözükürken, sanayi istihdamı % 0,7 büyümüştür. Yani sanayide “istihdamsız büyüme” olmuş olmaktadır. Fakat hizmetler sektöründe üretim % 0.8 gerilerken istihdam bu sefer % 5.2 artmıştır. Erinc Yeldan'ın deyimiyle “büyümesiz istihdam” olmuştur!

Açıklanan verilere daha geniş bir zaman dilimi içerisinde baktığımızda, TÜİK'in bu değişime neden ihtiyaç duyduğunu daha iyi anlıyoruz. TÜİK, güncelleme yılı olarak daralmanın % 5 yaşandığı 2009 yılını alıyor. Buna bağlı olarak 2013'te % 8.5, 2014'te % 5.2, 2015'te % 6.1 olarak büyüme yaşandığı açıklanıyor. Fakat büyüme artarken enflasyonun da işsizliğin de nasıl arttığına dair bir açıklama yok.(5)

Eski seriye göre 2002-2007 arasındaki 6 yılda büyüme ortalaması % 6.81 idi. 2010-2015 arasında ise % 5.21'di. Fakat yeni seride durum tam tersine döndü. Birinci dönem ortalaması % 7.11 iken ikincisinde % 7.36 olmuştur. (6) Bu iki dönemin tersyüz edilmiş olması özellikle liberal kesimlerden gelen bazı eleştirilerin önünü kesebilecek niteliktedir. Çünkü ilk dönemdeki ekonomik büyüme genel olarak IMF ve AB çıpasının varlığına bağlanıyor, hükümetin özellikle AB ile ilişkilerinin önemine dikkat çekiliyordu. Fakat artık bu eleştirilerin zemini kalmamıştır. Hükümet rahatça farklı siyasi yönelimlerine bu verileri gerekçe gösterebilir. Rakamların bu tersyüz oluşunun nedenleri konusunda TÜİK'in yapılmış bir açıklaması yok. Görebildiğimiz kadarıyla akademisyenler tarafından da pek gerekçelendirilemiyor.

Bu büyüme rakamlarından sonra açıklanan % 11.3'lük enflasyon, Tür-

kiye'nin düşük büyüme-yüksek enflasyon sarmalında olduğunu göstermektedir. Bu durum da Merkez Bankası'nın (MB) faiz tartışmalarının tekrar güncelleştirmektedir. AKP "faizler düşük olursa, yüksek büyüme olur" savının geçersizleşmiş olduğu tezi, TÜSİAD'a yakın çevrelerce dile getirilmeye başlandı. Dolardeki yükseliş de, bu çevreler tarafından faize bağlanmaktadır. Dolar-faiz eksenindeki tartışma, aslında doğrudan yukarıda bahsettiğimiz sermaye grupları arasındaki çelişkinin yansımasıdır.

2016 büyümesi yakından incelendiğinde tarım ve sanayide daralma yaşanırken, inşaatın % 47'ye varan rekor oranda büyüdüğünü görürüz.(7) Faizin artırılması, yüksek kredilere ihtiyaç duyan inşaat sektörünü tehlikeye sokacaktır. Nitekim yazının ilerleyen kısmında görüleceği gibi inşaat sektörü kendisine geçilen bu faiz kıyağına rağmen her an durgunluğa girme riskiyle karşı karşıyadır. AKP, inşaat sektörünün son yıllarda yükselen ve açık bir şekilde Körfez ülkelerince de desteklenen inşaat sektöründen esas gücünü almakta ve bunun sonucu olarak da imkanlarını buraya seferber etmektedir. Diğer taraftan Dolar'ın yüksekliği özellikle dış borcu yüksek olan özel sektörün pek çok kısmını ve elbette ki TÜSİAD'ı da rahatsız etmektedir. Bunu sanayi sektörünün daralmasıyla düşündüğümüzde, TÜSİAD'daki şirketlerin seslerini yükseltmeye başlamalarını, devletin KHK'lar ile ekonomiye doğrudan hükümetin siyasi tercihleri yönünde müdahalelerinden rahatsızlığını anlarız. Başkanlık sistemiyle de bunun resmileşecek ve süreklileşecek hale gelmesi, TÜSİAD'ın "hayır" demesinin nedenlerindenidir.

Yazımızın ilk bölümünde düşük büyüme-yüksek enflasyon ve faiz-döviz tartışmaları üzerinde durmuştuk. Türkiye'de yaşanan krizlerin önemli bir kısmı döviz krizi olarak yaşanmıştır. Ekonomik yapının bir sonucu olarak dış sermayeye olan bağımlılık bu sonucu doğurmaktadır. Türkiye açık ara, net sermaye ithalatçısı olan bir ülkedir. Somut verilerle belirtirsek 2010-2015 arası Türkiye'ye 336 milyar Dolar yabancı sermaye girmiştir. Türkiye'den de Ortadoğu'dan Afrika, Asya'ya şirket açan sermaye grupları, Frankfurt borsasında hisse senetleri olan bankalar veya çeşitli ülkelerde emlağa bağlanmış rantlar vasıtasıyla aynı dönemde dış dünyaya 23 milyar Dolar sermaye ihraç etmiştir.(8) Erdoğan'ın Türk sermayesinin dünyanın dört bir tarafına gittiğine dair övgüsünün kaynağında aslında Türkiye'nin emperyalizme bağımlılığını gösteren bu rakamlar vardır. Türkiye'ye gelen sermaye, üretken yatırımlardan ziyade borsa, tahvil, faiz gibi alanlara akmaktadır. 1998'den beri, Türkiye'de milli gelirin yatırıma ayrılan oranı % 19 civarlarında seyretmektedir. Bu gerçeklik, emperya-

lizme olan bağımlılığın kendisini sürekli olarak üretmesine yol açmaktadır. Türkiye'nin sıcak para akışına yani dövizle olan bağımlılığı, vurguladığımız gibi sayısız krizinin nedeni olmuştur.

Döviz krizinde önemli göstergelerden biri, dış borç oranlarıdır. Borçların dövizle alınması, kurdaki oynaklığın her zaman büyük riskler oluşturmaya yol açmaktadır. Dış borcun milli gelire oranı 2011'de % 39.3 iken, 2015'te % 55.4 olmuştur. Yani kritik eşik sayılan % 50'yi geçmiştir.

Bilindiği gibi Türkiye 2000'lerden sonra IMF'nin müdahaleleriyle yaptığı "yasal reformlarla" borçları kamu yerine özel sektöre kaydırды. Özel sektörün mevcut durumda net açığı 212 milyar Dolar'dır. Yapılan bu kaydırmayla, devletin bilançolarında rahatlatma görülürken ve bunun sonucunda meydanlarda "IMF'ye borcumuzu sıfırladık, üstüne para verdik" nutukları atılabilirken gerçekte büyük bir borç batağı içerisinde yüzülmektedir. Bunun da faturası her zamanki gibi isterse işler olağan haliyle yürürken parça parça olsun isterse kriz dönemlerindeki birden yoksullaşmayla olsun halktan karşılanacaktır. Şimdi bu mekanizmanın popülist yollarla nasıl işletildiğine biraz daha yakından bakalım.

Her şey satılık: Barınma, sağlık, ulaşım...

Burada yalnızca son dönemlerde inşa edilen Osmangazi Yavuz Sultan Selim ve Marmara köprüleri ile şehir hastaneleri dolayısıyla gündeme gelen hazine garantili inşaat projelerini örnekleyeceğiz.

İsparta, Eskişehir ve Tekirdağ'da şehir hastaneleri ihalelerini alan Akfen Holding Başkanı Hamdi Akın, verdiği röportajda açıkça Hazine desteği olmasaydı bu işe girişmeyeceklerini söylemiştir. Temenni olarak da yeni ihaleler içinde devletin şirket sahiplerinin kur risklerini üstlenmeye devam etmesini istemiştir.(9) Bu örnekte de açıkça görüldüğü gibi her ne kadar özel sektör borçlanmış olsa da, devlet Hazine aracılığıyla onların tüm riskini üstlenmektedir. Ocak ayında çıkarılan KHK ile de tüm şirketlere devlete olan borçlarında kur sabitlemesine gidilmiştir. Bunun yanı sıra, sıklıkla burjuva medyada dahi örneklandırıldığı gibi köprüler için taahhüt edilenin altında aracın geçmesi durumunda veya hastanelerde hasta sayısının az olması durumunda devlet para ödemektedir. Bunun dışında da köprüler, hastaneler için devlet kira ödemektedir. Yani neresinden bakılsa çok büyük bir soygundan bahsetmiş oluyoruz.

Bunlarla birlikte geçiş garantisi verilmesi, ulaşım da toplu taşımacılığın değil her zaman için bireysel araç kullanımının yaygınlaştırılması anlamına gelmektedir. Bu aynı zamanda ulaşım hakkının sınırlandırılması demektir.

Elbette ki köprüleri yapan firmaların inşaat sektöründen olmaları da işin diğer yanındır. Yazımızın ilk bölümünde vurguladığımız gibi büyüme, inşaat sektörü üzerinden sağlanmaktadır. Fakat bu hikayenin sonuna gelinmiş gibi görünmektedir. Aslında egemenler neyin çok fazla reklamını yapıp, büyük fırsat vs. olarak gösteriyorlarsa, orada onlar açısından belli sorunların başladığını düşünmek gerekir. Özellikle 15 Temmuz'dan sonra inşaat sektörü, sıfır faizli kampanyalar dahil olmak üzere çok sayıda kampanya yaptı. Yakın zamanda da inşaat-finans bütünleşmesinin bir parçası olan ama aynı zamanda içinde bulunan krize çözüm olarak gösterilen "gayri menkul sertifikası" ihraç edilmeye başlandı. Bu sertifika ile "ev yerine hisse al" denmektedir. "Devlet, bir şirketin inşa edeceği ya da yapımına başladığı konut projesini finanse etmek için menkul kıymet çıkarıyor. Kağıdı alan yatırımcı biriktirerek ya ev alıyor ya da ileride artacak değerinden nemalanıyor." (10) Daha açık bir anlatımla, küçük birikimlere dahi el konuluyor.

Bu modelle konutlar hızlı bir şekilde yatırım aracına dönüştürülmektedir. 2007'de çıkarılan mortgage yasasından sonra, bu sertifika ile "barınma hakkı" ortadan kalkmaktadır. Bu durum Birleşmiş Milletler tarafından "barınma hakkının finansallaşması" olarak tanımlanıyor. Yani, *"finansal piyasaların ve firmaların konut sektöründe daha önce eşine rastlanmayan hakimiyeti"* olarak tanımlanıyor. (11)

Fakat tüm bunlara rağmen, inşaat sektöründe oluşan 1 milyon konut stoku eritilemiyor. İnşaatteki bu plansız-kontrolsüz büyüme kriz yaratıyor. Devletin çok büyük desteklerine rağmen 700 milyon Dolar'lık Sarphan Finans Park projesini üstlenen Yeni Sarp İnşaat'ın iflasını istemesi sadece bir başlangıç gibi görünüyor.

Burada kısa da olsa özel şirketlere garantör olan devletin ödeme gücüne bakmak önemlidir. Buna göre kısa vadeli dış borçların, TCMB rezervlerine oranı % 107'dir. Yani her ne kadar devlet garantör olmuşsa da, elindeki miktar, herhangi bir ödememe durumunun yaşanmasında vaziyeti kurtaracak ölçüde değildir.

1970'lerden itibaren Latin Amerika, Doğu Asya ülkelerinin yanı sıra Türkiye'de de yaşanan krizler döviz sıkıntısı ve borçlanma üzerinden olmuştur. Hem uluslararası sermaye hareketleri hem de Türkiye'nin ekonomik yapısının sonucu olan sıcak paraya bağımlılık benzer krizin habercisi durumundadır. AKP hükümeti, inşaata ağırlık vererek ve gelecek bölümde de göreceğimiz üzere denetimden uzak olan Körfez sermayesine yüzünü dönerek bu süreçten çık-

mayı planlıyor görünmektedir. Bu yönelim, kendiliğinden bir şekilde, iktidar blokunda TÜSİAD şirketlerinin aleyhine bir durum oluşturacaktır. Bununla birlikte iktidarda olsa bile devlet aygıtına şimdiye dek tam anlamıyla hakim olmayışını sonlandıracak olan Başkanlık sistemi tam da burada TÜSİAD'ın referandum konusundaki "hayır"ını anlamlandırmaktadır.

Halkların "hayır"ı ise, bu sermaye kesimleri ile onların siyasi temsilcilerinin arasındaki çelişkiyi büyütmenin ve ezilen muhalif kesimlerin seslerini daha gür bir şekilde çıkarmaları anlamını taşımıştır. Mesele bu ekseninde yaşanan hareketliliğin yeni ve güçlü politikalarla, yeni araçlarla daha üst boyutlara sıçratılmasıdır.

Başkanlık sistemi tartışmalarının yoğunlaşması ve referandumla sonuçlandırılması özünde AKP ile temsil olunan egemen blokun devlet aygıtına hakim olma hamlesiydi. Elbette ki referandumda çıkan evet sonucu, daha yüksek bir oranda olsaydı bile, aygıtta hakim olabilme ve kendi ekonomik-politik-ideolojik tercihleri doğrultusunda yön verebilme koşulu her halükarda yine de sınırlı olacaktı. Çünkü devlet iktidarı ve aygıtları, hem egemen sınıfların kendi iç çelişkileri hem de halkın muhalefeti dolayısıyla her zaman aktif bir mücadele alanıdır.

Yazımıza devam etmeden önce politik ve ideolojik iktidarların ekonomik iktidarın basit bir ifadesi olmadığı gerçeğini tekrar hatırlatmak gereklidir.(12) Bu anlaşılmadığı zaman, Türkiye'nin en büyük sermaye grubu olan TÜSİAD'ın "rahatsızlığı"na çok anlam verilemez. Oysa özellikle AKP döneminde TÜSİAD'a rakip olarak çok farklı sermaye gruplarının çıktığını ve bunların da hükümetin desteğiyle hızlı bir şekilde palazlandığını görebiliyoruz. Zaten ortaya çıkan çelişkilerin de temelinde bu durum mevcuttur.

"Evet" sonucunun çıkmasıyla birlikte özellikle ekonomi çevresinin gündeme getirdiği konu AB ile ilişkiler olmuştur. Fakat AB'nin bir nevi "kırmızı çizgi" olarak belirttiği idam konusunun, referandum gecesinde bile hemen gündeme getirilmesi AB ile ilişkilerin daha da gerilmeye devam edeceğini göstermiştir.

AKP'nin iktidara gelişinden sonra belirgin olarak yüzünü Körfez ülkelerine dönmek istediğini ve bunun adımlarını attığını görüyoruz. Körfez ülkeleriyle siyasal temaslar 2000'li yıllarda başlamış, 2010'lu yıllarda zirveye ulaşmıştır. Bu ilişkilerin gelişmesi elbette ki Körfez'de biriken petro-Dolarların gidecek liman arayışıyla da ilgilidir. Bunun yanında AKP hükümetinin özellikle AB emperyalistlerini "dengeleme" isteği ve ayrıca geliştirdiği inşaat sermayesi için bir Pazar alanı olarak görmesi Körfez ülkelerini önemli kılmıştır. Bununla birlikte, 11 Eylül'den sonra ABD'nin "Büyük Ortadoğu Projesi" (BOP) olarak geçen ve Erdo-

ğan'ın da bir dönem "eşbaşkanlık" yaptığı oluşumun siyasi hedeflerinin de önemli bir etkisinin olduğu görülmelidir.

Körfez ülkeleriyle ilişkiler artıyor

Körfez ülkelerinin Türkiye'nin ticaret hacmi içindeki payı 2003'te % 1.7 iken, 2014'te % 3.9 olmuştur. İthalat ve ihracat payları 2003 yılında sırasıyla % 0.5 (362 milyon Dolar) ve % 3.5 (1.677 milyar Dolar) iken 2014 yılında sırasıyla % 2.7 (6.582 milyar Dolar) ve % 5.7 (9.115 milyar Dolar) olmuştur. 2013 yılında Körfez Arap ülkelerinden gelen doğrudan yabancı yatırım miktarı 880 milyon Dolar'la toplam doğrudan yabancı yatırımın % 9'unu oluşturmuştur. Aynı yılda tüm Avrupa ülkelerinin payı 6.4 milyar Dolar, ABD'nin ise 343 milyon Dolar'dır.(13)

Bu rakamlar Körfez'le olan ekonomik ilişkilerin düzenli bir şekilde arttığını göstermektedir. Bunlarla birlikte esas ağırlık AB ülkelerindedir.

Körfez sermayesi, gayrimenkul yatırımlarını İstanbul başta olmak üzere Yalova, Sakarya, Bursa, Kocaeli ve Trabzon'da artan şekilde yoğunlaştırmaktadır. 2013'te Türkiye'de 735 bin metrekarelik mülk varken, 2014'te 2 milyon metrekareye yükselmiştir.

15 Temmuz sonrası borsadan çıkışlar olurken ve Türkiye'nin riski yüksek görülürken Türk şirketler Körfez ülkelerinden 1.2 milyar Lira'lık talep topladı. Kredi derecelendirme kuruluşu Moody's Türkiye'nin kredi notunu yatırım yapılabilir seviyenin altına düşürdüğünde Katar sermayesi Armada Group, Doğu Karadeniz'de 1 milyar Dolar'lık sağlık turizmi, atçılık, Marina yatırımları planladığını söyledi. 2005'ten beri Katar'da 2.5 milyar Dolar civarında 7 proje teslim eden Tekfen Holding'e Katar devleti 2.1 milyar Dolar'lık otoyol projesi verdi.

Körfez ülkelerinin finans sektöründeki payı da artmaya başlamıştır. Türkiye bankacılık sektöründeki payları % 12'yi aşmış durumdadır. Çeşitli alanlarda devam eden işbirliği ticaret ve askeri alanda da artmaya başlamıştır. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (SIPRI) uluslararası silah transferi eğilimleri raporuna göre ilk 100 savunma sanayi şirketi listesinde 74. olan haberleşme ve elektronik sistemler üreticisi Aselsan'ın son yıllarda silah sistemlerini ihraç ettiği ülkeler arasında Katar, Bahreyn ve BAE de bulunmaktadır.

2012'de Suudi Arabistan'la "Askeri Eğitim İşbirliği Antlaşması", 2015'te de Katar'la "Askeri Eğitim, Savunma Sanayi ile Katar Topraklarında TSK'nın Konuşlandırılması Konusunda İşbirliği Antlaşması" imzalandı. Son zamanlarda pra-

tik bir işleve kavuşturulmaya çalışılan “Arap NATO’su” da denilen “Teröre Karşı İslam İttifakı” adı altında oluşturulan Arap ordusunda Türkiye’nin de imzası bulunmaktadır.

Körfez ülkeleriyle ekonomik ilişkilerde dikkat çekici bir konu da, kayıt dışı sermaye hareketleridir. Çeşitli şekillerde görülmüştür ki, Türkiye’nin sermayeye ihtiyacı olduğu her dönemde toplu kayıt dışı girişler olmuştur. Bu girişlerin önemli bir kısmının Körfez ülkelerinden geldiği bilinmektedir. 2007’de 517 milyon Dolar olan “kaynağı belirsiz” para girişi 2008’de 3 milyar Dolar’a ve 2011’de 9 milyar 433 milyon Dolar’a, 2014’te 14 milyar Dolar’a ulaşmıştır. 2003-2015 yılları arasında 40 milyar Dolar’a yakın kayıt dışı para girişi olmuştur.

Çevre ve Şehircilik Bakanı, Suudi kralının ailesinin istediği Sevda Tepesine inşaat izni çıkarılmasını eleştirenlere, kral ailesinin Türkiye’ye 10 milyar Dolar yardım ettiğini söyler. Ama bu paranın ne zaman geldiği, ne için kullanıldığı vs. bilinmemektedir.

Verilerden görüldüğü gibi Körfez ülkeleri, özellikle Batı fonlarının çekilmesiyle yaşanabilecek olası gelişmelere karşı sigorta görevi görmektedir. Körfez ülkelerinin başta inşaat ve gayrimenkul olmak üzere Türkiye’ye olan “ilgisinin” artmaya devam edeceği düşünülmektedir.

Referandum sonucuna dair Erdoğan’ı kutlamak için arayan ilk ülkeler arasında Katar ve Bahreyn bulunmaktadır. AB ülkeleri ve ABD, AGİT raporunu ve kesin sonuçları bekleyeceğini söylerken, bu ülkeler bekleme gereği duymamıştır.

Başkanlık sistemiyle, burjuva devletlerinin şekilsel bile olsa zorunlu olarak görülen yargı-yasama-yürütmenin ayrılması ilkesinin kaldırılması Türkiye’nin yönetim sistemini açık bir şekilde Ortadoğu’daki devlet tiplerine yaklaştırmaktadır. Bu da ekonomiden siyasete keyfiliği artıracak, öngörmeyi azaltacak bir durum olarak değerlendirilmektedir. 15 Temmuz sonrasında TMSF gibi çok güçlü bir enstrümanla piyasaya yapılan mücadeleler, Varlık Fonu gibi devasa bir fonun tamamen denetimsiz olması, KHK’larla piyasaya istenilen müdahalenin yapılması ve istenen şirketlere/fabrikalara vs. el konulabilmesi gibi uygulamaların artçı beklentisi TÜSİAD’ı rahatsız eden konulardır. Çünkü bu uygulamalarla referandum sonrasında yaptığı açıklamada hemen “yapısal reformların” yapılmasından bahsedilmiş, daha öngörülebilir bir devlet yapılanması, yönetimi istendiği belirtilmiştir. TÜSİAD’ın sıkça vurguladığı “insan hakları ve özgürlükler”, “hür teşebbüs” gibi söylemleri kendisinin egemen bir sınıf olarak, etki gücünün azalması ile paralel bir şekilde değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak, başkanlık sistemi ile birlikte egemenlerin kendi içlerindeki çatışma da yeni bir evreye geçecektir. Temel mesele her zaman için ezilenlerin harekete geçmesidir.

Bu yazıyı kaleme almamızın ardından Körfez ülkeleri Katar'a yönelik ambargo kararı aldı. Türkiye'nin Katar'ın yanında en başta taraf tutması ve başta askeri üsse dair olanı olmak üzere anlaşmaları hızlıca yaşama sokma nedeni yazıda bahsedilen kayıt dışı sermaye girişlerinin ana kaynağının Katar olmasıdır. Bununla birlikte son yıllarda bölgesel politikalarda en fazla ortaklaşılan ülke Katar'dır. Dolayısıyla Katar'a yönelik gerçekleşen bu hamle aynı zamanda Türkiye'ye de uyarı olup AKP/Erdoğan bunu söyle okumuştur.

Kaynaklar:

- 1) 2 Nisan 2017, Hürriyet gazetesi
- 2) Monthly Review 2017/1, s. 168
- 3) Expres 148, s. 33
- 6) Agd, s. 34
- 7) 6 Nisan Hürriyet gazetesi, N. Doğan
- 8) Monthly Review, 2017/1,s. 19
- 9) 27 Mart, Hürriyet
- 10) 4 Nisan, Ç. Toker, Cumhuriyet gazetesi
- 11) agy
- 12) Siyasal İktidar Toplumsal Sınıflar, Poulantzas, s. 127
- 13) Monthly Review, s. 172

DEVLET TEORİSİ VE TÜRKİYE'DE DEVLETİN YENİDEN RESTORASYONU

►► Devletin iç bölünmeleri vs. sadece iktidar bloğunun kendi iç çelişkileriyle açıklanamaz. Bu çatlaklarda, çelişkilerde önemli bir etken de **ezilen sınıfların mücadelesi** ve **devletin ezilen sınıflar karşısında üstlendiği rolle** ilgilidir. Kapitalist devletin en önemli çelişkilerinden birinin, önceki toplumsal formasyonlardan farklı olarak bir sınıfın temsilcisi olduğu halde tüm halkın/ulusun temsilcisiymiş gibi görünmek zorunda olması olduğunu vurgulamıştık. ◄◄

AKP'nin 2002'nin Kasım ayında hükümet olmasından itibaren devlet katında yaşanan kriz ve gerilimlerin arizi mi yoksa yapısal mı olduğu hep tartışma konusu oldu. Sonuçta AKP, dönemin egemen sınıf ve fraksiyonlarınca yapılan 28 Şubat "post modern" darbesi ile yönetimden uzaklaştırılan (İslamcı Refah Partisi/RP) içinden çıkmıştı. AKP, girdiği ilk seçimden tek başına "iktidar" olmasını sağlayacak bir oyla ve üstelik başta ABD olmak üzere farklı emperyalist devletlerin ve sermaye gruplarının desteğini alarak seçilmişti.

MGK ve CHP'de temsil edilen egemen kliğe göre, AKP rejim değişikliğinin peşindeydi. Yönetimde olması "Cumhuriyet" için tehlikeli idi. AKP, seçildiği ilk zamanlardan itibaren "milli görüş" gömleğini çıkarttığını söyleyerek ve modern /laik ideolojiye yönelik herhangi bir ifadelendirmede bulunmamaya çalışarak hükümet işlerini yürütmeye başladı. Bu dikkatli tarzına rağmen ilk döneminden itibaren "darbe" söylentileri hiç kesilmedi. 2006'ya geldiğinde süreç önceki yıllardan çok farklı işlemeye başladı. Kendisine darbe yapacağı iddia edilen orduya yönelik çok geniş bir tasfiye operasyonunu, bürokrasi içerisinde kendisine epey yer edinmiş cemaatin de yardımıyla yürütmeye başladı. Bu sırada gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçimini, "e-muhtıra"ya rağmen temel kadrolarından Abdullah Gül kazandı. 2011 yılından sonra ise Kemalist/ulusalcı kadrolara karşı birlikte hareket edilen Gülen Cemaati'yle iktidar kavgasına girilmiş ve 15 Temmuz tüm kavga gerilimlerin tepe noktası olmuştur. 15 Temmuz'la birlikte, iktidar bloğunda kartlar yeniden karılmış ve dağıtılmış oldu. AKP'de temsil olunan

klik, egemenliğini artıracak olan başkanlık yasasını da, sekiz ay gibi kısa bir sürede yasallaştırmış oldu.

Çok genel bir şekilde sunmuş olduğumuz bu tabloyu, devlet teorisi içerisinde nasıl değerlendirmeliyiz? Bütün bu yaşananlar gerçekten modernlik-gericilik kavgası mıdır? Rejim değişikliği mi yaşandı? Darbe girişimini ve sonrasında yaşananları nasıl anlamalıyız? Bu sorular çoğaltılabilir. Şimdiye kadar çok farklı yazınlarda bu konular farklı şekilde işlendi. Biz bu yazıda Marks ve Engels'ten Lenin'e, Gramsci'den Althusser ve Poulontzas'a uzanan bir çizgide gelişimi süren devlet teorisini işleyerek ve bunu temel alarak bir çözümleme yapmak amacındayız. Bu yöntemin kavranıp uygulanmaması, devrimciler açısından özellikle politik alanda önemli sorun yaratabilme potansiyeline sahiptir.

Marks'ın Fransa'da Louis Bonaparte'nin 2 Aralık 1851'de yaptığı darbeye dair yazdığı kitabın önsözünde yazdıkları tarihsel olayları değerlendirmede kullanılacak yöntem açısından yol göstericidir.

“Viktor Hugo, hükümet darbesinin sorumlusuna karşı acı ve nükteli sövüp saymalarla yetiniyor. Olayın kendisi ona duru gökte çakan bir şimşek gibi görünüyor. Olayı yalnızca tek bir bireyin şiddet eylemi olarak görüyor. Bu bireye, tarihte eşi görülmemiş kişisel bir girişkenlik gücü yükleyerek, onu küçültmek yerine büyüttüğünün farkına varmıyor. Proudhon ise, hükümet darbesini, daha önceki tarihsel gelişmenin sonucu gibi sunmaya çalışıyor. Ama hükümet darbesinin tarihsel yapısı, onun kaleminde, darbenin kahramanı için tarihsel bir mazerete dönüşüyor. Böylece, sözde nesnel tarihçilerimizin düştükleri yanılgıya düşüyor. Bana gelince, ben tersine Fransa'da sınıf savaşımının nasıl olup da sıradan ve gülünç bir adamın kahraman rolü oynamasına izin veren koşulları ve durumu yarattığını görüyorum.” (Marks, K, 2002; 8)

Gerçekten de, 15 Temmuz değerlendirmelerinin benzer akıbeti yaşadığına çokça tanık olduk. 15 Temmuz darbe girişiminin öznesinin kim olduğu birçok acı ve nükteli sövüp saymalarla ortaya konulmaya çalışıldı. Kişilere çok büyük roller yüklendi! Bu “öznelerin” tüm özellikleri ortaya dökülmeye başlandı ve olay toplumsal yasalardan, sınıf mücadelesinin devlet katındaki durumundan bağımsız ele alındı.

Proudhon'un yöntemini uygulayanlar ise; Türkiye'nin darbecilik tarihini işleyerek, oluşan bu durumun zorunlu bir sonuç olduğunu, 15 Temmuz'un ise mevcut olan darbeci gelenek karşısında demokrasiyi temsil ettiğini vurguladılar. Çünkü “ilk defa halk demokrasiye böyle sahip çıkıyordu.” Oysa bu iki açıklama da, kapitalist devlet yapısının değerlendirilmesinden uzakta, sınıf mücadelesini

perdeleyen niteliktedir. 15 Temmuz darbe girişimini de sonrasını da kavramak, ancak Marksist devlet kuramını temel almakla mümkündür.

Bu çözümlemeleri yapmak devrimciler açısından zorunludur. Devlet katında yaşanan değişimler, tam da devlet, **politik mücadelenin ana hedefi** olduğu için önem taşımaktadır. Devlet biçimlerinde, rejimlerinde yaşanan her değişimin sınıf mücadelesine etkisi öngörülerek çalışmaların içeriği ve biçiminin yeni dönemlere uygun hale getirilmesi gereklidir. Bu kapsamda devlet ve siyasi iktidarların teorisinin oluşturulması, geliştirilmesi ve bunun politikaya havale edilebilmesi gereklidir. Aksi her durum **kendiliğindencilik** zeminini güçlendirecektir. Burada önemli olan Engels'in deyimiyle "teorinin sürekli irdelenmeyi" istediğini unutmamaktır. Hiçbir teori olduğu gibi kalmaz. Devlet teorisi için de bu geçerlidir. Böyle olmasaydı, Marks'ın içinde yettiği

Hegelci fikirlerden kopuşabilmesi, Lenin'in, tekelci devlet kapitalizmini çözümlereyebilmesi, Mao'nun Büyük Proleter Kültür Devrimi'ni geliştirebilmesi imkansız olurdu.

Marks'ın, devletin baskı aygıtı olduğu savunusu; tam da bu gelişime bağlı olarak aynı zamanda ideolojik aygıtlar teorisinin ve devletin mekanizmalarını kendi işleyişleri içerisinde inceleyen teorinin ortaya konulmasıyla gelişmeye devam etti. Biz de bu yazımızda devletin mekanizmalarının kendi işleyişleri dahil olmak üzere, bazı kavramlar hakkında tartışmalar yürüterek yaşananları çözümlmeye çalışacağız.

"Burjuva sınıfının ortak işlerini yürüten bir kurul"

"Devlet", düşünce tarihinde her zaman tartışılan bir kavram olmuştur. İlk çağ filozoflarından Platon'un en önemli çalışmasının "Devlet" olduğu düşünüldüğünde ne demek istediğimiz rahatça anlaşılır. Marks'ın da Hegel düşüncesinden kopuşu "*İdeanın cisimleşmesi ve insan doğasını ve özgürlüğünü genel olarak gerçekleştirmekle yükümlü Us olarak devlet anlayışını içinden çürütmeye*" koyulmasıyla başlamıştır. (J. Milhau'nun "Sunuş" undan; Marks/Engels, 1999 s. 8)

Hegel'de devlet, toplumun genel çıkarlarının cisimleştiği, özel çıkarların üstünde yer alan bir varlıktır. Hegel devleti, Teleolojik (Ereksel) bir yaklaşımla değerlendiriyor ve kapitalist devletle nesnel tinin doruğuna ulaşıldığını belirtiyordu. Devlet, "ahlak düşünün gerçekliği", "aklın imgesi ve gerçekliği" olarak toplumun dışında, kendi kendine var olabilen, kendi kendini bilen, nesnel ahlak ilkesini kendinde belirginleştiren bir unsurdur.

Marks 1843'te yazdığı Hegel'in Hukuk Felsefesine Eleştirisi'nde devletin ger-

çek yaşamda, toplumun genel çıkarlarını değil, özel mülkiyetin çıkarlarını savunduğunu ortaya koyar.

Şunu belirtmeliyiz ki, Marks hiçbir zaman sistematik bir devlet çözümlemesine girişmemiştir. Marks'ın temel hedefi, kapitalist üretim tarzını çözümlemek olmuş ve kapitalist üretim tarzında (KÜT) belirleyici bir rolü olan ekonomiye yoğunlaşmıştır. Devlet konusuna da, ekonomi üzerindeki etkisi boyutuyla girmiştir. Bunun dışında "Fransa'da Sınıf Savaşları", "18 Brumaire", "Fransa'da İç Savaş" gibi tarihsel çalışmalarda özel bir devlet teorisi olarak bulunmasa da, kapitalist devletin yapısı ve işlevine dair önemli çıkarsamalar vardır. Engels ise Anti Dühring ve Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni'nde devlet konusuna eğilmiştir.

Komünist Manifesto'da, feodal toplum yıkıntıları arasından gelişen burjuva toplumun gelişim aşamalarının her birine denk düşen devlet tiplerinden bahsedilip, en sonunda "modern temsili devlet"te burjuvazinin siyasi hakimiyeti tek başına ele geçirdiği vurgulanır.

"Modern devlet iktidarı burjuva sınıfının ortak işlerini yürüten bir kuruldan başka bir şey değildir." (Marks/Engels, 2014, 37)

Marks'ta burjuva sınıf, çok farklı kliklerden fraksiyonlardan oluşmakta, homojen değil çelişkili bir yapı oluşturmaktadır. Öyle ki bu fraksiyonlar bazen tamamen ideolojik nedenlerle, fikirsel ayrışmalarla belirginleşmekteydi. 18 Brumaire'de National gazetesinin etrafında toplanan burjuva muhalefeti şöyle tanımlamıştı:

"Bu kesim, büyük ortak çıkarlarla bir araya toplanmış ve ötekilerden kendine özgü üretim koşulları ile ayrılmış bir burjuva kesimi değildi; yalnızca cumhuriyetçi görüşteki yazarlardan, avukatlardan, subaylardan ve memurlardan oluşmuş bir burjuva klikti. Etkinliği, ülkenin Louise-Philippe'e karşı duyduğu kişisel antipatiye, eski cumhuriyetin anılarına bir miktar coşkulu cumhuriyetçinin inançlarına ve özellikle de Viyana sözleşmelerine ve İngiltere ile ittifaka karşı duyulan kini titizlikle sürdüren Fransız milliyetçiliğine dayanıyordu." (Marks, 2002, 25-26)

Burjuva sınıfının, ticari, sınai ve mali fraksiyonlara ayrılışı, genişletilmiş yenden üretim sürecinde sermayenin kuruluşuna denk düşmektedir. Fakat bu fraksiyonların, politik alanda temsiliyeti verdiğimiz alıntıda görüldüğü gibi "üretim koşullarına" göre olmaktan ziyade politik alanın kendi özgürlükleri içinde gelişmektedir. Çeşitli şekillerde fraksiyonlara ayrılmış olan "burjuva sınıfının" ortak işleri devlet aracılığıyla gerçekleşir.

“Devlet, sınıf çelişkilerini dizginleme gereksiniminden doğduğu için, aynı zamanda bu sınıfların çatışmasının ta ortasında doğduğu için, o kural olarak en güçlü iktisaden egemen sınıfın devletidir ve onun sayesinde siyaseten de egemen sınıf haline gelir ve böylece ezilen sınıfı bastırmak ve sömürmek için yeni araçlar elde eder.” (Marks’tan aktaran Lenin, 1996: 24) (abç)

Devlet, egemen sınıfın ezilen sınıfı baskı altında tutmanın ve sömürmenin aracıdır. Bu aracın burjuvazinin “ortak işleri” için kullanılması o kadar da kolay değildir. Burjuvazinin kendi içindeki çelişkileri ve “*özgün genel sınıf çıkarını, politik çıkarını, en dar, en kirli özel çıkarlarına her an feda edebilmesi*” (Marks’tan aktaran Poulentzas N., 2003, 332) bir sınıf olarak politik bir birlik yaratamamasını ve her an fraksiyon çatışmaları içerisinde kaybolmasını getirir. Tam da bu gerçeklik, modern devletlerde, devlet biçimi olarak, çok sayıda fraksiyonun temsiliyetini sağlayan parlamenter cumhuriyeti öne çıkarır.

Önceki toplumsal formasyonlarda (kölecî, feodal) çeşitli egemen sınıflar-de-rebeyleri, din adamları, senyörler vs- esasta kendilerine ait toprak parçalarında, iktidarlarını paylaşmadan ve kendileri adına kimseyi kullanmadan kendi ordularıyla vergi toplayıcılarıyla yönetmekteydiler. Kapitalist toplumda ise, istisnalar haricinde ve gittikçe azalan bir şekilde burjuvazinin kendi yönetimde olmamakta ve “parti” olarak temsilciler “ortak işlerini” yürütmektedir. Bununla birlikte, burjuvazinin “genel sınıf çıkarı” ile “özel çıkarının” uyuşmaması ve her an özel çıkarın öne çıkarılmasının yarattığı rekabet, modern devlette en uygun biçimin, birçok partinin genel oy tercihi ile yer aldığı parlamenter sistem/demokratik cumhuriyet olduğunu ortaya koyuyor.

“Demokratik cumhuriyette zenginlik, iktidarını dolaylı, fakat bir o kadar da güvenli icra eder, hem de birincisi, ‘memurları doğrudan rüşvetle satın alarak’ (Amerika) ve ikincisi ‘hükümet ve borsanın ittifakı’ sayesinde (Fransa ve Amerika).” (Engels’ten aktaran Lenin, 1996: 25)

Engels’ten yaptığı bu alıntıya Lenin de destek verir ve Rusya’da Şubat Devrimi sonrası kurulan demokratik cumhuriyetteki koalisyon hükümetinde başkanlık yapan Bay Palçinski’yi örnekler. Kapitalistlerin “*yağma hırsını askeri siparişlerde devlet kasasını soymalarını dizginleme yönünde tüm önlemleri*” (agy) sabote eden Bay Palçinski, bakanlıktan sonra kapitalistler tarafından yılda 120 bin ruble ile maaşlı bir göreve getirilmiştir. Elbette ki ondan boşalan devlet görevine de, başka bir Palçinski yerleştirilmiştir.

Egemenlerin bu baskı ve sömürü aracının meşruluğunu sağlama sorunu vardır. Alman İdeolojisi’ndeki “*Egemen sınıfın düşünceleri bütün çağlarda, egemen*

düşüncelerdir, başka bir deyişle, toplumun egemen maddi gücü olan sınıf aynı zamanda egemen zihinsel güçtür” (Marks-Engels, 1999; s. 75) ifadesi burjuvazinin “baskı” aygıtları dışında egemenliğini nasıl meşrulaştırdığı konusunda yol göstericidir.

Sınıflı toplumlarda, iktidara gelen her yeni sınıf amaçlarına ulaşmak için, kendi çıkarlarını tüm toplumun çıkarları olarak göstermek zorundadır. Oysa ki devlet içindeki bütün savaşlar, *“çeşitli sınıfların yürüttükleri gerçek savaşmaların büründükleri aldatıcı birimlerden başka bir şey değildir.”* (age, 58)

Sonrasında Gramsci’nin “hegemonya”, Althusser’in “ideolojik aygıtlar” teorilerine temel olan “egemen fikirler” veya “toplumun tüm çıkarlarına hareket ediyormuş” gibi görünebilmenin elbette ki maddi dayanakları mevcuttur.

Devletin ekonomik fonksiyonu

Devlet, ekonomik işlevlerini gittikçe artan şekilde “uzmanlaşmış ekonomik aygıtlarla” yerine getirmektedir. Türkiye’den örnekendirirsek hükümete bağlı Ekonomi ve Maliye bakanlıkları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıklarının yanı sıra TMSF, BDDK gibi oluşturulan üst kurullar çok fazla işlevselleştirilmese de Ekonomik ve Sosyal Konsey tipi yapılar ve son örneği Varlık Fonu ile görülen çeşitli fonları sayabiliriz.

Devletin ekonomik fonksiyonu, hükümetlerin konjonktürel politikalarına çok fazla tabi olmaktadır. Bu durum iktidar bloku içerisinde hegemonyayı elinde tutan fraksiyona diğerlerinin karşısında büyük avantaj sağlamaktadır. Bu avantajlar burjuvazinin diğer fraksiyonları ile olan çelişkileri artırmaktadır. Ekonomik tüm önlemlerin siyasi içeriği esasta hegemonik fraksiyonun siyasi stratejisiyle uygunluk taşır.

Devletin ekonomik işlevi, aynı zamanda devletin biçimine bağlı olarak da değişmektedir. Serbest rekabetçi dönemde de tekelci kapitalizm döneminde de devlet sermaye birikimi ve yeniden üretiminde önemli misyon üstlenmektedir. Bir dönem için külfet olan sağlık, çevre, eğitim, kentleşme vb. alanlardaki yatırımlar neo-liberal olarak isimlendirilen politikalarla birlikte her bir alanın kâr makinesi haline getirilmesiyle, özel sermaye gruplarıyla birlikte yapılmaya başlanmıştır. Liberal devlet biçiminde devlet, ideolojik aygıtları ve yasalardaki “birey” vurgusunu öne çıkararak ekonomik düzenlemeler yaparken müdahaleci devlet biçiminde devletin kendisi yatırımlar yapmakta, “işveren” durumuna gelmektedir.

Özcesi devletin ekonomik rolü, değişen üretim ilişkilerine, sömürü koşulla-

rına ve iş bölümüne bağlı olarak değişse de her daim vardır ve devletin siyasal rolüyle başa baş gitmektedir.

Güç dengesinin maddi yoğunlaşması

Toplumsal bir formasyonda birden çok üretim tarzının aynı anda varoluşu, farklı egemen sınıflar ve fraksiyonların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kapitalist devlet iktidarı da Marks'ın tanımlamalarında gördüğümüz gibi birden çok egemen sınıf ve fraksiyonun ittifakından oluşur. Kapitalist toplumun "iktidar bloğu" da bunlar meydana getirirler.

Burjuvazinin ticari, sınai ve millî fraksiyonları üretimdeki yerlerine göre ortaya çıkarken bu fraksiyonlar da önceki bölümleri de 18 Brumeire'den örnek lendirdiğimiz gibi ideolojik ve politik olarak da kendi içlerinde yeni fraksiyonlara bölünebilmektedir.

İktidar bloğu, birden çok sınıf ve fraksiyonlardan oluşmasına rağmen bir sınıf veya fraksiyon hegemonyayı fiilen elinde tutar, diğerlerinin üzerinde özel bir egemenlik kurar. Dolayısıyla iktidar bloğu içerisinde de sürekli olarak bir çıkar çatışması vardır. Bu hegemonik sınıf veya fraksiyon, diğerleri üzerinde egemenliğini sürdürebildiği müddetçe çelişkili de olsa bir "düzen" sürer. Bu durum çeşitli nedenlerle bozulduğunda ve kurulamadığında **siyasal bunalım** yaşanmaya başlar. Bu sorunun sistem içinde çözülmesi ancak iktidar blokunun çeşitli yollarla kendini **tekrar örgütlemesiyle** sağlanabilir.

Bir sınıf ya da fraksiyonun hegemonik oluşu, onun devletin tüm baskı ve ideolojik aygıtlarında iktidara sahip olduğunu göstermez. Çeşitli sınıf ve fraksiyonlar, bu aygıtlarda iktidara sahip olabilirler. Bunun gerçek yaşamdaki kombinasyonları pek fazladır. Öyle ki, ordu, idare, yüksek memurlar gibi devlet aygıtında en fazla iç bütünlük göstermesi gerekenler bile iktidar bloğunun farklı sınıf ve fraksiyonlarının egemenliğinde/etkisinde olabilirler. Bu durum, devletin farklı aygıtları arasında sürtüşmelere yol açar.

Egemen sınıf ve fraksiyonların temel hedefi, "devletin özünü" oluşturduğundan, devletin baskı aygıtını ele geçirmektir. Devletin baskı aygıtlarının daha korunaklı ve sağlam iç yapısının aksine, ideolojik aygıtlarda diğer sınıf ve fraksiyonların daha fazla etkisi/egemenliği olabilmektedir. "Olağanüstü devlet biçimlerinde" hegemonik sınıf, aynı zamanda devletin tüm ideolojik aygıtlarında egemen hale gelir. Diğerlerine bu egemenliği kullanarak hareket şansı tanıtmaya çalışır.

İktidar blokunda yer alan çeşitli sınıf ve fraksiyonlar, devlet aygıtlarında ol-

dukları oranda siyasi hakimiyete katılabilmektedirler. Yasama, yürütme, yargı, ordu, belediyeler, ideolojik aygıtlar... Bunların hepsi çelişkili bir şekilde ele ele geçirilmiştir. Devlet, “*bir uçtan bir uca sınıf çelişkileriyle oluşmuş, bölünmüştür.*” Bu durum, modern devletin politikasının neden çeşitli kesimler ve aygıtlar arasındaki çelişkilerin bileşkesi olarak ortaya çıktığını gösterir.

Devletin merkeziyetçiliği ise esasta hegemon sınıf veya fraksiyonun politikalarıyla sağlanmaktadır. İktidar blokunun uzun vadede sınıf düşmanları karşısında belli bir üstünlük sağlama zorunluluğu da bu merkeziyetçiliğin korunmasına yol açmaktadır. Kriz durumları bunun sağlanamadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Genelde de tam da sınıf düşmanlarının oluşturacağı tehlikeye karşı yani “**devletin bekası**” için bu krizler hızlı biçimde aşılmalı istenir.

Hegemonyacı sınıf veya fraksiyonun, başta baskı aygıtları olma üzere “devlet aygıtını” tümüyle ele geçirme hamlesi sürekli ve sürekli. Devletin hakim olunan herhangi bir aygıtı üzerinden (ordu, siyasi parti, bakanlık vs.) diğer fraksiyonların “direniş merkezi” olan kollar üzerinde egemenlik sağlanmaya çalışılır. Gerçek iktidar ile biçimsel (siyaset sahnesinde görünen) iktidar arasındaki fark burada daha belirgin görünmektedir. (Yıllar boyunca AKP’nin “gerçek iktidar olmadı” savı burada örnek verilebilir.) Devletin aygıt ve kesimlerinin stratejik noktalarında konumlanan “gerçek iktidar” odaklarının ele geçirilmesi kolayca gerçekleşmemektedir. Bu noktalar uzun erimli sınıf mücadeleleri sonucu ve kendi yasalarına göre burjuva fraksiyonlar tarafından ele geçirilebilirse de bu olanak çeşitli “sol” reformist partilerin sandığı gibi sosyalist/komünist partiler için mümkün değildir. Böyle bir durumda devletin “egemen sınıfların devleti” olduğu gerçeği her aşamada ortaya çıkar. Egemenlik altındaki sınıfların iktidarı “zor”la ele geçirme dışında başka bir seçenekleri yoktur.

Burjuva fraksiyonlarda da, bu stratejik noktaların ele geçirilişi sıklıkla kendi kabul edilebilir sınırları işleyişleriyle değil “darbe” ile olabilmektedir.

Devletin iç bölünmeleri, oluşan çatlaklar vs. sadece iktidar bloğunun kendi iç çelişkileriyle açıklanamaz. Bu çatlaklarda, çelişkilerde önemli bir etken de **ezilen sınıfların mücadelesi** ve **devletin ezilen sınıflar karşısında üstlendiği rolle** ilgilidir. Kapitalist devletin en önemli çelişkilerinden birinin, önceki toplumsal formasyonlardan farklı olarak bir sınıfın temsilcisi olduğu halde tüm halkın/ulusun temsilcisiymiş gibi görünmek zorunda olması olduğunu vurgulamıştık.

Devlet aygıtları, ezilen sınıfları örgütsüzleştirerek, dağıtarak, siyasi örgütlerini devri dışı bırakarak iktidar bloğunu siyasi olarak birleştirir. Bunun için her türlü baskı ve ideolojik aygıtlar ile ekonomik önlemler devreye girer. Devletin,

egemenlik altındaki sınıflara “gem vurma”sı onun için zorunlu olsa da bunun nasıl yapılabileceği konusunda burjuva sınıf ve fraksiyonları her zaman uzlaş halinde olmazlar, bu çoğunlukla kendilerine destek veren sınıflara karşı olan uygulamalarla ortaya çıkar. Bu çelişkinin nasıl yaşandığına dair 18 Brumeire’de Marks’ın anlattıklarından uzun da olsa bir örnek verebiliriz; *“Kendini toplumdan bağımsız kılan bir yürütme gücü olarak, Bonaparte, misyonunun ‘burjuva toplumun’ güvenini sağlamak olduğunu duyumsatıyor. Ama bu burjuva düzenin gücü orta sınıftır. Onun içindir ki, kendisine bu sınıfın temsilcisi gözüyle bakıyor, ve bu anlayışla kararname yayınlar. Ama Bonaparte’nin kendisi bir şeyse eğer, bu orta-sınıfın siyasal etkinliğini kırdığı ve her gün de kırmakta olduğu içindir. Onun içindir ki, kendisini, orta sınıfın siyasal ve ebedi **gücüne** karşı hasım olarak görüyor. Ama, burjuvazinin maddi gücünü korumakla, onun siyasal gücünü yeniden yaratıyor. Bunun içindir ki, bir yandan. Kendini gösterdiği her yerde sonucu (etkiyi) yok ederken, nedeni alıkoyması gerekiyor. Ama bütün bunlar, neden ile sonuç arasında küçük küçük karışıklıklar olmadan yapılamıyor, çünkü biri ve öteki, karşılıklı etki ve tepkileri içinde ayırt edici niteliklerini yitiriyorlar. Sınır ayrımı çizgisini silen yeni kararname bundan ileri geliyor. Aynı zamanda Bonaparte, köylülerin ve genel anlamda halkın, burjuva toplumu sınırları içinde alt sınıflara mutluluk getirmek isteyen temsilcisi olmak sıfatıyla, kendini, burjuvaziyle karşı karşıya görüyor.”* (Marks, K., 2002, 130-131)

Modern devlette bahsini ettiğimiz çelişkiler hiç sonlanmayan bir şekilde devamlı olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü Marks’ın dediği gibi burjuvazi “her yerde sonucu yok ederken, nedeni alıkoymuyor”.

Bütün bu yazdıklarımızdan çıkarılacak sonuç şudur; *“Kapitalist devletin özünü bir kendinelik olarak değil, ama esasen ‘sermaye’ için de söz konusu olduğu üzere, bir münasebet olarak, daha doğru bir deyişle, devletin içinde ve her zaman özgül bir biçimde dile geldiği haliyle, **sınıflar ve sınıf fraksiyonları arasındaki bir güç dengesinin maddi yoğunlaşması olarak düşünülmeli** gerekir.”* (Poulantzas N., 2004, 143) (abç)

Devlete “**özcü**” bir şekilde yaklaşılması yapılan en büyük hatalardan biridir. Yani tek bir sınıf ya da fraksiyon tarafından üstlenildiği gibi yönlendirilebilen, edilgen “bir araç” değildir. Eğer bu araçsal görüş doğru olsaydı, sosyalizme geçişte devlet aygıtının parçalanmasına vs. gerek kalmaz, devlet iktidarlarının ele geçirilmesi yeterli olurdu. İkincisi devlet salt “özne” olarak kavranamaz. Bu, yazının başında kısaca değindiğimiz Hegel’in “en yüksek merci, kutsal devlet” anlayışının yansımasıdır. Burada devlet “kendi” politikasını “kendi dışındaki”

toplumsal sınıflara dayatabilir. Yani mutlaklaştırılan bir devlet ortaya çıkar. Bu iki sav da devletin iç çelişkileri, sınıf mücadelesinin etkisi vs. kavranamamakta, dolayısıyla da devlet politikalarının nasıl oluştuğu ortaya konulamamaktadır. Bu yüzden devletin bir “münasebet” olarak ve “sınıflar ve sınıf fraksiyonları arasındaki güç dengesinin maddi yoğunlaşması” olarak düşünülmesi önemlidir. Bu aynı zamanda devletin görece özerkliğini biz açıklamaktadır.

Kapitalist devlet ve rejim biçimleri

Türkiye’de “Cumhurbaşkanlığı sistemi” tartışılırken en çok gündeme gelen konulardan biri bu yasa değişikliğinin “rejim değişikliği” olup olmadığıydı. Biraz da bu tartışmalardan hareketle bu bölümü kapitalist devlet ve rejim biçimlerine ayırdık.

Devlet tipleri belli bir üretim tarzına göre isimlendirilirler: Kölecî, feodal, kapitalist devlet tipi gibi! Bir devlet tipini özgüleştiren belirlemeyi değiştirmeyecek şekilde çeşitli devlet biçimleri ortaya çıkar. Liberal devlet, müdahaleci devlet, faşist devlet, askeri diktatörlük, Bonapartizm gibi...

Kapitalist devlet biçimleri, kapitalist üretimin belli bir evresinde ideoloji, iktisat ve politikanın ilişkileri ile sınıf savaşının siyasal bunalımın genel karakterleri gibi etmenlerle ayırt edilirler.

Poulantzas devlet ve rejim biçimlerine dair şu ölçütleri sıralamıştır:

“1- Devletin iktisat ve genel olarak toplumsal ilişkiler üzerindeki müdahale biçimleri ve egemen sınıflara göre devletin görece özerkliğinin biçimleri;

2- Devlet aygıtı ve devletin ideolojik aygıtlarının işlevleri, biçimleri ve aralarındaki ilişkiler, bu da hukuk değişikliklerine tekabül eder ve işte bu biçim ilişkileri düzenler;

3- Bizzat devlet aygıtının içinde kolların genel ilişkileri, bu da, kapitalist devlette yasama-yürütme ilişkisine tekabül eder;

4- Devletin ideolojik aygıtlarının içindeki genel ilişkiler.

Siyasal sahnenin alanını kaplayan rejim biçimlerine gelince;

1- Bir devlet biçimi genel karakterlerini sunma derecesi;

2- Bu karakterlerin aldığı özel biçimler, çeşitli devlet aygıtı kollarının kendi aralarındaki çeşitli devletin ideolojik aygıtlarının ve kendi aralarındaki ve bunlardan birinin egemenliği altında bu her ikisinin kendi aralarındaki somut ilişkiler, özellikle, siyasal partilerin ve sınıfsal partizan temsilcisi rolleri burada temeldir.” (Poulantzas N., 2016, 362-363)

Poulantzas’ın ölçütlerini dikkate aldığımızda devlet biçimlerinin ortaya çıkı-

şının **tarihsel ilerlemeci/evrimci** yaklaşımda savunulduğu gibi birbirini izleyen etaplar şeklinde olmadığı görülür. Basitten karmaşığa doğru modeller halinde devlet biçimleri ortaya çıkmaz. Yani “ilkel kapitalist üretimden tekeli devlet kapitalizmine ulaşan aşamalar sırayla izlenerek bunlara uygun devlet biçimleri çıkar” yaklaşımı yanlıştır. Zaten hiçbir üretim tarzı saf halde bulunamayacağı için de bu “aşamaların hiçbirisi farklı ülkelerde aynı şekilde yaşanmaz. Sıralanan bu ölçütler dikkate alınmadan, kapitalizmin evrelerine göre yapılacak ayrımlar yanlış sonuçlara ulaştıracaktır.

Devlet biçimleri, toplumsal bir formasyonda ekonomik ve politiğin eklemleme çeşitlerine denk düşmektedir. Bu devlet biçimlerinin devletin baskı aygıtının, ideolojik aygıtının, devletin kollarının arasındaki ilişkiye bağlı olması anlamına gelir.

Aynı devlet biçimlerinde farklı rejim biçimleri ortaya çıkabilmektedir. “Örneğin, liberal devlet hem anayasal monarşi –Büyük Britanya- hem de parlamenter demokrasi –Fransa- biçiminde görülebilir. Müdahaleci devlet, Amerikan bakanlık rejimi, İngiliz iki partili parlamenter rejimi, kıtasal çok partili parlamenter rejim gibi birçok rejim biçim altında görülebilir.” (Paulontzas N: 2003; 175)

Rejim biçimleri, parti temsiliyetine ait somut tarzlarla ilgilidir. Bu düzlemde yasama-yürütme politik düzeyin özgül yapısıyla ilgilidir. Bu düzlemde yasama-yürütme arasındaki ilişkiler de siyasal partilerin sayısı ve etki güçleri de devlet biçimlerinin koyduğu sınırlar içerisinde rejim biçimlerini gösterir.

Yasama ve yürütmenin ayrımlanması basit bir hukuki işlem değildir. Bu “politik güçlerin kesin ilişkisine” ve “devlet kurumlarının işleyişindeki reel farklılıklara” (age, 356) denk düşer. Güçler ayrılığının biçimi, devletin üniter fonksiyonunu ve merkezileşmiş yapısını değiştirmez. Yasama ve yürütme üzerinde farklı sınıf ve fraksiyonlar hâkim olabileceği gibi, aynı hegemonik sınıf her ikisi üzerinde hâkim olabilir. İkincisinin gerçekleşmesi durumunda yasama-yürütme ayrımından bahsedilemez.

“Yürütme terimi, bir anlamda devlet aygıtının özel politik fonksiyonu olarak, politik bir güç merkezini içerir.” (age, 363)

Yasama organının güçlü olmasının, halkın temsiliyetini daha fazla sağladığı, daha “meşru” olduğu vb açıklamaları doğru değildir. Sol içinde bir darmanın parlamentarizme her zaman verdiği önemi düşündüğümüzde bu vurgu önemlidir. “Meşruluk” meselesi tamamen ideolojik süreçlerle ilgilidir. Ve mesele Türkiye’de son yasa değişikliğine kadar yasama, yürütmeden “ayrı” ve

“baskınmış” gibi görünse de Türkiye’de faşist devlet biçimi ve rejiminin varlığını görüyoruz.

Yasama-yürütme ayırılması, ezilen sınıflara dönük bir ayırmalamadan ziyade, egemen sınıfların **kendilerini** garanti altına almaktadır. Yasama organının genel oylarla oluşturuluyor olması dolayısıyla ortaya çıkacak farklı seçeneklerin yaratılabileceği sıkıntılara karşı, yürütme ayrı tutulmuştur. Yasama organının (parlamentonun) daha geride kalıp yürütmenin baskın olmasının nedeni, egemenlik altındaki sınıfların politik yükselişiyle ilgilidir. Böylece başta seçim barajları olmak üzere konulan sınırlar aşılsa bile, devlet, “egemen sınıfların devleti” olarak kalmaya devam eder.

Yürütmenin güçlendirilmek istenmesinin nedenlerinden biri de hegemonik sınıfın iktidar bloğundaki diğer sınıf ve fraksiyonlara karşı egemenliğini artırmasıdır. Yürütmenin baskınlığı, iktidar bloku partilerinin rolünün küçülmesine denk düşmektedir. Yasama baskın iken de önemli bir etkisi olan “bakı grupları”nın, yürütmenin baskınlığında siyasal partilerden daha işlevsel olma olasılığı yükselmektedir.

Sonuç olarak Türkiye’de “başkanlık sistemi” ne geçiş yapılarak rejim biçiminde değişiklik yapıldıysa da bu tamamen Türkiye’nin özgüllüğü içerisinde, faşist devlet biçiminin sınırlarında gerçekleşmiştir.

Türkiye’de egemen sınıflar

Dönemin ABD devlet başkanı Reagan’ın Ortadoğu ve hükümet darbeleri konusunda uzmanlaşmış danışmanı Lutwak’ın kaleme aldığı kitapta “pratik ve resmi” olarak darbe şöyle tanımlanıyor:

“Darbe, devlet aygıtının küçük ama kritik bir parçasına sızmadan ibarettir. Bu kritik parça sonradan devletin geriye kalan kontrol mekanizmasından hareketle hükümetin yerini almaktadır.” (Lutwak E:1996, 25)

“Darbe, devletin bütün örgütsel can damarını vurarak, cerrahi bir dikkatle bunu yapar.” (age, 145)

Bu tanımlardan hareketle, darbenin ana hedefi siyasal iktidardır! Dolayısıyla hükümetin yanı sıra “devlet iktidarının ana çekirdeği” olan baskı aygıtı ve esasta ordunun etkisizleştirilmesi temel mesele olmaktadır.

Lutwak’a göre bir darbenin başarısız olma nedenleri çoktur. Bu nedenle güçler dengesini dikkate alınarak doğru zamanda yapılmasının yanı sıra askeri olarak da çok iyi hazırlanması gereklidir. Bu genel tanımlamaların içinden bakığımızda 15 Temmuz’da devletin siyasal aygıtını ele geçirme amaçlı yapılan ve

yaşanan güç çatışmasında mağlubiyete uğrayan bir darbe girişimiydi.

Türkiye'nin modern tarihi, tamamen bir darbeler tarihidir. Yaşananların hiçbir de "pratik ve resmi" olarak bu tanımladıklarımızın dışında değildir. Sonuncusunun sayılabilecek en temel farklılığı, öncekilerde Kemalist ideoloji ve kadrolar darbeye niteliğini verirken bu sefer daha "karma" bir yapıyla, içinde İslami ideolojiye sahip cemaatinde var olmasıdır. Bu ayrımın önem taşımasının tek nedeni, önceki sayfalar da açıkladığımız gibi politik sahnede burjuva sınıf ve fraksiyonların arasındaki ayrışmada ideoloji ve fikirsiz ayrılıkların da önem taşımasıdır. Türkiye'nin kurulduğu süreçten itibaren modern/geleneksel, laik/şeriatçı ayrımı, politik sahnenin şekillenmesinde önem taşımıştır. Türkiye'de iktidar bloku içerisinde yer alan egemen sınıf ve fraksiyonlar arasındaki bu ayrımla şekillen bile olsa mevcut olan parlamenter sistemde partiler "genel oy" aracılığıyla kitle desteğini sağlamıştır.

Şimdi Türkiye'deki egemen sınıf ve fraksiyonlara bugünü anlamada yardımcı olacakları için kısaca bakalım.

1960'lara kadar hepsi Odalar Birliğinde temsil olunan sermayenin palazlananları buradan ayrılarak 12 Mart 1971'de TÜSİAD'ı kurdular. TÜSİAD'a üye olanlar, Türkiye'deki en büyük sermaye grupları durumundaydılar ve toplamda mali sermayenin Türkiye temsilcisiydiler. Bunlar, dünya pazarlarıyla daha içli dışlı olan sermaye gruplarıydılar. Dış bağlantıları ve dövizde duydukları ihtiyaç, Türkiye'nin kapalı ekonomisinin açılmasını gerekli kılıyordu. İthal ikameci büyüme yerine ihracata dayalı sermaye birikimi modelinin benimsenmesini istiyorlardı. İktisadi işleri esasta Batı ülkeleriyleydi. Sermayenin bu kesimi ideolojik olarak batı yönelimli, modernist ve laikti. Türkiye'nin kurucu egemen ideolojisi olan Kemalizm ile uyumluydu.

Sözcülüğünü Necmettin Erbakan'ın üstlendiği Odalar Birliği ise tam da sermayesinin büyüklüğü ile bağlantılı olarak "adil düzen"i sloganlaştırmıştı. İdeolojik olarak ise muhafazakâr/gelenekselciydiler.

24 Ocak 1980 kararları, emperyalizmin 1970'lerde başlayan krizine paralel hazırlanmış, Türkiye'nin "uyum yasalarıydılar." İçeriklerine bakıldığında hem TÜSİAD'ın hem de Odalar Birliği'nin işine geldikleri görülür. İhracata dayalı sanayinin gelişimi "Anadolu Kaplanları"nın ortaya çıkarmaktayken, mali sermayenin önündeki engellerin kaldırılması TÜSİAD'ın işine geliyordu. 24 Ocak kararlarına bağlı olarak İMKB'nin kurulması, bankalar arası para piyasasının oluşturulması, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi gibi düzenlemeler zaman içerisinde yaşama geçirilmiştir. Bu düzenlemeler arasında belki de en önemlisi

yerli paranın, yabancı paralar karşısında tam olarak çevrilebilir hale gelmesi ve dış borçlanma olanağının sağlanmasıdır.

24 Ocak kararlarının mimarı ve uygulayıcılarından Turgut Özal, 1977 seçimlerinde Erbakan'ın Milli Selamet Partisi'nden (MSP) milletvekili adayı olmuş ama seçilememişti. Bununla birlikte, en büyük sermaye gruplarından Sabancı Holding'de üst düzey yöneticilik yapmıştır. Özellikle Metal Eşya Sanayicileri Sendikasında (MESS) başkanlık yaptığı dönemde, büyük sermaye ile içli dışlı olmuştur. Özal, bu portresi ile tam 24 Ocak ruhuna uygun bir siyasetçiydi.

Türkiye'de iktidar bloğunda önce tek parti içinde (CHP dönemi) sonra ayrı ayrı partilerde hep iki egemen fraksiyon var olmuştur. Kemalist ideolojiye sahip olan sınıf ve fraksiyonlar iktidar bloğunun hegemon sınıf ve fraksiyonu durumundaydılar. Yani ardından bürokrasiye, devletin ideolojik aygıtlarına egemenlikleri tartışılmaz olmuştur. Muhafazakâr kanatın temsilcileri hükümet olsa bile, kurulan devlet mekanizmasıyla hareket alanları hep kısıtlanmış ve gerçek iktidar olamamışlardır. Fakat özellikle 1960'lı yıllardan sonra yükselen toplumsal hareketlere mevcut egemen ideolojiyle cevap olunamamıştır. Üstelik gelişen pek çok "sol" hareket, ilericilik-gericilik ayrımı yaparak Kemalizm'le ortak birçok yön bulmuştu. Buna karşı olarak devlet tarafından İslamcı ideolojilerin önü açılmaya başlandı. Fakat esasta "ılımlı İslam"ın egemen ideolojinin önemli bir parçası haline gelmesi 12 Eylül ile olmuştur.

Özal'ın 24 Ocak ve dolayısıyla 12 Eylül askeri darbesinin "ruhuna" uygun olduğunu söyleyişimiz bu nedenledir. Özal kurduğu ANAP'ın "4 eğilimi" birleştirdiğini söylüyordu. "Birleşme" denilen aslında 24 Ocak ile hem TÜSİAD'ın hem de TOBB'un ekonomik çıkarlarının gözetileceğinin belirtilmesiydi. Bu ekonomik koalisyonun ortakları daha esnek ve güvencesiz bir emek rejiminde hep uzlaşılsa da, faiz oranlarından döviz politikalarına Merkez Bankası'nın bağımsızlığından teşvik politikalarına devletin birikim sürecindeki rolüne kadar hep farklı talepleri dile getirdiler. Bu çelişkiler, özellikle 90'lı yıllarda görüldüğü gibi siyasal krizleri de ortaya çıkaran nedenler arasındaydı. Siyasal anlamda Özal'ın çizgisi liberallerle Nakşibendî tarikatına bağlı İsmail Ağa Cemaati'nin işbirliğiydi! Ortaya çıkan bu bileşim, hem sermayenin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamakta hem de yükselen "solcu" hareketlere karşı modernist, laik, Türkçü, anti-komünist Kemalizm'e bir de "ılımlı İslamcı" aşısının yapılmasıydı.

Devletin ideolojik aygıtları arasında olan, cami ve imam hatiplerin sayısının artırılması, ders müfredatının değiştirilmesi, başta üniversiteler olmak üzere milli eğitimde kadrolaşmanın artması gibi gelişmeler yaşanmaya başladı. As-

linda egemen klik, ideolojik aygıtlarda bu adımları atarken, devletin “çelik çekirdeğini” koruma refleksini koruyordu. Nitekim 12 Eylül darbesi sonrası oluşturulan siyasi rejim bunun göstergesidir.

12 Eylül darbesi ile birlikte oluşan yürütme gücü, cumhurbaşkanlığı ve başbakanlık arasında bölüştürüldü. Bu ayırım, egemen sınıf ve fraksiyonlar için sigorta görevi görüyordu. Genel oyla seçilebilecek diğer egemen sınıf ve fraksiyonları denetim altında tutacak, devlet aygıtı içinde hareketlerini kısıtlayacak bir sigortaydı bu. Siyaseten sorumsuz cumhurbaşkanına bütün atamalarda söz sahibi olma, hükümetin icraatlarını kendine bağlı kurumlar aracılığıyla denetleme, meclis kararlarını veto edebilme gibi pek çok yetki tanınmıştı. Yürütmenin başındaki diğer güç olan başbakan ise özellikle seçim barajı sayesinde kendi hak ettiğinden daha fazla milletvekili çıkarabilmesiyle diğer siyasi partilere karşı güçlendirilmişti. Ordu, cumhurbaşkanı üzerinden günlük siyasete müdahil olabilir hale gelmişken, hükümet hem ordu hem de ekonomik gruplar arasında işler görmeye başlamıştı.

12 Eylül’de oluşan bu ekonomik-politik konjonktürle Arap sermayesinin elindeki petro-dolarların bir kısmını faizsiz İslami bankacılık adı altında getirmesi, Türkiye’de hep küçük-orta sermaye şeklinde kalan ve kendine ideolojik olarak “İslami” diyen sermaye grubunun büyümesine yol açtı. Bu grup TOBB’tan kopuşarak MÜSİAD’ı (Müstakil Sanayi ve İş Adamları Derneği) 1990’da kurdu. ANAP, hem MÜSİAD’la hem de TÜSİAD’la ilişki halindeydi. Bu özellikle TÜSİAD’da rahatsızlığa yol açıyordu. Bu durum Necmettin Erbakan’ın siyasi yasağının kaldırılıp, yerine Refah Partisi’nin (RP) kurulmasına kadar sürdü. RP’nin kurulması ANAP’ın düşüşünün de başlaması olmuştur. TÜSİAD bir hamle yaparak, Türkiye’de ilk defa burjuva kadrolardan, liberal Yeni Demokrasi Hareketini Cem Boyner önderliğinde kurmayı denedi. Fakat ilk seçimlerde 1000’de 48 oy olarak büyük bir “hüsran” yaratmış ve sonra kendisini fesh etmiştir. [Bu örnek aynı zamanda yazımızın ilk bölümünde açtığımız burjuvazinin kendi siyasal birliğini sağlamadaki yeteneksizliğine ve her zaman orta ve alt kesimlere dayanan siyasi partileri kullanmak zorunda oluşuna da bir örnektir.] Refah Partisi’nin mecliste temsil edilmeye başlamasının yanı sıra, başta İstanbul olmak üzere büyük şehirleri kazanması MÜSİAD ile temsil olunan gruba büyük “avantajlar” sağlamaya başlamıştı.

1970’lerden sonra bahsini ettiğimiz ekonomik-politik ve ideolojik değişimin açtığı alanlardan yararlanan kesimlerden biri de **Gülen Cemaati** olmuştur. Fetullah Gülen, 1970’lerin ortasında “Yeni Asya Grubu” olarak bilinen Nurculuğun

ana gövdesinden kopup, kendi cemaatini kurmuştu. Gülen Cemaati, eğitim alanına (ki en önemli ideolojik aygıtlardandır) ağırlık verdi. Cemaate bağlı olarak açılan dersane ve kolejler en önemli örgütlenme alanlarıydı. Gülen, 12 Eylül askeri darbesini desteklemiş, Erbakan'ın öncülüğünü yaptığı "Milli Görüş Hareketi" ile de hep mesafeli durmuştur. Yurtdışı okulları açılmaya başlandığında Özal'la ANAP destek verenlerdendi. Ana savunuları, din ve bilimin birleştirilmesi gerektiği üzerine kuruluydu, bu da ABD'nin geliştirdiği "ılımlı İslam" kategorisi için önemliydi. 28 Şubat süreci de dâhil olmak üzere Gülen Cemaati, kendini Milli Görüş Hareketi'nden özellikle ayırıyordu.

28 Şubat "postmodern" darbesi, 1980'den itibaren yükselen İslamcı sermayenin önünü hem ekonomik hem de siyasi olarak kesmeyi amaçlıyordu. Kombassan, Yimpaş, İttifak, Jet Group gibi holdingler hızlı bir şekilde büyümüş ve Kombassan'ın Petlas ihalesini almasında görüldüğü gibi devlet ihalelerinde de pay sahibi olmaya başlamışlardı.

Genelkurmay Başkanlığı'nda 11 Haziran 1997'de düzenlenen medya mensuplarının katıldığı irtica brifingindeki şu ifadeler 28 Şubat'ın ekonomik-politik anlamını açıkça vermektedir:

"Özelleştirme kapsamında yapılan ihalelerle, irticai kesim yanlısı şirketlere öncelik verildiği ve bu şirketlerin başta enerji olmak üzere stratejik öneme haiz sektörlerdeki ihalelere ilgi duyduğu ve birleşerek güç oluşturmaya yönelik çalıştıkları hususu açık kaynaklarda yer almıştır." (Sönmez M., 20014, 31)

TÜSİAD'ın önderliğinde bir araya gelen TESK, TOBB, DİSK ve Türk-İş yayımladıkları bildiriyle "şeriatı karşı" durmak için 28 Şubat darbesine destek vermişlerdir. Gülen Cemaati, ordunun bu müdahalesinden kurtulmak için "milli görüş" geleneğinden ayrı olduğunu vurgulayıp durduysa da başaramadılar. Gülen, "irtica faaliyetleri" dolayısıyla hedefe kondu. Bu süreçte sağlık sorunları bahanesiyle ABD'ye gitti.

28 Şubat darbesinin en önemli sonucu, RP'nin yani milli görüş geleneğinin içinden o dönemki tanımlamalarıyla "muhafazakar demokrat" AKP'nin ortaya çıkması oldu.

Devlet yeniden restore ediliyor

AKP içinden çıktığı RP'nin tersine en başından itibaren ABD ve AB ile uyumlu çalışacağını, neo-liberal politikaları benimseyeceğini açıkladı. IMF ve DB'nin yapısal uyum projelerini Kemal Derviş'in bıraktığı yerden yaşama geçirmeye devam etti. 11 Eylül'ün yaşandığı konjonktürde, AKP'nin "ılımlı İslam"ı uluslar-

arası sermaye gruplarından ve devletlerden destek gördü. Bu desteğin yanısıra mevcut seçim sisteminin de avantajları ve zaten “merkez sağ” partilerinin çök-müş olmasıyla sağcı/geleneksel kesim siyasette AKP’ye kaydı. 28 Şubatçılar Cumhurbaşkanlığı makamının “çelik çekirdek” ordunun ve bürokrasinin önemli kesiminin ellerinde olmasına güveniyorlardı.

AKP’nin RP’ye göre değişen ideolojik çizgisi ve artık hükümette oluşunun da etkisiyle devlet aygıtında egemen olan Kemalist/ulusalcı sınıf ve fraksiyonlara karşı Gülen Cemaati ile çıkar ilişkisi geliştirmesiyle başladı. Bu zamana kadar bir-birlerinden uzak duran bu iki kesim, bu sefer devletin aygıtlarını ele geçirme ko-nusunda en başından beri kademe kademe artan bir ittifak geliştirdiler. AKP-Cemaat ilişkileri açısından bu dönemin karakteristiği İlker Başbuğ’un ta-nımlamasıyla “*Cemaat ile iyi geçinelim, tamam, ama TSK’yla çatışmaya girmeyelim...*” di. (Başbuğ İ., 2016, 37)

AKP, özellikle 12 Eylül’den sonra başta bürokrasi ve emniyet kurumları olmak üzere Gülen Cemaati’ni oluşturduğu örgütlenmeden faydalanıyordu. Gülen Cemaati de hem ekonomik alanda hem de devlet aygıtında daha rahat hareket etme imkanı kazanıyordu. 1990’ların başında Gülen Cemaati’ne men-sup tüccar ve sanayicilerin bir araya gelerek oluşturduğu 7 federasyon, 2005 yı-lında konfederal bir yapı oluşturarak TUSKON’u (Türkiye İş Adamları ve Sanayiciler Konfederasyonu) kurdular. Türkiye genelinde 80 ilde 202 iş adamı derneği TUSKON’un çatısı altında faaliyet yürüttü. TUSKON’lu iş adamları, MÜ-SİAD’takilerden farklı olarak “*neo liberalizmi benimsemiş, küreselleşmeci dünya kapitalizmiyle AB ile bütünleşmeye açık ve yatkın bir iş adamı profili çiziyorlardı*” (Sönmez M., 2014, 179) medyada ise ana omurgasını Zaman Gazetesinin oluş-turduğu 10’dan fazla televizyon kanalı, dergi ve radyo kanalları mevcuttu.

AKP-Cemaat’in “tam ittifak yaptığı dönem” (Başbuğ İ., agy) 2007-2011 arası olmuştur. Bu dönemin en önemli özelliği TSK’ya yönelik Ergenekon, Balyoz vb. operasyonların yanısıra Cumhurbaşkanlığı’na Abdullah Gül’ün getirilmesi idi. Egemen sınıf dışındakilerin parlamentoda elde edebilecekleri güce karşı sigorta işlevi gören cumhurbaşkanlığı böylece iktidar bloğundaki diğer egemen sınıf ve kliklerin eline geçmiş oldu. Türkiye devletinin kuruluş ideolojisi olan Kemalizm’in 1960’lardan sonra, devlet aygıtları içinde en fazla gerilediği dönem başlamış oldu.

Burada TSK’ya dair bazı hatırlatmalarda bulunmak gerekiyor. TSK özellikle çok partili döneme geçilmesinden sonra çok sayıda cunta faaliyetine sahne ol-muştur. Yani TSK içinde “gizli örgütlenerek” darbe yapılması hemen hemen bir

gelenek haline gelmiş durumdadır. Bu geleneğin sebebi elbette ki ordunun Türk devletinin “kritik parçası”, “can damarı” olma özelliğini taşımasıdır. Devlete sahip olmak isteyen, orduyu ele geçirmelidir! Fakat bu darbe girişiminin en büyük özgünlüğü, ilk defa İslami ideolojiye sahip tarafın bu örgütlenmenin içinde güçlü bir şekilde yer alabilecek durumda olmasıdır. İ. Başbuğ ve aynı hatta yer alan Ergenekoncuların bu darbe girişimini, kesin olarak önceliklerden ayırma nedeni de budur. Yoksa pratik olarak bu darbenin de örgütlenişi ve yapılışı ve amaçlarında diğerlerine göre farklı olan bir şey yoktur: **Devlet iktidarını ve onun en önemli baskı aracını ele geçirmek.**

Üzerinden zaman geçtikçe daha da netleştiği gibi 15 Temmuz darbe girişimini AKP ile siyasi iktidarı paylaşmak isteyen ama reddedilen Gülerci kesimler ile bir kısım Kemalist yapmıştır. Fakat bazılarının saf değıştirmesi ve yapılan pazarlıklar sonucu olarak darbe “girişim” olarak kaldı. Darbeyi bastıranlar ise yine bir kısım Kemalist kadro ve yine İslamcı ideoloji içinde yer alan Erdoğan’da temsil olunan klikti.

Son 15 yılın tepe noktası olan 15 Temmuz çok önemli bir virajı temsil etse de sonrasında devlet iktidarı ve aygıtının yeni konjonktüre göre şekillendirilmesi ve Türk devleti kurulduğundan beri iktidar bloğunda yer alsa da hegemon olamayan sınıf ve fraksiyonların “hegemon” duruma geçme mücadelesi tüm hızıyla devam etti. Devletin genel olarak refleksi, yaşanan krizlerin çok uzatılmadan çözülmeye çalışılması ve bir “düzen” yaratılmasıdır.

AKP’de temsil olunan klik, bu sürecin tüm açıklarını, olanaklarını sonuna kadar kullandı. İlk iş de TSK’ya yönelmek oldu. 15 Temmuz sonrası Kemalist ulusalcıların sesi olan Başbuğ ilk kararnameyle birlikte itirazını yükseltti. “Siz OHAL yasası kapsamındaki KHK’larla geleceğe yönelik değışiklik yapamazsınız... TSK’nın yapılanmasını, 100-200 yıllık yapılanmasını KHK’larla değıştirme ihtiyacı niye duydunuz?” (Başbuğ İ., 2016, 61)

Çıkarılan ilk KHK’yla kuvvet komutanlıkları Milli Savunma Bakanlığı’na bağlandı, askeri okullar kapatıldı, harp okulları bütün lise mezunlarına açıldı. Genelkurmay Başkanının görev ve yetkileri kısıtlandı. Ayrıca “darbeye karıştıkları veya Gülerci olduğu iddiasıyla binlerce ordu mensubu atıldı.

Bu süreç, “Yenikapı ruhu” olarak yansımasında görüldüğü üzere Kemalistlerin bir kesimi ile birlikte yürütüldü. Çünkü hem bürokraside hem de ordu da bu kesimin halen önemli bir etkisi vardı. Ama Başbuğ’un da itirazında görüldüğü gibi AKP, OHAL’in de yardımıyla attığı kurumsal adımlarla kendi hegemonyasını oluşturma nın çabasını veriyor.

Devletin ideolojik aygıtlarına müdahaleler de aynı düzlemde-dir. Solcu, liberal olarak tanımlanan akademisyenlerin, Eğitim-Sen’lilerin, Cemaatçı olanların yanısıra atılması bu ele geçirme mücadelesinin parçasıdır. Okul müfredatlarında yapılan değişimler, başlatılan Lozan ve Abdülhamit tartışmaları Kemalist ideoloji yerine inşa edilmeye çalışılan yeni egemen ideolojinin parametreleridir.

15 Temmuz sonrası süreçte Cemaat’e ait olduğu söylenen şirketler, bankalar kapatılmış ve tüm mal varlıkları hazineye devredilmiştir. Bu sermayenin el değiştirme yöntemlerinden biridir. Bu el değiştirme esasta AKP yandaşlarının ve MÜSİAD’ın işine yaradığı için TÜSİAD her fırsatta itiraz hakkının olmadığı, “kanunun” yok sayıldığı OHAL’e itiraz etmektedir.

Başkanlık sistemi artık değişen konjonktüre, egemen güçler arasındaki çelişkilere, kapitalist emperyalist sistemin yeni ihtiyaçlarına cevap olamayan 12 Eylül sisteminin değiştirilmesi amacıyla istenmiştir. Başkanlık sistemini Özal’dan sonra Demirel de savunmuştur. Yani mesele hiçbir zaman Erdoğan meselesi olmamıştır!

Başkanlık sisteminin iki ana unsurdan birincisi başbakanlığın kaldırılarak bütün yürütme gücünün cumhurbaşkanında toplanması, ikincisi de yargı ve yasama üzerinde yürütme etkisinin artırılmasıdır.

Yasama, yürütme ve yargı arasındaki ilişkilerin bu değişimi elbette ki rejim değişikliğidir. Yapılan bu düzenlemeyle sistem yasama aygıtı (parlamento) aracılığıyla genel oy sistemiyle gelebilecek “muhalif” partilere karşı kendini yeniden garantiye almıştır. MHP’nin kendisini de önemli oranda etkisizleştirecek bu sisteme “evet” demesi de esasta bununla ilgilidir. Tekçi Türk devletinin, HDP’nin 7 Haziran seçimleri sonrası kazandığı başarı karşısında seçim barajının yetmediğini görmesi ve yeni adımlara ihtiyaç duyması ile sekiz ay gibi kısa bir sürede Başkanlık sistemi yasallaşmıştır.

Buna itiraz eden CHP olmuştur. Özellikle Türk devleti kurulduğundan bu yana hegemon klik olmasının getirdiği bir itirazdır bu. Fakat 16 Nisan sonrasında açıktan “hayır” oylarının gasp edilmesi karşısındaki tavrı açıktır ki tüm egemen sınıf partilerinin “devletin bekaası” kaygısıyla geliştirdiği bir tavrıdır. Bunda da şaşılacak bir şey yoktur.

Sonuç olarak 15 Temmuz ve sonrasında yaşananlar hep çelişkili ve çatışmalı bir yapısı olan iktidar bloğunda dengelerin yeniden oluşturulmak istenmesiyle ilgilidir. AKP ile temsil olunan “yeni” siyasi iktidar devleti bütün aygıtlarıyla tekrar restore etme girişimine başlamıştır. Başkanlık sistemi de bunun bir parçasıdır. Sürecin en önemli özelliklerinden biri kitlelerin burjuva partilerinin arkasında güçlü bir şekilde mobilize edilmiş olmalarıdır.

Devlet “katlarında” bunlar yaşanırken devrimcilerin -Kürt hareketi dışında- etkin bir politik güç olarak ortaya çıkmadıklarını görüyoruz. 1971 Devrimci Kopuşunun öncesine benzeyen ideolojik-politik bir konjonktür ortaya çıkmıştır. Kaypakaya’nın Kemalizm ve Kürt sorunu belgeleriyle kopuş sağladığı “ilericilik-gericilik” ikilemi tekrar öne çıkmış durumdadır. Bu da egemen sınıf ve fraksiyonların baş temsilcilerinden CHP’nin etkisini artırmaktadır. Devrimciler, egemen klikler arasındaki çelişkidenden faydalanabilmeli ve “baş düşman” belirlemesi yaparak hareket edebilmelidirler. Fakat bunu yaparken herhangi bir egemen kliğin peşinden sürüklenmemeli, herhangi birini “tercih” etmemelidirler! Kendi sınıf çizgileri doğrultusunda politika geliştirmeyi öğrenmelidirler.

Elbette ki komünist devrimciler de dahil ezilen sınıfların temsilcilerinin de yaşanan zayıflık, kendilerini ideolojik/politik ve örgütsel olarak yeniden gözden geçirme ve halktan kopuşun nedenlerinin tüm boyutlarının ortaya konulabilmesiyle sağlanacaktır. Bu anlamda Kaypakaya’nın kopuşu bize yol göstermeye devam etmektedir.

Kaynakça:

- 1- Başbuğ İ., 2016, 15 Temmuz Öncesi ve Sonrası, Doğan Kitap
- 2- Lenin, 1996, S.E., c. 7, İnter Yayınları
- 3- Luttwack E., 1996, Bir Uzmanın Gözüyle Darbe, Yaba Yayınları
- 4- Marks Engels, 1999, Alman İdeolojisi, Feuerbach, Sol Yayınları
- 5- Marks, 2002, Loius Bonaparte’nin 18 Brumairei, Sol Yayınları
- 6- Marks Engels, 2014, Komünist Parti Manifestosu, Umut Yayıncılık
- 7- Miliband, Poulantzas L., 1990, Kapitalist Devlet Sorunu, İletişim Yayınları
- 8- Poulantzas, 2003, Kapitalist Devlette Siyasal İlişkiler ve Toplumsal Sınıflar, Epos Yayınları
- 9- Poulantzas, 2006, Devlet İktidar Sosyalizm, Epos
- 10- Poulantzas, 2016, Faşizm ve Diktatörlük, İletişim Yayınları
- 11- Sönmez, Mustafa, 2014, AKP Cemaat Çatışmadan Çöküşe, Notabene
- 12- Teori ve Politika, sayı: 71-72
- 13- Zizek S., 2011, İdeolojiyi Haritalamak, Dipnot

ROJAVA'DA SAVAŞ VE İNŞA DEVAM EDİYOR

►► Rojava'da oluşturulan Demokratik Özerk Yönetimlerin, somut bir örnek olarak Ortadoğu'nun ezilen ulus ve mezheplerine örnek olduğu açıktır. Buradaki yönetimlerin emperyalist ve bölgesel güçlere karşı kendilerini korumalarının ve geliştirmelerinin en önemli (ve belki de tek yolu) başta Türkiye halkı olmak üzere halkların sahip çıkması, yalnız bırakılmamalarıdır. ◀◀

Özgürlüğün beş yıl önce 19 Temmuz'da ilan edildiği günden bu yana savaş ve abluka içerisindeki yaşam devam ediyor. Ortadoğu'da emperyalistlerin ve yerli işbirlikçilerinin yarattığı kaosa paralel olarak Rojava üzerindeki "planlar" da değişiyor. Son zamanlarda HSD olarak uluslararası koalisyon ile birlikte yürütülen Rakka hamlesinin yanı sıra, Türkiye'nin Efrîn'e yönelik işgal tehditleri nedeniyle de gündemde Rojava. 19 Temmuz'un yıldönümünde bir kez daha Rojava Devrimini anlatmak, geline nokta ve Efrîn tehditlerinin nedenlerinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

3. çizgi: Demokratik Özerk Yönetimler

Suriye'de 2011 yılında başlayan iç savaş sürecine en hazırlıklı olan kesimin Kürtler olduğu çok kısa süre içerisinde ortaya çıktı. PKK lideri Öcalan'ın 1979'da Suruç'tan Kobanê'ye geçişinden sonra yapılan örgütlenme çalışmalarının sonucu, tarihin bu kritik dönemecinde ortaya çıkmıştı. Skyes Picot'la dört parçaya bölünmesinden sonra, diğer üç parçaya hep cephe gerisi görevi gören "birayî biçûk" (küçük kardeş) Rojava, bu sefer Kürdistan mücadelesinin öncü gücü haline gelmişti. Elbette ki bu durum ne bölge ülkelerinin ne de emperyalistlerin hoşuna gitmişti. Kürtlerin Rojava'da somut bir güç olarak bu şekilde ortaya çıkması beklenmiyordu. Yani Kürt güçler hesapları bozmuşlardı! Nitekim o dönem ne rejim güçleri ne de "muhalif" olarak isimlendirilen ve Türkiye, S. Arabistan, Katar gibi ülkelerin yönlendirdiği kesimler PYD'yi toplantılara çağırıyordu. Bu kesim tamamen yok sayılıyordu. Fakat 19 Temmuz 2012'de önce Kobanê'de

sonra Cizrê ve Efrîn’de peşpeşe yönetime el koyan Kürt güçleri, Demokratik Özerklik çerçevesinde komünler kurmaya, meclisler seçmeye başladılar. TEV DEM (Rojava Demokratik Hareketi) ne rejimle ne de “muhaliflerle” birlikte hareket etmeyeceklerini 3. yolu izleyeceklerini açıkladılar. TEV DEM’in en büyük partisi durumundaki PYD’nin eşbaşkanı Salih Müslim sundukları bu çözüm modelini şöyle açıklıyordu:

“Bu çözüm modeli, halkların siyasi ve toplumsal olarak ortak geleceğini şekillendirecektir. Somut olarak bu modelde devletin siyaset, kültür, dil ve ekoloji alanlarına karışmayacağı söylenebilir. Taban demokrasisine dayalı bir demokratik özerklik modeli tüm Suriye için geçerli bir model olarak görülmelidir. Böylelikle, bölgedeki farklı halkların ve inanç gruplarının ayrımcılık ve baskı olmadan ortak yaşayacakları ideal bir sistem kurulabilir. Ve bu model sonunda bütün Ortadoğu’ya yayılabilir.” (“Tarihi, bugünü ve dinamikleriyle Ortadoğu’yu anlamak” başlıklı Pzn/87’den alınmıştır. s. 46)

Siyasi bir güç olarak PYD öne çıkarken, önceden gizli olarak örgütlenen YXG de (Yekîneyen Xweperastine Gel/Halkın Öz savunma Birlikleri) etkinliğini artırmaya başladı. YXG, Efrîn’in dağlık bir bölge olması nedeniyle ilk eğitim devrelerine burada başladı. Taburlar kuruldu ve eğitilen kadrolar diğer bölgelere gönderildi. 2012 Şubat ayında Qamişlo’da YPG, resmi askeri güç olarak ilan edildi.

Rojava’da PYD öncülüğünde hem siyasi hem de askeri bir güç olarak çıkılması, Ortadoğu’da yüzyıllardır mezhepleri, ulusları ve sınıfları nedeniyle yok sayılan ezilen kesimler için somut bir örnek oluşturuyordu. Diğer taraftan son 100 yıldır bir ulus devlet “gömleğine” sıkıştırılarak, tüm farklılıklar yok sayılarak oluşturulan statükonun temellerini çatlatan bir niteliğe sahip olan “Demokratik Özerklik” projesi, egemenlere ciddi rahatsızlık veriyordu.

Ortadoğu’da ve Suriye’de “Arap Baharı” denilen süreçle birlikte ortaya çıkan tek güç elbette ki PYD değildi. En etkili DAIŞ olmak üzere pek çok İslamcı/cihadist örgüt özellikle Suriye’ye yönelmişlerdi. Bunda Suriye’deki rejimin Nusayri olmasının yanı sıra, özellikle emperyal devletler açısından coğrafik konumunun önemli olması da önem taşıyordu. İran’dan Lübnan’a “Şii” hattının oluşması önemli bir risk olarak görülüyordu.

Rojava, özgürlüğünü ilan ettiği tarihten itibaren bu örgütlerin, çetelerin saldırısı sürekli oldu. 2012’de Güney Kürdistan, Türkiye, ABD ve İsraili yetkililerin Hewler’de PYD’yi yalıtma, etkisiz hale getirmek için toplantı yaptıkları ortaya çıkınca Rojava’da halk sokaklara döküldü. Aslında o dönem bu güçlerin amaç-

ları, El Parti, Azadi gibi Rojava'da kurdukları partilerin ABD-Türkiye ve İsrail'in ortak projesi olan "Suriye Muhalefet Meclisi"nde PYD yerine Kürtlerin temsilcisi olarak görülmesi idi.

KDP'nin tutumu, Rojava Devrimi'nin başından itibaren ulusal birliklerine ters bir şekilde Türkiye'nin çıkarlarına endeksli bir çizgide olmuştur. Türkiye ile aynı zamanlarda Rojava'ya abluka uygulamış, YPG/YPJ'nin katliamlar yaptığını söylemiş, PYD'nin Kürtlerin temsilcisi olamayacağını iddia etmiştir.

Siyasi olarak bunlar yaşanırken, 2012 Eylül ayında Türkiye ve S. Arabistan istihbarat servislerince organize edilen bir saldırı dalgası başlatıldı. Aralarında çatışma olan 17 grup, bu saldırı için bir araya getirilerek masrafları ve cephaneleri Türkiye tarafından karşılanmıştır. Efrîn'e yönelik başlatılan bu saldırılarda ilk 3 gün boyunca şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. YPG tarafından püskürtülen bu saldırılar 2013 yazına kadar yer yer sürmüştür.

Aynı dönemde Serekaniye'ye yine Türkiye destekli El Kaide güçleri saldırı düzenledi. Serêkaniye direnişi YPG'nin ilk şehir savaşı deneyimi oldu. Bu saldırılara paralel Halep'te El Nusra Kürt köylerine saldırdı.

YPG/YPJ, tüm bu saldırılar içerisinde kendilerini kurmuş ve güçlendirmiş ve o bölgedeki sadece Kürt ulusunun değil, Ezidilerin ve Arapların da sesi olmuştur.

Dengeleri değiştiren Kobanê

2014 yılı tüm Rojava için bir dönüm noktası olmuştur. Kobanê'ye yönelik DAİŞ'in başlattığı saldırı öncekilerin hepsini aşan güçteydi. DAİŞ, Musul'da ele geçirdiği silahlar ve lojistikle saldırmıştı. Ayrıca Musul'la birlikte yarattığı rüzgarla Avrupa'dan ve dünyanın pek çok yerinden cihatçıların yoğun katılımı vardı. Türkiye de sınırları sonuna kadar açmıştı. Saldırı sırasında Cizrê, Kobanê ve Efrîn'in arasındaki yerleşim yerlerinde ya DAİŞ ya da farklı cihatçı örgütler hakimdi. Buna karşın DAİŞ, Cerablus'tan Gire Spi'ye Türkiye üzerinden trenlerle savaşçılarına geçiriyordu. Yani Kobanê dört yandan sarılmıştı. Bunun karşısında başta Kürt halkı olmak üzere Türkiyeli sol/sosyalist güçler, sınır nöbeti tutmaya başladılar.

Kobanê, ortadaki kanton olması nedeniyle önem taşıyordu. Kobanê'nin düşmesi, üç kantonun birleşmesini çok daha zor bir hale getirecekti. O dönem röportaj veren YPJ komutanı **Meysa Abdo**'nun şu sözleri Kobanê savaşının tüm ruhunu ve gücünü yansıtıyordu:

"Bir tekimiz bile kaldığımız sürece, köy köy, ev ev nasıl savaştıysak bundan sonra da aynı şekilde savaşaacağız. Bütün dünya küçük bir kasabanın üzerine

geliyor. Bu da bizim büyüklüğümüzdür, irademizdir. Dünyaya bunu gösteriyoruz. Kobanê öyle kolay gitmeyecek.” (age: 57)

Erdoğan’ın “Kobanê düştü düşecek” şeklindeki “umut ve sevinç” sözleri çok geçmeden tersine döndü. 6 Ekim’de Miştenur Tepesine Arîn Mîrkan’ın yaptığı fedâ eylemi, savaşın gidişatının tersine dönüşünün de başlangıcı oldu.

6-8 Ekim’de ise tarihe “Kobanê serhildanı” olarak geçen olaylarda, devletin çetelerini de harekete geçirmesiyle çoğunluğu Kürt, 50’den fazla insan hayatını kaybetti. Olaylar ancak A. Öcalan’ın İmralı’dan müdahale etmesiyle sona erdi. Erdoğan’ın halen nefret ve intikamla andığı, G20 Toplantısında görüldüğü gibi S. Demirtaş’ı “terörist” ilan etmesine yol açan bu serhildan, Türk devletine Rojava ve T. Kürdistanı arasındaki bağın derinliğini göstermiştir.

Oluşan uluslararası tepkinin de etkisiyle DAİŞ karşıtı koalisyonun başını çeken ABD, Kobanê’ye silah ve mühimmat sevkiyatı yapmak zorunda kaldı.

Kobanê’den sonra DAİŞ’i Rojava topraklarından yok etme operasyonları sürmeye ve Rojava da kendisini inşa etmeye devam etti.

Rojava, savaş ve ablukanın içerisinde inşa ediliyor. Bir taraftan Girê Spî, Minbiç’te görüldüğü gibi Rojava olarak tanımlanan bölge DAİŞ’ten temizlenirken, diğer taraftan Suriye Demokratik Güçleri (HSD) olarak DAİŞ karşıtı koalisyonla Rakka hamlesi yürütülmektedir. Kobanê direnişinden sonra Türkiye’nin itiraz geliştirip, kendi askerlerini önermesine kadar pek çok teklif sunduysa da, DAİŞ’e karşı savaşta ABD’nin önderliğindeki koalisyon HSD ile devam etti. Fakat Türkiye, Rojava’yı ve kendi ülkesindeki Kürtleri “ulusal güvenlik” tehdidi olarak gördüğü için hem T. Kürdistanı’na hem de Fırat Kalkanı ile Rojava’ya saldırılarını emperyalistler arası çelişkilerden faydalanarak sürdürdü. Rusya ile uçak düşürme meselesinden sonra yaşanan gerilimli süreç bitirilerek, Fırat Kalkanı için cevaz alınabilmiştir. Rusya da böylece hem Kürtlerin kantonları birleştirmelerine engel olmakta hem de Kürtleri şimdi Efrîn’de görüldüğü gibi “ya BAAS rejimi ya Türkiye” diyerek tehdit etmektedir. Ayrıca NATO denklemini etkileyeceğini düşündüğü S-400 ve Akkuyu Nükleer Anlaşmasını önemsiyor, 23 Haziran’da Putin, Türk akımı Doğalgaz Hattının borularını döşemeye başlayan gemiden Erdoğan’ı arıyordu. Uçak düşürme geriliminin bitmesinde Türkiye’nin Halep’ten çetelerin çekilmesini sağlama taahhüdü ve bunun karşısında Fırat Kalkanı operasyonu izninin koparılması yatıyordu. Türkiye, devrim sürecinin başından itibaren zayıf halka olarak gördüğü Efrîn’e dair planlarını işte Rusya ile ilişkiler bu durumdayken tekrar gündeme taşımış oldu.

Efrîn planları

Efrîn Kantonu, ülkede dağlık arazisi, tarımı ve zeytini ile biliniyor. Nüfusunun % 52'si Kürtlerden oluşuyor. Efrîn'in ÖSO, Rusya ve Türkiye'nin bombardımanlarından kaçanların etkisiyle nüfusu katlanarak artmıştır. Tüm saldırılara rağmen Demokratik Özerklik Yönetiminin en hızlı yerleştiği, işlediği kanton olmuştur. "Zagonsaz" denen kanton yönetim meclisi kent, ilçe meclisleri, köy sokak komünlerinden oluşurken tüm inançlar, siyasi görüşler bu yapılarda temsil ediliyor. (Özgürlükçü Demokrasi, 2/07/2017) Rojava'da açılan ilk üniversite de Efrîn'de bulunmaktadır. Kürt dili ve edebiyatı, İngiliz dili ve edebiyatı, kimya, mühendislik, ziraat, tıp, iletişim fakülteleri bulunuyor.

YPG'nin önceli YXG'nin ilk olarak Efrîn'de kurulmasının yanı sıra YPJ'nin ilk kadın taburu da "Şehid Rukên Taburu" Efrîn'de kuruldu.

Türkiye aslında 27 Haziran'da Efrîn işgalini başlatmayı planlıyordu. Fakat Efrîn işgalinin getireceği sonuçlardan emin olamayan Rusya onay vermeyince, "uygun zaman" beklenmeye başlandı. Rusya'nın karar verememe sebebi Türkiye'nin bu yıl içerisinde kendi desteklediği güçler aracılığıyla İdlib'i işgal etmeyi planlaması ama yapamamasıydı. (e'lham Ehmed, Özgürlükçü Demokrasi, 5/7/2017) Bu durum, Türkiye'nin sadece Kürt kantonlarıyla sınırlı kalmak istemediğini, Suriye işgali şeklindeki Osmanlıcılık hayallerinin devam ettiğinin göstergesiydi. Nitekim televizyonlardan eksik olmayan, "askeri uzmanlar" sürekli olarak Efrîn'in işgalinin Cerablus'tan İdlib'e kesintisiz bir hat oluşturacağı için önemli olduğunu vurgulayıp durdular. Ayrıca Efrîn'in işgali Halep ile "komşu olmak" anlamına gelmektedir.

İşte tüm bu hesapların farkında olan Rusya, işgale hemen izin vermeyerek hem Türkiye'ye oyunun farkında olduğunu göstermekte hem de Efrîn'e "ya rejimin kontrolü altına girersin ya da Türkiye'nin saldırılarıyla karşı karşıya kalırsın" demiş olmaktadır.

Türkiye, Fırat Kalkanı ile işgal ettiği bölgelerde tankların ve binlerce askeri konumlandırmış durumda. Ayrıca bazı Kürt köylerini askeri bölge ilan ederek boşalttırdı ve buralara ağır silah ile piyade gücünü yerleştirdi. Buralardan Efrîn'e yönelik saldırıların gerçekleşmesinin yanı sıra, ekili araziler ateşe verilerek gıda sıkıntısı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Fırat suyunu kısarak su ve elektrik sıkıntısına yol açmıştır.

Ortadoğu sürekli olarak değişen dengeleri nedeniyle takip edilmesi en zor bölgelerdendir. Rusya'nın Türkiye'nin İdlib işgali hevesini görmesi yeni planları gerektirmiştir. Efrîn işgali için onay vermeyerek tıpkı Halep karşılığında

Fırat Kalkanı'na izin vermesi gibi bu sefer İdlib karşılığında Efrîn'i göstermektedir. İdlib'de, Türkiye'ye yakın çetelerin yanı sıra Suudi Arabistan'a bağlı güçler de mevcuttur. Yaşanan Katar krizinden sonra İdlib'de, S. Arabistan'ın zayıflatılması veya tasfiye edilmesi Türkiye, Katar, İran ve Rusya'nın çıkarına-dır. Şimdi hesaplar bunun üzerinden yapılmaktadır.

KNK'nın çalışmaları önemlidir

Efrîn'de sadece Kürt bölge ve mahallesi değil Araplar, Ezidiler, Hristiyanlar da olası bir işgal girişimine karşı silahlanmakta, hazırlıklarını yapmaktadır. Rojava güçleri her zaman esasta kendi güçlerine dayanmayı esas almışlardır. DAİŞ karşıtı koalisyon ve ABD ile olan "ittifak"ın her an tersine dönebileceğinin Rakka'dan sonra tüm denklemlerin yeniden kurulmak istendiğinin farkında oldukları yaptıkları açıklamalarla ortadadır.

Rojava'nın en büyük gücü ezilen mezheplerin, ulusların birbirlerine eşit bir şekilde yönetimde yer almalarıdır. 17 Mart 2016'da Suriye'nin kuzeyindeki çeşitli bölgelerden gelen 151 delege ile Kuzey Suriye Demokratik Federasyonu ilan edilmişti. 2017 Ocak ayında KSDF tarafından tüm kesimlerin tartıştığı Toplumsal Sözleşme'ye son hali verildi ve biri Kürt biri Süryani olmak üzere eş başkanlar seçildi. (Ayrıntılar için Özgür Gelecek, sayı 132-133'te "Suriye için çözüm yolda" başlıklı çeviri yazıya bakılabilir.)

Rojava'daki bu irade yıllardır saldırı altındadır ve Efrîn'e yönelik işgal ihtimali yükselmiştir. Bölge devletlerinin hiçbiri Kürtlerin bir hak kazanmasını istememektedir. G. Kürdistan işbirlikçi çizgisine rağmen bağımsızlık referandumu yapacağını söyleyince hemen tehditlere maruz kaldı. İran, Küçük Zap suyunu kesti. Ayrıca Hewler'e bağlı çeşitli mıntikalara kendisine karşı hareket eden grupların bulunduğu gerekçesiyle bombalandı. Türkiye, "bağımsızlığın sonu iyi olmaz" diyerek tehdit etti vs.

Tüm bunların karşısında KNK'nın (Kürt Ulusal Konseyi) başlattığı "ulusal birlik" için ortak platform çalışmaları Kürdistan'ın birliği için önemlidir. Fakat her zamanki gibi KDP bu çalışmalar konusunda sorun çıkarmaktadır. Fakat görünen o ki, KDP olmazsa da bu sefer daha ileri adımlar atılacaktır. KDP'nin referandum talebinin, KNK'nın bu hamlesini kırma amacı taşıyıp taşımadığını zaman ortaya çıkaracaktır. Referandum yapılsa bile, bağımsızlığın ilan edilmeyeceği sadece hemen ertesinde yapılacak olan başkanlık seçimleri için Barzani'nin propaganda malzemesi yapılacağı sanılmaktadır. Bu yanılla Temmuz ayı ortasında KNK'nın oluşturacağı ortak platform, katılımcıların listesi ve açık-

lanacak kararlar. Kürdistan'ın ulusal birliği ve Efrîn işgalinin karşısında duruş için önem taşımaktadır.

UKKTH, kayıtsız şartsız savunulmalıdır

Roja'va'da oluşturulan Demokratik Özerk Yönetimlerin, somut bir örnek olarak Ortadoğu'nun ezilen ulus ve mezheplerine örnek olduğu açıktır. Buradaki yönetimlerin emperyalist ve bölgesel güçlere karşı kendilerini korumalarının ve geliştirmelerinin en önemli (ve belki de tek yolu) başta Türkiye halkı olmak üzere halkların sahip çıkması, yalnız bırakılmamalarıdır. Bu da devrimci mücadelenin yükseltilmesi, ortak mücadele hattının örülebilme yeteneğinin gösterilebilmesi anlamına gelmektedir. Bundan uzak kalınan her noktada hem Kürdistan'ın bağımsızlığı hem özerk yönetimleri hem de Türkiye'deki devrimci demokratik mücadelesi güdük kalma olasılığını güçlü bir şekilde taşımaktadır.

Bütün bunların yanında en son ÖDP Başkanlar Kurulu'nun Suriye konusundaki açıklamasında da görüldüğü üzere, hem düşmanlar arası çelişkiden faydalanma hem de koşulların zorlamasıyla olan ABD ve koalisyon güçleriyle ittifakı, mevcut durum ve yönelimde "Kürt halkının kaderini emperyalizmin inisiyatifine terk etmek" (Özgürlükçü Demokrasi, 7/7/2017) olarak yorumlamanın şovenizmin ötesinde bir aymazlık ve Efrîn işgaline alttan alta verilen destek anlamına geldiği açıktır. Ne Türkiye'de ne de Kürdistan'da mücadelenin büyümesi için adım atmayanların, Kürt kelimesini "adalet" yürüyüşünde bir defa bile geçirmeyenlerin, emperyalizmin işbirlikçisi CHP'nin peşinden ayrılmayanların bu değerlendirmeleri yapmadan önce kendi durdukları yere bakmaları gereklidir.

Sonuç olarak beş yıldır süren savaş ve inşa devam etmektedir. Roja'va'nın ve Kürdistan'ın tamamının bağımsızlığını -arkalarında kimler ve hangi güçler olduğuna bakmadan- savunmak, Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı'nın temel ilkesidir. Biz komünist devrimciler, bu ilkeye sonuna kadar sahip çıkmakla birlikte, devrimci mücadeleyi büyüterek emperyalizmin ve yerli işbirlikçilerinin planlarını boşa çıkartacağımızı biliyoruz. Efrîn'in işgaline karşı çalışmaların hiç beklemeden yapılması, diğer devrimci güçlerle ortaklaşılması anın görevidir.

MARKSİZM'DE ULUSAL SORUN VE HBDH ÜZERİNE

►► Kürt ulusal sorunu, yaşadığımız coğrafyanın politik-pratiğinde de özel bir alanı temsil etmektedir. Burada kastımız, çelişkiler üstü bir çelişki vb. icat etmek değil, doğrudan güncel politikadaki ağırlığına, egemenlerin sistematik saldırılarının yoğunluğuna ve genel demokrasi mücadelesi cephesinden kapladığı kilit role işaret etmektir. ◀◀

Yaşadığımız coğrafyanın sosyo-ekonomik ve siyasal gerçekliğini tüm içerik ve biçimlerde etkileyen Kürt ulusal sorunu, Türkiye Devrimci Hareketi'nin (TDH) aktüel pratiğinin en çetrefilli alanını oluşturmaktadır. Devrimci ve komünistlerin, parçası olduğumuz coğrafyada tarih sahnesine çıktığı andan itibaren stratejik tespitlerde azımsanmayacak bir hacmi kaplayan bu sorun; pratik konumlanışın aldığı tüm biçimlerde yeterli sonuçların üretilemediği bir sınav olarak karşımızda durmaktadır.

Bu temelde derinlikli bir tartışmaya girmeden önce belirtmek gerekir ki, geniş anlamda TDH'nin tüm kesimleri, sorun karşısında onu örgütleyen ve çözüm perspektifi sunan pratik konumlanışın gerisinde kalmakta, ulusal sorunda Marksist yaklaşım konusunda içine düşülen sağ (ya da şoven) pratikten teorik ve politik anlamda kopmamaktadır. Ulusal sorun özgülünde TDH açısından olguların somut incelenmesi şeklindeki Marksist yöntem kaldırıldığı rafta ve toz altındadır.

Yazı özgülünde tartışmak istediğimiz konu tam da bu gerçekliğin teorik zemini, **Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı** (UKKTH) genel teorisi karşısında TDH'nin nasıl konumlandığı ve son süreçte TDH'nin gündemine giren **Halkların Birleşik Devrim Hareketi** (HBDH) örgütlenmesi üzerinedir. Yazı boyunca bu temelde Marksizm'in ulusal sorunlar karşısındaki yaklaşım biçimini, UKKTH şek-

linde formüle edilen genel ilkenin pratikte ne gibi karşılıklara geldiğini ve bu genel ilke ve tespitlerin (her genellemeye olduğu gibi) güncel politikanın alanında yaşadığı farklılaşma ile nasıl TDH'nin bütününe yayılan şoven pratiğin kırlı haline getirildiğini irdeleyeceğiz.

Yine yazı özgülünde Marksist ustaların ulusal soruna nasıl yaklaştığını görmeye çalışacak ve ülkemizde süren Kürt ulusal mücadelesinin yarattığı mücadele birikim ve sonuçlarının açığa çıkarttığı dinamikleri incelemeye çalışarak, ulusal sorunda Marksist yaklaşımın hangi parametreler üzerinden kurulabileceğini ve günceldeki HBDH örgütlenmesinin hem UKKTH ilkesi karşısındaki devrimci görevler açısından hem de cephe ve ittifaklar stratejisi itibari ile hangi eksene oturduğunu irdelemeye çalışacağız.

“Ekonomist” Marksizm: Şovenizmin koltuk değneği...

Ulusal sorun noktasında tartışmaya ve HBDH'nin üzerine oturduğu eksenirdelemeye geçmeden evvel konuya TDH'nin güncel pratiğine ve buna ruh veren teorik ve politik kavrayışına dair bir değerlendirme ile başlayalım.

Yaşadığımız coğrafyada Kürt ulusal sorununun neredeyse 200 yıla yakın bir geçmişir bulunmasına rağmen TDH içerisinde ilk nitelikli teorik tespitlerin 1970'li yıllarda İbrahim Kaypakkaya'ya ait olduğu bilinmektedir.

Hikmet Kıvılcımlı da teorik yalpalamalar içerisinde -özellikle 1930'lu yıllarda Kürt sorununa değinmiştir ancak bu tezlerin tutarlı bir hattan uzak oluşu, ele alış itibari ile devrimci bir stratejide bu sorunun nasıl konumlanacağını analiz etmeyişi ve daha ileriiki dönemlerde Kıvılcımlı'nın sosyal-şoven saflara iştirakinden ötürü Marksist anlamda ulusal sorun ile ilgilenen ilk örnek İbrahim Kaypakkaya'dır ve Kaypakkaya'nın mücadele içerisinde bulunduğu sosyo-politik koşullara göre ileri tespitleri, aradan geçen 40 küsur yıla rağmen olduğu yerde kalmakta ve güncelle geliştirilememektedir.

Bu temelde TDH'nin ulusal sorun özgülündeki savunu ve pratiklerine baktığımızda, birkaç farklı söylem ve politik çizgi olduğunu, ancak bunların bütünsel anlamda şoven konumlanışın çeperini aşamadığını görüyoruz. Bu çizgilerin söylem bazında taşıdıkları farklılığa rağmen soruna dair bilimsel incelemeler, saha araştırmaları, tarih araştırmaları gibi enformasyondan ve bunların Marksist bilimle sınanması sürecinden yoksunluğu bahse konu, şovenizmde konumlanışın kaynağına işaret ediyor.

Bahse konu çizgilerin esas itibari ile tek bir ayrıştırıcı etmen üzerinden geçtiğini söylemek, tartışmanın bu aşamasında yeterli olacaktır. Bu ayrıştırıcı

etmen, Kürdistan'ın statüsüne dair tespitin bölgeye dair sömürge mi olduğu yoksa sadece siyasi ilhak şeklindeki tanımın yeterli mi olduğu şeklindeki farklılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde, bu çizgileri kısa değiniler şeklinde de olsa irdelleyecek, yazının ilerleyen bölümlerinde ise bu tespit ve değerlendirme farkının ne şekilde geliştirilerek bütünlüklü bir ulusal sorun tespitine ve stratejisine dönüştürülmesi gerektiğini inceleyeceğiz.

Tartışmaya Kürdistan'ın siyasal statüsünü sömürge şeklinde tespit eden TDH öznelerini irdelleyerek başlayalım. Bu çizgi sahipleri pratik alanda birkaç farklı şekilde faal bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Ulusal Harekete yönelik olarak, bölgenin tek gücü ve dinamiği gibi algılayan, doğallığında bölgedeki devrimci süreci ona „havale“ eden ve kendi payını (yorum farkına göre değişken şekilde) ya bölgede hiç bulunmayarak „dış destekçilik“ ya da bölgede sadece Ulusal Hareketin politikalarına eklemelenmeyi esas alarak „içten destekçilik“ şeklinde tezahür etmektedir. Bu açık bir ilan olmamakla birlikte sosyal pratik-ten okunan budur.

Bu çizgi güncel pratikte Kürt ulusal sorununda diğer sosyalist hareketlere göre daha ileri durmakla birlikte pratik alanda bu kulvarındakiler o bölgede iş yapmayı, çalışma yürütmeyi „dostun bahçesine girmek“ şeklinde görerek diğer kulvardakiler ise bölgedeki faaliyetini sadece ulusal harekete ve onun sürecine katılım sağlamak şeklinde algılayıp komünist çizgiyi ve bölgenin sınıfsal çelişkilerinin geleceğini örgütlediği için kötürüm kalmaktadır.

Aynı çizginin düştüğü bir diğer handikap da ulusal sorun ve ulusal hareket özgülündeki tanımları ve ulusal sorunda komünistlerin görevlerine dair çıkarımlarıdır. Bu temelde çizgi sahiplerince ulusal hareketlerin burjuva muhtevası görülmemekte, tarihsel gelişimin herhangi bir aşamasında alabileceği biçimler, devrimcilerin böylesi bir durum karşısında görevleri ile bölgenin güncelde var olan ve ulusal sorundaki gelişime göre biçim alan sınıfsal çelişkileri pratikte gözardı edilmektedir.

Bu çizgi sahipleri, Kürdistan özgülünde ulusal baskının hedefi konusunda ezilen ulusun burjuvazisi ile ezilen ulusun işçi ve emekçilerini aynılaştırmakta, doğallığında da ulusal mücadelenin süreç ve biçimlere göre değişken şekilde öne çıkabilen burjuva muhtevaya karşı kendi durdukları pozisyondan savunmasız kalmaktadır.

Ek olarak bu çizginin Rojava devrimine yönelik katılımı da “enternasyonal dayanışma” çerçevesinde değerlendirmesi ise, kavramsal olarak dışsal bir katılım içeriği taşımakta ve bu dışsallık çizginin ufkunun sınırlarını belirlemektedir.

TDH'nin ulusal soruna yönelik ele alışı açısından bir diğer çizgi de, açıktan Türk egemen şovenizminin esiri olarak ulusal sorunda üretilebilecek bir çözümümü sadece Türkiye'deki sosyalist bir devrime bağlı gören ve böylesi bir devrim olmadan ulusal sorunda "kesin(!)" çözümün mümkün olamayacağından dem vuran "sol" söylemdir. Kürdistan'ın siyasal statüsüne dair ilhak tespiti yeterli bulanlar esas itibari ile bu kulvardadır.

Bu söylemin dogmatik temeldeki Marksizm'e ve UKKTH ilkesine yönelik kavrayışı genel geçer söylemlerin ötesine taşmamakta, ulusal sorunda demokratik haklar ve talepler için yürütülen mücadelenin açığa çıkarttığı devrimci sonuçlar yeterli oranda görülememektedir.

Bu yaklaşıma dair Lenin **Gelişen "Emperyalist Ekonomizm" Eğilimi Üzerine** adlı makalesinde *"Şimdi yeni bir ekonomizm doğuyor. Onun mantığı da benzer biçimde, iki sıçrayış üzerine kuruludur: 'Sağa doğru' — biz 'kendi kaderini tayin hakkına' karşıyız (yani ezilen halkların kurtuluşuna, toprak ilhaklarıyla savaşıma karşıyız — bu henüz tam olarak düşünülmüş ya da açıkça belirtilmiş değildir). 'Sola doğru' — biz, sosyalist devrimle 'çatıştığı' için, asgari programa karşıyız (yani reformlar ve demokrasi için savaşım verilmesine karşıyız)"* (Lenin, Ulusal ve Sömürgeci Ulusal Sorun Üzerine, s. 396, İnter Yayınları) demektedir.

Bu yaklaşımın sosyal-şovenizmle hasbihal hali, Lenin'in üstteki tespitiyle "Sola doğru ekonomizm" olarak adlandırdığı çizgi bahsettiğimiz yaklaşım açısından aynen geçerlidir. Bu şekildeki yaklaşımı açıktan politikalaştıran TDH özneleri açısından ise güncelde düşünülen aralık ulusal hareketle ve bölgede ulusal mücadele etrafına kitlenmiş milyonlarla derin bir mesafe olmakta, bu da bahse konu özneleri güncelde sosyal şovenizmin yedeğine düşürmektedir.

Bunun en somut örneği olarak son süreçteki Rojava devrimine yaklaşım verilebilir. Ezilen ulusun haklı talebi karşısında kimi TDH öznelerinin Suriye gibi bir faşist devleti, on yıllarca ezilen halklara baskı ve asimilasyon yürütmüş bir sömürü aygıtını desteklediğini utançla görmekteyiz. Rojava devrimi konusunda olumlu tutum alan bu kulvar öznelerinin ise son süreçteki Cizre, Nusaybin gibi direnişler karşısında aynı tutumu sergilememiş olması, son kertede bölgedeki kitlelerin sistemle çelişki yaşama şekline karşı tutumlarındaki handikapı göstermiştir.

Yine aynı çizgi sahiplerinin Kürdistan'da ulusal baskının hedefi ve çelişkinin yönü itibari ile ulusal baskının hedefini ayırıştırmakta, ezilen ulus milliyetçiliği-

nin demokratik muhtevasını doğru tahlil etmeyerek “ezilen ulusun halkı”nın çıkarları temasıyla ulusal baskı karşısında net konum alamamaktadır.

Kuşkusuz ki, bu denli açık bir kategorize tanım, konuyu bir derece daha özele indirerek tartıştığımızda aykırı sonuçlar çıkartılabilir. Ancak, son kertede hiçbir „özel“ tanımın bu çerçeveden çok da uzaklaşamayacağını ve üstte verdiğimiz çerçevenin tartışmayı belirli bir eksene oturtmak adına yeterli olduğunu ifade edebiliriz. Bu negatif tabloyu, yine son tahlilde ideolojik ve politik yetersizlikle ve yine teorik kavrayıştaki problemle tanımlayabiliriz.

Kürdistan özgülünde, üstteki tespitlerden de okunacağı şekliyle, bahsettiğimiz ideolojik hatanın temelini, Kürdistan’ın siyasal statüsüne dair tespitlere ruh veren ekonomizm (ilerleyen bölümlerde bu tespiti açacağız) oluşturmaktadır. TDH’nin bu konudaki ekonomizmi, bölgeye dair siyasal statüyü tespit ederken tek yanlı şekilde bölgenin sosyo-ekonomik ilişkilerine odaklanmasında ve politik tespitlerin tarihsel incelemeler/bölgesel dinamikler gibi güncel referanslardan değil Marksizm’e en dogmatik şekilde yaklaşarak elde edilen teorik sabitlerle üretilmesinden oluşmaktadır.

Bahsettiğimiz ikinci kısım, yani konu özgülündeki Marksist kavrayış sorunu esas itibarı ile birincisinin, yani bölgeye dair tespitlerin tek başına sosyo-ekonomik yapı tanımlamaları ile yapılmaya çalışılmasının da kaynağının teşkil etmektedir. Bu temelde TDH öznelerinin bütünlüklü anlamda Marksizm’den doğru şekilde beslenmediğini, ulusal sorun konusunda Marksist ustaların yaklaşımlarını diyalektik bir biçimde incelemeyi, tüm bu yaklaşımları kendi koşulları içerisinde ve yine tarihsel gelişmenin rotasına göre değişen/evrilen karakterini doğru şekilde tahlil etmediğini, bunun yerine ise dogmatik ezberleri, kendi koşulları içerisinde anlamı olan sözleri değişmez ilkeler şeklinde kavrayarak pratiği dogmatizme teslim ettiğini açıkça ifade edebiliriz.

Diyalektik, Dönüşüm ve Marks’tan Mao’ya Ulusal Sorun

Konuyu Kürdistan özgülünde UKKTH çerçevesindeki devrimci görevlerin nasıl ifa edileceği ve günceldeki HBDH örgütlenmesi karşısındaki konumun nasıl olması gerektiğine bağlamadan evvel, bahsettiğimiz dogmatizmi deşifre etmek ve TDH’nin geneline sirayet eden ekonomizmi gün yüzüne çıkartmak adına sorunun Marksist ustalarda nasıl konulduğuna bakmak ve UKKTH’na yönelik politik çıkarımların dayanağı olan ulusal sorun tanımlarını irdelemek yerinde olacaktır. Derdimiz, özellikle TDH bileşenlerinin Kürt ulusal sorunu çerçevesindeki dogmatik ve ekonomist yaklaşımla hesaplaşmaktır. Bu nedenle de, yazı-

nın bu bölümü boyunca tercihimiz, UKKTH çerçevesindeki Marksist doğruları tekrarlamak yerine, özellikle Marksizm'in ustalarının soruna ne bağlamda ve hangi yöntemle yaklaştığını irdelemek, Marksist ustalar içerisindeki yaklaşım farklarının nasıl Marksist bilimin gelişim rotası içerisinde anlam kazandığı göstermek ve Kürt ulusal sorununa dair net ve tutarlı bir tespitin olanaklarını ara- mak şeklinde olacaktır.

Marksizm, dünyayı anlamanın ve dönüştürmenin bilimi olarak, sosyal pratiğin imbiğinden süzülür. Marks'ın Feuerbach üzerine tezlerinden 11.si olan „*Filozoflar dünyayı anlamakla yetindiler, aslanan değiştirmektir*“ sözü bahsettiğimiz pratik karakteri vurguladığı kadar, Marksizm'in sosyal pratiğin rotasına ve toplumsal gelişmenin durumuna göre değişik biçimler alabileceğine de işaret eder. Bu somut gerçeklik, Marksizm'e dair tüm kategorilerde geçerlidir. Marksizm'e bu niteliği katan diyalektik yöntem ile ilgili olarak Engels'in „*diyalektik felsefe karşısında kesin, mutlak, kutsal hiçbir şey varlığını sürdürmez; bu felsefe her şeyin dayanıksızlığını, ve her şeydeki dayanıksızlığı gösterir, ve onun karşısında, kesintisiz olmak ve yok olmak sürecinden, daha aşağıdakinden daha yukarıdakine sonsuz çıkış sürecinden başka hiçbir şey yürürlükte kalamaz, o kendisi de bu sürecin düşünen beyindeki yansımasından başka bir şey değildir. Şurası da doğrudur ki, onun bir de tutucu yani vardır, o, bilginin ve toplumun gelişmesinin belli aşamalarının kendi çağlarına ve kendi koşullarına göre meşruluğunu kabul eder; ama daha ileri gitmez. Bu görüş tarzının tutuculuğu görelidir, onun devrimci niteliği ise mutlaktır — zaten hüküm sürmesine izin verdiği tek mutlak olan da budur.*“ (Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu, Eriş Yayınları, s. 15) sözleri, bahsettiğimiz dönüştürme yetisi noktasında açıklayıcıdır.

Tarihsel ve toplumsal gelişmenin belirli bir aşamasına tekabül eden uluslaşma süreci ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan ulusal sorunlar konusuna yönelik de Marksizm'e dair somut gerçeklik, tam da bu diyalektik yöntemin kattığı karakter ile tanımlanabilir. Marksizm'in kurucu önderleri Marks, Engels, Lenin, Stalin ve Mao'nun ulusal sorunlar karşısındaki konumlanışları da bu diyalektik karakter ışığında açıklanabilir ve Marksizm'in genel gerçekleri ile tutarlılık bağı kurulabilir.

Marks-Engels ve Ulusal Sorun

Bilimsel sosyalizmin kurucu ustaları Marks ve Engels'te ulusal sorun, net çizgi-

lerle belirlenmiş bir teorik alan olarak ele alınmamakla beraber, bu iki usta, parçası oldukları dönem itibari ile verili tarihsel-toplumsal koşullarda kavranması gereken bir konu olarak bu sorunla uğraşmışlardır. Marks ve Engels'in konu özgülündeki üretimi ve değerlendirmeleri, ulusal taleplerin Avrupa proletaryasının genel çıkarları karşısındaki konumlanışı ile ölçülünerek ve desteklenebilirliği yine proletaryanın genel çıkarlarına hizmet edip etmediği ile belirlenmektedir.

Özellikle Marks'ın bu konu çerçevesindeki üretimi, belirli gündemlere dair politik yazılar olmakta, geniş teorik incelemeler ise Marks'ın yazınında bulunmamaktadır. Bu yazın çerçevesinde Marks ve Engels'in yaklaşımını değerlendirecek olursak, onların ulusal sorun konusundaki yaklaşımında dönemsel bazı değişikliklerin olduğunu ve günümüzden bakıldığında ise daha ekonomik indirgemeciliğe kapı aralayan bir yaklaşımı barındırdığı görülecektir.

Ancak, burada Marks'ın konu özgülündeki yazılarına dair bazı çevrelerce yapılan bu ekonomik indirgemecilik tespiti, bütünlüklü bir politik hatayı değil, Marks'ın yaşadığı ve üretimde bulunduğu siyasal ve toplumsal koşulların çerçelendirdiği bir toplumsal gerçekliği temsil etmektedir.

Şöyle ki, Marks'ın konu özgülündeki yazını büyük oranda belli başlı gelişmeleri içermekte, İrlanda sorunu, Güney Slavlar sorunu, Polonya sorunu, Cezayir sorunu vb. gelişmeler üzerinden üretilmektedir. Marks ve Engels'in toplumsal mücadeleye katılım sağladığı koşullar, burjuva sömürü biçimlerinin emperyalizm aşamasına ulaşmadığı, burjuva ulus devletlerin ve modern ulus inşasının toplumsal gelişim adına pozitif etkiler doğurduğu koşullardır. Marks ve Engels parçası bulundukları koşulların içerisinde üretmişler, sosyal pratiğin beklenen sonuçları doğurmadığı koşullarda ise diyalektik gelişim içerisinde fikirlerini dönüştürmüşlerdir. İrlanda sorunu üzerinden sürdürdükleri tartışma buna örnektir.

Genel hatları ile Marks ve Engels'in ekonomik indirgemecilik eleştirisine kapı aralayan tespiti tarihsel uluslar ve tarihsel olmayan uluslar formülasyonu ile ilintilidir. Bu formülasyon, esas itibari ile modern ulus tanımının ve ulus-devletler olgusunun kapitalizmi geliştirici ve burjuvazi ile proletarya arasındaki sınıf mücadelesini keskinleştirici özelliğine dayanır. Bu temelde Marks ve Engels Polonya ve İrlanda'nın bağımsız devlet kurma hakkını hararetle savunurken aynı şeyi Çekler, Slavlar, Meksikalılar vb. için savunmamıştır.

Marks ve Engels'in bu yaklaşımını özetlemek adına Ephraim Nimni'nin *"Marks ve Engels'in çalışmalarında 'milliyetler' kendi devletlerini kurarak (Po-*

lonya, İrlanda) ‘ulus’ haline gelecektir ya da ulusal bir devleti kurma yeteneğine sahip olmayan, ‘tarihsel canlılığı’ bulunmayan ulusal topluluklar, ‘tarihsiz halklar’ (geschichtslosen Völker) olarak kalacaktır. Marks ve Engels için aslında bu ‘tarihsel olmayan milliyetler’ kapitalist üretim tarzına uyum sağlama yeteneğini göstermemeleri yüzünden içsel olarak gerici. Bunun nedeni bu toplulukların yıkımdan kurtulmalarını önlemenin tek garantisinin eski düzenin korunması oluşudur, dolayısıyla yok olmaktan kurtulmak için gerici olmak zorundadırlar” (Ephraim Nimni, Marks, Engels ve Ulusal Sorun, Dünya Solu Dergisi, s. 40, sayı: 7, 1991) sözleri tariflenen çerçeveyi özetler niteliktedir.

Özellikle Engels’de belirginleşen bu ifade ve yaklaşımın politik bir hatayı temsil etmemesi ise, bahse konu tanımın esas itibari ile dönemin verili toplumsal koşulları ile ilintili ve politik bir gelişmenin karşısındaki konumlanışla alakalı oluşundandır. Örneğin Engels, Slavlarla (özelde Çeklerle) ilgili değerlendirmeyi 1848 devrimci süreci karşısındaki pozisyonları ve aldıkları politik tutumla ilgili olarak yapmıştır. 1848 devrimci sürecinde uluslaşma sürecini görece tamamlayan uluslar (konu özgülünde Slavlar) pratik konumlanışlarını, (Almanya ve Fransa’dakinin proletaryanın aksine) Çarlık monarşisinden yana belirlemişler, gelişebilecek bir Avrupa Devrimi ihtimaline karşı monarşiden yana tutum almışlardır. Bu durum onları, sürecin tarihselliği itibari ile gerici kamplara itmiş ve ulusal taleplerini genel anlamda Avrupa proletaryasının çıkarlarının karşısına konumlandırmıştır. Bu temelde ise tarih karşısında gerici bir rol üstlenmişlerdir.

Yine Bedeviler, Meksika Savaşı vb akla gelebilecek değerlendirmelerin özü ise ulus devletlerin ve modern uluslaşmanın kapitalizmi geliştirici rolü ve proleter sınıf hareketi için açığa çıkarttığı koşulların, yine tarihin gelişimine sundukları alanın olumlamasıdır.

Gelgelelim, Marks ve Engels’in yazını, genel olarak bu hatta ilerlemekle beraber, bunun da statik ve katı bir içerikte durduğu savunulamaz. Örneğin Marks, erken dönemlerinde İrlanda’nın İngiltere’den ayrılmayacağını ve İrlanda proletaryasının kurtuluşunun İngiliz proletaryasının eylemine bağlı olduğunu düşünürken daha ilerleyen yıllarda ise “Uzun yıllar İrlanda sorunu üzerine çalıştıktan sonra, o sonuca vardım ki, İngiliz egemen sınıflarına kesin darbe (ve bu, tüm dünyadaki işçi hareketleri için de belirleyici olacaktır) İngiltere’de değil yalnızca İrlanda’da vurulabilir. (...)İngiltere, sermayenin metropolü, şimdiye dek dünya pazarını yöneten güç, günümüzde işçi devrimi açısından en önemli ülkedir; dahası, bu devrimin maddi koşullarının belirli bir

olgunluk derecesine ulaştığı tek ülkedir. Dolayısıyla, Uluslararası Emekçiler Derneği, her şeyden önce İngiltere'deki toplumsal devrimi çabuklaştırmayı amaçlar. Çabuklaştırmanın tek aracı da İrlanda'yı bağımsız yapmaktır. Öyleyse Enternasyonal'in ödevi İngiltere ile İrlanda arasındaki çatışmayı her yerde öne çıkartmak ve her yerde, açıkça İrlanda'dan yana olmaktır. Londra'daki Merkez Konseyin özel görevi İngiliz işçi sınıfında, İrlanda ulusal kurtuluşunun, onlar için sosyal adalet ve insancıl duygular sorunu olmadığı ama kendi toplumsal kurtuluşlarının ilk koşulu olduğu bilincini yaratmaktır.” (Marks’tan Sigfried Meyer ve August Vogt’a mektup, 9 Nisan 1870, Marks-Engels Seçme Yazışmalar Cilt 2, Sol Yayınları, s. 15) demektedir.

Burada göstermeye çalıştığımız şey, sadece bir fikrinsel değişim ya da sosyal hareketin karşısında bir teorik dönüşüm değil aynı zamanda Lenin’de daha da belirginleşen bir çizginin, *“Her iki ülke proletaryasının yüksek çıkarları için”* UKKTH’nı tanımak şeklinde kavramsallaşan Marksist ilkenin de temellerine işaret etmektir.

Lenin ve Ulusal Sorun

Bir bütün Marksist gelenek açısından bakıldığı zaman ulusal sorun ve UKKTH meselesindeki en ileri noktayı, teorinin zirvesini yoldaş Lenin temsil etmektedir. Bu gerçeklik, onun hem 2. Enternasyonal önderlerinin 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı sürecindeki şovenist tutumlarına yönelik yürüttüğü ideolojik mücadeledeki üretiminden hem de yaşadığımız sürecin evrensel gerçekliği olan, kapitalist sömürü biçiminin ulaştığı emperyalizm aşamasına ve onun koşullarına yönelik çözümlemesinden ileri gelmektedir.

Lenin, UKKTH genel ilkesi karşısındaki konumlanışı ve bu genel ilkeyi ele alış şekline girişmeden evvel, Marks ve Engels’in ulusal sorun özgülündeki tutumu ile arasındaki “farklılaşma” ile ilgili belirli noktaların altını çizmekte fayda var. Zira bu “farklılaşma”ya işaret etmek aynı zamanda özdeşlik noktalarını göstermek ve Lenin’in Marksist tutumunu tarifleyerek teorik alanda yarattığı gelişimi belirginleştirmek açısından da işlevli olacaktır.

Bu temelde Horace B. Davis’in *“Lenin, Marx ve Engels’in 1848’de oynadıkları gerici rol nedeniyle Çeklerin mahkum edilmeleri gerektiği şeklindeki yargılarını onayladı, ancak genelde Güney Slavları ve daha sonraki dönemde Çekler hakkında olumsuz yargılara varmaktan kaçındı. (...) Lenin, ne Engels’in Cezayir konusunda aldığı ilk tavrın ne de Engels ve Marx’ın 1847 Meksika Savaşı sırasında aldıkları tavrın savunmasını yaptı. Birincisini hiçbir zaman tartışmadı;*

ikincisi ile ilgili olarak, Marx ve Engels için söyleyebildiği en iyi şey, görüşlerini değiştirmiş oldukları idi” (Horace B. Davis, İşçi Hareketi Marksizm ve Ulusal Sorun, Çev.: Yavuz Alogan, İstanbul 1994, Belge Yayınları, s.197) sözlerini bu farklılaşmanın görüngülerini sunmak açısından anlamlı örnekler olarak gösterebiliriz.

Bahse konu farklılaşma, esas itibari ile diyalektiğin genel yasaları ile anlaşılabilir ve öz itibari ile odaklanılan şeyin, işçi sınıfının yüksek çıkarları ve sınıf devrimi olduğu, bu anlamda işlev kazandıkları alanın aynı olduğu görülebilir. Lenin, Marks ve Engels’in verili tarihsel koşullardaki tespitleri ile ilgili olarak, *“Marx’ın, bazı halkların (örneğin 1848’de Çeklerin) ulusal hareketlerine karşı çıkmış olmasının, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkının Marksist açıdan tanınması gerektiği iddiasını çürüttüğü sık sık ileri sürülmektedir (örneğin son zamanlarda Alman şovenisti Lensch...). Fakat bu yanlıştır, çünkü 1848’de ulusları «gerici» ve demokratik devrimci olarak birbirinden ayırmak için tarihi ve siyasi nedenler vardı. Marx gericilere karşı çıkarken ve demokratik ulusların yanında yer alırken haklı idi. Ulusların kaderlerini tayin hakkı, demokrasinin istemlerinden biridir ve elbette ki onun genel çıkarlarına, demokrasinin genel çıkarlarına bağlı olmalıdır. 1848’de ve izleyen yıllarda da demokrasinin genel çıkarları her şeyden önce Çarlığa karşı mücadeleden ibaretti.” (Lenin, Sosyalist Devrim ve Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı –Tezler, UKKTH içinde, s. 150 dipnot) şeklindeki görüşleri, esas itibari ile Lenin’in olguları kendi dönemleri itibari ile kavrayan ve ondan dersler çıkartan yöntemine delalet ve aynı zamanda, Lenin’in öncülleri Marks ve Engels’in Ulusal Sorun karşısındaki konumlanışları ile kurduğu ilişkiyi görmek açısından da somut bir örnektir.*

Bu bakımdan, Lenin’in görüşlerinin Marks ve Engels ile var olan “farklılaşma”nın öz itibari ile, Lenin’in içerisinde bulunduğu koşullar ve emperyalizm olgusu ile ilintili olduğunu ifade etmemiz gerekmektedir. Göstermek istediğimiz şey, Lenin’in diğer Marksist ustalara göre ileriliğinin kaynağında, onlardan yöntem olarak kopması değil, onlarla başkaca koşulların içerisinde üretimde bulunmasıdır ve bu olgu diyalektik anlamda maddenin bilinçle, olguların olaylarla kurduğu ilişki bakımından da doğrudur.

Lenin’in (öncülleri Marks ve Engels’e göre) ulusal sorun karşısındaki konumlanışını değerlendirirken, ekonomik tahlilin belirleyici bir temel olduğunu, ancak bu tahlil temelinde başkaca politik saiklerin daha fazla devreye girdiğinin altı çizilmelidir. Burada kastımız, kapitalizmin serbest rekabet sürecini aşarak emperyalist sömürünün pazar ilişkilerine getirdiği boyut ile bu temelde

ulusal kurtuluş hareketlerinin bu emperyalist zincir içerisinde, büyük kapitalist devletleri zayıflatıcı rolünün perçinlenmesidir. Yine, emperyalist ülkelerdeki proletarya ile sömürge ülkelerdeki proletaryanın arasına giren şovenizm zehrinin, nasıl enternasyonal proletarya hareketini parçaladığını Lenin, özellikle 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı sürecinde görmüştür.

Lenin'in ulusal sorun karşısındaki konumlanışını ve UKKTH ilkesini ele alışı birbirleri ile temelden ilişkili iki başlık üzerinden irdelemek yerinde olacaktır. Bunlar, Lenin'in emperyalizm çözümlemesi temelinde soruna nasıl yaklaştığı ile yine bu çözümleme ile temelden ilişkili olarak 2. Enternasyonal önderlerinin 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı karşısındaki tutumları ile yürüttüğü ideolojik mücadeledir.

Lenin, öncülleri Marks ve Engels'ten farklı olarak başkaca koşulların, kapitalist pazarların, kapitalizmin gelişim doğasında bulunan şekli ile, merkezileştiği, dünyanın evrensel bir pazar haline geldiği emperyalizm koşullarının içerisinde üretimde bulunmuştur. Emperyalizm koşullarında artık söz konusu olan, demokrasiden ya da gericilikten yana olan uluslar değil, emperyalist büyük devletler ve onların sömürü politikalarına karşı takınılacak tutumdur.

Bu temelde Lenin, sömürge ülkelerdeki ulusal hareketlerin, sömüren ülkeyi gerilettiğini, emperyalist halkaya zarar verdiğini ve bunun hem sömüren ülkelerdeki proleterler için avantajlı koşullar yarattığını hem de emperyalizm koşullarında sömürülen ülkelerin proletaryası ile sömüren ülkenin proletaryası arasındaki düşmanlığı gerilettiğini, yani proletarya enternasyonalizmine hizmet ettiğini ortaya koyar.

Ancak Lenin bu noktada UKKTH'nı ise mutlak bir ilke olarak el almamıştır. O, tıpkı öncülleri Marks ve Engels gibi, soruna işçi sınıfının devrimci çıkarları temelinde yaklaşmış, *"Ulusların kaderlerini tayin hakkı dahil, demokrasinin çeşitli istemleri mutlak şeyler değildir, bunlar, dünya demokratik hareketinin (bugün sosyalist hareketinin) tümünün bir parçasıdır. Bazı somut durumlarda, parçanın, bütünü ile çelişkiye düşmesi mümkündür; o zaman parça atılır. Bir ülkedeki cumhuriyetçi hareket bir başka ülkenin entrikalarının aleti olabilir ve bu işe kilise, mali çevreler ya da kralcılar katılabilir; biz o zaman, bu somut hareketi desteklememekle görevliyiz ama bu bahane ile uluslararası sosyal-demokrasinin programından cumhuriyet sloganını silmek gülünç olur"* sözlerinin de gösterdiği şekli ile, ulusların kendi kaderlerini tayini ile bu hakkın tanınması arasındaki teorik ayrımı ve buna hangi temelde yaklaşılması gerektiğini de ifade etmiştir.

Lenin'in ulusal sorun çerçevesindeki üretimini, sadece bu çerçeve içerisinde açıklamak ise Lenin'i eksik bırakmak anlamına gelecektir. Lenin'in üstte bahsettiğimiz soyut tahlili, esas itibari ile onun 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı boyunca aldığı tutum ve 2. Enternasyonal önderlerinin bu savaş karşısındaki oportünizmi ile yürüttüğü mücadelede somutlanmaktadır.

Burada, özellikle 2. Enternasyonal kapsamındaki teorik tartışmalara ve tarihsel anlatısına bütünlüklü bir şekilde girmeyeceğiz, ancak Lenin'in bahse konu ideolojik mücadelelerdeki tutumunu aktarmak adına belirli başlıklar altındaki değerlendirmelerini aktarmakla yetineceğiz.

Lenin'in bazı teorik meseleler karşısındaki görüşleri

2. Enternasyonal önderlerinin 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı karşısındaki, parçası oldukları ülkelerden yana tutum alan pozisyonları, hakeza benzer dönemlere takabül eden Rosa Lüksemburg'un Polonya'nın bağımsızlığı sorunu karşısındaki tutumu ile Otto Bauer ve Karl Renner'in kültürel-ulusal özerklik fikri bu kapsamda tartışılması gereken ve UKKTH'nın Leninist anlamda uygulanmasını reddeden politik fikirler olarak sayılabilir.

Kısaca değinmek gerekirse, 2. Enternasyonal önderlerinin savaş karşısındaki yaklaşımının özünü ekonomizm teşkil etmektedir. Emperyalist ülkelerin dünya pazarını paylaşımı esasına dayanan savaşta 2. Enternasyonal büyük oranda proletaryayı kendi ülkelerinden yana tavır almaya çağırmış, bunu ise kendi kaderini tayin etme şeklinde yorumlamıştır (Örn: Kautsky). Bu yaklaşım özü itibari ile savaşın emperyalist sömürü karakterini görmemekte, her ülke proleterlerinin, kendi ülkelerinin emperyal hedeflerine karşı konumlanışını ve keza sömürge ülkelerdeki direnişin egemen sınıfları sarsarak devrime olanak tanıyan karakterini hasır altı etmektedir.

Rosa Lüksemburg'un Polonya'nın bağımsızlığı ile ilgili fikirleri de yine benzeri bir temele dayanmaktadır. Lüksemburg, Polonya'nın bağımsızlığını gereksiz bulmakta ve Polonya'nın Rusya ile kaynaşmış-bütünleşmiş halini ileri sürerek kendi hedeflerinin "Rusya içinde özerklik" olması gerektiğini ve Rusya'nın bütünündeki devrim için çabalamaları gerektiğini iddia etmekteydi. Bu fikrin temel hatası, Lüksemburg'un "*Polonya'nın ekonomik olarak Rusya'ya bağılılığı ve politik olarak Rusya'dan bağımsız olamayacağı fikri*" de yine benzeri bir ekonomist içeriği taşımaktadır. Hakeza Lüksemburg, ulusal hareketlerin (Polonya özgülünde) Çarlığa karşı taşıdığı devrimci potansiyeli kavrayamadığı gibi, ulusal kurtuluşun sadece küçük-burjuvazinin değil proletarya da dahil bir bütün yığınların talebi

olduğunu ve UKKTH'nın tanınmasının ezen ve ezilen ülke proleterlerinin tek dayanışma silahı olduğunu da kavramadı. Buna ek olarak Lenin, onun yöntemi, belirli bir özgül durumu genelleştirme çabası olarak niteleyip bu yöntemin sadece Polonya'ya değil ezilen bütün küçük uluslara da bağımsızlık hakkı tanınaması noktasında eleştirmişti.

Otto Bauer ve Karl Renner'in kültürel-ulusal özerklik fikri ise, Avusturya Marksistlerinin kabul ettiği içeriği ile UKKTH'nı yani ezilen bağımlı ulusların ayrılma hakkının yerine onları sınırların ve bölgelerin işlevsizleştirdiği bir belirsiz aralıkta kültürel ve ulus temelinde özerk olabilecekleri (ancak bağımsız devletleşmeye alan açmayan tarzda) bir politik tutumu öngörüyordu. Bu yaklaşım özü itibari ile Avusturya-Macaristan Devletinin dağılmasını bir parametre aldığı gibi, her ulusun kendi iç vergilendirme sistemini kurması, okullaşması, kültürel gelişim kanallarını açması gibi kısıtlı taleplerle bir ehlileştirme yöntemini savunuyordu.

Rusya'daki yankısını Yahudi BUND ile bulan ve bu anlamda Lenin'in ciddi eleştirilerini yönelttiği bu yaklaşım, bir yanı ile Ulusal hareketlerin ilerici rolünü küçülterek, onların UKKTH temelindeki mücadelesinin emperyalizmin surlarına açabileceği gediği görmezken, diğer yandan ise ezilen uluslar açısından milliyetçiliği körükleyen bir içerik taşıyordu. Lenin bu yaklaşımı bu temelde reddederken, hem UKKTH'nın pozitif karakterine işaret etmekte, diğer yandan ise proletaryanın enternasyonalist görevi olan ezilen bağımlı ulusların ilerici hareketlerini destekleme görevinin yerine milliyetçiliği geçirdiği için bu yaklaşımı mahkûm etmekteydi.

Ancak burada, belirtilmeden geçilmemesi gereken bir mesele de kavramsal benzerliğinden ötürü özerklik fikrinin bölgesel özerklik ya da federasyon vb. şekiller ile karıştırılmaması gerekliliğidir. Zira Lenin, "ulusal kültürel özerklik" fikrini eleştirirken, federasyon, bölgesel özerklik vb. yöntemleri ise olumlu-makta, kabul edilebilir seçenekler olarak görmektedir.

Bu konuda Lenin'in yazını çeşitli dönemlerde farklılaşmakta- politik sürecin seyrine göre değişebilmektedir. Şöyle ki, Lenin, örneğin federasyon meselesinde S.G Şahumyan'a 23 Kasım (6 Aralık) 1913 tarihli mektubunda "*Biz ilke olarak federasyona karşıyız; federasyon ekonomik birliği zayıflatır, yekpare bir devlet için uygunsuz bir tiptir*" (Lenin, Ulusal Ve Sömürgeci Ulusal Sorun Üzerine, İnter Yay., s. 117) derken, ilerleyen dönemlerinde ise federasyon olgusunu şarta bağlı bir mesele olarak ele alıp, "***Ama ayrı ayrı uluslar tek bir devlet içinde birleşebildikleri sürece*** (abç), *Marksistler, hiçbir zaman ne federatif il-*

keyi, ne de merkezizetsizliği savunmayacaklardır. Merkezi bir büyük devlet, ortaçağa özgü parçalanıştan, geleceğin bütün dünyanın sosyalist birliğine götüren büyük bir tarihsel ilerlemeyi ifade eder, ve (kapitalizme çözülmaz bağlarla bağlı) böyle bir devletten geçen yoldan başka sosyalizme giden yol yoktur. Ama merkezizetçiliği savunurken, bizim, ancak demokratik merkezizetçiliği savunduğumuzu unutmak bağışlanmaz bir yanılığ olur. Bu bakımdan genel olarak küçük-burjuva zihniyeti ve özel olarak da (müteveffa Dragomanov dahil) küçük-burjuva millizetçi zihniyeti, sorunu, o ölçüde karışık hale getirmiştir ki, dolaşan yumağı çözmek için biraz zaman yitirmemiz gerekecektir. Ekonomileri, yaşayış biçimleri, ulusal bileşimleri vb. bakımından özellikleri olan bölgelerin özerkliğini sağlayan yerel yönetimde özerkliği reddetmek şöyle dursun, demokratik merkezizetçilik, tersine, bunu gerektirir.” (Lenin, Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı, Sol Yay., s. 46) demektir.

Yani, Lenin’in mesele özgünlündeki temel yaklaşımı, gereksiz bir bölünmenin karşısında durmayı, proleterlerin arasına ulusal çitler örmeyi reddetmekle birlikte, eğer koşullar bunu bir çözüm (geçici de olsa) olarak dayattığı ve uluslar aynı sınırlar altında başkaca bir biçimde tutulamadığı ölçüde kabul edilebilir görmektedir. Benzeri bir yaklaşımı Marks da İrlanda sorunu ile ilgili sergilemiştir.

1917’ye doğru ise federasyon üzerine Lenin’in ve Bolşevik Partisinin görüşleri bir miktar daha değişime uğramış, somut tarihsel koşulların etkisi ve ulusları bir arada tutma yollarının karmaşıklığı gibi gerekçelerden hareketle Lenin 1. Tüm Rusya Sovyetleri Kongresindeki açıklamasında *“Rusya özgür cumhuriyetlerin birliği olsun”* (Lenin, Ulusal ve Sömürgesel Ulusal Sorun Üzerine -dipnot: 55, İnter Yay., s. 633) demiştir. Bu tarihten sonra ise SSCB, devlet yapısı olarak federasyonu, Sovyet Cumhuriyetlerinin birliğinin biçimi olarak görmüştür.

Son olarak altını çizmek istediğimiz ulusal-bölgesel özerklik meselesi ise Lenin’in yazınında olumlanmakta, ulusal-bölgesel özerklik kapitalizmi ve demokrasiyi geliştirici unsurlar olarak görülmektedir. Lenin’in Rosa Lüksemburg’a yönelik eleştirileri içerisinde kullandığı *“Ekonomi ya da yaşayış tarzı alanında az da olsa özellikleri olan, özel bir ulusal bileşimi bulunan vb. her bölge için böyle bir özerklik tanımayan gerçekten modern bir devlet düşünölemeyeceği besbellidir. Kapitalizmin gelişmesi için gerekli merkezizetçilik ilkesi böyle bir (yerel ya da bölgesel) özerklikle çelişmez; tersine, ancak bunun sayesinde bürokratik olmayan, demokratik bir biçimde işleyebilir. Aynı zamanda, sermaye-*

nin yoğunlaşmasını, üretici güçlerin gelişmesini burjuvazinin ve proletaryanın bütün devlet ölçüsünde gruplaşmasını kolaylaştıran böyle bir özerklik olmadan kapitalizmin geniş ölçüde, özgür ve hızlı gelişmesi olanaksız olurdu ya da hiç değilse son derece zorlaşırdı. Çünkü, salt yerel (bölgesel, ulusal vb.) sorunlarda bürokratik müdahale, genel olarak iktisadi ve siyasal gelişmeye en büyük engellerden biri olduğu gibi, özel olarak da en önemli sorunlarda, temel sorunlarda merkezîyetçiliğin önünde duran engellerden biridir.” (Lenin, Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı, Sol yay., s. 48) sözleri bahse konu tutumu özetler niteliktedir.

Stalin ve Ulusal Sorun

Büyük bir Marksist olarak Stalin’in Ulusal Sorun özgülündeki üretimi ise, genel hatları ile doğru olmakla birlikte Lenin ile kıyaslandığında yeterli teorik açıklığı ve esnekliği barındırmamaktadır. Kuşkusuz şekilde Stalin, Lenin’in genel teorisine bağlı ve UKKTH ilkesinin savunucusudur, ancak, burada kastettiğimiz yönü, bu ilkenin savunulması ile değil genel olarak ulus, ulusal sorun vb. içerikleri kavramsallaştırma şekli ile ilintilidir.

Stalin, ulus meselesine yaklaşırken, genel bir kategorize tanım ile ele almaktadır. *“Ulus, tarihi olarak oluşmuş, dil, toprak, iktisadi yaşantı birliği, ve kültür birliğinde ifadesini bulan ruhi şekillenme birliği temelinde oluşmuş istikrarlı bir insan topluluğudur”* (Stalin, Marksizm ve Ulusal Sorun makalesi) şeklinde formüle edilen bu yaklaşım, katı ve dogmatik bir karakteristik taşımaktadır. Bu yaklaşımdan ötürüdür ki, Stalin, Gürcüleri 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar ulus saymamakta, herhangi bir ulusal bileşimin ulus niteliği edinebilmesi için bu kriterleri tam ve eksiksiz barındırması gerektiğini ifade etmektedir.

Aynı makalesinde Stalin, Yahudilerin bir ulus olmadığını ifade ederken kullandığı *“Hayır. Sosyal-Demokrasi, ulusal programını böyle kâğıttan ‘uluslar’ için inşa etmez. O sadece, davranan, hareket eden ve bu nedenle de başkalarını kendini hesaba katmaya zorlayan gerçek ulusları göz önünde tutabilir.”* (Stalin, Marksizm ve Ulusal Sorun makalesi) sözleri, özü itibarı ile, emperyalizm öncesi döneme ait Engels’in *“tarihsel uluslar, tarihsel olmayan uluslar”* şeklinde formüle ettiği yaklaşımdan esinlenmekte, emperyalizm koşullarında ulusal hareketlerin kazandığı misyonunu ise küçültmektedir.

Bu anlamda da Stalin’in ulusal sorun özgülündeki yaklaşımı açısından görece bir ekonomist esintiden bahsetmek mümkündür. Şöyle ki, ulusal sorun-

ları “özü itibari ile köylü sorunu” olarak nitelendiren Stalin, ulusal sorunları feodalizmden kapitalizme geçiş döneminin problemleri olarak kavramakta, egemen ulusların proleterleri ile ezilen ulusların proleterleri arasına giren şovenizm zehrinin etkilerini ise yeterli oranda parametre almamaktadır. Stalin’in kavramsallaştırdığı “üstten milliyetçilik” ve “alttan milliyetçilik” kavramlarını ele alışı bu tutumu açısından bir emare iken, tarihin bugünkü aşamasından ulusal sorunların kapitalist ülkelerde dahi hala sürüyor olması bu noktadaki eksikliği göstermektedir.

Bu anlamda Stalin’in yazınında enternasyonalizme yönelik vurgu ciddi bir hacim kaplarken, Lenin’de bulunan ezilen ulusların milliyetçiliği ile ezen ulusların milliyetçiliği arasındaki ayrım, Stalin’de görece daha siliktir.

Stalin’in ulusal sorun noktasındaki yaklaşımına yönelik aktardığımız kısmın temel kaygısı Stalin’in devrimci kişiliğini küçültmek değil, gerçeği çıplak ortaya koymaktır. Bilinmektedir ki, Sovyetler’in 70 küsur yıllık ayakta durma sürecinde büyük hizmetleri olan Stalin, büyük bir Marksisttir, ancak bu, onun her biçim ve içerikte söylediği sözü, her koşulda genel ilkeler haline getirmemektir. Stalin’in ezilen ulus milliyetçiliğine yönelik eleştirel tutumu, esas itibari ile sosyalizm altında bir arada yaşama kaygısını taşımakta, devrimden sonrasına yönelik bir kaygı gütmektedir. Tartışmaya açık bir mesele olmakla birlikte bu yaklaşım, anda ülkemizdeki ulusal sorun ile komünistler ilişkisini karşılamamaktadır.

Gel gelelim, Stalin’in ulusal sorun çerçevesindeki yaklaşımı ve sömürgeler sorunu üzerinden yaptığı çerçeveselendirme genel mahiyette doğru, ayrıca, emperyalizm aşamasında ulusal sorunların burjuvazinin içkin meselesi olmaktan çıkarak emperyalizme karşı mücadelenin bir sorunu olduğu yönlü yaklaşımı da genel anlamda olumludur. Ancak burada aktardığımız içerik, esas itibari ile soruna yaklaşım ve bu yaklaşımda temel referansımız olan Lenin’in yöntemini öne çıkartma niyeti taşımaktadır. Bu nedenledir ki aktardığımız kısım, esas itibari ile Lenin’in yaklaşımı ile oluşan farklılık üzerinedir.

Mao ve Ulusal Sorun

Büyük Çin Devriminin önderi Mao Zedung açısından ise ulusal sorun, bütünlüklü bir teorik üretim alanı değildir. Zira, Çin özgülünde devrim başkaca koşullar ve dinamikler üzerinden yürürken, ulusal sorun bütünlüklü bir problem olarak bulunmamaktadır. Ancak Mao yoldaşı burada anma şeklimiz, onun hem bir bütün Marksizm’e yönelik yöntemsel katılımının bu temelde de yeni bir

boyut getirdiği hem de Çin Devrimi'nin esas itibari ile yarı-sömürge bir ülkede tecelli etmesiyle anti-emperyalist ve sömürgecilik karşıtı bir karakter taşıması çerçevesinde olacaktır.

Öncelikle belirtmemiz gerekmektedir ki, Mao'nun devrimine önderlik ettiği Çin, ezilen ve bağımlı bir ülkedir, dolayısıyla da Çin Devrimi, anti-emperyalist bir karakter taşımaktadır. Bu karakterden ötürüdür ki, Çin Devrimi aynı zamanda sömürgeciliğe karşı yürütülen bir savaştır. Bu nedenledir ki, Çin Devrimi'nden ve Mao Zedung'dan bahsederken bir yandan da bahsettiğimiz şey, proletaryanın önderlik ettiği bir ulusal kurtuluş hareketidir.

Bu gerçeklik, Stalin'in de tespit ettiği şekliyle, ulusal sorunun proletarya önderliğinde çözüldüğü, burjuvazinin ilericilik barutunun tükendiği bir tarihsel aşamada burjuva demokratik görevlerin (başkaca görevlerle birlikte) ulusal sorun çerçevesinde proletaryanın önderlik ettiği bir ve Engels'in tanımı ile "proletarya diktatörlüğünün özgül bir biçimi" olan demokratik cumhuriyetle çözüldüğü ilk örnektir.

Mao'nun proletarya önderliğinde yürüttüğü politik hareket ve halk savaşı, aynı zamanda ulusal dinamiklere de yaslanmakta, Japon işgaline karşı Çin proletaryası önderliğinde yürüttüğü harekette özellikle sınıfsal dinamiklerin yanı sıra ulusal dinamikler de savaşa katılım sağlamaktadır. Bu anlamıyla Mao'nun proletarya önderliğindeki hareketlerin ulusal sorun karşısındaki konumu itibari ile, yeni bir perspektifi, ittifaklar stratejisini ve cephe anlayışını barındırdığını belirtmemiz gerekmektedir. (Özellikle bu kısma yazının ilerleyen bölümlerinde, HBDH'nin cephe ve ittifaklar politikası çerçevesinde değerlendirilmesi ile ilgili olarak yeniden döneceğiz)

Bu nedenledir ki, muzaffer Çin Devrimi, dünyadaki birçok ezilen ulusa ilham olmuş, dönem itibari ile ÇKP'nin ve Mao'nun Dünya Devrimi arzusu, Halk Savaşı çizgisinin açtığı yolda, birçok ulusal direnişle aktif işbirliği kurmasına alan açmıştır. Bu temelde belirtmeden geçilemeyecek olgu, Çin'in sınıfsal koşulları itibari ile başkaca dinamikleri barındırması gerçeğidir ki, bu sadece rantlantısal bir birleştiricilik değil bir bütün yarı-feodal yarı-sömürge koşullarda devrimin hangi temel güçlere dayanması gerektiğinin genel teorisidir.

Mao Zedung'un yine ulusal sorunlar çerçevesi ile ilişkilendirilebilecek bir diğer karakteristik özelliği ise, onun doğrudan Marksizm'i kavrayışı ve Marksist yöntemine dairdir. Mao'nun genel teorisi, sınıflar mücadelesinde geri dönüşlerin yaşandığı, sosyalizm altında sınıf mücadelesinin sürdüğü koşullar altında şekillenmiştir. Bu gerçeklik, sınıflar mücadelesinin sadece bir ekonomik

inşa ve dönüşüm meselesinin de ötesinde bir toplumsal yaşamın, kültür ve kimliğin dönüşümünü içerdiğinin daha güçlü vurgulandığı pratik mücadele alanına işaret etmektedir. Ünlü Pekin-Moskova tartışmalarında geçtiği şekli ile Mao, ekonomik inşayı ve üretim biçimlerindeki dönüşümü tek başına yeterli bulmamakta, Çin pratiğine yansıdığı şekli ile toplumsal yaşamın dönüşümüne, eski kültürün yıkılmasına, “kızıl olunmasına” (kızıl-uzman politikası, bun politikaya göre Mao, Sovyetler’deki ekonomik inşayı esas alan yaklaşımı eleştiriyor ve sosyalizmin inşası sürecini bir kızıllaşma süreci olarak ele alıyordu) esaslı bir pratik olarak yönelmektedir. BPKD (Büyük Proleter Kültür Devrimi) süreci de, bir bütün bu eski ile mücadele ve sınıf mücadelesini sosyalizm altında sürdürme pratiğidir.

Bu çerçevenin ve bir bütün Mao pratiğinin ulusal sorunlarla ilişkilendirilebilecek yönü, esas itibari ile Mao’nun yeni ve dönüşüm dinamiği taşıyan her güce toplumsal dönüşümde pay biçmesi ve sınıf mücadelesini ezilen tüm kesimleri yıkıcı bir dinamik olarak kavrayan ideolojik formasyonudur. Bu anlamıyla Mao’nun dogmatizmin aksine, bilginin pratik ile üretildiği ve pratik ile sınandığı bir yaklaşım belirlediğini, kültür-kimlik vb. kategorileri politik saikler olarak önemseydiğini, bu anlamda da ulus olmaktan kaynaklı açığa çıkan sorunları da, sadece toplumsal gelişimin belirli bir aşamasına tekabül eden sorunlar olarak değil doğrudan komünistlerin örgütleyip pratiğe kanaliz edebilecekleri sorunlar olarak kavramaya alan açtığını da ifade edebiliriz.

Kürt Ulusal Sorunu çerçevesinde UKKTH genel teorisi ne biçimde kavranmalıdır?

Konuyu yeniden günceldeki Kürt Ulusal Sorununa bağlamak ve temelde bu sorun çerçevesinde örgütlenen bir cephe örgütlenmesi olarak HBDH örgütlenmesi karşısındaki Marksist tutumu irdelemeye geçmek adına, üst bölümde yaptığımız MLM ustaların ulusal sorun karşısındaki konumlanışına dair aktarımdan belirli sonuçlar çıkartarak, UKKTH’nin Kürt Ulusal Hareketi karşısında ne biçimde ele alınması gerektiğini ve Marksizm’in bu sorun çerçevesinde ürettiği teorinin hangi yönlerinin öne çıkartılması gerektiğini tartışmaya geçebiliriz.

* UKKTH, esas itibariyle “siyasal kaderini belirleme hakkı” yani ayrılma hakkı olarak kavranmalıdır. Ancak bu hak tanımı esas itibari ile proletaryanın pozisyonuna ve genel ajitasyonuna ait bir olgudur. Lenin’in birçok yazınında da yer aldığı üzere UKKTH, her biçimde ve her koşulda ayrılmanın savunulması demek değildir. Aksine, Lenin, Marks ve Engels’e de atıf yaparak belirttiği şekliyle ulu-

sal sorunlar “her olayın ayrı ayrı değerlendirilip kararlaştırılacağı” tipte meselelerdir. Doğallığında Marksistler, ayrılma hakkı ile ayrılma olayının gerçekleşmesini ayırıştırır ve ikincisini koşullara göre desteklerler.

Bu çerçevede yaşadığımız coğrafyanın temel meselelerinden olan Kürt Ulusal Sorununu ve bunun etkin öznelerinin siyasal savunuları hangi boyutlarda desteklenebilirlik taşımaktadır sorusu, TDH açısından yeterli oranda cevaplanmamış, yazınsal üretim bazında takınılan ikircikli tutum, pratik alana ise bölgedeki etkisizlik olarak yansımıştır.

Ek olarak TDH öznelerinin büyük çoğunlukla UKKTH değerlendirmeleri “devrimden sonra”sına yönelik tahayyüllerdir. Ancak, karşılıklı güçler dengesi gözetildiğinde açık olan şudur ki, Kürt Ulusal Hareketi’nin gelecek tahayyülü Türkiye’deki bir devrimi bekleyemeyecek boyutlara ulaşmıştır. Bu anlamda bahse konu belirlemelerin artık “devrimden sonra”sının çerperinden çıkıp andaki gerçekliğe ait tespitlerin yapılması gerekmektedir.

Buna ek olarak TDH’nin bu çerçevedeki yazını genel anlamda proletaryanın ulusal hareket karşısındaki konumunu tartışmak ve UKKTH ilkesinin genel savunusunu yapmak temelinde olmaktadır. Ancak bu sorun özgülündeki pratik görevler ve konumlanış yeterli açıklıkta tartışılmamakta, ulusal sorunun bir sorun olarak ne temelde örgütleneceği ve bir dinamik olarak sınıf mücadelesinin neresinde durduğu sorusu boşluklar barındırmaktadır.

Açıkça belirtmek gerekir ki, Kürt Ulusal Hareketi karşısında konumlanış sadece “UKKTH’nı desteklemek” çerçevesinde sınırlandırılmaz. Muhtemel bir ayrılma pratiği, federasyon ya da özerklik vb. şekilde çerçevelendirilen herhangi bir çözümün, Kürt halkının ve bir bütün yaşadığımız coğrafyadaki emekçi sınıfların çıkarlarının nerede olduğu tayin edilmeli, bu çerçevede yürüyen politikanın devrim stratejisine hizmeti içeriklendirilmeli ve aktif bir tutum alınarak pratik görevlerin ifa edilmesi gerekmektedir.

* Kürt Ulusal Sorunu çerçevesinde TDH’nin aşması gereken ilk halka, sorunu ortaya koyuş şeklidir. Doğallığında tartışmaya ve soruna dair tutum irdelemeye ilk olarak buradan başlamak gerekmektedir.

Bu noktada öncelikle sorunu genel bir Kürdistan sorunu olarak ortaya koymak ve bu genel sorun özgülünde Türkiye’deki ulusal sorunu irdelemek, esas itibarıyla Marksist ustaların yaklaşımına en uygun tutum olacaktır. Zira TDH özneleri pratikte bu sorunun sadece bir parçasındaki gelişmelerle yüzyüze kalmış olsa da, sorun ve soruna müdahil olan hareketler esas olarak sorunun

bütünü ile muhataptır. Çelişkinin Türkiye parçasındaki hiçbir gelişme sorunun diğer parçalarındaki gelişmeden azade olmadığı gibi, Kürt ulusunun tutumu ve pratiğe dahiliyeti de bu biçimde gelişmektedir.

Bu yaklaşım önemli bir başlık olarak ikili bir karakter taşımaktadır. Bir yandan sorunu kendi gerçekliği ve dinamikleri içerisinden inceleme, çelişkinin karakterini tahlil etme ve gelişim yönünü görme olanağı yaratacak, diğer yandan onun karşısından objektif bir konumlanışa ve doğru bir pratik hatta da kapı aralayacaktır.

Bu noktada somut bir örnek olarak Rojava Devrimi verilebilir. Kürdistan'ın Türkiye topraklarındaki kısmından Rojava'ya geçen on binlerce insan bulunmaktadır ve bu gerçeklik, sadece insan gücü anlamındaki pratik bir katılım değil aynı zamanda her parçadaki mücadelenin ortak bir kader arayışına, doğallığında yekpare bir mücadeleye ait olduğuna da işaret etmektedir.

Sonuç itibarıyla, Kürt hareketinin bugün savunusu, Lenin'in de olumladığı ulusal-bölgesel özerklik fikrine yakınsaktır. Bu biçimsel olarak her parçada ayrı bir çözümü dayatmış olsa da, toplamda buna yönelen mücadele yekpare bir mücadeledir. Kürt Ulusal Hareketi'nin on yıllardır süren mücadelesi geline aşamada Kürt ulusu için ortak bir geleceği vazgeçilmez kılmış, kitlelerin politik refleksi Kürdistan'ın dört parçasını da görececek bir aşamaya ulaşmıştır. Bu hali ile Amed'deki bir Kürt için Kobanê'den, Colamerg'deki bir Kürt için Erbil'den bağımsız bir gelecek tahayyülü bulunmamaktadır. TDH açısından ise devrimci tahayyülün sınırları, bu gerçekliği görmeli, Kürt ulusu içerisinde yürüyecek politik çalışma bu içeriği de kazanmalıdır.

Doğallığında ulusal çelişkinin -verili zaman aralığında- ön plana çıkmış olması, kitlelerin politik reflekslerini belirleyen ve siyasal bilinçlerini teşkil eden çelişki haline geliyor oluşu bu gerçekliği dünden daha fazla gündeme almayı bir ihtiyaç haline getirmektedir. Bahse konu birleştirici etki, bütünde Kürdistan'ı görerek bir Kürt sorunu politikası yapmayı elzem kılmaktadır.

* Ulusal Sorunda TDH açısından bir diğer tartışılması gereken içerik, soruna dair tespitlerdeki ekonomizmdir. Bu çerçevedeki ekonomizm, esas itibarı ile bölgeye dair tespitlerin tek başına sosyo-ekonomik yapı ile tanımlanması ile görünür olsa da, Kürt Ulusal Hareketi'nin talepleri üzerinden "asgari program" eleştirisi yaparak soldan bir tezahürle de karşımıza çıkmakta ve bölgedeki sorunu Türkiye'deki bir devrime bağlı gören, bunun dışındaki seçeneklere ise uzak durmak bir yana mahkum eden bir pratik konumlanışa kapı aralamaktadır.

Konu özgölünde Marksist kavrayış ise (özellikle Lenin’de belirginleşen biçimi ile) temelde tanımı ve yöntemi başkaca kriterler üzerinden konumlandırılmaktadır.

Lenin’in de onayladığı şekli ile Mart 1915 tarihli Bern Konferansı kararları ulusal hareketlere dair bir genel tanım yapar, bu tanım temelde “*ulusal bir kitle hareketi süreci, mutlakiyete ve feodalizme karşı mücadele ve ulusal baskıyı bertaraf etme süreci*” kriterlerinin “gerçekten” Ulusal Savaşları temsil ettiğini (dönem itibari ile 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı ve bu savaş karşısında 2. Enternasyonal oportünistlerinin “anavatan savunması” şiarıyla teslimiyetini eleştirmek için “gerçekten” ifadesi kullanılmıştır) ve bu savaşların pozitif anlamını belirtir. Peki bu “pozitif anlam” tanımını nasıl anlamamız gerekmektedir?

Lenin’in bu çerçevedeki pozisyonu, öz itibariyle ulusal hareketleri sadece, emperyalist sistemde gedikler açan, sömürülen ülkede kapitalizmin gelişim olanaklarını ve burjuvazi-proletarya arasındaki çelişkinin keskinleşme zeminini açığa çıkartan ya da sömürücü-ezen devletlerdeki sınıf mücadelesini keskinleştirerek proletaryanın “sömürme” durumu karşısındaki pozisyonunu tartışan bir içerikle sınırlandırılmaz.

O ulusal sorunlar karşısındaki Marksist tutumu, ayrılma hakkında özgür olan ulusların ancak birleşme ve dayanışma kurabileceği ve ezen ulus işçi hareketinin ancak ayrılma hakkını savunarak ezilen ulustaki kuşku, düşmanlık ve şovenizmi giderip uluslararası dayanışma kurabileceği bir enternasyonalist tutumla tanımladı. Buna ek olarak ise Lenin, ulusal sorunları ve UKKTH ilkesini, genel demokrasi mücadelesinin bir parçası olarak kavramakta ve hatta P. Kiyevski ile olan polemğinde şu ifadeleri kullanmaktadır: “*Çünkü biz kendi kaderini tayinin sadece politikayla ilgili olduğuna ve dolayısıyla iktisadi gerçekleştirilemezlik sorununu ortaya atmanın dahi yanlış olduğuna dikkat çekmiştik.*” (Lenin, Ulusal ve Sömürgeyel Ulusal Sorun Üzerine, s. 430)

Bu çerçevede Kürt Ulusal Sorunu özgölündeki değerlendirmeler açısından da, hareketin gelişiminin Lenin’in bahsettiği “pozitif anlam” ön plana çıkartılarak bir yaklaşımın belirlenmesi elzemdir. Lenin’in yaklaşımı, ulusal sorunu dışsal bir olgu olarak gören ve bunun karşısında bir pozisyon belirleyen/ayrılma talebi karşısında koşullara göre tutum alan bir yaklaşım değil, aksine **ulusal sorunu devrim sorununun bir parçası gören ve ezen ülke proleterlerine ve devrimcilerine görevler biçen** bir pozisyona işaret etmektedir.

Bu anlamda yaşadığımız coğrafyada da TDH özneleri açısından yapılacak bir değerlendirmenin sadece somut ayrılma talebi ya da bu talebin türevleri kar-

şısındaki pozisyon ile tanımlanması kabul edilemez. TDH'in pozisyonunun geliştirilmesi gereken alan da burasıdır. Zira, UKKTH içeriği ile tartışılan "ezen ulus milliyetçiliğine karşı mücadele edilmesi" ve "ezilen ulus milliyetçiliğin demokratik muhtevasının desteklenmesi" gibi içerikler doğrudan doğruya bir pratik görevler ve aktif konumlanış meselesidir. Hele de yaşadığımız coğrafya gibi ulusal baskının devletin kurucu dinamiklerinden birisi olduğu bir coğrafyada bu alan çok daha önemli bir müdahale alanı olmalı, yürürlükte bulunan sömürü düzenine karşı mücadelenin başat alanlarından birisi olarak görülmelidir.

* Kürt ulusal sorunu, yaşadığımız coğrafyanın politik-pratiğinde de özel bir alanı temsil etmektedir. Burada kastımız, çelişkiler üstü bir çelişki vb. icat etmek değil, doğrudan güncel politikadaki ağırlığına, egemenlerin sistematik saldırılarının yoğunluğuna ve genel demokrasi mücadelesi cephesinden kapladığı kilit role işaret etmektir.

Yaşadığımız coğrafyanın kurucu ideolojisi olarak faşizm, sömürü düzeninin teminatını en katı şekli ile otoriter, saldırgan ve açık baskıcı bir devlet mekanizması biçiminde yürütür. Böylesi bir coğrafyada genel demokrasi mücadelesi, egemenler açısından ciddi bir çözülme alanını ifade etmekte, demokratik talepler üzerinden yürüyecek mücadele sistemi geriletmenin temel platformlarından birisini temsil etmektedir.

Lenin, bu zemin açısından *"Kapitalizme karşı devrimci savaşımlı, bütün demokratik isteklerle, yani cumhuriyet, halk ordusu (militia), resmi görevlilerin halk tarafından seçilmesi, kadınlara eşit hak verilmesi, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı, vb. gibi isteklerle ilgili devrimci bir program ve taktiklerle birleştirmeliyiz. Kapitalizm var oldukça bu istekler –hepsi– yalnızca bir istisna olarak elde edilebilir. Üstelik tam olarak değil, çarpıtılmış olarak."* (Lenin, Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları, Sol Yay., s. 230-231) biçiminde tanım yapmakta, tariflediği demokratik talepler için mücadele zeminini ise *"Kapitalizm ve emperyalizm ancak iktisadi devrimle devrilebilir; demokratik dönüşümlerle, en «ideal» demokratik dönüşümlerle bile devrilemez. Ne var ki, demokrasi savaşımı okulunda okumamış bir proletarya, iktisadi bir devrim yapma yetisine sahip de değildir."* (Lenin, Marksizmin Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm, Sol Yay., s. 23) sözleri ile olumlamakta ve bunun sınıf mücadelesinin bir görünüşü ve pratikte sürdüğü bir zemin olarak kavramaktadır.

Yaşadığımız coğrafya gerçekliğinde ulusal çelişkinin kapsamı da bu anlamda genel demokrasi mücadelesini merkezden belirlemektedir. Türkiye'nin bir dev-

let inşası olarak üstüne oturduğu Ermeni Soykırımı ve bölgedeki Kürt katliamları, faşizmin can damarlarına yönelen politik kanallardır. Bu anlamıyla Kürt ulusal sorunu ile coğrafyamızdaki genel demokrasi mücadelesi kopmaz bağlarla bağlı meselelerdir. Kurucu ideoloji olarak Kemalizm'in güncelde geçirdiği revizyon da bu meseledeki özünü değiştirmemiştir. Buna ek olarak belirtmekte fayda var ki, ulusal sorun dışındaki toplumsal çelişkiler de devlet tarafından sürekli olarak bir ezen ulus şovenizmi ile karşılanmakta, "terör" kavramı üzerinden üretilen heyula tüm bir toplumsal baskının aracı olmaktadır.

Bu anlamıyla da ulusal sorun özgülünde yürütülecek politik faaliyetin, güncel politikanın alanında demokratik talepler uğruna yürütülecek çalışmanın merkezinde durduğu gerçekliğini kabul etmemiz gerekmektedir. UKKTH'nın, ezilen ulustan emekçilerin karşılıklı güven ve enternasyonal birliğinin tek geçerli zemin olarak bu zemin, genel demokrasi mücadelesi açısından faşizmin yaşadığımız coğrafyada da kırılma alanıdır.

* Bahsettiğimiz şekliyle ulusal sorunda özel bir yönelim ihtiyacı, geçmişten günümüze TDH'nın yeterli oranda gündemine maalesef ki girememiştir. Bölgede ulusal sorunun kilit rolü, özellikle Kürt Ulusal Hareketi'nin mücadelesi ile devletin bu alana yöneliminin ulusal çelişkiyi kitlelerde bilince çıkma biçimi, kastettiğimiz özel yönelim ihtiyacının gerekçeleridir.

Son süreçte TDH açısından da bu alanda belirli bir gelişmenin olduğunu belirtmekte fayda vardır. Özellikle Kürt Ulusal Hareketinin legal alan çalışmaları ve son süreçteki HDK-HDP pratiklerinin bu alanda ön açıcı bir zemin sunduğunu görmek gerekmektedir. Gel gelelim, ulaşılan halka, sorunun ağırlığı ile eşdeğer değildir. Nusaybin, Cizre gibi direnişlerde ya da son süreçteki birçok saldırıda yeterli refleksler üretilememiş, bölgedeki süregelen devlet yaklaşımına karşı ise geçmişten beri yeterli karşı-tutum alınamamıştır.

Bu gerçeklik tek başına güç dengeleri ile açıklanamaz bir pratik-konumlanışa delalettir. Esas itibarı ile bölgede örgütlenmenin zayıflığı, tek başına ne güç dengelerinin sonucu ne de bölgede kitlesel şekilde örgütlenen Kürt Ulusal Hareketinin etki alanına sirayet etmenin zorluğu ile ilintilidir. Problem esasta kitlelerin güncelde öne çıkan çelişkileri ile hasbihal olmadaki zayıflık ve bu çelişkileri devrim stratejisine konumlandırmadaki problemleri anlayışta aranmalıdır.

Bölgede ulusal çelişkinin kapsamı ile güncel politikadaki ağırlığı özel bir yönelimi gerekli kılan, kitlelerin yaşadığı çelişkiler sınıf mücadelesine kanalize edil-

mesi ve Marksizm'in bir üst-ideoloji olarak inşa edilmesini gerektiren bir mahiyete kavuşmuştur. Bu anlamda bölgeye yönelik ulusal çelişkiyi temel alan özgül bir yönelim, Kürt Ulusal Hareketinin 40 küsur yıllık mücadelesinin 4 parçada yarattığı ortak şekilleniş görülerek ona uygun bir örgütsel konumlanışın inşası olmadan bölgede faal bir örgütlenme kurmak mümkün olmayacaktır.

Özellikle bu temelde bir bakış açısı UKKTH'nın yarattığı demokratik görevlerin ifası açısından aktif bir tutum için tek geçerli zemin olmaktadır. Gel gelelim dünya devrimci deneyimlerinde de, özellikle güncelde Hindistan ve Filipinler'deki Maoistlerin ezilen ulusal toplulukların çelişkilerini örgütlemek adına sergiledikleri özel yaklaşım, KP'ler içerisindeki ulusal topluluklara tanıdıkları temsiliyet hakkı vb. özel yönelimler, teorimizi ve pratiğimizi zenginleştirmek adına önemli kaynaklardır.

* Ulusal sorun temelinde çeşitli meselelere değindikten sonra, üzerine söz söylemeden geçilemeyecek bir diğer mesele de Kürdistan'ın siyasal statüsü olgusudur. Bu temelde TDH'nın genel görünümü, Kürdistan gerçekliğinde pratiği temelden belirleyen bu tespitin yeterli enformasyon ile üretilmemesidir. Olguysa somut yaklaşma yoluyla sonuca ulaşmak, kendi ilişkileri ve gelişim seyri içerisinde incelemek yönlü Marksist yöntemin yerini bu temelde dogmatizmin aldığını meseleye yaklaşımdaki katılıktan okumak mümkündür.

Bu yazının konusu ve kapsamı itibari ile burada bir siyasal statü tespiti yapmayacağız, ancak bu temeldeki yaklaşımın çeşitli biçimlerine dair belirli gerçeklerin altını çizmekte fayda var.

Bu temelde daha önce de bahsettiğimiz şekli ile tespitlerin ekonomizme yaslanmış hali, teorik temeli de dogmatik ve eklektik bir ele alışa havale etmiştir. Devrim koşullarında ve yahut devrimin öngünlerinde Lenin'in ve Stalin'in sarf ettiği sözler, güncel uygunmuşçasına temel alınmakta, kimi somut değerlendirmeler, kendi bağlamlarından kopartılmaktadır. Bu yaklaşım Kürdistan'ın siyasal statüsü tespiti için de geçerlidir.

Bu temelde dikkat çekici bir başlık olarak (ki güncelde de bu yaklaşım yaygındır) UKKTH'nı bir devrim sonrası meselesi olarak ele almak, daha doğrusu, bu hakkı **devrimcilerin devrimden sonrasına dair tanıdıkları bir hak** olarak kavramak gösterilebilir.

Kürdistan özgülünde ise bu ele alışa, süren mücadelenin dört parçadaki birleştirici misyonunu es geçmek ve başkaca ülkelere bölünmüşlüğü başkaca gelişim rotasına mecbur olmak yönlü tek yanlı okumak eklenmektedir. Bu

temelde dikkat çekici bir tespit olarak “yarı-sömürge’nin sömürge’si olmaz” tespiti tartışılmalıdır.

Zira, bu tespit emperyalizmin genel eğilimi olarak yarı-sömürgelerin sömürü paylaşımını kendi lehlerine bozmayacağı tespitine dayanmaktadır. Gelgelelim bu tanım, ziyadesi ile istisna barındırmaktadır da.

Örneğin Portekiz, kolonyal dönemden kalma sömürgelere sahip bir devlet olarak İngiltere’nin yarı-sömürge’si haline gelmiştir.

Konu özgülünde Lenin ise şu ifadeleri kullanmaktadır: *“Portekiz, siyasal bağımsızlığının yanında mali ve diplomatik bağıllığın biraz farklı bir örneğini vermektedir. Bağımsız ve egemen bir devlettir Portekiz, ama aslında, 200 yıldır, İspanya Veraset Savaşı’ndan (1701-1714) bu yana İngiliz himayesi altındadır. İngiltere hasımları olan Fransa ve İspanya’ya karşı savaşımında, kendi durumunu kuvvetlendirmek için Portekiz’i ve sahip olduğu sömürgeleri savunmuştur. Buna karşılık ticari üstünlükler, Portekiz’e ve Portekiz sömürgelerine meta ve özellikle sermaye ihracı konusunda ayrıcalıklar, Portekiz limanlarından ve adalarından telgraf şebekesinden yararlanma hakları vb. elde etmiştir. Böylesi ilişkilere büyük devletlerle küçük devletler arasında her zaman rastlanmıştır. Ama kapitalist emperyalizm döneminde bunların genel bir sistem haline geldiği “dünyanın paylaşılmasını” örgütleyen ilişkiler bütünü’nün tamamlayıcı bir parçası olduğu görülüyor. Dünya mali sermaye işlemleri zincirinin halkalarını meydana getiriyor”* (Lenin’den aktaran Proleter Doğrultu dergisi Mayıs-Haziran 1995) demektedir.

Yine Lenin bunun, yani küçük devletlerin (yarı sömürge devletlerin) büyük devletler arası çelişkiler arasında bunun mümkün olabileceğinden bahsetmektedir.

Burada derdimiz, Kürdistan’ın siyasal statüsüne yönelik tespitte bulunmak, Türkiye’nin sömürge’si olduğunu vs. iddia etmek değildir. Bu başlı başına bir inceleme konusudur ki, yazının kapsam ve içeriği bu yönde değildir. Kastımız, esas itibari ile teoriye dogmatik yaklaşılmasının, eklektik tarzda yapılacak okumanın teoriyi pratik karşısında kötürüm ettiğini göstermektedir. Gel gelelim, sosyal hayat ve pratik teorisinin sınanma alanlarıdır, doğallığında böylesi bir tartışma teorisinin zemininde irdelenmeden evvel olgunun kendisini çok yönlü değerlendirmek gerekmektedir.

UKKTH temelinde bir ittifak yönelimi olarak HBDH

Buraya kadar aktardıklarımız temelinde kısaca bir değerlendirme yapacak olur-

sak HBDH, esas itibariyle birbiri ile bağlantılı iki anlamda da, hem UKKTH çerçevesindeki devrimci sorumluluklar hem de devrimci bir ittifak politikası anlamında da genel olarak olumlu bir mahiyettedir.

UKKTH'nin içerik olarak bir tutum değil bir pratik görevler sorunu olduğunu defalarca belirttik. Peki bu görevlerin ifası, andaki politik güç ilişkileri içerisinde ne biçimde ve hangi dinamikler ile mümkün olacaktır sorusu şu an karşımızda durmaktadır.

Bu soruya verilebilecek her cevap, hem sorunun günceldeki ağırlığını hem de kitlelerin andaki bilinç düzeyi ile kitlelerin pratiğinin hangi yöne aktığını hesaba katması gerekmektedir. Bu anlamda belirtmekte fayda olan gerçeklik, ulusal sorun gibi sorunlarda, sorunun çözümü itibariyle her duruma uyan kalıpların mümkün olmadığı ve her sürecin başlı başına değerlendirilmesi gerektiğidir.

Bugün ulusal sorun açısından taş üstünde taş bırakılmadan, katliamlarla yürüyen bir devlet saldırısı vardır. PKK bunun karşısında kendi örgütlülüğü ile durmakta, direniş destanları yazmaktadır. Rojava Devrimi, savaşlar içerisinde varlığını korumaya çalışmaktadır.

Türkiye, İran, Suriye, IŞİD ve KDP'nin saldırıları Rojava'daki federatif oluşumun varlığının her an tehdit altında olmasını getirmektedir. Türkiye'nin batısında ise kitleler yanıbaşındaki katliamı genel olarak Türk devletinin ideolojisi içinden okumakta ve onaylamaktadır. Bunu tersine çevirebilecek, şovenist dalgayı kırabilecek etkin bir özne ve çalışma görülmemektedir.

Kürt ulusunun gündelik hayatını belirleyen bu gerçeklik ışığında bugün HBDH ile TDH'nin gündemine dayatılan mesele, ezilen ulusun haklı mücadelesinin, siyasal kaderini yazma sürecinin öznesi olmaya davettir. Bu anlamıyla HBDH, yaşadığımız coğrafyada devrim iddiasının somut kanallarından birisi olan Ulusal çelişki üzerinde durmakta, bu temelde devrimci görevlere pratik alan açmaktadır.

UKKTH ilkesi, ezen ulus proletaryası ile ezilen ulus proletaryasının enternasyonal birliğinin teminatıdır. Bu birleşmenin koşulu olarak Lenin, ezen ulusun proleterlerinin ezilen ulusun ayrılma hakkından yana saf tutması gerektiğini salık verir. Yaşadığımız coğrafyada da devrim iddiası bir gerçek olacaksa, öncelikle ulusal çelişkinin ayrıştırıcı rolünü daraltmak adına bu çelişkinin siyasal ağırlığı göğüslenmelidir. Bu da ancak soruna dair özel bir yönelimle mümkündür.

Lenin, özellikle beyaz Rus milliyetçiliğine karşı durarak UKKTH karşısındaki şovenist yaklaşımları eleştirirken, bu sorunu proletaryanın öncülüğünde belirli

bir çözüme kavuşturmuştur. Gelgelelim, ulusal sorun coğrafyamızda başkaca dinamiklerin öncülüğünde, bir ulusal hareketin etrafında ilerlemektedir. Kitlelerin sosyal bilinci ise bu temelde şekillenmektedir. Bu hali ile HBDH örgütlenmesi, devrimci ve komünistlere soruna müdahale alanı açmakta, süren pratiğe dahiliyeti ve bu pratik alanında politika üretme olanaklarını sunmaktadır. Bu hali ile HBDH'ye dahiliyet konusundaki ikircikli tutum, pratikte kitlelerin dinamizminin dışında kalmak anlamına gelmektedir.

Bu noktada Mao'nun şu sözlerini hatırlatmakta fayda var: *"Komünistler yığınların çoğunluğundan hiçbir zaman kopmamalı, çoğunluğun haline aldırmandan sadece ileri bir azınlığın başında maceracı bir şekilde ilerlememelidirler; ileri unsurlarla geniş yığınlar arasındaki sıkı bağlarkurmaya dikkat etmelidirler. Çoğunluğu düşünmek işte bu demektir."* (Mao, Başkan Mao'dan Seçme Sözler, Umut Yayıncılık, s. 153)

UKKTH, Lenin'in belirttiği şekliyle emperyalizm koşullarında genel demokrasi mücadelesinin temellerinden birisidir. Yani, yaşadığımız coğrafya gibi devrimin ilk aşamasının Demokratik Devrim karakteri taşıdığı bir coğrafyada bu sorun, devrimin temel meselelerinden birisini teşkil etmektedir.

Kabul edelim ya da etmeyelim, andaki gerçeklik içerisinde Kürt ulusunun politik pratiği ve enerjisi ulusal çelişki ekseninde yürümektedir. Bu çelişkinin kapsam ve içeriği gözönüne alındığında, bu çelişkiyi örgütlemekten uzak kalmak, kitlelerden uzak kalmak demektir. Bunu açıkça kimsenin savunmadığını biliyoruz. Sorun, bunu savunup savunmamak değil, bu çelişkiye, onun iç ilişkileri ve yönü itibarı ile nasıl yaklaşıldığı ile ilintilidir. UKKTH'nı savunmanın turnusu da buradadır. Geline aşamada 40 yıllık bir mücadele ile (ki tarihsel sürece bakıldığında bu temelde onlarca isyan görmek, politik harekete rastlamak mümkündür) Kürt ulusu dört parçada birden ortak bir tahayyülle mücadele vermektedir. Bu bir bütün aynı örgütün siyasal önderliğinde olmasa da mücadele yönü ortaktır. Bu anlamda ulusal çelişkinin başat rolü, yaşadığımız coğrafyada da kimi özel görevleri devrimcilerin önüne koymaktadır.

HBDH'nin, tek başına bu özel görevlerin bir bütün ifası anlamına gelmediği aşikardır. Gel gelelim, politik öznelerin andaki güç dengeleri içerisinde Kürt Ulusal Sorunu'nda böylesi bir ittifak içerisinde olması, UKKTH ilkesinden doğan görevler bakımından olumlu bir girizgah görevi görmektedir. Buradan başlayarak, ulusal çelişkinin çözümüne yönelik kapsamlı adımların atılması, bu alanın devrimci ve komünistlerce örgütlenmesi açısından önemli bir durak olduğu görülmelidir.

Burada HBDH'a dair bir yaklaşım belirlenecekse, onun ittifak karakteri de tartışılması gerekmektedir. Güncel politikadan okunan şekliyle faşizmin yaşadığımız coğrafyadaki saldırılarına karşı cevap da çok boyutlu ve topyekün olmak zorundadır. Kendi başına süreci göğüsleyip devrim güçleri lehine çevirebilecek bir güç şu an için bulunmamaktadır. Ezilenlerin güçlerini birleştirip ortak düşmana karşı yönlendirmeleri dışındaki "çözüm"ler güçlerin yalıtılmasına ve hatta her birinin teker teker etkisizleştirilmesine neden olacaktır. Bu süreç içinde komünistlerin ve devrimcilerin etkili olması, inisiyatifli davranması, etkili bir özne olması yani sürece önderlik yapabilmesi, ancak ve ancak siyasi ve pratik olarak doğru tahliller yapması, gerçeğe vakıf olması, ortaya çıkan tüm olanakları kullanması ile mümkündür. Bunları yapabilmek; mevcut koşulların sınırlılığına kapılmamak, dar bir içeriğe sahip bir siyaset izlememek, "soyut ve genel" ilkelerden çıkılarak, ilkeler ışığında somutun-hayatın getirdiklerini görebilmek yeteneğine sahip olup-olmamakla ilgilidir.

Oluşturulan bu birliği programı, amaçları ve bu amaçlara ulaşmada başta silahlı mücadele olmak üzere çeşitli mücadele biçimlerini benimsemesi boyutuyla sahiplenilebilecek demokratik ve pratiksel anlamda devrimci bir niteliktedir. Bu birliğin bahsi geçen amaçların sadece bir kısmını gerçekleştirebilmesi bile Demokratik Halk Devriminin önünü açacaktır. Bilinir ki; hiçbir "eylem ve güçbirliğinde" ve daha ileri bir birlik olan birleşik cephe oluşumunda dahi programatik birlik aranmaz. Dimitrov birleşik cephe için *"emekçi halkın çıkarına genel, somut ve anti-kapitalist bir platformun kurulmasının ve bu platformun işler hale getirilmesi için ortak mücadele yapılmasının kabul edilmesidir."* (Faşizme Karşı Birleşik Cephe, Ekin Yayınları, s. 12) ifadelerini kullanmaktadır.

Programatik farklılıklar içinse o dönem hem kendi partisi içinden hem de farklı çevrelerce Faşizme Karşı Birleşik Cephe için getirilen eleştirilere şu cevabı verir:

"Bulgaristan'daki bugünkü partilerin programları ve aralarındaki diğer ayrılıklar bu önemli görevin uygulanması için engel teşkil eder mi? Bu partiler sadece, örneğin sosyalizasyon ve kamu mülkiyeti veya gelecekte halkın kendisini yönetme biçiminde ayrılıklar ve kavgalar var diye emekçi halkın kapitalist azınlığın faşizmi tarafından ezilmesine, hem manen hem maddeten aşağılanmasına ya da gözlerini kâr hırsı bürümüş kapitalistlerle onların destekleyicileri ve ideologları uğruna ana yurdun anarşi içine düşerek, yabancı saldırganların kölesi durumunda düşmesine izin verecekler mi?" (Dimitrov, Faşizme Karşı Birleşik Cephe s. 17)

Farklı programlara, amaç ve ilkelere sahip örgütlerin biraraya gelmesi durumunda temel mesele **asgari müşterekte** birleşebilmektir. HBDH'nin "temel amaç ve ilkeler, siyasi amaçlar" kısmında programatik görüşlerimizle uymayan bazı ifadelerin olduğu doğrudur. Fakat bu ifadelere rağmen demokratik ve ilerici muhtevası "faşizme ve her türden gericiliğe karşı olması", "emperyalist ve işbirlikçi tekelci kapitalist baskı ve sömürüye karşı olması", "Kürt ulusunun iradesinin koşulsuz kabul edilmesi", "kadın özgürlüğünün ve eşitliğinin esas alınması" gibi çoğaltılabilecek çok sayıda siyasi amacı, sahiplenilmesi gereken amaçlardır.

Bunun dışında, kimi itirazlara da söz konusu olan "demokratik Ortadoğu devrimi" kavramı, "özgürce ayrılma hakkı" ifadesinin olmayışı (ki, bazı anlayışlar buna "özgürce ayrılma hakkının reddi" demişlerdir ki, bu ifade gerçeğin abartılı ele alınışıdır. "Kürt ulusunun iradesinin koşulsuz kabul edilmesi" tanımının gözardı edilmesidir.) Dimitrov'un ve Mao'nun ayrıntılı incelenmesi durumunda bunlar ayrılma gerekçeleri olamaz. Mao, "Rusya ile ittifak, komünist parti ile işbirliği ve köylülere-işçilere yardım" olarak adlandırdığı 3 büyük siyasetin savunulmasını Guomintang'la II. Birleşik Cephe için yeterli görmüştür. Dimitrov'un anlayışını ise (emekçi halkın çıkarına genel, somut ve anti-kapitalist bir platformun kurulması) yukarıda belirtmiştik. Önümüzdeki örnekler ister "eylem ve güç birliği" ister "birleşik cephe" olsun komünistlerin programının, amaçlarının olduğu gibi benimsenmesinin aranmasının tarihi bir hata olduğunu göstermektedir.

Hemen şunu belirteyim; HBDH "eylem ve güç birliği" midir? Evet öyledir. Ama mevcut oluşum çeşitli zorlamalarla birleşik cephe tanımlamasına da uygun hale getirilebilir. Ancak öyle dahi olsa bazı dönemler düşmanın saldırısı ve ezilenlerin konumlanması nedeniyle bunların arasında kocaman farklar olmaz. Bununla birlikte HBDH'yi olumlamayan anlayışların "bileşik cephedir" demesi ve "birleşik cephe anlayışına uygun olmadığını" belirtmeleri nedeniyle birleşik cephe örnekleri üzerinden gitmekte fayda var.

Birleşik cephenin nasıl bir şekil alacağına, kapsamına, ne zaman ihtiyaç haline geleceğine dair ne Dimitrov'da ne de Mao'da ne de III. Enternasyonal tartışmalarında "evrensel", tüm zamanlara içkin bir tanımlamayı bulamayız. Tam aksi ifade ve uyarılara ise sıkça rastlamak mümkündür. Faşizme Karşı Birleşik Cephe kitabında "Proleter cephe mi" "anti-faşist Halk Cephesi" mi tartışmalarına Dimitrov'un verdiği cevap öğreticidir. O dönem Polonya'da halk cephesinin proleter cepheden önce kurulduğuna dikkat çekerek Dimitrov "Yoldaşlar,

görülyor ki, proleter cephesi ve Halk Cephesi sorununun ele alınmasında bütün durumlara, bütün ülkelere ve bütün halklara uygun genel çözümler olmaz. Bu konuda evrensellik, bütün ülkelere tek ve aynı reçetenin uygulanması cahillik demektir.” (Dimitrov, Faşizme Karşı Birleşik Cephe, s. 229) der ve şöyle devam eder: *“Hayat, her kalıptan daha karmaşıktır. Örneğin proletarya iktidarının kurulması yolunda birleşik cephe hükümetinin kaçınılmaz bir aşama olduğunu düşünmek yanlış olacaktır.”* (Faşizme Karşı Birleşik Cephe, s. 234)

MLM olmanın en önemli avantajı devrimci mücadele verilen ülkelerin özgünlüklerini yakalamada ve gelişen durumlara ayak uydurmada yani politikada esnek olabilmeyi sağlamasıdır. Mao’nun ÇKP içindeki mücadelesi hep Sovyet devrimini bir şablon olarak Çin’e uygulamak isteyenlere karşı olduğundan dogmatikliğe, politikada katılığa karşı yazılarında sayısız örnek bulmak mümkündür. Fakat Mao’nun iyi öğrencileri olduğumuzu söylemek çok zor. Geline aşamada savaş ve savaş yasalarında, somut mevcut durumun güç dengeleri ve ihtiyaçları gerçeğe uygun şekilde yorumlamaktan ziyade, belli kalıplara göre yorumlanıyor.

Mao’nun “Savaş nasıl incelenir?” makalesi (cilt 1) bu süreçte tekrar tekrar okunmalıdır. Ama şu vurguları yine de konu akışı içinde yapmak gerekiyor.

“Farklı savaşların farklı yasalarının bu savaşların farklı koşulları, yani zaman, yer ve nitelik farklılıkları tarafından belirlendiğini görmüş bulunuyoruz. Zaman açısından, hem savaş hem de savaş yasaları gelişme halindedir. Her tarihi dönemin kendine özgü nitelikleri vardır. Ve bu nedenle her tarihi dönemin savaş yasaları da kendine özgü nitelikler taşırlar ve başka bir dönemde mekanik bir biçimde uygulanamazlar.... Farklı tarihi dönemlerde nitelik bakımından farklı yerlerde farklı milletler tarafından yapılan savaşları incelerken dikkatimizi, her birinin özellikleri ve gelişmesi üzerine toplamalı ve savaş sorununa mekanik bir yaklaşıma karşı çıkmalıyız.” (Mao, Seçme Eserler, Cilt 1, c. 260)

O halde yaşadığımız coğrafyada ister “eylem ve güç birliği” ister “birleşik cephe” olsun ilk önce üzerinde anlaşılmamız gereken savaşın nitelikleri ve güç dengeleri dikkate alındığında böyle bir yapının gerekip/gerekmediği, içinde olup olmamak ve nasıl ilişkilenecek gerektiğinin saptanmasıdır. Yani *“önemli ya da belirleyici olan(ı), genel ya da soyut düşüncelere göre değil, somut koşullara göre belirle(meliyiz)”*. (Mao, Seçme Eserler, c.1, s. 264)

Tekrar etmek pahasına belirtelim, Komünist önderler birleşik cephe için de koşulları dikkate almaktan bahsetmişlerdir. Temel mesele “bağımsızlığını koruma ve inisiyatifli (Mao)” davranmadır. (Birleşik Cephe’de de önderlik mese-

lesini aşağıda ele alacağız) Birleşik cephenin kurulma dönemi içinde “stratejik denge” koşulu Mao’da yoktur.

Dimitrov, *“Politik ve toplumsal meselelerin çözümü son tahlilde gerçek ihtiyaçlara ve o anda çatışan politik güçlerin gerçek kuvvet dengesine bağlıdır.”* (Dimitrov, Faşizme Karşı Birleşik Cephe, s. 18) demektedir.

Şu anki politik güçlerin durumu, sistemin-devletin karşısında olan ve ona karşı mücadele eden tüm güçlerin biraraya getirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Sorun aslında yeterince açıktır. Kürtler tarihsel bir savaş verirken yanlarında olmak gerektiğini belirtiyorsak, Kürt ulusal sorunu KP’lerin de sorunudur diyorsak o zaman bize düşen “topyekûn mücadeleyi” nasıl vereceğimiz üzerine yoğunlaşmak, bunun gerçekleşmesi için uğraşmak, “öncülük” etmektir. Bilinir ki; *“kendimizi ‘öncü’, ileri olarak adlandırmak yetmez, öyle davranmalıyız ki bütün öteki birlikler bizim başta yürüdüğümüzü anlasınlar ve bunu kabul etmek zorunda kalsınlar.”* (Lenin, Ne Yapmalı, s. 88)

Yani doğru zaman ve doğru yerde doğru politikayı yaşama geçirmede en önde yürüdüğümüzde gücümüzden, niceliksel durumumuzdan bağımsız olarak öncü ismini hak ettiğimizi göstermiş oluruz. Kitlelerin gözü, kulağı ve yüreği bize yönelmiş olur. Fakat Mao’nun defalarca pratik siyaset için vurguladığı gibi “güçler doğru analiz” edilmezse bunu yapamayız. *“Strateji, devrimin ana güçleri ve bu güçleri yedekleriyle uğraşır... Taktik stratejinin bir parçasıdır, stratejiye bağlıdır.”* (Stalin, Leninizmin ilkeleri, s. 69, 1992) Güçlerin her aşamada doğru tahlili ve buna uygun savaşım örgüt biçimlerini saptayabilmek için temel meseledir. Sonsuz uzunluktaki zincirin ana halkasını yakalayabilme ustalığıdır.

Peki bunlar olmazsa ne olur?

“... kapalı kapıcılığı yıkmak yolunda kararlı adımlar atamayız, milyonlarca halkı ve devrime yakınlık duyabilecek bütün orduları baş hedefimize ... vurabilmek amacıyla örgütleyip, seferber etmede birleşik cepheyi bir araç olarak kullanamayız ve taktik silahı önümüzde duran baş hedefe vurmak bizim için kullanamaz, bunu yerine silahlarımızı çeşitli hedeflere doğrulturuz... Bu aslında, düşmana yardım etmek, devrimi dizginlemek, tecrit etmek ve darboğaza sokmak ve devrimin gerilemesine hatta yenilmesine yol açmak demektir.” (Mao, Seçme Eserler, cilt 1, s. 241)

“Politik ve toplumsal” meselede “gerçek ihtiyaçları” “gerçek kuvvet dengesini” dikkate almadan, her eylem ve güç birliğinde veya birleşik cephede de olabilecek olan program farklılıklarını öne çıkarmak, sürecin yüklediği görevlerden uzak durmaktan başka bir şey değildir. Bu son cümle yine de Mao’nun

“devrimin gerilemesi, hatta yenilmesi” belirlemesinden zayıf kalmaktadır. Doğru olan, HBDH’de yer almaktır. Ama pasif bir alışla değil.

HBDH’ne zayıf bir güç olarak katılmak, stratejik denge aşamasına gelmeden içinde yer almak yanlış mıdır? Bunu değişmez bir formül olarak ele almanın, hayatın karmaşıklığını, akışını, değişimini yok saymak olduğunu ifade etmek gerekiyor öncelikle. Ama biz cevabı yine Mao’dan verelim. ÇKP I. Birleşik Cepheye girdiği zaman zayıftır, savaş stratejik denge aşamasında değildir. Fakat ÇKP, Birleşik Cepheyi güçlenmenin bir aracı olarak kullanmayı bilir.

“Partimiz üç ya da dört yıllık bir dönem, yani (ÇKP’nin kurulduğu) 1921’den (Goumintang’ın I. Milli Kongresini toplandığı) 1924’e kadar kendisinin doğrudan doğruya savaş hazırlıklarına ve silahlı kuvvetlerin örgütlenmesine girmesinin önemini kavrayamadı ve 1924-1927 döneminde ve hatta daha sonraları bu meseleyi yeterince anlayamadı; bununla birlikte 1924’ten sonra Vampao Askeri Akademisinin faaliyetlerine katılmaya başladığı andan itibaren yeni bir döneme girdi ve askeri meselelerin önemini görmeye başladı. Guandung eyaletindeki savaşlarda Goumintang’a yardım etmek ve Kuzey Seferine katılmakla parti bazı silahlı kuvvetlerin önderliğini kazandı. Ondan sonra devrimin başarısızlığa uğramasından acı bir ders çıkaran parti, Nançang ayaklanmasını örgütledi, Güz Hasadı ayaklanmasını ve Kanton ayaklanmasını örgütledi, Kızıl Ordu’nun kurulduğu yeni dönem girdi.” (Mao, Yeni Demokratik Devrim, Umut Yayıncılık, sf: 13-14)

Mao, I. Birleşik Cephe’de devrimin yenilgi nedenini cephenin dağılmasını vs. komünist partisinin zayıflığına bağlamamakta ve *“Devrimin 1927’de başarısızlığa uğramasının başlıca nedeni, o sıralar komünist partisinde egemen olan oportünist çizgi nedeniyle kendi saflarımızı yani işçi ve köylü hareketiyle komünist partisinin önderliğindeki silahlı kuvvetleri genişletmek için çaba gösterilmemesi, bunun yerine sadece geçici bir müttefik, Goumintang’a bel bağlamasıydı.”* (Mao, Seçme Eserler cilt 1, s. 244) demektedir.

Mao’ya göre birleşik cephe temel siyaset şu şekildedir: *“bağımsızlık ve inisiyatif siyasetidir, hem birlik hem bağımsızlık siyasetidir.”* (Mao, Seçme Eserler Cilt 2, s. 223) Mao için birleşik cephe inisiyatif meselesi ise *“kendi partimizi ve ordumuzu sağlamlaştırmak ve genişletmek aynı zamanda dost partilerin ve orduların sağlamlaşmasına ve gelişmesine yardımcı olmaktadır.* (Mao, Seçme Eserler, cilt 2, s. 220) şeklinde yer almaktadır.

İnisiyatif birleşik cephe dışında kendi ideolojisini, programını korumaktır. İdeolojik mücadele kesintisiz sürdürülürken ortaya çıkan pratik tüm fırsatları parti ve orduyu güçlendirmek için atak ve yaratıcı bir tarzda kullanmaktır.

Çin’de I. Cephe örneğinde bağımsızlık ve inisiyatifin korunmasında sorunlar yaşanmasına rağmen, kızıl ordunun kurulması için önemli bir işlev görmüştür. II. Birleşik Cephe çalışmalarında ise tüm bunlar deneyim olarak ele alınmıştır.

Birleşik cephe önderlik meselesinin de ayrıntılı ele alınması gerekmektedir. Yukarda Lenin’den yaptığımız alıntıda da görüldüğü gibi öncü olmak, bütün süreçlerde ezilenlerin en önünde yürüyebilme başarısını göstermekle mümkündür. Mao bu konuyu da ayrıntılı açar:

“Proletarya, partisi aracılığıyla ülkedeki bütün devrimci sınıflara siyasi bakımdan nasıl önderlik eder? Birincisi; tarihi gelişme sürecine uygun temel siyasi sloganları öne sürer ve bu siyasi sloganları gerçekleştirmek amacıyla her gelişme aşaması ve olaylardaki her önemli dönemeç için eylem sloganları ortaya atar. Örneğin ‘Japonya’ya karşı birleşik cephe’ ve ‘birleşik demokratik cumhuriyet’ temel sloganlarını öne sürdük, ama aynı zamanda ‘iç savaşa son verelim’, ‘demokrasi için mücadele edelim’, ‘silahlı direnişi sürdürelim’ gibi bütün milletin hep birlikte harekete geçmesi için somut hedefler gösteren sloganlar da öne sürdük. Böyle somut hedefler olmazsa, siyasi önderlik söz konusu olamaz.

İkincisi; bütün ülke somut hedefler uğruna harekete geçtiği zaman proletarya ve özellikle onun öncüsü komünist partisi, bu hedeflere ulaşmada gösterdiği sınırsız coşkunluk ve bağlılık ile örnek olmalıdır. Japonya’ya karşı milli birleşik cephenin ve demokratik cumhuriyetin bütün görevlerini yerine getirme mücadelesinde komünistler, en uzak görüşlü, en fedakar, en kararlı, durumu değerlendirmede en az önyargılı olmalı, kitlelerin çoğunluğuna dayanmalı ve onların desteğini kazanmalıdır.

Üçüncüsü; komünist partisi müttefikleriyle doğru ilişkiler kurmalı ve onlarla ittifakını geliştirip sağlamlaştırmalıdır: bir yandan da belirlediği siyasi hedeflerden asla vazgeçmeme ilkesine bağlı kalmalıdır. Dördüncüsü; komünist partisinin saflarını genişletmeli ve partinin ideolojik birliğini ve sıkı disiplinini korumalıdır. Komünist partisi bütün bunları yaparak bütün Çin’deki halk kitlelerine siyasi önderlik görevini yerine getirebilir. Bunlar siyasi önderliğimizi güvence altına almanın ve devrimi, müttefiklerimizin yalpalamaları yüzünden sekteye uğramadan nihai zafere ulaşmasını sağlamanın temelidir.” (Mao, Seçme Eserler, Cilt1, s. 378-379)

İçinden geçilen süreç faşizmin saldırıları, Kürt ulusunun direnişi “eylem ve güç birliği” yapılmasını koşullamaktadır. HBDH, askeri ve politik açıdan inisiyatifli olduğumuz ve Mao’nun tanımladığı “siyasi önderliğin” altını doldurabildi-

ğimiz oranda devrimci bir gelişim sağlayacaktır. Oluşan koşullar içerisinde, var olan potansiyeli, fırsatları görmeli ve daha fazla zaman kaybetmeden bu fırsatı kullanmanın pratik adımlarını atmalıyız.

Buna ek olarak HBDH, bir ittifak olarak Kürt Ulusal Hareketiyle ilişkiler açısından sürekli vurgulanan “birlikte mücadele” şiarını pratikte somutlamanın koşullarını ilk defa bu kadar olgunlaştığı bir alan olarak karşımızdadır. Bu gerçekliği, tıpkı Çin’de I. Cephe döneminde olduğu gibi ulusal hareketin kitle potansiyeli ile birleştirerek devrimci ve komünist güçlerin gelişimi adına önemsememiz gerekmektedir.

Kaynakça:

Ulusal ve Sömürgeci Ulusal Sorun Üzerine, İnter Yayınları
 Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu, Eriş Yayınları
 Ephraim Nimni, Marks, Engels ve Ulusal Sorun, Dünya Solu Dergisi sayı:7
 Marks-Engels Seçme Yazışmalar Cilt 2, Sol Yayınları
 İşçi Hareketi Marksizm ve Ulusal Sorun, Belge Yayınları
 Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı, Sol Yayınları
 Marksizm ve Ulusal Sorun makalesi (Stalin)
 Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları, Sol Yayınları
 Marksizm’in Bir Karikatürü ve Emperyalist Ekonomizm, Sol Yayınları
 Proleter Doğrultu Dergisi, Mayıs-Haziran 1995
 Başkan Mao’dan Seçme Sözler, Umut Yayıncılık
 Faşizme Karşı Birleşik Cephe, Ekin Yayınları
 Mao, Seçme Eserler, Cilt 1, Cilt 2, Kaynak Yayınları
 Ne Yapmalı?, Sol Yayınları
 Leninizmin İlkeleri, Sol Yayınları
 Yeni Demokratik Devrim, Umut Yayıncılık

KAYPAKKAYA'YI ANLAMAK

►► Kaypakkaya'nın ezen sınıfları da ezilen sınıfları da sahip oldukları kendiliğinden ideolojinin niteliğine bakmadan, tamamen maddi koşullarına, sınıfsal durumlarına göre ele alması ve kendisini ezilenlerin yanında netlikle konumlandırması onun kopuşunun temelini oluşturmaktadır. ◄◄

“Daha sıkı, daha sağlam, daha kararlı bir savaş dilerim.”

(Kaypakka'nın 28 Şubat 1972 tarihli Diyarbakır sıkıyönetim tutukluevinden yoldaşlarına yazdığı mektuptan)

Başta kendi yaratıcıları olmak üzere, hep vurgulandığı gibi Marksizm “tamamlanmamış bir öğreti”, “bir eylem klavuzu” olarak ortaya çıktı. Fakat “tarihte, kurtuluşları için mücadele eden köleleştirilmiş sınıfların devrimci düşünür ve önderlerin öğretilerinin başına birçok kez gelen şey”(Lenin: 1996, s.17) Marks'ın öğretisinin başına da geldi. Marks ve Engels'in hayatta olduğu dönemler de dahil olmak üzere iç gerilimler hiç bitmedi. Dönemin en büyük otoriterlerince başta Almanya Sosyal Demokrat Parti'nin lideri olan Bernstein'den Kautsky'ye kadar pek çok “sosyal-demokrat” tarafından Marksizm'in devrimci özü boşaltılarak politika üretiliyordu. Burjuvaziyle uzlaşan, politik mücadeleyi devlet hedefli yürütmekten uzaklaşan, devrimci şiddeti yok sayan, üretici güçler teorisi ekseninde ekonomizme düşen ve 2. Enternasyonel'de cisimleşen bu “Marksizm”i mahkum edip, “yeniden kurmak” (Lenin, s.18) görevini Lenin üstlenmişti. Rusya'da devrimcilerin başarıya ulaşması, Lenin'in “yeniden” kuruculuğunun Uluslararası Komünist Hareket'te de kabul edilmesine yol açtı.

Marks'ın başına gelen şey bu kez yeni koşullarda ama aynı özle Lenin'in de başına geldi. 1956 yılına gelindiğinde dünya komünist partilerinin liderliğini “üstlenen” SBKP, Kuruşçev önderliğinde, burjuvaziyle “barış içinde yaşama”nın tezlerini yapıyor, buna itiraz eden ÇKP ile polemiklere giriyordu. Marksizm, bu sefer Maoizm olarak Çin topraklarında devrimci içeriğiyle ortaya çıkmıştı.

Çin’de “temel güç” olarak köylülüğün kabul edilmesi ve Guamindang’ın karşı devrimci görülmesi Stalin döneminde eleştirilmişse de, SSCB ile esas kopuş 20. Kongre’den sonra olmuştur.

Komünist Hareket’te, Marks’tan Lenin’e ve Mao’ya uzanan çizgi, Bernstein’dan Kautsky’ye, SBKP’nin 20. Kongresine uzanan ekonomist, tarihsel ilerlemeci çizgiyle hep mücadele etmiştir. Bu ikinci çizgiye göre, kapitalizmin yeterince gelişip işçi sınıfı belli bir olgunluğa erişmeden sosyalizmin gelişim- kansızdır. Kapitalizmi, gerici feodal sınıflara karşı geliştirecek olan da burjuvazidir. Bu nedenle burjuvaziyi karşıımıza almak yerine, uzlaşmak en doğru yoldur. Kautsky’nin Rus devrimini “erken doğuma” benzetmesi bu çizgiyi en karakteristik haliyle verir. SSCB’nin başını çektiği 3. Enternasyonal’de ÇKP’ye milli burjuvazinin temsilcisi olarak görülen Guamindang’la ve TKP’ye Kemalizm’le uzlaşmasının salık verilmesi aynı nedenlerledir. Bu çizginin ayırt edici bir diğer yanı da, devrimci şiddetle, “zor” ile arasına koyduğu mesafedir. Çok farklı görüş- leri olsa da, iktidarın barışçıl, parlamentarist yollarla ele geçirebileceğini savunuyorlardı. Marksizm, Lenin ve Mao’da; her türlü revizyonist ve reformist sapmaya karşı, yeni gelişen durumları da kapsayarak, her tarihi dönemecin özelliklerini görerek devrimci tarzda “yeniden kurul(muştur).” Bu çatışma ve yeniden kurulum, KP’lerin olduğu her ülkede farklı şekillerde yaşanmıştır. Yaşanan bu ayrımlaşmada Marksist-Leninist-Maoist çizginin Türkiye’deki yeni- den kurucusu da İbrahim Kaypakkaya olmuştur. Bunu en erken belirleyenlerden birinin düşmanları olduğunu söyleyebiliriz. O dönemki MİT raporlarında *“Türkiye’de komünizmle mücadele şimdi halka en tehlikeli olan Kaypakkaya’nın fikirleridir. Onun yazılarında sunduğu görüşler ve öngördüğü mücadele metotları için hiç çekinmeden ihtilalci komünizmin Türkiye’ye uygulanması diyebiliriz”* denmekteydi.

Kaypakkaya’nın, MLM’nin Türkiye’deki kurucusu-özgürleştiricisi olduğu gerçeği; bir komünist önder olarak onu Türkiyeli tüm devrimci komünistlerden ayrı bir şekilde ele almayı gerektirmektedir. Fakat geldiğimiz noktada Kaypakkaya’nın ardılları haricindeki devrimci çevrelerde yok sayıldığını veya kurucu özelliği reddedilerek diğer devrimci önderlerle eşleştirildiğini görüyoruz. Çeşitli saikliklerle yapılan bu reddediş, bu görmezlikten gelme, dipnotlara indirgeme durumunun sonuçlarından birinin devrimci hareketteki teori karmaşası ve bir türlü çözölemeyen çelişkiler olduğunu söyleyebiliriz. Diğer taraftan, ardılları olarak bizlerin de, Kaypakkaya’nın eserinin özgünlüklerini, eserine yön veren teoriyi yeterince kavradığımız ve yaşama geçirebildiğimiz de söylenemez.

Kaypakkaya'nın da devrimci öğretisinin başına diğer devrimci önderlerin öğretilerinin başına gelenler geldi. Hem yok sayılmaya, sıradanlaştırılmaya hem de dogmatikleştirilip yaşama en dar, en cansız haliyle geçirilmesine karşı durma görevi elbette ki onun öğretisinin özgüllüklerini gördüklerini/savunduklarını söyleyenlerin omuzlarındadır. Kaypakkaya'nın eserinde -aradan geçen zamanı da değerlendirdiğimizde- elbette ki eksiklikler, yanlış belirlemeler mevcuttur. Fakat en başta kavramamız gereken bu eksikliklerin, yanlış belirlemelerin hiçbirinin onun MLM'nin, devrimci diyalektiğinin Türkiye'deki kurucusu/özgürleştiricisi gerçeğini değiştiremeyecektir. Çünkü o, çok net bir şekilde tarihsel ve diyalektik materyalizmi, Türkiye'deki sosyal ve politik gerekçelere uygulama yöntemini seçmiştir. Nasıl ki Marks'ın kapitalizmin gelişim derecesindeki hareketlemelerin ilk sosyalist devrimin İngiltere'de gerçekleşeceğini söylemesi teorisine halel getirmiyorsa, Kaypakkaya'nın da eksik veya yanlış belirlemeleri teorisine halel getirmemektedir.

Kaypakkaya'nın durduğu yer çok nettir; 50 yıldır "sol"da hükümranlılığını sürdüren tarihsel ilerlemeci çizgiye ölümcül bir darbe vurmuştur. Kaypakkaya'nın kuruculuğu da bu darbeyi vuruşu ve yenisini eserine içkin bir şekilde bıraklıkla ortaya koyuşudur.

Kaypakkaya'yı devrimci diyalektiğin Türkiye'deki kurucusu/özgüleştircisi olarak ele alma nedenlerimize girmeden önce kısaca da olsa MLM teorisinin "rehber" olma özelliği üzerinde, özellikle de kolektifimiz açısından güncel olduğu için kısaca durmak gerekmektedir.

Bilgi teorisi; pratik-teori-pratik... şeklinde sarmal bir zincir olarak devam eder. Buna göre, teori asla tamamlanan bir şey değildir. Bundan çıkacak açık sonuç, sınıf mücadelesine yanıt olmayı hedefleyen bir KP'nin devrimci pratik kadar devrimci teorinin de ilerletilmesi hedefini taşımasıdır. Eğer teorik olarak bu gerçekleştirilemiyorsa, KP teorik önderliğini süreklileştiremiyorsa, ustaların-önderlerin sözü üzerine söz eklenmiyorsa bilinmelidir ki, mücadelenin pratik ayağı ne kadar gelişkin olursa olsun bir süreçten sonra tıkanmalar başlayacak, krizler ortaya çıkacaktır. Hatta SBKP'de görüldüğü gibi yok oluşa veya ÇKP'de olduğu gibi tamamen revizyonistleşip, burjuva parti haline gelmeye yol açacaktır. Belki "en iyi" olasılıkla, halkın içindeki sefaletle, yaşanan çelişiklere bağlı olarak, can suyu görevi gören bir militan akışı olacak ve özellikle devrimin henüz gerçekleşmediği ülkelerde o KP örgütsel varlığını uzun süre devam ettirecektir. Fakat, bu halkın sefaletine, acılarına ve buna neden olan sömürüye son vermeyi hedefleyen bir KP için kabul edilemezdir. İşte tam da var-

lık-yokluk meselesi olduğu için, tam da “devrimci teori olmadan, devrimci pratik” gerçekleştiremeyeceği için ustaların hepsi teorisinin devamlı ileri letilmesini “*tarihin her yeni dönemeciyle değişebilen, dönemin belirli pratik grevleriyle olan bağlantısının*” (Lenin:2006; s. 284) sürekli yeniden kurulması gerektiğini vurgulamışlardır.

KP’ler iktidarı hedefleyen politik partilerdir. Yani stratejik hedeflerine varmaları için konjonktürü çelişkilerine, güç dengelerine göre ele almak ve ezilenlerin nihai çıkarına olacak şekilde değerlendirmekle yükümlüdürler. Daha açık bir ifadeyle “somut koşulların somut tahlilini” yaşama geçirmek zorundadırlar. Aslında bu “pratik-teori-pratik...” zincirinin ta kendisidir. Bir KP açısından “an”ın değerlendirilişi ve buna müdahil olabilmek yani politik varlık olabilmek, çelişkilere ve güç dengelerine hakim olabilmek demektir. Bunu MLM diyalektiğe uygun yapabilmek, süreçleri donuk gözlerle takip etmekle değil müdahale etmekle olacaktır. Politik varlık olabilmek bir kez gerçekleştiğinde, tüm mücadele boyunca devam eden bir nitelik değildir. Bunun yapılabilmesi için gereken temel özelliklerden biri teori ve pratiğin sürekli geliştiğini, her yeni dönemde yeniden kurulması gerektiğini kavramış olmaktır. Eğer siyasal, toplumsal gelişmeler, değişimler elde hep hazır tutulan ve üstüne tek bir satır eklenemeyen görüşlere/fikirle Proktetus’un yatağında olduğu gibi sığdırmaya çalışılırsa buradan ne güçlü bir KP ne de devrim çıkar! Yaşamın getirdiklerini belli bir kalıba sığdırmak bir KP için varoluş nedenini unutmak demektir. İşte tam da bu nedenle ustaların “rehber olma” vurgusunu anlamını kavramak önemlidir.

“Biz Marks’ın teorisini tamamlanmış, dokunulmaz bir şey olarak görmüyoruz; tersine sosyalistlerin her doğrultuda geliştirmek zorunda oldukları bilimin yalnızca bir temel taşı koyduğuna inanıyoruz. Biz inanıyoruz ki Marks’ın teorisinin bağımsız geliştirilebilmesi Rus sosyalistleri için özellikle önem taşımaktadır; çünkü bu teori yalnızca özel olarak İngiltere’de Fransa’dakinden farklı, Fransa’da Almanya’dakinden farklı ve Almanya’da Rusya’dakinden farklı olarak uygulanan genel ve yol gösterici ilkeler sağlamaktadır.” (Lenin: 2006, s.129)

Marksizm’in teorik temelini [“diyalektiğini ve her şeyi kucaklayan ve çelişkilerle dolu tarihsel gelişim öğretisini” (s. 284)] sürekli olarak ileri letmek, sapmalar, çarpıtmalar karşısında yeniden kurmak, dogmatikleştirmemek zorunluluktur. İşte Kaypakkaya, tüm bunlara karşı Marksizm’in Türkiye özelinde kurucusunun ismidir. Elbette ki tıpkı MLM teorisi gibi, onun özgüleştirilmiş hali olan Kaypakkaya’nın eseri de sürekli irdelenmek, geliştirilmek ve yeni tarihsel dönemlere cevap verecek şekilde ele alınmak zorundadır.

Yazının başında vurguladığımız Kaypakkaya'nın yok sayılması, sıradanlaştırılması veya dogmatikleştirilmesinin önüne geçmenin tek yolu, onun yaptığı kopuşun temel teorik özelliklerini netlikle ortaya çıkarmak ve "genel yol gösterici ilkeler" olarak pratikte kullanmaktır. Kaypakkaya'nın "programatik görüş" olarak ifadelendirdiğimiz metinleri esas olarak politik metinlerdir. Yani "diyalektik ve tarihsel materyalizmin" Türkiye'de politik olarak uygulanışına, özgülleştirilmesine örnektir. Bu politik belirlemelere yön veren devrimci çizginin belirlenmesi ve ilerletilmesi mücadeleye cevap olmanın anahtarlarındandır.

"Kemalizm soldur, milli kurtuluşçuluktur."

TKP, Mustafa Suphilerin katledilmesinden sonraki süreçte mevcut sistemi/devleti parçalama-yıkma pratiğine yönelmemesi bir yana, devletin hiçbir saldırısına, takibatına herhangi bir cevap verme gereği dahi duymamıştır. Politik olarak devletin egemen kliklerinden birinin -özellikle Kemalist kliğ-etkisi altında kalmıştır. 1933 yılında Hikmet Kıvılcımlı'nın Parti içine yönelik yaptığı "yol" başlıklı çalışmasında Kemalizm ve Kürt sorununa dair önemli belirlemeler vardıysa da bunlar hiçbir zaman TKP'nin resmi çizgisi haline gelmemiş ve pratiğine yön vermemiştir. ("Yol" çalışmasının tamamı ilk defa 1979'da yayımlanmıştır.) TKP, esasta 3. Enternasyonal çizgisiyle hareket etmiştir. Rusya, jeo-stratjik konumu nedeniyle Türkiye ile arayı iyi tutmak istemiştir. Bununla birlikte Kemalistler işbirliği yapabilecek, üretici güçlerin gelişmesini sağlayabilecek bir güç olarak görülmüştür. Bunun sonucunda proletarya gelişecek ve devrimin önü açılacaktır. Bu tarihsel ilerlemeci paradigmanın Türkiye'ye yansıdığıdır. Tam da bununla bağlantılı olarak TKP, Şeyh Sait Ayaklanması'nda "çağdaşlık", "ilericilik" adına Kemalistleri desteklemiştir. Şeyh Sait Ayaklanması'nı, toprak ağalarının, "gericilerin" ayaklanması olarak görmüş ve tarihsel olarak daha ileri olan burjuvazinin yani objektif olarak devletin yanında taraf tutmuştur.

TKP'nin tarihsel ilerlemeci epistemolojisinin etkisi bütün "sol" harekette etkisini göstermiştir. Bu durum Kaypakkaya'nın çıkışına kadar, THKO ve THKP-C de dahil olmak üzere bütün yapıları yansıtmıştır. Bir adım ileri veya bir adım geri atmaları hiçbir şeyi değiştirmiyordu, çünkü hepsi aynı epistemolojik düzlem içindeydiler. Nitekim aşağıda göstereceğimiz gibi Kaypakkaya eserinde tam da bu nedenle hepsini hedefe koymuştur. Kısacası bu "sol" yapıların savunularına bakmak, Kaypakkaya'nın nasıl bir ortamda çıkış yaptığının anlaşılması için önemlidir.

13 Şubat 1961’de 12 sendikacı tarafından kurulan Türkiye İşçi Partisi (TİP) hep parlamentarist bir çizgi izlemiştir. 1042 aydının imzaladığı bildiriyle 20 Aralık 1961’de yayımlanmaya başlayan Yön dergisinin etrafında Doğan Avcıoğlu liderliğinde oluşan Yön Hareketi de ideolojik/politik olarak o dönem etkiliydi. Yön hareketi, kendini sosyalist olarak değerlendirmekte ve orduyu da vurucu güç olarak göstermekteydi. Hikmet Kıvılcımlı ve Mihri Belli dahil birçok “sol otoritenin” ordudan medet umduğunu, Kaypakaya’nın yazılarından da biliyoruz.

1965’e gelindiğinde TİP üye ve sempatizanları tarafından Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) kuruldu. 1968 eylemlilikleriyle beraber FKF öne çıkmaya başladı. Bu süreçte uluslararası komünist harekette yaşanan ayrışmayla da ilgili olarak, Sosyalist Devrim (SD) ve Milli Demokratik Devrim (MDD) tezleri etrafında bölünmeler yaşandı. 1971’e gelindiğinde ise TİP’te de ayrışma yaşandı. “Bağımsız Türkiye Sosyalizmi”, “Gülyüzlü Sosyalizm” tezlerini savunan Mehmet Ali Aybar ile Behice Boran-Sadun Aren önderliğindeki Emek Grubu arasında yaşanan bir ayrışma oldu. Emek Grubu Kürt sorunu ve Kemalizm konusunda daha ileri bir çizgide duruyor idiyse de, her iki grubun aynılaştığı konu, parlamentarizmdi.

MDD tezini savunanlar cephesi ise özellikle FKF içinde etkinlik kazanan gençlerin etkisiyle hem daha canlıydı hem de daha karışık. 1969 yılında FKF, Dev-Genç adını aldı. Ocak 1970’te Doğu Perinçek önderliğindeki bir grup Proleter Devrimci Aydınlik (PDA-Beyaz Aydınlik) dergisini çıkarmaya başlar. Diğer grup ise Aydınlik Sosyalist Dergi’yi (ASD-Kırmızı Aydınlik) çıkarmaya devam eder. PDA Grubu, sonrasında uluslararası komünist harekette yaşanan ayrışmada ÇKP’nin yanında tavır alır. Dev-Genç içinde kalan M. Belli, Hikmet Kıvılcımlı, Mahir Çayan ve aslında sonrasında THKO ve TKHP-C’yi oluşturan kadrolar ise, iki kutup arasında tavır almamak gerektiğini savunuyordu.

1970’in sonlarına gelindiğinde önce Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Sinan Cemgil, Yusuf Aslan’ın önderliğinde Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) kurulur. Kısa bir süre sonra ise Münir Ramazan Aktolga, Yusuf Küpeli ve Mahir Çayan’ın önderliğindeki Türkiye Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (THKP-C) kurulur. THKO da THKP-C de kurulduktan hemen sonra “silahların eleştirisini” devreye sokarlar. THKO’nun ilk eylemi olan ABD’li erlerin kaçırılmasından sonra Hüseyin İnan tarafından hazırlanan bildiride bu kopuş çok net ifade edilir:

“Ezilenlerin tek kurtuluş yolu ezenlere karşı giriştikleri kutsal isyandır” diye yazan İnan, “devrimcilere” şöyle seslenir: *“Barışçıl şartlar içinde mücadele me-*

totlarını bırakınız. Halk kitlelerini kurtuluşa götürecektir olan şiddet politikasını temel alan silahlı mücadeleye T.H.K. Ordusu'nun saflarında katılınız.” (Aktaran Görür, E. TVP; 44; 2. 170)

THKP-C de aynı netlikte çağrılar yapıyordu. Yayın organı Kurtuluş, “*Devrim için savaşmaya sosyalist denmez*” alt başlığı ile çıkmaktayken Çayan ilk yazısında “*proleter devrimcisinin görevi, sadece bilinç götürmek değil, bizzat fiili olarak savaşımdır*” (agy, s. 185) diye yazmaktaydı.

TİP’ten TKP’ye, Hikmet Kıvılcımlı’ya bu eylemler, “provokasyon” ile başlayan ifadelerden “gönüllü CIA ajanlığına” (Kıvılcımlı) varacak şekilde değerlendirilir. THKO ve THKP-C, kurdukları illegal örgütler ve başlattıkları silahlı mücadele ile Türkiye’de devrimcilikte yeni bir dönem açmışlardır.* Ancak örgütsel olarak ve devrimci şiddetle ilişkileri boyutuyla TKP’nin, TİP’in içinde bulunduğu düzlemde koparken, aynı şeyi ideolojik-politik açıdan gerçekleştirememişlerdir. Özellikle Kemalizm ve Kürt sorununda gördüğü gibi sistemin içerisinde kalan epistemolojilerini esasta korumuşlardır.

Alıntılacağımız kısa birkaç ifade bile bu gerçekliği apaçık doğrulamaktadır: Mahir Çayan’a göre, Türkiye’de 1923’ten 1946’ya kadar “devrim cephesi” egemendir. Burada **devrim cephesi ile kastedilen Kemalist kliğin iktidarda oluşudur**. 1950’de karşı devrim gerçekleşmişse de Kemalist küçük burjuvazi iktidardan tümüyle uzaklaşılamamış, 1960’ta bir “devrim”le iktidara yeniden ama geçici olarak egemen olmuştur. Buradaki değerlendirmenin tam da Kaypakaya’nın bizi uyardığı “iki gerici klik”ten birini tercih etmek olduğu, ayrıca Kemalizm’in “ilericiliğinin” baz alınmasıyla ilgili olduğu açıktır.

Çayan’da Kemalizm, “*küçük burjuvazinin en sol, en radikal kesiminin milliyetçilik tabanında anti-emperyalist bir tavır alışdır. Bu yüzden Kemalizm soldur, milli kurtuluşçuluktur.*” (Aktaran Kayaoğlu M, Teori ve Politika: 42-43, S. 87) iktidarın tekrar ele geçirildiği 1960 darbesinin anayasasını da olumlayan Çayan 12 Mart mahkemelerinde verdiği ifadede şöyle diyor:

“Hakim sınıflar 27 Mayıs Anayasasını fiilen işlemez hale getirerek, her çeşit gayri hukuki tedbirlere başvurmuştur. Bizler de bu şartlar altında 27 Mayıs Ana-

* Şeyh Said İsyanı, Ağrı İsyanı -ki Haybun’un öncülüğünde örgütlü olarak gerçekleşmiştir- Dersim İsyanı gibi Türkiye Kürdistanı’nda çıkan silahlı isyanları sosyalizm hedefli olmamaları boyutuyla, bu yazı ekseninde ayrı tutuyoruz. Yoksa TC’yi kurulduğu andan itibaren silahlı eylemleriyle en çok uğraştıranlar T. Kürdistanı’ndaki silahlı isyanlar olmuştur.

*yasasının öngördüğü milli ve demokratik nizamı tesis etmek amacıyla **başka hiçbir yol kalmadığı için** silaha başvurduk.”*(agy, s. 91-92) (abç)

THKO’da da benzer düşünceler vardır. “27 Mayıs ihtilali” ve anayasası ile devrim cephesi atağa kalkmıştır(!) THKO davasında da bu düzlemde savunmalar yapılmıştır: “*Emperyalizme karşı mücadele suç değildir, silahlı mücadele ise Anayasa’yı ihlal değildir.*” (agy)

Kürt sorunu konusunda ise THKP-C ve THKO kurucuları geride pek yazılı bir şey bırakmamışlardır. Kaypakkaya’nın ayrı bir belge ile işlediği Kürt sorunu, THKP’de “*Mahir Çayan’ın yazılarındaki iki tam paragraf ve Yusuf Küpeli’nin bir yazısındaki 3-5 ifade tarafından oluşturulmuştur. THKO’nun bu konudaki ürünü, ‘Savunma’daki birkaç ifadeden, Hüseyin İnan’ın hapiste kaleme aldığı eserdeki birkaç sayfadan ve Deniz Gezmiş’in idam sehpasındaki sloganından (‘Yaşasın Türk ve Kürt halklarının bağımsızlık mücadelesi!’) ibarettir.*” (agy, s. 99)

Kürt sorununa nicelik olarak bu kadar yer ayrılması da önemli bir veri olmaktayken, bırakılan kısa paragraflardan Kemalizm’in küçük burjuva devrimcisi olarak değerlendirilmesinin etkileri de açıkça görülmektedir. Özellikle THKO’nun “halk” ve “ulus” kavramları arasındaki farkı silikleştirmesinin anlamı üzerinde Kaypakkaya ayrıntılı şekilde durmuştur. “*Aradaki ayrımın silikleştirilmesi, Kürtlerin ulus olarak görülmemesine ve ulusların kendi kaderini tayin hakkının gaspına yol açmaktadır. Dolayısıyla bu tez ‘gerçeklere aykırıdır ve pratikte de zararlıdır. Zararlıdır çünkü, böyle bir tez, ancak ezen, sömüren ve hakim milletlerin hakim sınıflarının işine yarar’.*” (Kaypakkaya İ: 2013, s. 218)

M. Çayan’ın “Bütün Yazıları”nda yer alan iki paragraflık bölümde ise en belirgin özellik, Kürt ulusunun ne yapacağını söyleme hakkını kendinde görmesidir. Bu durumun Kaypakkaya’da nasıl mahkum edildiğini ilerleyen sayfalarda göreceğiz. “Ezen ulus devrimcisinin” kendisinde gördüğü bu hakkın sosyal şovenizm olarak nasıl zuhur ettiğini ise günümüzdeki sonuçlarıyla görmekteyiz.

Kemalizm’in küçük burjuva ideolojisi olarak ele alınması, diğer tüm meseleleri ele alışı sakatlayan bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Devletin egemen ideolojisi ve sınıfı olanlara “küçük burjuva devrimciliği” payesi biçilip, yedek güçler içerisinde görülünce, başta Kürt sorunu olmak üzere sistemle uzlaşmanın kapıları açılmış oluyordu. Bu yaklaşım aynı zamanda Marksist devlet teorisinin de kavranmadığı anlamına gelmektedir.

Sonuç olarak, THKO ve THKP-C, parlamentarist yolun devrimi getirmeyeceğini görerek, illegal bir örgüt kurup, silahlı mücadeleye başvurarak çok açık ve net olarak 50 yıllık reformizmden/revizyonizmden örgütsel kopuşu sağla-

mişlardır. Örgütsel kopuşla birlikte ideolojik ve politik kopuşu ise Kaypakkaya sağlayacaktır.

MLM’nin Türkiye’ye özgüleştirilmesinin adı: Kaypakkaya!

Kaypakkaya öğrenci olarak geldiği İstanbul’da dönemin birçok grevi, toprak iş-gali ve öğrenci eylemliliği içerisinde yer alır. TİP’teki ayrışmada MDD içerisinde kalır. İlerleyen süreçte de Türkiye İhtilalçi İşçi-Köylü Partisi (TİİKP) adını alan PDA saflarını seçer. 1969’da kurulan TİİKP, dönemin ruhuna uygun olarak hızlı “değişimler”, daha doğrusu Kaypakkaya’nın deyimiyle “kılık değiştirmeler” yaşamıştır. İlk başlarda Mihri Belli ile ortaklaştırılan fikirlerden 1971’de Mao Zedung Düşüncesini savunma aşamasına gelir. TİİKP, programsal açıdan ve teorik olarak o dönemin en ileri görüşlerine sahip olsa da, burjuvaziyle uzlaşmaya denk düşen “sol” hareketin çizgisini aşamamıştı. Reformizm-revizyonizmden birkaç adım ileri veya geri olmak, aynı düzlemde kalındığı müddetçe niteliği değiştirmemektedir. İhtiyaç duyulan şey, Marksizm’in tarihsel ve diyalektik materyalizmini Türkiye koşullarına özgülleştirmekti. Bunu da o dönem Kaypakkaya dışında kimse yapamamıştır.

Kaypakkaya Aralık 1971 veya Ocak 1972’de yapılması beklenen TİİKP’in kongresine hazırlanırken Milli Mesele, Kızıl Siyasi İktidar (KSİ) ve TİİKP program taslağı eleştirilerini yazar. Kemalizm belgesini yazmaya başlasa da ancak Ağustos 1972’de bitirir.

Kaypakkaya, Haziran 1972’de yazdığı “Şafak Revizyonizmi ile aramızdaki ayrılıkların kökeni ve gelişmesi” belgesine PDA saflarında “iki kanat arasında bazen açık, bazen gizli, bazen sert biçimlere bürünerek, bazen yumuşayarak ama kesintiye uğramaksızın sürüp gelen mücadele”nin artık “iki kanadın örgüt içinde bir arada durmalarının artık tamamen imkansız olduğu bir noktaya” (Kaypakkaya İ: 2013, s. 403) geldiğini vurgulayarak başlar.

Şubat 1971’de parti yönetiminin yayımladığı genelgeden sonra tartışmalar 10-12 Nisan 1971’de yapılan “Nisan Toplantısı”nda devam eder. Kaypakkaya, PDA revizyonizminin sürekli kılık değiştirdiğini, özeleştiride samimi olmadığını, aksini söyleseler de Mihri Belli ve Hikmet Kıvılcımlı’nın görüşlerinden kopuşmadığını belirtir. Tartışmaların sonunda “Marksist Leninistler” [Kaypakkaya kendi kanatlarını böyle tanımlar] görüşlerini **on bir ilke** olarak özetleyip, toplantıya sunarlar ve oylanmasını isterler. Fakat, oylama talepleri yönetimce kabul görmez. Aynı toplantıda “Sosyalist Kurultay” önerisi de tartışılır. Sosyalist Kurultay ile hedeflenen, legal bir parti örgütlemektir. Marksist Leninistler,

bu öneriye de “*mevcut legalizmi daha da güçlendireceği, silahlı mücadele şartlarının mevcut olduğu bir ortamda bu mücadeleyi ertelemeye yarayacağı, kadroları faşist baskılara yem edeceği, ayrıca proletarya partisinin örgütlenme problemlerine bu şekilde çözüm getirilemeyeceği, üstelik kurultayın boş bir hayal olduğu gerekçesiyle karşı çıktılar.*” (age, s. 434-435)

TİİKP’le örgütsel kopuşma esas olarak 7-8 Şubat 1972’de gerçekleşen Doğu Anadolu Bölge Komitesi (DABK) toplantısıyla olur. Kaypakkaya’nın kaleme aldığı kararlarda, dünyada ve Türkiye’de objektif şartların devrim için son derece elverişli olduğu, işçi sınıfı ve yoksul köylülerin büyük çoğunluğunun kurtuluşlarının ancak silahlı mücadele ile olacağını kavramış durumda oldukları, bu şartlarda köylü kitlelerinin başına geçip onları silahlı gerilla mücadelesi için seferber edilmesi gerektiği, Partinin silahlı savaş içinde gelişip/güçleneceği fikirleri yer almaktaydı. (age, s. 447-450) Kararların, kadro ve militanları etkilediği görülünce hemen parti yönetimince toplattırıldı. Bu kararları etkisizleştirmek için de cevap olarak bir genelge yayımlanarak, DABK kararlarını alan kadrolar “hizip” ilan edildi. Bu kararlardan sonra TİİKP yöneticileri Doğu Perinçek ve Halil Berktaş’ın Kaypakkaya’yı suikastle öldürme planı yaptıkları bilinir. Karar, suikast için görevlendirilen İrfan Çelik’in, Kaypakkaya’ya olan sempatisi ve güveni nedeniyle gerçekleşmez. Beşparmak dağlarında Doğu Perinçek’le yapılan kavgalı görüşmeden sonra TİİKP ile örgütsel bağlar tamamen koparılır. Bu aşamadan sonra Nisan 1972’de Türkiye Komünist Partisi(Marksist-Leninist) [Kaypakkaya belgelerinde TKP(M-L) olarak kullanır] kurulur. Kaypakkaya bu aşamadan sonra Filistin’deki TİİKP kadroları dahil, birçok bölgedeki kadrolara ulaşır. Hazırladığı belgeleri verir, tartışmalarını ister. Bu belgeler büyük bir heyecan yaratır ve pek çok bölgeden kadrolar, Kaypakkaya ile birlikte hareket etmeye başlar.

Kongre yapılana kadar TKP (M-L) isminin değil, Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu (TİKKO) isminin kullanılması kararlaştırılır. TİKKO ilk eylemini Nisan’da yapılan toplantıdan hemen sonra 7 Mayıs’ta Denizlerin idamına misilleme olarak Dersim’de Fehmi Altınbilek’in lojmanına dinamit atarak yapar. İkinci eylemleri ise 18 Mayıs’ta Sinan Cemgillerin ihbarcısının cezalandırılmasıdır. Bu eylemde tetiği Kaypakkaya çekmiştir. Dersim’de yoğunlaşan eylemler Vartınik’e kongre hazırlığı için çekilene kadar sürmüştür. Vartınik baskını 24 Ocak 1973’te gerçekleşir. İlk TİKKO komutanı Ali Haydar Yıldız kömün önünde şehit düşer. Kaypakkaya yaralı olarak kurtulmasına rağmen 5 gün karın üstünde açıkta kalmış ve zorunlu olarak gittiği bir köyde bir öğretmen in ihbarıyla yakalanmıştır. Aynı günlerde İstanbul’da Meral Yakar, katledilmiş ve hem devrimci

hareketin hem de TKP(M-L)'nin ilk kadın şehidi olmuştur. Çok kısa sürede birçok kadro ve militan tutsak düşmüştür. Kaypakkaya da sorgusu bittikten kısa bir süre sonra tekrar sorguya götürülerek 18 Mayıs 1973'te katledilmiştir. Böylece ilk kongre yapılamadan ciddi bir örgütsel yenilgi yaşanmıştır.

Örgütsel olarak yaşanan bu yenilgiye rağmen, büyük adımlar atılmıştı. Kaypakkaya, TİİKP'ye eleştiri olarak yazmaya başladığı ve kopuştuktan sonra TKP(M-L) kongresine hazırlık için gözden geçirip, yeni ekler yaptığı belgelerle kopuşunun ideolojik-politik ve örgütsel içeriğini ayrıntılı bir şekilde ardıllarına bırakmıştır. Kaypakkaya, yazdığı belgelerin tarihsel olarak ne anlama geldiğinin farkındaydı. Yani çeliğin aldığı suyun niteliğini iyi biliyordu. Bizler bu yazımızda Kaypakkaya'nın kopuşunu Türkiye devriminin en temel iki parametresi üzerinden, Kemalizm ve Kürt ulusal sorunu üzerinden işlemeye devam edeceğiz.

Gerçeklere aykırı idealist yargıların yıkılması

Şafak revizyonistlerinin dönemin birçok "sol" hareketi gibi "M. Kemal, halkımızın ilerici tarihinin bir parçasıdır" şeklinde özetlenebilecek iddialarına Kaypakkaya şöyle cevap verir:

*"Bu iddiaların, Türkiye gerçekliğiyle en küçük bir ilgisi ve bağdaşır tarafı yoktur. Şafak revizyonistleri, kendi boş hayallerini gerçeklerin yerine koymaya çalışıyorlar; ülkemizde bir yığın revizyonist ve oportünist klik **özellikle** Kemalizm konusunda aynı şeyi yapıyor. **Özellikle** Kemalizm konusunda, orta burjuvazinin gerçeklere aykırı idealist yargıları öylesine beyinlere yerleşmiş, kafalara öylesine tekel kurmuştur ki, Kemalizm'in komünistçe değerlendirilmesi adeta olanaksız hale gelmiştir.*

Şimdi iyi biliyoruz ki, bizim Kemalizm konusundaki yargılarımız, Çetin Altan, D. Avcıoğlu, İlhan Selçuk'tan tutun da, TİP, M. Belli, H. Kıvılcımlı, TKP, THKP-THKC, THKO ve Şafak revizyonistlerine kadar bütün burjuva ve küçük burjuva örgüt ve akımlarını öfkeyle ayağa fırlatacaktır."(age, s. 393)

Kaypakkaya, dönemin tüm sol hareketlerini ayrımsız bir şekilde karşısına almıştır. Kaypakkaya "Türkiye gerçeğini" tamamen farklı bir konumlanmadan okuduğunun ve bunun diğer örgüt ve akımlarda yaratacağı "öfke"nin farkındadır. Kaypakkaya, ezen ve ezilenler cephesini birbirinden çok kalın ve net çizgilerle ayırmıştır! Öyle ki, bu çizgilerde geçirgenlik de sıfırdır! Uzlaşmaya, proleter ideolojiyi bulandıracak ele alışlara hiçbir şekilde yer yoktur. Kaypakkaya "Kurtuluş Savaşından" itibaren Kemalizm'in pratikteki uygulamalarını, işçiköylü kitlelere yaptığı eziyeti, sömürüyü, emperyalistlerle anlaşmalarını ayrıntılı

bir şekilde, olgulara dayanarak anlatır. Kürt sorunundaki tavırlarını açıklar. Kemalistlerin, küçük burjuva devrimcisi değil, “Türk komprador büyük burjuvazisi ve toprak ağaları sınıfı”nın temsilcileri olduğunu söyler. Kaypakkaya, Kemalizm’e dair Türk devletinin kuruluşundan itibaren yaşanan baskı ve işkenceleri sayar, sıralar ama hiçbir şekilde düştüğü “olguculuk”, “ampirisizm” değildir. Okul döneminde felsefe öğrencileriyle yaptığı tartışmalar, felsefeye ilgisi bir ölçüde yazılarının içinde ortaya çıkmıştır diyebileceğimizi düşünüyoruz. Kaypakkaya, olguları yığarak eklektik tarzda bir sonuca varmaz. Yazılarına yön veren teorik düşünceyi adım adım, bu olgular aracılığıyla güçlendirir sadece.

Kaypakkaya farklı bir düzlemde/teoriden yaklaştığının ve mevcut olguların da teorisini güçlendirdiğinin farkındalığıyla keskin ve tavizsiz bir polemiksel dil kullanarak yazılar yazmıştır. Burada Lenin’in şu sözlerini anımsamadan geçemeyeceğiz:

“Yeni bir şeyler söylediğine inanan, düşüncelerinden emin her insan, ‘meydan okuyucu’ ve görüşlerini net biçimde ifade eden bir üslupla yazar. Sadece iki arada bir derede kalmaya çalışan insanlar, meydan okuyucu üsluptan yoksundur.” (Lenin: 1993, s. 73-74)

Kaypakkaya “yeni bir şeyler söylediğinin” yeni bir teorik düzlem oluşturduğuna, artık yeni kıstasın da bu olması gerektiğinin farkındadır. Nitekim Kaypakkaya’nın metinleri sağlam bir mantık ve netlikle yazılmıştır. Kaypakkaya, yeni bir teorik düzlemde bakıyor ama bu teorik düzlemin esaslarına, nasıl ve niçinlerine -belgeleri tam da önce TİİKP kongresine hazırlık, sonra yeni bir yapının ilk yazınları olmaları nedeniyle- girmiyor. Fakat yazılarının tümünden bu yeni teorik düzlemi nereden edindiğini, niçin ve nasıllarını ortaya çıkarabiliyoruz. Kaypakkaya, yazımızın ilk bölümlerinde anlatmaya çalıştığımız gibi uluslararası komünist harekette yaşanan ayrışmanın Türkiye’deki komünist temsilcisi olmuştur. Hatırlayacak olursak Bernstein’den Kautsky’ye ve son olarak Kruşçev’e uzanan çizgi “tarihsel ilerlemeci” hatta ilerliyordu. Bu çizgi, tarihin düz bir şekilde, ileriye doğru belli amaçlarla ilerlediğini ve her üretim tarzında bu ilerlemeyi üstlenen bir sınıf olduğunu savunur. Lenin’in 1905 Devrimi olsun 1917 Devrimi olsun, başta Menşevikler olmak üzere yaptığı tartışmaların özü de budur. Üretici güçler henüz yeterince gelişmediğinden, yani feodal özellikler de mevcut olduğundan, gerçekleşecek devrimin öncüsü, sahibi burjuvazi olmalıdır. Bu nedenle komünist partisi geri çekilmeli, liberalleri korkutmamalıdır. Lenin’in “İki Taktik” ve “Nisan Tezleri”nde bu düşünceleri çürüttüğünü ve devrimci politikayı üretip iktidarı hedeflediğini biliyoruz. Fakat,

“tarihsel ilerlemeci” düşünce Kautsky’de de görüldüğü gibi, Rus Devrimi’ni erken doğuma benzetmiş ve karşı çıkmıştır. Lenin’in bu çizgisini Mao, Çin koşullarına uyarlayarak ve “olmayan işçi sınıfının” yerine köylülüğü koyarak sürdürmüştür. Çünkü Çin’de Mao’nun karşısındaki çizginin temsilcileri tarihsel olarak köylülüğün geçmişte kaldığını, proletaryanın devrimi yapacağını, proletaryanın gelişmesi içinde komprador burjuvazinin temsilcisi Guomindang’a iradelerinin teslim edilmesini öneriyorlardı. Türkiye’de olan da buydu. M. Kemal’in “halkımızın ilerici tarihinin bir parçası” yorumu buna dayanmaktaydı. Devlet eliyle kapitalizm geliştirilecekti, bunu da Kemalistler gerçekleştireceklerdi, çünkü onlar aynı zamanda Avrupa burjuva devrimlerinde görüldüğü gibi laiktiler, feodal dönemde kalmış ve modern toplumda yeri olmayan dinci gericiye karşıydılar vs. vs. Kaypakkaya ortaya koyduğu eseri ve pratiğiyle tüm bunlara darbe vurmuştur.

“Küçük burjuva akımları” olarak tanımladığı THKO ve THKP-C, devrimci şiddete başvuruşlarını bile “II. Kurtuluş Savaşı” söylemi ve 1961 Anayasasına uygunluk üzerinden tanımlamaktadırlar. Çünkü onların teorik düzleminde de M. Kemal, “Kurtuluş” Savaşı vs. “halkımızın ilerici tarihinin” parçasıdır. Dolayısıyla Kemalizm’i ve onun kurumlarını (anayasasını vs.) referans göstermeleri normaldir. Silahlı mücadele, “küçük burjuva devrimcisi” M. Kemal’in izinden ayrıldığı için haklı, meşru olmaktadır. Aynı fikir yürütme TİP’te de vardır. Aradaki fark, TİP’in 1961 Anayasasının halen işlerlikte olduğunu ve Anayasanın parlamenter mücadele ile sosyalizme ulaşmaya imkan tanıdığı düşüncesine sahip olunmasıydı. Fakat THKO ve THKP-C açısından artık II. İstiklal Savaşı dönemidir!

Kaypakkaya devrimci şiddet konusunda tüm bu fikir yürütmelerden azadedir. Kemalizm’i de onun tüm kurumlarını da net bir şekilde mahkum etmektedir. Türkiye’de faşizmin kalıcılığını ortaya koymakta, parlamentonun her koşulda peçe işlevi gördüğünü vurgulayarak Halk Savaşı içerisinde Parti, Halk Ordusu ve Halk Cephesinin inşa edileceğini vurgulamaktadır. Burada açıkça görüldüğü gibi halk ordusu ve cephesinin zorunluluğu, devrimci şiddetin gerekliliği her üç yapı tarafından savunulmaktaysa da bu Kaypakkaya’da çok farklı nedenlerle ortaya konmaktadır. Bu yüzden Kaypakkaya devrimci şiddet konusunda da sözünü sakınmasızca söyler. Şafak revizyonistlerinin THKO ve THKP-C’nin eylemlerini eleştirmelerine şu cevabı verir:

*“Yanlış olan, bizzat eylemin biçimi değildir. O eylemi yürütenlerin yani THKP-THKC ve THKO’nun **bir bütün olarak ideolojileri ve politik çizgileri yanlıştır, sakattır.(abc)** İktidar mücadelesinin yerini bizzat söz konusu eylemlerin almış*

olması, bu eylemlerin mücadelenin bel kemiğini teşkil ediyor olması yanlıştır, sakattır.” (Kaypakkaya: 2013, s. 489)

Kaypakkaya’nın TKP’den TİP’e, THKO’dan THKP-C’ye sahip oldukları tarihsel ilerlemeci epistemolojiyi reddettiğini netlikle belirttiği diğer yerler M. Kemal ile Fatih Sultan Mehmet’in karşılaştırılması ile Şeyh Sait Ayaklanması’nın değerlendirilmesidir. “ ‘M. Kemal, halkımızın ilerici tarihinin bir parçasıdır’ diyorlar. **Halkımızın tarihi**, zaten tümünden ilericidir. Bütün dünya halklarının tarihi ilericidir. Ama M. Kemal, **halkımızın tarihinin bir parçası değil**, komprador büyük burjuvazinin ve toprak ağalarının ve onlarla birleşen orta burjuvazinin sağ kanadının, yani **gerici sınıfların tarihinin bir parçasıdır**. Mesela, bir Fatih Sultan Mehmet ne kadar halkımızın tarihinin bir parçasıysa(!), M. Kemal de o ölçüde halkımızın tarihinin bir parçasıdır(!)” (age, s. 396) Daha ilerleyen satırlarda, Şafak Revizyonistlerini net sözlerle uyarır: “Kemalizm’e ‘miras’ diye sarılmak, bizi Kemalist iktidarın hunharca ezdiği, işçi-köylü yığınlarından emekçilerden koparır.” (age, S. 401)

Yazımızın önceki bölümlerinde vurguladığımız gibi Kaypakkaya’da egemenler ve halk arasında geçirgenliği dahi olmayan bir duvar vardır. M. Kemal, isterse “çağ açıp kapatan” atası Fatih Sultan Mehmet gibi tarihsel olarak ilerici olsun, bu “ilericilik” duvarın öte tarafına aittir, “halkımızın” bulunduğu tarafa değil. **Komünistler, tereddütsüz bir şekilde düşman tarafının ilericiliğiyle, söyledikleriyle vs. bu anlamda ilgilenmezler.**

“Komünistler, tarihin devrimci mücadelede bir silah haline getirilmesini bilirler. Kurtuluş Savaşı’nda canıyla, kanyla destanlar yaratan halk kahramanları vardır. Mesela bir Karayılan vardır, biz bunların mücadelelerinin mirasçısıyız. Biz, bunların tükenmez enerjilerinin, mucizeler yaratan dehalarının, sonsuz devrimci güçlerinin mirasçısıyız. Her fırsatta yığınların mücadelesini kanla ve zorbalıkla bastırmaya çalışanların, onlara düşmanlık gösterenlerin değil.” (age, s. 401)

Kaypakkaya egemen sınıfları ideolojilerine bakmadan nasıl düşman olarak, gerici sınıflar olarak tanımlıyorsa aynı fikir yürütmeyi/ele alışı ezilen sınıflar için de yapıyordu. Bunun en çarpıcı olarak ortaya çıktığı yer Milli Mesele belgesinde Şeyh Sait, Ağrı, Zilan, Dersim isyanlarına dair değerlendirmelerdeydi. Hatırlanacağı üzere, Şeyh Sait Ayaklanması gerçekleştiğinde de TKP, “feodallere”, “gericilere” karşı “ilerici” olan M. Kemal’i ve Türk devletini desteklemiştir. Bu çizgi değişmeden 1970’li yıllara kadar gelmiş ve bu bakış açısını mahkum eden Kaypakkaya olmuştur.

“Kürt isyanlarının yeni Türk devleti tarafından vahşice bastırılmasını ve pe-

şinden yapılan kitle katliamlarını feodalizme karşı yönelmiş ‘ilerici’, ‘devrimci’ bir hareket diye alkışlayanlar, sadece ve sadece iflah olmaz hakim ulus milliyetçileridirler.” (age, s. 237) (abç)

Kaypakkaya’nın ezen sınıfları da ezilen sınıfları da sahip oldukları kendiliğinden ideolojinin niteliğine bakmadan, tamamen maddi koşullarına, sınıfsal durumlarına göre ele alması ve kendisini ezilenlerin yanında netlikle konumlandırması onun kopuşunun temelini oluşturmaktadır.

Kürt ulusal sorununda Kaypakkaya

Türkiye’de devrimciliğin en önemli kıstaslarından biri olan Kürt ulusal sorununda Kaypakkaya, durduğu yeni düzlemin parametrelerini sonuna kadar kullanıyor ve Türkiyeli komünistler için çok önemli bir rehber oluyordu.

Kaypakkaya başta TİİKP program taslağı eleştirisi olmak üzere, tüm belgelerinde kullanılan kavramları titizlikle inceler ve kullanır. Çünkü çok iyi biliyor ki, kavramlar ortaya çıktıkları, kullanıldıkları düşünce düzlemine göre anlam kazanırlar. Buna göre kullanılırlar vs. Kavramların eleştirisi yapılmadan kopuş gerçekleştirmek, geride bırakılanı mahkum edebilmek mümkün değildir. Kopuş, en başta “ret” demektir! Bu reddin üzerinde, yeni bir düzlemde teori üretebilmek için kavramların eleştirisi yapılmalı, taşıdıkları yanlış anlamlardan temizlenmelidirler. Bunlar yapılmadan yeni düzleme/teoriye her aktarılışları, “yeni” denilen düzlemi eskiyle tanımlamaya götürür. Kurulan “yeni” teori artık eskisini beslemekten ve ona kendini bir süre daha yaşatabileceği yeni kanallar oluşturmaktan başka bir işe yaramaz.

Konumuz açısından vereceğimiz en belirgin örnek “ulus” ve “halk” kavramlarını tartışmasıdır. Bu iki kavramın yerli yerine oturtulmamasıyla -yukarıdaki tartışmaya atıfla belirtirsek- “halkımızın ilerici tarihiyle”, “gerici sınıfların tarihi” iç içe girer. Bu kavramların ayrıştırılması netlikle yapılmazsa, Kürt sorununda en başta Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı ilkesi çiğnenir. Dolayısıyla “UKKTH’yi savunuyorum” deyip, ulus kavramı Kürtler açısından halk kavramı içerisinde eritilirse, bu hakkın kabul edildiği bir ulus kalmamış olduğu için bir anlam ifade etmez. Kaypakkaya, tüm iddiaların aksine Kürtlerin bir ulus olduğunu netlikle ortaya koyar ve incelemelerine öyle devam eder.

Oluşabilecek bir Kürt hareketinin dinci, burjuva egemenliğinde, emperyalistlerle işbirliği halinde vs. olmasına, olacağına bakmadan, onun kararlarını tanıyacağını açıklar. Dört parçada Kürdistan’ın birleştirilmesi amacını bu yüzden programa almayı kabul etmez. Çünkü bu, Kürt ulusunun alacağı bir karardır.

“Bütün Kürdistan’ın birleştirilmesini programımıza koymamız bir de şu açıdan sakattır. Bu, bizim tayin edeceğimiz bir şey değildir. Kürt milletinin kendisinin tayin edeceği bir şeydir. Biz, Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını, yani ayrı bir devlet kurma hakkını savunuruz. Bu hakkı kullanıp kullanmayacağını veya ne yönde kullanacağını Kürt milletinin kendisine bırakırız.” (age, s. 235) Kaypakkaya’ya göre Komünist Parti eleştirir, olması gerekeni söyler, ama Kürt ulusal hareketinin karşısında durmaz, Kürt ulusunun kararlarının önüne geçecek yaklaşımlarda bulunmaz. Oysa o zamana kadarki “sol” UKKTH’yi tanıdığını söyleyen THKP-C bile, Kürt ulusunun adına konuşma hakkını kendilerinde görmekteydi.

“Türkiye’de Milli Baskının Şampiyonları ve Onların Suç Ortakları” başlıklı bölümde Kaypakkaya, D. Avcioğlu, İlhan Selçuk, M. Belli ve H. Kıvılcımlı’nın isimlerini de zikrederek “hakim millet şovenizmini” mahkum eder.

Kaypakkaya eserinde birçok yerde “Kürt milletinin kendisinin karar vermesi” vurgusunu geçirir. Bu tavrı Kürt milletinin ayrılmaya karar vermesi durumunda eğer ayrılma devrimin gelişmesini **olumsuz yönde etkileyecekse bile** devam ettirir. Böyle bir durumda Kürt işçi ve emekçileri arasında “birleşme” lehinde propaganda yürütülür. Ama sonuç olarak *“Komünistler, Kürt milletinin ayrı bir devlet kurup kurmayacağı kararını **tamamen ve kesinlikle Kürt millete bırakır... Buna karar verecek olan başkaları değil, Kürt milletidir... (Komünistler) Her türlü dış müdahaleye karşı mücadele eder.**”* (age, s. 261) (abç)

Bu konuya dair verilecek en çarpıcı örneklerden biri de Şafak Revizyonistlerinin *“Hareketimiz... Kürt halkının kaderini tayin etmesi için çalışır”* ifadesine yönelik tavrıdır. *“Neresinden baksanız yanlışlarla dolu bir ifade”* diyerek başladığı açıklamasında Kaypakkaya, önce “halk” kavramına müdahale eder. Sonra “tayin edilmesi” sözlerini “tayin etme işinin **dışarıdan** yapılması anlamını” taşıdığı için mahkum eder. Fakat tüm bu düzeltmeler, onun için yetersizdir ve “Hareketimiz” ifadesi cümlelerin başında kaldıkça anlamsızdır. Bu ifadeyle birlikte *“Böylece, milli meselede en önemli şey, milletin kendi kaderini tayin hakkı, milletin elinden alınmış, bu temel ilke alçakça çiğnenmiş olurdu... Besbelli ki bu ifade, devlet kurma hakkını milletin elinden alıp ‘hareketimiz’ denen şeyin eline vermektedir.”* (age, s. 258) Şafak revizyonistleri bu ele alışla aynı zamanda ellerini *“hakim ulusun sadece burjuvazisine değil; polis şeflerine, faşist generallerine de dostça uzatmış”* oluyorlardı. (age, s. 259)

Kaypakkaya’nın o dönemde hiç bahsi geçmiyorken Ermenilerin katledilmesi ve tehcirine ayrıca değinmesini de hatırlatmak gereklidir. Kaypakkaya, Türkiye

sınırları içerisinde diğerk milliyetler ayrı millet devletler içerisinde örgütlenmişlerken, Ermenilerin “kitle halinde katledilip” “topraklarından sürüldüğünü” ve bu hakkın böylece ellerinden alındığını vurgulamıştır.

Bu konuya dair son vurgulamak istediğimiz konu da şudur. Kaypakkaya “Milli Mesele” belgesini yazarken henüz ortada “ayrılmayı isteyen bir Kürt hareketi yoktu. Bundan dolayı Kaypakkaya’nın deyimiyle ancak “**faraziyelere**” dayanarak fikir belirtebilirdi. (age, s. 260) Kaypakkaya “somut koşulların somut tahlili” ilkesinin önemini bu “faraziyeler” vurgusu ile birlikte yine Kürt hareketi üzerine çeşitli varsayımları sıraladıktan sonra “**henüz dereyi görmeden paçayı sıvamayalım**” (age, s. 251) sözleriyle vurgulamış olmaktadır. Kaypakkaya’nın katledilmesinden 6 yıl sonra ortaya çıkan PKK’nin toprak ağaları ve burjuvazinin somut önderliğinden ziyade, sosyalizmden etkilenmiş ve işçi-köylü gençliğin kurduğu bir hareket olması, Kaypakkaya’nın sakınlı yazmasını haklı çıkarır bir niteliktedir. Bundan sonrası, aradaki bu farklardan hareketle zamana uygun politikaları uygulaması gereken ardıllarına kalmıştır.

Daha sıkı, daha sağlam, daha kararlı bir savaş için...

Kaypakkaya’nın katledilişinin üzerinden 44 yıl geçti. Yarım asra yakındır, ardılları olarak büyük bedeller ödeyerek mücadelemizi büyötmeye çalıştık. Fakat objektif olarak yapacağımız bir değerlendirmede ilk göze çaracak olan, Kaypakkaya’nın “mirasını” büyötemediğimizi görmektir. İlerlemek, eksiklikleri gidermek için gerçeğimizin olduğu gibi konulması şarttır.

Günümüzde Kemalizm, Kürt ulusal sorunu ve devrimci şiddeti savunma konusunda Türkiye Devrimci Hareketi’nin tamamında birbirine yakın görüşler vardır: Kemalizm, faşizm olarak kabul edilmektedir. UKKTH -en azından teoride- kabul edilmektedir vs. Birçok devrimci yapı, Kaypakkaya’nın bu konulardaki öncülüğünü kayda geçirmeden, onu görmezlikten gelerek bu değişimleri yaptı/kabul etti. Fakat bu tezlerin kabulüne, TDH’nin çoğunluğunun verdiği uğraşlara, ödediği bedellere rağmen, devleti tehdit eden politikalarını etkileyen politik varlıklar haline gelememişlerdir.

Sorun açık bir şekilde Lenin’in yazı içinde kullandığımız alıntısında da görüldüğü gibi teorinin “*tarihin her yeni dönemciyle değişebilen, dönemin belirli pratik görevleriyle olan bağını*” sürekli yeniden kurabilme yeteneğine sahip olmaktır. Kaypakkaya’nın tüm “sol” kesimleri karşısına alarak kendi tarihsel dönemcinde Kemalizm ve Kürt sorununu berraklıkla çözümlemesine yol açan, devrimci diyalektiğinin kavranması bize bu yeniden kurabilme yeteneğini ka-

zandıracaktır. Bu çalışma buna yönelik adımlardan biri olarak ele alınmalıdır.

Kaypakkaya güncelliğini korumaya devam ediyor ve edecek. Çünkü, Kaypakkaya Marks'tan Lenin ve Mao'ya uzanan devrimci diyalektiği Türkiye'ye özgülmüştür. Tarihsel ilerlemeci paradigmanın tüm sonuçlarına karşı durmak zorunda kaldığımız müddetçe Kaypakkaya buna karşı savaşımla günceldir! Egemen sınıfları hiçbir ideolojik/politik ve örgütsel bulanıklığa yer vermeden karşımıza almamız gerektiği müddetçe Kaypakkaya günceldir! Sadece işçi sınıfının değil tüm ezilenlerin mücadelesini üstlenme gayretinde olduğumuz müddetçe Kaypakkaya günceldir. Özcesi, egemenlere karşı savaşım verdiğimiz müddetçe Kaypakkaya bize öğretmeye devam edecek. Ama bu öğreticilik, dogmalaştırılarak değil "rehber" olma vasfı görünerek/bilinerek söz konusu olacaktır. Bunun için, ardılları olarak teorik berraklığa sahip olmamız ve Kaypakkaya'yı artık kaba bir şekilde derinliğine vakıf olmadan ele almaktan kurtulmamız gereklidir. İşte o zaman Kaypakkaya'nın "daha sıkı, daha sağlam, daha kararlı bir savaş" vasiyetini yerine getirebiliriz.

Kaynaklar:

- 1) Kaypakkaya İ: 2013; Bütün Eserleri, Umut Yayımcılık
- 2) Lenin: 1993; Seçme Eserler, Cilt 2, İnter Yayınları
- 3) Lenin: 1996; Seçme Eserler, Cilt 7, İnter Yayınları
- 4) Lenin: 2006; Marx Engels Marksizm, Sol Yayınları
- 5) Teori ve Politika Dergisi: 42-43, Kayaoğlu M, "Marksizmin Kaypakkaya'da Özgülleşen Devrimci Diyalektiği"
- 6) Teori ve Politika Dergisi: 44, Görür E, " '71 Devrimciliğinin Tarih Yazımı 1"

ÇALIŞMA TARZI ÜZERİNE

►► Tasfiyecilik sahte ve yalan üzerinden kendisini örgütler. Çürük zemin üzerinde kendisini düzenler. Gerçekleri çarpıtmakta, biçimlendirmekte oldukça ustadır. Söz ve söylemi, sunum ve yazıları sorgulamadan doğru kabul edenler tasfiyeciliğin etki gücünü artırmasına zemin sunar. ◄◄

HATALARINDAN ARIN, ÇALIŞMA TARZINI DÜZELT!

Devrimci çalışma üzerine görünümde kronikleşmiş her sorunumuzun, çalışma tarzımızdaki hatalı yaklaşımların süreklileşmesiyle doğrudan bir ilgisi bulunmaktadır. Tespit düzleminde defalarca kez belirtilen sorunlarımız üzerine yine yazılar kaleme almanın “can sıkıcı” bir yanı bulunsa da bunun önemli bir gereklilik olduğu açıktır.

Örgütün işlev kazanması

Çalışma tarzımızda en önemli konuların başında **komiteler** gelmektedir. Nasıl ki insan vücudunun temel yapı taşı hücrelerse komünist partilerin temel yapı taşı da komitelerdir. Komitelerin en başat özelliklerinden birisi de onların iç demokrasi aracı olmalarıdır. **Bilinir ki merkeziyetçilik kadar demokratik çalışma biçimi de Bolşevik-Maoist örgüt yapısının vazgeçilmezidir.**

Aynı zamanda çalışan, işlevli komiteler demokratik merkeziyetçiliğin tesisinde önemli bir rol üstlenir. Kolektifin politikalarının belirlenmesinde her katılımcının söz hakkının olabilmesi, ancak işleyen komitelerle mümkündür. Bununla birlikte uygun adım yürüeyebilen bir kolektif yaratmanın anahtarı da komitelerden geçmektedir. Mevcuttaki durum ise bu gerçekliğin oldukça gerisindedir.

Bu gerçekliğe paralel olarak gelişen bürokrasi hastalığı, hantallık ve kitlelerden, pratikten kopuk çalışma biçimleri şaşırtıcı görünse de durum böyle değildir. Zira komiteler toplanmamakta, işlevsizleşmekte ve bürokrasi tam da bu durumun üzerinde yükselbilmektedir. İşlevsizleşen kolektif çalışma tarzı doğal ola-

rak anti-demokratik yaklaşımları, şefçiliği, kişilere bağımlılığı da beraberinde getirmektedir. Kolektif karar alma mekanizmaları bozuldukça “tek insan” kararları öne çıkmakta, bu süreçte oluşan eksiklikler, yanlışlıklar da kurumun vebal defterine işlenmektedir.

Sorumlu ile faaliyetçileri birbirinden yapay olarak ayırıştıran bu biçim, sorumluları pratikten koparmakta, diğer yandan kendilerinde “ben söyledim ama yapılmadı” anlayışını büyötmektedir. Bu zaten eşyanın tabiatı gereğidir. Şefçi biçimler hem tepkisellikleri hem de kolektif yerine tek kişiye bağlanmayı beraberinde getirir. Kurumun politikalarının tartışılmadığı, anlaşılmadığı bir ortamı hâkim hale getiren bu yüzeyellik içinde, sorgulama yerine, **beğenmediğini mah-kûm etme** anlayışının egemen olması kaçınılmazdır.

Hantalılıkların, kitlelerden kopmanın vb. temelinde ya bu çalışma tarzı vardır ya da bu hastalıklar bu çalışma tarzını beraberinde getirirler. Kolektifin her zeresini birbirinden koparan, kafayı ayrı, vücudu ayrı yere sürökmeye çalışan bir tarza karşılık tek doğru yöntem daha herkesin kendisini ifade edebildiği, demokratik ve merkeziyetçi yapının kaynaştığı bir yapı oluşturmaktır.

Politikleşme ve politik şekilleniş

Temelde çalışma tarzını sekteye uğratan meselelerin başında elbette ki politikleşme(me) seviyemiz gelmektedir. Politikleşme konusunun ana halkasını, politik konuların tespiti oluştursa da bizler için mesele burada başlamamaktadır. Keza kolektifimiz tespitite iyi ancak pratikte kötü bir seyir izlemektedir. Sayfalarca politik tespitin, kırk yılı aşkın pratik deneyimin varlığına rağmen pratik etkisizliğimizin bu derece üst boyutta olması sorunun başka yerde olduğunu göstermektedir.

Bu durumun bazı önemli nedenleri bulunmaktadır. İlk olarak ara kadro yetiştirme yöntemimizde bazı hataların varlığına dikkat çekmek gerekmektedir. Nitelikli her ara kadromuzun politikleşmesinde aynı seviyeyi tutturamadığımız açıktır. Neredeyse tüm ara kadrolarımızın pratikte hantal bir dönemin ürünü olarak şekillendiğini göz önünde bulundurduğumuzda daha başta bir sıkıntımızın olduğunu anlayabiliriz.

Bu içsel nedene ek olarak dışsal olarak da emperyalist kapitalist dünya düzeninin etkili biçimlendirme uğraşından hepimizin etkilendiğini söyleyebiliriz. Tasfiyeciliğin bu denli yaygın olduğu bir ortamda politikleşme düzeyimizin iyi olması esasta özneye yani bizlere bağılıdır. Dışsal nedeni bu sorun açısından ilk elden çözemeyeceğimiz açıktır. İyi, doğru ve yerinde tespitler yapıyoruz ama

yaptığımız tespitlere paralel müdahalelerde bulunmuyoruz, dahası öyle yaşıyoruz da.

Bununla beraber kolektifin politikalarını anlama çabası da yüzeyselliğe mahkûm edilmektedir. Politikleşme konusu, aslında örgütlenme ve örgütlü yaşama konusu ile doğrudan ilgilidir. Kendisini örgütlü gören, örgütlü kimliğinin esas olduğunu kavrayan birey, doğal olarak her müdahalesini politik ele alma kaygısı içerisine girecektir. Bu nedenle politikleşmenin sadece siyasal seviyeyle, nitelikle ilgisi yoktur. Çok yerinde ve doğru tespitler yapan bir kişi yaptığı tespitlere paralel bir yaşam sürmüyorsa, örgütlü değilse ya da örgütlü ama işlevsizse burada politikleşmeden söz edemeyiz.

Bilakis daha mücadeleye yeni başlamış, henüz temel kavramları dahi bilmeyen birisinin kitleleri örgütleme ateşiyle yanıp tutuştuğu, herkesle politik bir ilişki kurduğu örnekler fazlasıyla mevcuttur. İşte tam da bu ikisinin sentezini yapabilmek, daha idealize bir politikleşme seviyesine ulaşabilmek demektir. Profesyonel çalışma tarzı ama kitleleri örgütleme konusunda amatör bir ruha ihtiyaç duyduğumuz açıktır.

Bu sentezi sağlayamamamızın nedeni, şekillendiğimiz dönemin de etkisiyle beraber düşünürsek, kolektife, kitlelere ve devrime güvensizliğimizle paraleldir. Sözde proleter tespitler yapılırken gayet küçük-burjuva yaşamının, sadece söz üretmenin, eleştiri yerine mahkûm etmenin arkasında bu derin güvensizlikler bulunmaktadır. Ancak bellidir ki **devrim sadece tespitlerle yapılmayacaktır.**

Bununla birlikte güvensizliklerin temelinde bulunan konuların başında **rutinleşme** bulunmaktadır. Belki de bizim yaşadığımız sıkıntının en fazla bu konuda kendisini hissettirdiği söylenebilir. Çok tinsel görünen heyecan olgusu aslında oldukça maddi bir temele dayanmaktadır. Sınıf mücadelesinin temel yasalarını kavrayarak aynı heyecanla mücadeleye devam etmek için bir yanıyken diğer yanı rutinleşme, sıradanlaşma, yüzeyselleşme ve doğal sonuç olarak da kitlelere, kolektife ve devrime güvensizleşmedir.

Bugün özellikle de OHAL süreciyle birlikte, dışımızdaki süreç rutin çalışmayı dahi imkansız kılmasına karşın, yeni duruma (somut koşullara) uygun bir çalışma tarzı oluşturmamak hareketsizliği dayatmaktadır. Ki hareketsizlik, bir devrimci için ölümle eş anlamlıdır.

Gündelik Yaşamda Devrimciliğin Yeniden ve Yeniden Üretimi Üzerine

“ ‘Devrimci’ tumturaklı sözlerle karşı Lenin genellikle basit ve her günlük görevleri ileri sürerdi ve böylelikle ‘devrimci’ proje kotarıcılığın gerçek Leniniz-

min ruhuna ve hem de lafzına ters düştüğünü vurgulardı.” (Stalin, Eserler, İnter Yay., Cilt 6, s. 176).

Faaliyetçilerimizin yaşam tarzının daha köklü bir değişime uğraması önemli bir noktadır. Bir yanımla örgütlü yaşıyoruz öte taraftan örgütlü bir yaşamın gereklerini kavrayamıyoruz. Bir yandan örgütleniyoruz ama öte yandan küçük burjuva yaşam tarzımızla köklü bir kopuşu da sergileyemiyoruz.

Bir açıdan bakıldığında pratik birçok görevi yapıyoruz, büyük küçük demeden birçok “iş hallediyoruz”, ancak farklı bir açıdan görev ve sorumluluklarımızın bütünü kavrayamıyoruz.

Komünist ideolojinin, gündelik yaşamda tekrar üretilmesi meselesi üzerinde önemli bir şekilde durmamız gerekiyor. Akli işinde olmayanın ideolojik netliğinden bahsetmek mümkün değildir. Görev ve sorumlulukların kavranış düzeyi, ideolojik netliğimizin ve devrimci coşkumuzun düzeyini belirler. Misyonunu kavrayamayan bir faaliyetçinin yaşam tarzı daha küçük burjuva özellikler taşıyacaktır. Ama burada neşteri sadece misyonunu kavramamaya vurmanın bir faydası olmayacağını belirtelim.

Çünkü misyonunu kavramak dediğimiz şeyin yaşamda karşımıza çıkan sorunların çözümü, kolektifin verdiği görev ve sorumlulukların yaşam bulması olduğunun altını çizelim. Öyleyse misyonunu kavramak dediğimizde sabit bir şeyden değil, zamana ve sürece göre değişen bir şeyden bahsediyoruz. Öyleyse ideolojik netliği ve misyonunu kavramayı teorik düzlemde militanlarımızın yaşam düzeyine indirgediğimizde durum daha da netleşmiş olur. En azından şu anki tablonun bir tesadüf olmadığını görürüz.

Peki faaliyetçilerimizin yaşamını incelediğimizde neyi görüyoruz? **Sadece pratik işlerin kotarılmaya çalışıldığı** düzeyde devrimcilik görüyoruz. Böylesi bir devrimciliğin geri düzeyde bir bilinç yaratması sürpriz değildir. Dahası kendine güvensizliği beslemesi ve devrimci coşkuyu öldürmesi anlamında bir sonuç vermesi de tamamen mantıklıdır. Plansız, günübirlik bir yaşam, ciddi yetmezlikler oluşturmaktadır.

Devrimci bir yaşam tarzı devrimci bir düşünce tarzını meydana getirecektir. Bu da faaliyetçilerimizin misyonunu kavrama ve en nihayetinde görev ve sorumlulukların yaşama geçirilmesi meselesini gündeme getiriyor. Görev ve sorumluluklarımızın ne kadarını yaşama geçiriyoruz, dahası yaşama geçirirken ne kadar yoğunlaşıyoruz. Görev ve sorumluluklarımızı rutin bir şekilde, üstüne yoğunlaşmadan yaşama geçirdiğimizde ileri hamle yapmamız mümkün değildir.

“Alancılık ve Adamcılık”

Ortak bir kültür yaratmak, faaliyetimizin en önemli halkalarından birisidir. Aynı tepkileri veren, aynı hedefe kilitlenmiş, uyumlu çalışan alan ve komiteler olmaksızın başarıya ulaşmamız mümkün değildir. Mevcut gerçekliğimizde bu konuda da önemli zaafiyetler olduğunu söylersek yanılmış olmayız. Faaliyetlerin birbirinden kopuk bir çalışma tarzına sahip olması, beraberinde yabancılaşmayı da getirmiştir. Bu yabancılaşma, aynı şemsiye altında toplanmış bizler için anlaşılamayacak bir durumdur. Ancak yabancılaşmanın geriye doğru giden serüveni, bu konunun kemikleşmesini de beraberinde getirmiştir. Hatta bu yabancılaşma öyle noktalara varmıştır ki yabancılaşmayla beraber gelen tepkisellik örnekleri yaşanmaktadır. Kendinden çok başkaları ile uğraşan, kitleleri örgütlemekten çok dedikodu yapmakla meşgul, habire kıyasıya bir başkasını mahkûm eden, eksiklikleri eleştirinin değil mahkûmiyetin ve dedikodunun konusu haline getiren bir gerçeklikle karşı karşıyayız.

Bu özel subjektivizmi irdelediğimizde sınıf mücadelesine genel perspektiften bakamama durumuyla karşılaşmaktayız. Bu pasif düşmanlığın alanlar arasında alanları savunma, alanların içerisinde ise “adam”ları savunma-tutma üzerine kurulu olması, klasik alancılık-adamcılık hastalığının en doğal sonucudur.

Aslında sorun bellidir. Keza çözüm de ortadadır. Ortak bir kültür yaratmak için genelden-politikadan-güncel olandan bakabilmek, ortak düşman algısını oluşturabilmek önemli bir gereklilik olarak karşımızda durmaktadır. Alancılık, subjektivizmin sonucudur ve çok bilindik bir küçük-burjuva zaaftır. Bu anlamıyla bu sorunu çözmek bizlerin elindedir.

Bu bağlamda yukarıda ana hatlarıyla vurguladığımız önderlik misyonu üzerinde durmak önemlidir:

Devrimci önderlik

Devrimci önderlik bilinç ve örgütlenme sınıf savaşımının iki temel, vazgeçilmez gelişim ögesidir. Sağlam devrimci bilincin ışığında örgütlenme gerçek olmaya başlar. Her sınıfın örgütlenmesi gibi devrimci bir partinin örgütlenmesi de öncelikle önderliğin örgütlenmesidir. Önderliği örgütlenmeyen bir kurum örgütlenemez. Devrimci ideoloji, bunun yol göstericiliğinde hazırlanan program, belirlenen strateji ve izlenecek yol olan tüzük, devrimci örgüt yaratmak açısından önemlidir. Ancak bütün bu önemli, temel öğeleri maddi bir güce-enerjiye dönüştüren, bir çizgi haline getiren ise önderliktir. Yani komuta ve kumanda merkezidir. Yani beyindir. Bu örgütlendiği oranda kurum örgütlenmeye başlar, kalıcı ve etkili hale gelir.

Devrimci önderlik “ideolojik-politik-stratejik” önderlikle “örgütsel-pratiksel-taktiksel” önderliğin birleşimidir. Bunları birbirinden koparmak-ayrıştırmak önderliği tek ayak üzerinde yürütmek demektir. Aynı şekilde “ideolojik- politik-stratejik” önderliği başka, “örgütsel-pratiksel-taktiksel yürütücü” önderliği başka kadrolara yükleyerek önderlik yapmaya çalışmak, teoriyi pratikten kopartmaktır. Teori ve pratik arasındaki her kopma, yaşanan her kırılma oportünizmi besler. Çok zaman yapılan ve yapılmakta olan bu tarz hatalı önderliktir. İdeolojinin-politikanın bir kenara bırakılarak önderliğin örgütsel-pratiksel yönü ele alınarak yürütülmeye çalışılması sonucu ne komiteler ne de kitleler örgütlenir. Ne bilinç derinleşir ne örgütlenme gelişip yaygınlaşır. Bu tarz yapılan-yürütülen çalışmaya devrimci önderlik denmez, burjuva yöneticilik-“idarecilik” denir. Bu şekilde devrimci pratik değil ancak “dar pratik” örgütlenir. Var olanla idare edilmeye çalışılır. Randevudan randevuya koşarak kişilerle ayaküstü günlük-pratik görevler üzerinden görüşmeler yapan, çalışmayı bu tarzda yürüten “yöneticilik”, dar pratikçi tarzdan kurtulamaz.

İdareci-yöneticilik (burjuva-bürokrat önderlik), sorumlusu olduğu komitenin üyeleriyle birlikte komite içinde somut görevler alarak çalışmaz. Ortaya çıkan-yaşanan sorunların çözümü için yoldaşlarıyla birlikte çözüm aramaz. Çünkü aksi tarz devrimci önderlik, yoğun kolektif emek ve çalışmaya ciddi kafa yoruş gerektirir. Yani devrim davasına bağlılık gerektirir. Risk almayı, bedel ödemeye hazır olmayı şart koşar. Ateşin içinde, çatışmanın ortasında olmayı ve en önemlisi amaca yüksek bağlılığı gerektirir. Oysa diğer tarz olan küçük burjuva “idareci-yöneticilik”te devrim davasına bağlılık, sosyalizme olan inanç ciddi bir şekilde kırıldığı için kolay ve rahat olan tercih edilir ve bedelsiz risksiz “yöneticilik” yolu yani kolay olan seçilir.

İdareci-yönetici, komite içinde nasıl çalışır? Devrim ve sosyalizm davasına bağlılığı olmayan yönetici, komite dışında ayaküstü görüşmeler yaparak pratik “önderlik” yapar, yaptığını zanneder. Bu tarz çalışmayla komiteler ve kadrolar devrimci temelde örgütlenmez. Kitleler de örgütlenmez. Proletarya partisinde kendini ustaca gizleme başarısını gösteren küçük burjuva yöneticilerin bu tarzda “idarecilik-yöneticilik” yaptığı örnekler vardır.

Bu tarz yürütülen burjuva yöneticilik-idarecilik, örgütü kitlelerden-sınıf savaşımından kopartır. Bürokratlaştırır. Yozlaştırır. Sınıf savaşımından uzak, ona yabancı, risk almaktan kaçan, bedel ödemekten çekinen yönetici, örgütü değil kendini korumayı esas alır. Bu sahte önderlik tarzıyla sınıf savaşımında elle tutulur hiçbir şey örgütlenmez. Ne kadro ve militanlar ne de kitleler bu tarzda yapı-

lan yöneticiliğe güven duyar. Bu sahte yöneticilik tarzıyla, aradan bir çeyrek asır geçmesine rağmen bırakalım sağlam bir komite kurmayı etrafında sağlam güvenilir devrimci kalmaz. Arkasında enkaz, gerisinde yıkım bırakmaktan başka bir şey yapmaz. Bir değirmen gibi çalışarak yoldaşları ve halkı öğretir. Yoldaşlarını ve halkı devrimden, sosyalizme olan inançtan soğutur ve örgütten uzaklaştırır.

Komite sorumlusu yöneticiler aldıkları kararları pratiğe uygulamak için yaptıkları işe derinlemesine ve somut olarak bizzat girişmezlerse, temel noktalarda başarı elde edip tecrübe kazanıp, bu tecrübeyi diğer birimlerde yol göstermede kullanmazlarsa hiçbir başarı elde edemezler. Kısa süreli rastlantıya dayalı bazı sonuçlar elde etse de sınıf ve çalışma karnesinde sürekli “zayıf-pek zayıf” notlar almaktan kurtulamaz. Bu tarz yöneticilikle bırakalım devrimci bir örgüt yönetmeyi “bir futbol takımı-folklor ekibi-apartman yöneticiliği” bile yapılamaz.

Sınıf savaşımının, hareketin örgüt biliminin yasaları hakkındaki bilgilerin yön vermediği yerde kendiliğindencilik-dar pratikçilik-dağınıklık ve örgütsüzlük yön verir. Sınıf savaşımına oportünizm yön verir. Oportünizmin yön verdiği her şeyde dağınıklık-düzensizlik-örgütsüzlük etkin hale gelir. Çünkü komite sorumlusu sınıf savaşımının içinde, ortasında, merkezinde değildir. Uzağında, kıyısında, kaçamak ve korkakça dolanır durur. Kendi pozisyonunu güvence ve koruma altına alacak şekilde konumlanır ve mevzilenir. Sınıf savaşımının, partinin, kadro ve savaşçıların ihtiyacına-görevlerine sorunlarına, gelişimine yanıt ve çözüm olacak şekilde değil tamamen kendi bencil ve bireyci çıkarları doğrultusunda konumlanır. Burada esas alınan sınıf savaşımının ve partinin, kitlelerin ihtiyacı-görevleri gelişimi değildir. Esas alınan bürokrat burjuva idarecinin-yöneticinin bireysel çıkarıdır. Bu tarz yöneticilikle, var olan statüko korunur, devam ettirilir, o ana kadar yapılanların tekrarı yapılmaktan başka bir şey yapılmaz. Var olanla idare edilir, etrafta devrimci, canlı-diri bir şey kalmaz. Sürecin sonunda elde var olan kadro ve militanlar statükocu bürokrat burjuva önderlik altında ciddi gerileme-kırılma-moralsizlik-güvensizlik yaşayarak dağılma yaşar.

Var olanı devam ettirme-idare ettirme amaç olunca, doğrallığında “uzlaşmacılık” esas çizgi haline gelir. Statükonun devamını isteyen bürokrat yöneticilik-idarecilikten rahatsızlık duymayanlarla uzlaşır, rahatsızlık duyan, eleştiren, karşı çıkan, süreç içinde yapılan ve yapılmakta olanlarla uzlaşmayarak onları sekter, yıkıcı, dışlayıcı tarzda ezmeye çalışılır! Kankalarına, ahbap çavuşlarına liberal, görevini yapan savaşan-devrimcilere ise sekter bir politika izler. Yanındaki dalkavukları pohpohlar, savaşan-devrimcilik görevlerini yapanları ise itibarsızlaştırmak için her türlü çirkin, yalan ve dedikoduya başvurur.

Bu tarz yöneticiliğin egemen olduğu örgütte “devrimci eleştiri-özeleştirisi”, “hesap verme-hesap sorma” yoktur. Zıtların birliği ve mücadelesi temelinde sınıf savaşımının temel yasası olan “düşmanı imha etmek için elinden geleni yapmak” anlayışıyla burjuva ideolojisine-alışkanlık ve kişiliklerine karşı mücadele ederek devrimci dinamizmi güçlendirmek, gelişim ivmesi kazandırmak yerine ikiye bir etmek, örgüt dışında ve içinde burjuva olan her şeyle uzlaşmak esas alınır. Liberalizm egemen bir çizgi olarak burjuvaziyle uzlaşarak, yaşa-yaşatçılık devam ettirilir. Bu örgütsel çizgi altında örgüt-kadro-savaşçılar çürümeye, bozulup yozlaşmaya başlar. Alt-üste, üst kendi içinde ciddi güvensizlik yaşar. Eleştiri-özeleştirisinin egemen bir gelişim çizgisi olarak görünür olmadığında dedikodu, arkadan iş çevirme, güvensizlik, dalkavukluk alır başını gider. Birbirleri hakkında en sert eleştiri-değerlendirmeyi yapanlar, dün karşı çıktıklarına bugün boyun eğerek kabul edenler, örgütü çürütmekten bozup yozlaştırarak, burjuva kulübüne çevirmekten öteye bir adım atamazlar. Bu tarz yöneticiliğin egemen olduğu örgütte yoldaşlık yoktur, zira yaşamasına müsaade edilmez. Örgüt süreç içinde bir avuç burjuva yöneticinin “şirketi-apartmanı-konak ve bahçesi” durumuna gelir. Örgüt konak olur, yoldaşlar memur, yöneticiler ise amir-şef olur. Çünkü ideolojik-politik-kültürel-yönetsel olarak burjuvaziyle uzlaşılan örgütte bireysel çıkarlar esas alınır, örgüt geçim ve yaşam kapısı haline gelir.

Devrimci savaş, örgütün savaş çizgisi, düşmanı imha etme amaçlı anlayış-konumlanma-mevzilenmenin örgüt çizgisi haline getirilmediği, devrimci eleştiri-özeleştirisinin, yoldaşlığın özü olarak kabul edilmediği bir örgüt isterse tabelasına komünist yazsın statükoculuktan, dogmatizmden, burjuva yöneticilikten kısıcası tasfiyecilikten kurtulamaz.

Devrimcilikte Tutarlılık

“Bütün ülke halkı komünist partisinin on beş yıldır ‘Verilen sözün tutulması ve eylemde kararlı olunması gerekir’ sözüne uyduğunu gayet iyi bilir. Halk kuşkusuz Komünist Partisinin sözlerine ve eylemlerine Çin’deki başka herhangi bir Parti ya da grubunkinden daha fazla güven duymaktadır.” (Mao, Seçme Eserler, cilt 1, s. 329)

Devrimi gerçekleştiren, sınıf savaşımında güven verici önemli adımlar atan örgütlerin en fazla önem verdiği konuların başında gelir “verilen sözün tutulması”. Önderlik, yönetici kademeler başta olmak üzere kadro ve militanlar, komutan ve savaşçıların devrimci savaşımında ve görev anlayışında temel itim noktası “verilen sözün tutulması” ilkesiyle güven verici ciddi duruşa ve pratiğe sahip olmasıdır.

İşçilere, emekçilere, ezilenlere ilişkin yapılan her açıklama, her bildiri, ağızdan çıkan her söz bir tutarlılık bildirgesi olmalıdır. Aydınlatmak, bilinçlendirip örgütlemek istediğimiz her işçi, emekçi, her ezilen kesim, sınıf bilinçli işçilerin sözüne, duruşuna, yürüyüş ve pratiğine güven duymalıdır. Sözler ne duvarlarda ne kağıtlarda ne de yazılı kararlarda kalmalıdır. Söz ve karar uygulanmak içindir. Söz ağızdan çıkmadan, karar kağıda yazılmadan önce düşünülüp, ölçülüp biçilerek bir kez yazıldığında ise o işaret fişeği olarak kabul edilmelidir. Eğer amaca yüksek düzeyde bağlılık temelinde söz ağızdan çıkıyor, karar kağıda dökülüyor, emekçi halkın yoksul duvarlarına yazılıyorsa o zaman ne pahasına olursa olsun, bedeli ve sonucu nasıl yaşanırsa yaşansın, hareketin pratik yasalarına uygun davranmak gerekir. Yoksa boş gevezeler olunur çıkılır.

Başta komünist önder Kaypakkaya yoldaş olmak üzere Süleyman Cihan, Mehmet Demirdağ, Sefagül Kesgin yoldaşların önderlik tarzı böyledir. Onlar bir tutarlılık felsefesinin gerçek öznelerydi. Savunduklarını yaptılar. Aldıkları kararlara önce kendileri uydular. Süleyman Cihan, faşist diktatörlüğün saldırganlığının arttığı en karanlık günlerin yaşandığı 12 Eylül günlerinde ülkede partiye önderlik etme görevini terk etmedi. Proletarya partisine karşı yapılan ilk örgütsel darbenin ardından bölgesel döneminde yaşanan dağınıklığı örgütsüzlüğü tersine çevirmek için bizzat kendisi görevin başında yer alarak, büyük bir çaba ve emek ortaya koyarak güçleri örgütlemeyi-birleştirmeyi başardı.

Kurumu yaşadığı kriz ve kaos ortamından çıkarmak için her türlü bilinçli-örgütlü çalışmayı yerine getirmek için canla başla çalıştı. Zoru tercih etti. Gerekirse bedel ödemekten korkmadı. Kaypakkaya yoldaşın duruşunu örnek aldı ve devam ettirdi. Keza Demirdağ yoldaş da yaşanan tasfiyecilik sürecine en etkili ve örgütlü müdahaleyi yaparak sorumlu düzeydeki yoldaşlarıyla birlikte güçleri toparlayıp birleştirdi.

Demirdağ ve Sefagül yoldaşlar savaş alanının komutanlığına, önderliğine sadece düşünsel eğilim olarak katılmadılar. Bizzat pratik olarak yer alıp devrime hizmet ettiler. Savaş alanlarına önce kendileri gittiler. Yoldaşlarından önce kendileri büyük bedel ödediler. Ve bundandır ki devrimci, tutarlı olana ait ne varsa hafızalarımızda yazılı kalan onlar oldu.

Komünist önder Kaypakkaya yoldaş sadece devrimci bilimin parlayan yıldızı değildi. Aynı zamanda bizzat komutandı. Şafak revizyonistlerine karşı ideolojik mücadelesinde onların hemen her konudaki tutarsızlıklarını mahkum ederek güçlü ve nitelikli bir kopuşu sağladı. Niteliksel bir sıçrama yaptı. Teori ve pratiği birleştirmede tutarlılık. Eleştiri-Özeleştiri ilkesinde tutarlılık. Silahlı

mücadeleyi uygulamada tutarlılık hattını bir **önderlik** ve **yoldaşlık tarzı** olarak benimseyip uyguladı.

Proletarya partisinin önderleri Cihan, Demirdağ, Kesgin yoldaşlar “silahlı mücadelenin sadece sözünü” etmediler. “Silahlı mücadeleyi belirsiz bir geleceğe erteleme hatasına” düşmediler. “Kurumun silahlı mücadele içinde inşa olacağını” savunarak, tamamen tersi yönde bir yaşam-duruş ve pratiğin sahibi olmadılar. “Militan mahalli kadroların her türlü gerici bağlarını koparıp bunları profesyonel mücadeleye çekmek yerine onların gerici bağlarıyla” uzlaşmadılar. “Halk savaşının uzun çetin zor bir mücadele olması” gerektiğini sözde tekrarlamadılar. Devrimci savaşım içinde “yenilgi ve başarısızlıklardan” korkmadılar. “Sağcı pratiklerini gizlemek için keskin sloganlar” haykırmadılar. Bizzat savaşın içinde son sözlerini söyleyip toprağa düşerken savaş sloganlarını haykırdılar. Hareketin her türlü imkanını kendilerini yaşamak için değil silahlı savaşı büyütüp geliştirmek, sağlamlaştırıp yaygınlaştırmak için kullandılar.

Proletarya partisinin önderleri “Bugün ülkemizde devrimci mücadele çok önemli bir noktaya, silahlı mücadele yolunu tutmayan bir akımın bunun adı isterse komünist hareket olsun, kitlelerden tecrit olacağı bir noktaya ulaşmış bulunuyor” tezini bir eylem kılavuzu işaret fişegi olarak benimseyip, büyük düşündüler, büyük savaştılar. Geriye büyük yoldaşlık bırakıldılar. Sınıf savaşımının en çetin, en zorlu görevlerinin bizzat başında bulundular. Çok iyi kavradılar ki sadece silahlı mücadeleden sözde bahsedip özde buna uygun konumlanmayanlar, örgütü ve yoldaşlarını bu yönde harekete geçirmeyenler “sınıf mücadelesinden kopuk laf ebeleri” olacaktır.

Ve yine çok iyi bildiler ki Kaypakkaya yoldaşın önderliğin inşasına ilişkin tespiti, ülkeden uzakta savaşa, halka, yoldaşlara yabancı yerlerde değil tam da “komünist önderlik, bugün ülkemizde silahlı mücadelenin alevleri içinde doğup gelişebilir” gerçeğini kılavuz ediniş bu düşünceye uygun bir pratiğin sahibi ve öz-neleri olmayı başardılar.

Bir komünist partide olması-aranması gereken temel niteliklerden biri savunduğu davaya uygun karar verme ve öz gücüne güvenmedir. Yaslandığı ideolojinin partisi, özgürlük ve kurtuluşunu savunduğu işçilerin, emekçilerin, ezilenlerin çıkarlarını savunacak parti olmasıdır. Yani başka parti, güç ve akımların esen burjuva rüzgarların etkisinde kalmadan, onların boyunduruğu altına girmeden yaslandığı ideolojinin savunduğu amaçlardan kopup uzaklaşmadan özgücüne dayanarak yürümesi, mücadele etmesidir. Devrimci bir partide aranması gereken temel kriterler komutan ve savaşçılarda da aranmalıdır. Teorinin-

stratejinin, demokratik halk devriminin, halkın kadrosu olmak mesela. Gerçeğin kadrosu olmak... Görüş, düşünce ve kararlarını belirleyip açıklarken başkalarına göre değil devrimin-gerçekliğin çıkarlarını esas alacak şekilde öz gücüne güvenererek, inisiyatif sahibi olarak ve bağımsız almak esas alınmalıdır.

Proleter ideolojiden-savaş gerçekliğinden, halktan ve yoldaşlardan kopulduğu, uzaklaştığı süreçlerde burjuvazinin, tasfiyeciliğin, oportünizmin etkisi artar. Böylesi dönemlerde kadrolara-militanlara büyük sorumluluk ve ciddi görevler düşer. İdeolojik eksene yaslanan önderlik boşluğunun, örgütsel sorunların yaşandığı ve yaşatıldığı dönemlerde kadrolarda ideoloji burjuvaziye yakın olur. Onun etkisi altına girmekten kurtulamaz, burjuvazinin oluşturduğu iradenin altına girer.

Burjuvazi, örgüt içinde oportünizm biçiminde örgütlenir. Oportünizm burjuvazinin proletarya saflarındaki acentesidir. Darbeci tasfiyecilik de oportünizmi bir biçimdir. Hemen her konuda gıdasını burjuva ideolojisinden alır. Burjuva ideolojisi proletarya partisinde bölünmeler yaratır, onu yıkmaya, parçalamaya çalışır. Oportünizm savunucusu ve yıkıcı uygulayıcılarını zararsız sevimli eski yoldaşlar olarak görüp yaklaşanlar, bu bakış açısıyla ilişkilenenler ciddi bir yanılgı içindedir. Tasfiyecilik burjuva ideolojisinden beslenir. Söylemde MLM, söylemde “Kaypak kayacı” olunması onların burjuva ve tasfiyeci gerçekliğini değiştirmez.

Tasfiyecilik sahte ve yalan üzerinden kendisini örgütler. Çürük zemin üzerinde kendisini düzenler. Gerçekleri çarpıtmakta, biçimlendirmekte oldukça ustadır. Söz ve söylemi, sunum ve yazıları sorgulamadan doğru kabul edenler tasfiyeciliğin etki gücünü artırmasına zemin sunar. Burjuva politikacılara taş çıkartacak ustalıkta olan tasfiyeciler yıkım projelerini sunmakta oldukça yetenekli ve inandırıcıdır. Tıpkı burjuva-feodal düzen partilerinin yöneticileri gibi mağdur-masum rolü oynamakta da oldukça yeteneklidirler.

Komünistlerin en büyük silahlarından biri de eleştiri ve öz/eleştiri yapmaktır:

Eleştirileri reddetme, gerçeğin bilgisine varamamak ve onun yasalarına uygun davranmamak hatanın kaynağıdır. Belirli bir zaman ve yerdeki gerçeklikten kopmanın ve uzaklaşmanın adıdır hata. Doğru ise; nesnel gerçeklikten çıkarılan ve yine nesnel gerçeklik tarafından doğrulanandır. Düşüncelerimiz gerçeğe en yakın aynı zamanda “Yaptığımız her şey, gerçek duruma uygun olmalıdır”. **Gerçeklikten her kopuş hataların ortaya çıkmasına, hatalarda her ısrar ise hastalıkların oluşmasına neden olur.**

“Geçmişteki hatalar kimsenin gözünün yaşına bakmadan açığa çıkarılmalıdır.” (Mao)

Hata ve hastalıkların yaşandığı süreçlerde en başta önderlik konumunda yöneticiler kendilerine çekidüzen vermelidir. *“Eleştirileri reddetme ve hataları örtbas etme”* tutumuna girmeden düzelip devrimcileşmelidir. Kitlelerle ve faaliyetçilerle ilişki kurmayan, halkın ve alt kademelerin durumunu öğrenmeyen, kitlelerin acılarını bilmeyen, kapalı kapılar ardında hatalarına dokunmadan/dokunulmasına müsaade etmeden, kendini yaşamaya alışmış bürokrat burjuva yöneticiler eleştirilmekten hoşlanmaz. Sürekli övülmeyi bekleyen, takdir edilmeyi isteyen yöneticiler eleştiriye tahammül göstermez. Kapılarını sonuna kadar eleştiriye kapatırlar. Kapıların açılmaması için her türlü yalana, komploya da başvurmaktan çekinmezler. Çeşitli bahaneler ileri sürerek “eleştiri-özeleştir”den sürekli kaçarlar. İnandırıcılığı ve ikna ediciliği olmayan gerekçeler, sahte nedenler öne sürüp sarsılmaktan hesap vermekten korkarlar.

Kadroların yeniden kalıba dökülmesi ideolojik eğitimin ve sağlamaşmanın güvenilir yolu bürokrat yönetici kadroları halkın ve yoldaşların denetimine almaktır. Her faaliyet döneminin bitiminde belli çalışmaların sonunda demokratik ve özgür bir ortamda her yoldaşın düşüncelerini gizlemeden söyleyeceği, açık ve dürüst bir şekilde ifade etmekten çekinmeyeceği “eleştiri toplantıları düzenlemek”tir. Hataların tedavi edilmesi, güçlenme ve devrim davasının ilerletilmesi için en iyi yöntem eleştiri-özeleştiriyi demokrasinin, devrimci eğitimin, yenilmezliğin doğal ve olağan bir parçası haline getirmektir.

Geçmiş hatalardan ders çıkarmak, gelecekteki hataları önlemek için hataları açığa çıkartıp ciddi eleştiri yapmak gerekir. Bu tedavi yöntemine yanıt vermeyip hatalarında ısrar edenler, hastalığını gizleyenler dürüst ve içtenlikle tedavi olmak, düzelmek istemeyen bürokrat burjuva yöneticileri tepeden tırnağa kadar sarmak için “sen hastasın” diyerek halkın ve yoldaşların huzuruna çıkarmaktan, onların huzurunda karar vermekten başka yol yoktur. “Hata yapanların gözyaşına bakmamak gerekir” derken Mao hata yapanın yaptıklarının hesabını sormaktan, canlarını acıtma pahasına eleştirip sarsmaktan, görevinden almaktan çekinmek gerektiğini belirtiyor. Devrim davasından özgürlük ve kurtuluş mücadelesinden halkın değişim ihtiyacından daha değerli hiçbir şeyin olmadığını/olamayacağını vurguluyor. Hiç kimsenin vazgeçilmez olmadığını/olamayacağını ifade ediyor.

102 YILLIK ERMENİ SOYKIRIMI

►► Mevcut devlet, Ermeni Soykırımı'nı yapan Osmanlı Devleti'nin devamını teşkil eden ve soykırımı tamamlayan Kemalist devletin kendisidir. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti, Ermeni Soykırımı'nı kitlelerden hep gizlemiş, reddetmiş ve inkar etmiştir. Öyle ki, yakın bir döneme kadar gündeme hiç getirilmeyen Ermeni jenosidi, Türkiye toplumunda tabu derekesinde tutulan bir sorundu. ◀◀

Yüzyıl öncesinin jenosidi başlarda dünya insanlığının belleğinde bugünkü gibi yer edinmemişti. Bir toplumun zoraki tehciye tutularak yaşadığı topraklardan tecrit edilmesi ve soykırımı tabi tutulması, tüm dünya çapında kitlelerin bilincinden gizlenmiştir. Bunun sonucu geçen yüzyılın 1915'inde yapılan Ermeni Soykırımı'ndan uluslararası alanda ancak yüzyılın ikinci yarısından sonra haberdar olunmaya başlanmıştır. Buna karşın soykırımı uğrayanların evlatları ve torunlarının belleklerinde, soykırım başından beri yer edinmiş, kök salmıştır. Önceleri kendi iç dünyalarında tuttıkları soykırım gerçeğini, belli bir süre sonra dış dünyalarındaki kitlelere götürmeye başlamış ve giderek dünya halklarının bilinçlerinde yer edinmesini sağlamışlardır.

Ermeni jenosidi gerçeği, yakın bir döneme kadar Türkiye'nin de gündemi dışında tutulabilmiştir. Uluslararası emperyalist sistemin gizlediği ve çarpıttığı soykırımın, şoven bir devlet tarafından kitlelerden saklanması mevcut yapısının sonucudur. Bu anlaşılır bir şeydir!... Ama sorunu gizlemesinin ve inkar etmesinin özgün bir nedeni daha vardır. Mevcut devlet, Ermeni Soykırımı'nı yapan Osmanlı Devleti'nin devamını teşkil eden ve soykırımı tamamlayan Kemalist devletin kendisidir. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti, Ermeni Soykırımı'nı kitlelerden hep gizlemiş, reddetmiş ve inkar etmiştir. Öyle ki, yakın bir döneme kadar gündeme hiç getirilmeyen Ermeni jenosidi, Türkiye toplumunda tabu derekesinde tutulan bir sorundu. Dolayısıyla devamlı gündem dışı kalmış, so-

runun özü gizlenmiş ve Ermeniler aleyhine önyargı yaratılmıştır. Zaten devletin resmi doktrini olan Türk-İslam Sentezi, muhtevasında devamlı Ermeni aleyhtarlığı da içermiştir.

Ancak zamanla dünya halklarının belleğinde yer alan soykırım, artık Türkiye’de de tabu olmaktan belli oranda çıkmış ve toplumun gündeminde yer almaya ve de işlenen bu tarihsel suçun üstündeki küller giderek sağa sola savrulmaya başlamıştır. Ancak Ermeni sorunu dünya ve Türkiye somutunda gündeme geldikçe, TC devleti ve tüm kurumlarıyla histeri nöbetine tutulur olmuştur.

Yüzüncü yılını aşan soykırımın reddi ve inkarı artık eski tarzda yapılamıyor. Bunu gören devlet yetkilileri sorunu çarpıtma ve manipüle etme girişiminde bulunmuşlardır. Nitekim R.T. Erdoğan’ın, başbakan olduğu dönemde soykırımın 100. yılının arifesinde (2014) verdiği “taziye” mesajında bu ruh hali vardır: *“Birinci dünya savaşı esnasında yaşanan hadiseler, hepimizin ortak acısıdır(...) 20. yüzyılın başındaki koşullarda hayatlarını kaybeden Ermenilerin huzur içinde yatmalarını diliyor, torunlarına taziyelerimizi iletiyoruz.”*(1)

Erdoğan verdiği bu mesajla soykırım gerçeğini yine reddediyor; sorunu, Birinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan doğal ölümler gibi gösteriyor, soykırım olgusunu yaptığı çarpıtmayla gizliyor, diğer yandan soykırımda yok edilen Ermenilerin torunlarına ilettiği “taziye mesajı” ile onların değil ama konuya dair çeşitli çıkarlar nedeniyle soykırıma atıflarda bulunan emperyalist efendilerinin gönüllerini almaya çalışıyordu!... Böylece de 100. yılında soykırımın gündeme gelmesi sonucu dünya çapında yapacağı etkinin dozunu düşürmek istiyordu...

Hrant Dink’in katledilişinin 8. yılında dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu’nun verdiği mesaj da aynı ruh halini içeriyordu: *“Türk-Ermeni dostluğunu özünde birleştiren, köklü acıların aşılması, tarihi birlikteliğin hatırlanması için yüreğini ve aklını ortaya koyan Dink’in dostluk yoluna tuttuğu meşalenin ışığında, zihinlerde ve gönüllerde kapılar açmak istiyoruz(...) Zamanı 1915’te donduran büyük travmayı geride bırakmanın yolu tabuların yıkılmasıyla başlar.”* Davutoğlu, bir şark kurnazı edasıyla Hrant Dink katliamını ve Ermeni Soykırımını “tabuların yıkılması” kisvesiyle kamufle etmeye çalışıyor. Böylece ümmet devletinin soykırımın faili olduğu gerçeğini gizlediğini sanıyor...

Ayrıca önceleri 18 Mart’ta yapılan Çanakkale Savaşı’nın kutlamalarını Soykırımın 100. yılında (2015) 24 Nisan’a almakla soykırımı “yok” edeceklerini, gizleyebileceklerini sandılar. Bu durum mevcut devletin haleti ruhiyesine tekabül eden şark kurnazlığının daha ilkel boyutlara düşürülmesinden başka bir şey de-

ğildi. Nitekim bir taraftan “taziye”, “başsağlığı”, “tabuların yıkılması” mesajları iletilirken; diğer taraftan 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı’nda müttefikleri Almanya saflarında, rakipleri İngiltere ve Fransa’ya karşı emperyalist emeller için verilen gerici bir savaş öne çıkartılarak Ermeni Soykırımı gizlenmeye çalışılıyordu.

Görüldüğü gibi R.T. Erdoğan ve A. Davutoğlu’nun aynı mantaliteyle verdikleri mesajlar başında oldukları iktidarın gerici-popülist iç dünyasını açıktan yansıtıyordu. Mevcut devlet, özü ve karakterini günümüzde de muhafaza etmektedir. Ortaçağın feodal-fetihçi devleti Osmanlı İmparatorluğu’nun enkazı üzerine inşa edilen TC devletinin mayası değişmemiştir. Dolayısıyla bu devletin üzerinde yükseldiği doktrinin sacayaklarından birini oluşturan Ermeni düşmanlığı varlığını devam ettirmektedir.

Ermeni düşmanlığının ortadan kalkması ve soykırımın tarihsel olarak mahkum edilmesi, bu devletin köklerinden sarsılarak yıkılmasıyla mümkün olacaktır. Verilecek demokratik mücadele de bu perspektife tabi kılınmalıdır...

Yok olmanın eşiğine getirilenler sadece Ermeniler değildi

102. yıldönümüne ulaşılan soykırımın gerçekleştirildiği döneme ve tarihsel konjonktüre bakıldığında Ermenilerle beraber başka toplumların da hedef alındığı görülür.

1) Soykırımda Ermenilerle beraber Rumlar ve Süryaniler/Asuriler* de hedef alınır. İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) tarafından gerçekleştirilen soykırım, Türkleştirme ve İslamlaştırma amaçlı politikalar sonucu yapılır. Dolayısıyla bu minvaldeki Ermeni soykırımı ve tehciri beraberinde Rumları ve Asurileri de hedef almıştır.

2) Aynı tarihsel konjonktürde ve aynı devlet tarafından birlikte katledilen bu toplumların akıbeti birbirinden kopuk ve ayrı olarak ele alınır. Oysa bu toplumların birlikte katledilmeleri onlar açısından ortak payda oluşturur. Soykırımın gerçekçi bir tarzda mahkum edilmesi ve tarihsel gerçeğin açıklığa kavuşturulabilmesi için bu ortak yön görülmelidir. Soykırımla tehciye zorlanan

* Süryaniler ve Asuriler aynı ulusal yapıyı oluştururlar. Süryaniler Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Amed (Diyarbakir) ve Mardin yörelerinde yaşayan Ortodoks Kilisesi’ne bağlı olan kesimi oluştururken; Asuriler-Nasturiler Dicle’nin batısında kalan Botan’ın dağlık kesiminden, Irak’ı ve İran’ın Kuzey-batısını kapsayan Urmiye bölgesine kadar olan alanlarda yaşayan ve Katolik mezhebinden olan Doğu-Süryanilerinden oluşurdu.

ve katledilen Ermenilerin sayısı Rumlardan ve Süryanilerden daha fazladır. Dolayısıyla Ermeniler doğal olarak daha öne çıkmıştır. Ancak aynı dönemin trajedisini birlikte yaşamışlardır. Bunun da görülmesi gerekir.

3) Soykırım, Osmanlı İmparatorluğu döneminde İTC tarafından başlatılmış ve Kemalistler tarafından “Kurtuluş Savaşı”yla tamamlanmıştır. Dolayısıyla kurulan devlet böylesi tarihsel bir haksızlık/katliam üzerine inşa edilmiştir. Buna tavır takınmayan devlet, bağrında taşıdığı soykırım sicili ile günümüze kadar gelmiştir. Ama gizlenen soykırım deşifre oldukça sicilin ağırlığı giderek artmış ve günümüze ulaşılmıştır.

Ermenilerin MÖ tarihine kısa bir bakış

Ermeniler soykırım öncesi yaşadıkları topraklarda varlıklarını yüzyıllardan beri devam ettirmişler, tarihin akışı içerisinde yer aldıkları toprakların üretiminde, sosyal ve kültürel yaşamında yer almışlardır. Elbette ki tarihsel materyalizmin yasası sonucu toplumun kendi iç yapısında sosyal ve sınıfsal çelişkiler barındıran Ermeniler, ayrıca ilhakçı ve yayılmacı devletlerin baskı ve tahakkümüne maruz kalmışlardır. Girilen her tarihsel süreçte -diğer toplumlarda olduğu gibi- Ermenilerin toplumsal çelişkileri de farklı muhtevalar içermiş ve farklı boyutlar almıştır. Ancak bazı sorunlar vardır ki; tarihin sürecinde farklı dönemlere girilse de, sorun çözüme kavuşmadığı için toplum gündemindeki varlığını devam ettirir. Dolayısıyla Ermeni Soykırımı böyle bir sorundur.

Sorunun günümüzde aldığı boyuta girmeden evvel tarihsel kökenine kısaca bakmakta yarar vardır.

Etnik köken bakımından Ermenilerin tarihleri Urartulara kadar uzanmaktadır. Bazı görüşler Ermenilerin Urartuların yer aldıkları topraklara yerleştiklerini ve Urartu Krallığı'nın yenilmesiyle, Ermenilerin onların yerini aldığını ve hakim olduğunu ileri sürer. Diğer görüşler ise Urartuların, Ermenilerin doğrudan etnik kökenini oluşturduğunu ileri sürer: *“Urartu etnik bakımdan homojen (türdeş) değil, heterojen (çoklu) bir yapı gösteriyordu. Tarihsel bilgiler, Ermenilerin de, Urartu'yu oluşturan kavim krallıklardan biri, hatta baskın unsur olduğunu göstermektedir.”*(2) Ermenilerin etnik kökenlerine ilişkin ileri sürülen tezlerde farklı anlayışların olmasıyla beraber, Ermenilerin yer aldığı topraklarda önceden Urartu devletinin varlığı ortak anlayışı oluşturur. Nitekim Ermenilerin tarihsel evrimine ilişkin genel kabul gören Herodot, Ermenilerin kökeninin Friglere dayandığını ve onların Anadolu'ya girip Urartu topraklarına yerleşerek Ermenistan'ı kurduklarını belirtir: *“Ermenilerin kökeni üzerine en*

kesin bilgiyi bize Heredotos vermiştir; onların Frigya'dan geldiklerini ve Med savaşları zamanında hala Frigler gibi giyindiklerini söyler. Hint-Avrupa halklarının önemli bir dalı olan Trak-Frig ailesi eski çağda çok geniş bir alana yayılıyordu. Trakya, Avrupa'da Struma'dan Tuna'ya, Tuna'dan Bizans'a uzanıyordu. (...) MÖ 1200'e doğru Trak kabilelerinin bir kısmı Asya'ya geçmişti ve tarihte Frigler diye anılarak Hitit imparatorluğunu yıktılar. Böylece Frigler Anadolu yaylasına yerleştiler ve iktidarlarını güneydoğuya doğru Kilikya Kapıları'na, kuzeydoğuya doğru Hattuş'un (Boğazköy, eski Hitit başkenti) kuzeyindeki Höyük'e kadar genişlettiler.”(3)

Böylelikle Ermenilerin ataları Frigler, giderek Anadolu'nun iç bölgelerine doğru yayılırlar. Ve belli zaman dilimleri içerisinde ileride Ermeni olarak yerleşecekleri topraklara doğru yol alırlar. Böylece “Ermeni göçmenler Anadolu'dan Ermenistan'a kısmen kuzeybatıda Erzincan diyarından, kısmen güneybatıda Sasun (Sason) ve Adiabenos'tan veya eski Asur'un kuzeyindeki Arbela yöresinden gelmiş olacaklar.”(4) Friglerin Anadolu'ya yerleştiği ve doğu alanlarına yayıldığı bu tarihsel süreçte Urartular M.Ö. XIII. yüzyılda Van ve çevresinde devlet kurmuşlardır. Kurulan Urartu Krallığı varlığını M.Ö. VIII. yüzyıla kadar sürdürür. Bu yüzyılda Medler tarafından yenilgiye uğratılırlar. Diğer taraftan bu zaman içerisinde Frigler, Van ve Ararat dağının olduğu yörelere ulaşır ve giderek oralara yerleşirler. Böylece Ermenistan adıyla bahsi edilen topraklar, Frigler tarafından Urartulardan devralınan topraklardır: “Hayk'ın* önderliğindeki Armenler, göç dalgasının karşı istikametinde hareket ederek Doğu'ya doğru ilerlediler ve Fırat platosu üzerinden Ararat'ın eteklerine vardılar. Urartu Krallığı'nın kalıntıları üzerinde, Hayastan olarak anılan Ermenistan'ı kurdular. Ermeni halkı o zamandan beri tarih sahnesinde yerini almaktadır.”(5)

Ermeniler giderek bu topraklara yerleşirler. M.Ö. VII. ve VI. yüzyıllarda Babil ve Asur üzerinden ticari ilişkilerini geliştirirler. Bu ticarete Dicle ve Fırat nehirlerini kullanırlar. İlk başlarda yerel yönetimler oluşturan Ermeniler, daha sonraları Medlerin etkinliği altına girmişlerdir. Ancak M.Ö. 500'lü yıllara gelindiğinde Medya İmparatorluğu da çözülmeye sürecine girer ve yerini Pers İmparatorluğu alır.

Ermeniler Pers İmparatorluğu'nun baskısına direnirler, ancak imparatorluğun işgaline engel olamazlar. İşgale direnmeleri üzerine Ermenilere özerklik

* Hayk ile kastedilen efsanevi Ermeni kahramandır. Ermeniler onun adından esinlenerek kendilerine Hay, topraklarına Hayastan derler.

verilir. Yaklaşık 2 yüzyıl onların yönetiminde yer alırlar. Ancak yer aldıkları topraklar sonraki süreçlerde diğer işgalci devletler tarafından işgal edilir ve üzerlerinde tahakkümü beraberinde getirir.

Öyle ki *“Doğu’da ve Batı’da iki büyük köleci imparatorluk arasında kalan Ermeni şehir devletleri; Roma/Bizans ve Persler arasındaki savaşlarda tampon görevi gördü.”* (6) Ermenilerin toprakları böylece ikiye bölünür.

Görüldüğü gibi Ermenilerin tarihlerine bakıldığında -Ardaşest Krallığı dışında- daha çok başka devlet ve imparatorluklar tarafından yönetildiği görülür. Oluşan yerel krallar ve yerel prensler birbirlerinden kopuk kalarak kendi içlerinde merkezi yapı oluşturmamışlardır. Dolayısıyla mevcut devletlerdeki Ermeni kral ve aristokratlar giderek dönemin imparatorluklarına bağlı kılınan krallardır. Bunun sonucu militarist ve yayılmacı devletlerin baskı ve tahakkümü altında kalmışlardır. Özellikle Roma, Parth (Pers) vb. imparatorluklar döneminde Ermenistan aristokratları tarafından atanan krallar **vasal krallar** olmaksızın öteye gidememiştir. Vasal krallar, o süreçlerde ilhakçı devletler tarafından yönetilen ve bağımlı kılınan krallardır.

M.Ö. 334 tarihinde Makedonya Kralı Büyük İskender tarafından Ermenistan işgal edilir. Büyük İskender’in çıktığı seferler Ermeniler tarafından direnişle karşılaşmış ancak işgal engellenememiştir. Bu şekilde Büyük İskender’e bağlı yönetim oluşturulur. Ermeniler bu işgal sonucu dini, ahlaki, kültürel vb. değer yargıları bakımından Helen İmparatorluğu’ndan da etkilenirler. Böylece bir taraftan Pers uygarlığından etkilenen Ermeniler, diğer taraftan Grek uygarlığından etkilenirler. M.Ö. 323 tarihinde Büyük İskender’in ölümünden sonra Ermeniler, Selefkus İmparatorluğu tarafından yönetilir ve Ermenistan ikiye bölünür.

Büyük İskender’in ölümünden sonra üçe bölünen varis imparatorluklardan biri olan Selefkus İmparatorluğu’nun, giderek zayıflaması ve Roma İmparatorluğu tarafından M.Ö. 190 tarihinde savaşta yenilgiye uğratılması, dönemin Ermeni derebeyleri ve *nakhharları** açısından bulundukları alanda boşluk yaratmıştır. Ermeni egemen sınıfları ve vasal krallar bu durumdan yararlanarak, M.Ö. 189 tarihinde Ardaşest Krallığı’nı kurarlar. Beraberinde Parth ve Roma devletlerinin savaş halinde olması Ermeni krallıklarına imkan oluşturacaktır. Bu krallık en parlak dönemlerini II. Dikran döneminde yaşar. *“İ.Ö. 95 yılında,*

* Bu kişiler, dönemin veraset yoluyla satrap(yönetici) olan ve özerkliğe sahip toprak ağaları sınıfıdır.

Mithridate'in damadı olan Pontus kralı Büyük Dikran iki Ermenistan'ı birleştirdi ve Mezopotamya, Suriye, Filistin, Kilikya, ve Kapadokya'yı zapt etti. Ermenistan ilk ve son kez Ortadoğu'ya egemen olmaktadır.”(7) Ermenistan'ı birleştiren ve tarihinde yayılmacı bir hatta yönelten II. Dikran dönemi, bir Helen Önyasya krallığı olan Pontus ile güçlü bir birlik ve ittifakın sürdürüldüğü dönemdir. Önceki tarihlerinde İran uygarlığı etkisi altına giren Ermeniler böylece, giderek Yunan uygarlığının etkisi altına da girerler. Bunun temelleri daha II. Dikran'dan evvel atılmıştır. Ermeni Ardaşes Krallığı ile Karadeniz'deki Önyasya Pontus Krallığı arasında ekonomik, siyasi, askeri, sosyal ve kültürel ilişkiler önceden oluşturulmuştur. Bu ilişkiyle beraber daha ilginç olan birbirlerinden etkilenen iki krallık arasında akrabalık bağlarının oluşmasıdır: *“Pontus ve Ermeni krallıklarının bu büyük ittifakı sayesinde Hindistan ve İran'dan gelen ticaret yolları Ermenistan üzerinden Karadeniz'e açılmış oluyor. Helenler de yine bu yolla Mezopotamya ticaretine katılmış oluyorlardı. Bu verimli ekonomik zemin tüccar sınıf ile asker-aristokrasisi arasındaki işbirliği sayesinde, genişleme politikasının da itici gücünü oluşturdu. Bu aynı zamanda Helenizmin Ermenistan'daki kültürel, siyasal etkilerinin yükseldiği bir evredir. Kızını Pontus İmparatoru Mithridat VI. ile evlendirerek akrabalık bağı kurmayı da ihmal etmeyen Kral Ardaşes I. döneminin en belirgin özelliklerinden biri; Helen etkisinin dinsel alana da yayılmasıdır. O zamana kadar simgesel olan Ermeni tanrılarının da Helen tanrı ve tanrıçaları gibi heykelleri dikilmeye başlandı.”*(8)

Ermeni ve Pontus krallıklarının ittifakı II. Dikran döneminde daha gelişir. Pontus kralının kızı Kleopatra ile evlenen Dikran, kayınbiraderi Mithridat VI'nın isteği üzerine Romalılarla savaşmış Pontus Kapadokya'sını geri alır ve Pontus'a iade eder.

Tüm bu gelişmeler Roma İmparatorluğu'nu rahatsız eder. Dönemin en saldırgan ve en işgalci devleti olan Roma İmparatorluğu, Ermenistan'ın giderek öne çıkmasını kabullenemez. Yenilgiye uğrattıkları Selefkus İmparatorluğu'na bağlı olan bir yerel devletin, giderek kendi hükümleri dışına çıkması Roma'yı kaygılandırır. Başlarda kendilerine vergi ödeyen bir devletin artık bu vasıflara riayet etmemesi ona ters düşer. Ermenistan'ın Ön Asya ve Mezopotamya'da, Roma İmparatorluğu'nun vasal krallıklarını kendi manyetik alanına çekmesi, dönemin en güçlü imparatorluğunun doğasına kabullenilemez.

Nitekim II. Dikran döneminde Ermeniler geniş bir alana açılmışlar, Roma ve Pers'in dışında hareket eden yayılmacı bir güzergaha yönelmişlerdi. *“Bir Ermeni ordusu Adiabenos eyaletine, eski Asur'a girdi ve Arbela'ya ve Ninova'ya*

kadar ilerledi. Partlar (İran-bn) 95'te ele geçirdikleri yetmiş vadiyi Dikran'a geri vermek, üstelik kuzey Mezopotamya'yı ona bırakmak zorunda kaldılar. Böylece Dikran Khemsdınan kütlesinde, Botan çayının güneyindeki Gordyana'yı (günümüz Kürtlerinin ataları Kardukların ülkesi); Adiabenos'u veya eski asıl Asur'u; yukarı Dicle'ye doğru Arzanene'yi veya Arzan ülkesini; Mygdonia'yı veya Nisibis (Nusaybin) ülkesini ve Osroen'yi veya Edessa ülkesini (Urfa) buyruğu altına aldı. Arşaguni İranı'nın olduğu gibi, Ardaşesyan Ermenistanı'nın da feodal örgütlenmesine uygun olarak, bu eyaletlerin küçük hükümdarkarı veya kralları taçlarını korudular, ama yeni büyük kralların vasalları olarak.”(9)

Roma İmparatorluğu uzman kumandan Lucullus üzerinden Pontus ve Ermeni krallıklarına saldırıya geçer. Aralarındaki savaş 30 yıl sürer. Her iki taraf da yıpranır. Bunun üzerine Roma İmparatorluğu aldığı kararla Kilikya'daki komutanı Pompeus üzerinden saldırıya geçer. Uzun süren bu saldırılar sonucu yıpranan ve bitkin düşen Pontus-Ermeni ittifakı parçalanır ve Roma karşısında yenilgiye uğrarlar. Kral Dikran yenilgi sonrası ellerindeki toprakların önemli bölümünü kaybeder ve Ermenistan Roma'nın tahakkümü altına girer. Giderek zayıflayan Ermeni Ardaşes Krallığı M.S. 60'lara gelindiğinde yıkıma uğrar. Ermenilerin toprakları sonraki yüzyıllarda başka ilhakçı devletler tarafından istila edilir. Tarihin seyri içerisinde Ermeni toprakları Roma İmparatorluğu, Sasaniler, Arap Emevi ve Abbasi Halifelikleri tarafından işgal edilir.

Arap kabileleri VII. yüzyıldan itibaren Mezopotamya ve Kafkasya'ya doğru yayılmaya başlar. Sasani monarşisini yıkıma uğratarak Ermenistan'ı işgal ettiler. Bu saldırılar sonucu kentleri ve arazileri işgal edip yağmaladılar. Önlerine çıkan halk yığınları kılıçtan geçirildi ve esir alındı. Bunun üzerine dağa çıkan ve Araplara karşı direnişe geçen Ermeniler oldu. Gösterdikleri direnişle birlikte Araplara karşı savaştilar. *“İlk prozelitizm (dinden döndürme) dönemi geçince Araplar Ermenilere İslam dinini benimsetmekten vazgeçerek sadece zorla vergiye bağlamakla yetindiler.”*(10) Atadıkları halifeler üzerinden Ermenileri idare ettiler. Arap Bağdat Yönetimi Ermenileri idare etmekte zorlandığında bir dönem Bizans ile birlikte yönettiler. Bunun sonucu kendi denetimlerinde özerklik verdiler ve Pagratid Prensi Aşot'u Ermenistan'a vali olarak atadılar. 885 yılında başlayan ve kısmen bir takım haklar vermek zorunda kaldıkları Pagratid yönetimi 160 yıl devam etti. Bu dönem içerisinde Ermeniler eskiye kıyasla kültürel olarak daha özerk bir süreç içindeydi. Ortaçağa girildiğinde Selçukluların, Moğolların, Bizanslıların, Safevilerin (İran) saldırılarına uğrayan Ermenilerin toprakları durmadan el değiştirir. Bakradit krallığının yerini alan Selçuklular

sınırlarını, Ermeni ve Gürcü toprakları üzerinden Kafkaslar'a kadar genişletirler. Ardından Moğol işgalleri baş göstermiştir. Girilen Ermeni toprakları baştan aşağı talan edilmiş ve yağmalanmıştır. Van'dan Sivas'a kadar işgal edilen Ermeni topraklarında on binlerce kişi katledilmiştir. Daha sonra Ermeni topraklarının önemli bölümü Safevilerin hükmü altına girer. Kısacası XI. yüzyıldan XIV. yüzyıla Ermeni toprakları, dönemin işgalci devletlerinin saldırılarına maruz kalmış ve bu saldırılar sonucu harabeye çevrilmiştir. Ermenistan toprakları bu devletler arasında sık sık el değiştirmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu ve Çarlık Rusyası Ermenileri...

Nitekim Ermeni toprakları bir bütün olarak 1514'e kadar Safevilerin (İran) işgali altında tutulmuştur. Bu sefer karşılığında bir başka istilacı devlet çıkar. Ermeni topraklarına bu kez Yavuz Sultan Selim'in başında olduğu Osmanlı İmparatorluğu göz diker. Bunun sonucu Yavuz Sultan Selim'in başında olduğu Osmanlı İmparatorluğu ile Şah İsmail'in başında olduğu Safeviler 1514 yılında Çaldıran'da karşı karşıya gelirler. Savaşı Osmanlı İmparatorluğu kazanır. Bir bölüm Ermeni toprakları onlar tarafından işgal edilir. Böylece Ermeni toprakları ilk kez bu devletin sınırları içerisinde yer alır. Osmanlı İmparatorluğu ayrıca, 1555 yılında kazandığı savaş sonucu imzalanan Amasya Anlaşması ve 1639 yılında imzalanan Kasr-ı Şirin Antlaşması ile İran sınırlarındaki diğer Ermeni topraklarının önemli bölümünü kendi sınırlarına katar.

Osmanlı İmparatorluğu feodal-fetihçi bir devlettir. Devletin tepesinde yer alan padişah ve saray çevresi, ordu ve ulema kesimi mevcut devletin egemen sınıflarını oluşturlardı. Bu Asya tipi feodal devletin yaptığı askeri işgaller sonucu Asya, Afrika ve Balkanlar'da birçok ülke toprakları işgal edilmiş ve bu ülkelerin halkları vergi kisvesiyle adeta haraca bağlanmışlardı. Askeri saldırıları ile işgal ettiği ülkelerin artı-ürününden pay alırdı. Ayrıca devletin, sistemin üretiminde yer aldığı emekçi kesimleri oluşturan şehirlerde esnaf (zanaatkar) ve köylerdeki reaya (köylü) sınıfının katmerli sömürsünden elde ettiği gelir vardı. Devlet zor unsuruyla reayanın toprağını kendi mülkiyeti altına almıştı. Doğrudan üretici olan reayanın ise toprağı sadece tasarruf (işletme) hakkı vardır. Bu tasarruf hakkı babadan oğula geçerdi. Ama bulundukları topraktan ayrılamazlardı. Kısacası dönemin işleyişine göre köylü hep reaya olarak kalırdı. Bu işleyişe bağlı olarak reaya çalışır ve ürettiği ürünün bir bölümüne devlet tarafından *aşar vergisi* olarak el konulurdu. Ancak reayanın sömürsü bununla sınırlı kalmazdı. Ayrıca vali ve daha alt düzeydeki devlet kurumları tarafından da kesin-

tilere gidilirdi. Ayrıca devletin savaş masrafı, devletin bazı kurumlarının aşınması vb. giderlerin artması sonucu reayadan kesilen bir başka haraç türü avarız adı altında olmuştur. Daha sonraları paranın nispeten öne çıktığı süreçlerde parasal vergi kesintilerine de gidilmiştir. Kısacası tüm bunlar tefeci Osmanlı Devleti'nin reaya ve esnaf kesimler üzerinden topladığı haraç biçimleridir.

Bu haraç türleriyle beraber, ayrıca Hristiyan kökenli Ermeniler, Rumlar, Asuri/Süryaniler ve Balkanlar'daki Hristiyan halklar üzerinden başka kesintilerle daha fazla haraç gaspına gidilirdi. Dönemin devleti, zamanında dini bir kisve ile kendisini Hilafet ve Saltanat Devleti olarak lanse etmiştir. Dolayısıyla Müslüman olanları "Millet-i Hakim" (Hakim Millet) statüsünde tutarken; Ermeniler, Rumlar, Süryaniler üzerinde Hristiyan oldukları için "Millet-i Mahkum" (Mahkum Millet) uygulamasına gidilmiştir. Ayrıca devletin bu müzmin baskısı Alevileri de hedef alırdı. Bu çifte standart üzerinden Hristiyan dininden olan Ermenilerden, Rumlardan, Süryanilerden ve Balkan halklarından daha fazla vergi kesintisine gidilirdi. Bu haraç *"Kur'an' daki şu hükümle meşru gösteriliyordu: Hak dininden olmayanları mahcubiyet duyana ve narh ödeyene dek duçar edin."*(11) Ayrıca Hristiyanlardan alınan başka vergiler de vardı: *"On beş ile yetmiş beş yaş arasındaki bütün gayri Müslim erkeklerden bir yıldan diğerine yaşama hakkını elde etmeleri için altmış yıl boyunca bir kelle vergisi -ya da haraç, aşğılama vergisi- alınıyordu. Bundan başka, sürülere konan hayvan vergisi ve gümrük vergisi (Müslümanlar için % 2, Müslüman olmayanlar için % 3.5), teorik olarak sadece bir yıla mahsus toplanması gereken ama hep yürürlükte kalmış olan olağı vergiler ve daha sonraları Hristiyanların kesin biçimde dışında tutuldukları askeri hizmetten muafiyet vergisi gibi vergiler vardı. Bütün vergiler ödendikten sonra köylüye elde ettiğı ürünün ancak üçte biri kalıyordu. Ödemeyi reddettiğinde toprağı elinden alınıyor, çoğı kez de hayatını yitiriyordu."*(12)

Ayrıca 18. ve 19. yüzyıllarda Çarlık Rusyası-Osmanlı İmparatorluğu ve Çarlık Rusyası Safeviler (İran) arasındaki savaşlar, beraberinde Ermeni topraklarının sık sık el değıştirmesini getirir. Asya'nın Ortadoğı'sunu, Kafkasya'sını, Mezopotamya'sını talan eden ve yağmalayan dönemin ilhakçı devletleri -diğer halklar gibi- Ermeni topraklarını da kendi hükümleri altına almak için birbirleriyle savaşmışlardır. 18. yüzyılın üçüncü çeyreğı sonrasında yapılan savaşlar genelde Rusların üstünlüğüyle sonuçlanmıştır. Bunun sonucu -daha önceleri İran ve Osmanlı devletinin sınırları içinde yer alan- Ermenilerin bir bölümü Çarlık Rusyası sınırları içinde yer alır. Ruslar, 1774 yılında Osmanlı'yla yaptıkları savaş kazanırlar ve yaptıkları Küçük Kaynarca Antlaşması ile Ermeni toprakları

nın bir kısmını kendi sınırlarına dahil ederler. Ayrıca Ruslar, 1826-1827 yılında İran'la yaptıkları savaşı kazanınca, Yerevan ve Nahçıvan eyaletlerini de sınırları içine katarlar. Ve 1828 Şubat ayında Türkmençayır Antlaşması imzalanır. Ayrıca 1829 yılında Rus-Osmanlı savaşından üstün çıkan Ruslar sınırları içindeki Ermeni topraklarını daha da genişletirler. Bunun dışında 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nı kazanan Ruslar, Kars, Ardahan illerini o dönem kendi sınırlarına dahil etmişlerdir. Kısacası bu savaşlar sonucu -Kars, Ardahan dışında- Rusya sınırları içinde yer alan bugünkü Ermenistan'ın coğrafik yapısı o dönem oluşmuştur. Ancak Ermeniler o dönemde özgürlüklerine kavuşamamışlardır. Sadece Ermeni topraklarının bir bölümü bu devletler arasında el değiştirmiştir.

Ermeniler, Rusların yaptıkları savaşta onlardan yana tavır almışlardır. Osmanlı ve İran devletine karşı, Rusları desteklemelerinin ardında öne çıkan din unsuru vardır. Ermenilerin Hristiyan olmaları nedeniyle, Hristiyan dinine mensup Rusya'nın kendilerine özgürlük tanıyacağı beklentisi içine girmişlerdir. Ayrıca Rusya ile yeni ilişki kurmaları sonucu, henüz onların fetihçi yönlerini gösteren deney ve tecrübeden ve nesnel bir önderlikten yoksun olmaları, böylece beklenti içine girmelerinin başka nedenleri olsa gerek. Tüm bunların sonucu verdikleri desteğin karşılığını umut besledikleri devletten alamamışlardır. Mevcut sürecin resmi ideolojik hattını oluşturan din unsurunun, bir başka işgalci devlet tarafından nasıl kullanıldığını ve istismar edildiğini görememişlerdir. Bunun sonucu Ermeniler 1828'de Çarlık Rusyası'nın kendilerine reva gördüğü baskıyla tanışmaya başlamışlardır:

*“Ermenilerin ümitleri pek yakında boşa çıkacaktı. Özerklik kazanacakları yerde, kendi toprakları Rus imparatorluğunun bir üssü haline gelmişti. **Ruslar, böylece Ermenilere özerklik vermediler.** Yalnızca Nerses'e, Rus ordusuna verdiği hizmetlerden dolayı Arkepiskopos rütbesi verdiler ve isyancı olduğundan onu Besarabya'ya sürgüne gönderdiler. Sanki dalga geçercesine de ona Besarabya Ermenileri dini lideri ünvanını lütfettiler. Suçu, Rus yöneticilerine Ermenistan'ın özerkliği hakkındaki hatırlatmasıydı.*

*Özerklik yerine, Rus yöneticiler, Kafkasya komiseri Baskeviç eliyle, çar Büyük Petro ve çariçe Katerina II. tarafından **zamanında Ermeniler'e verilmiş özerklikleri de ortadan kaldırdılar.** Ermenistan kilisesi de Rus merkezi yönetimine dahil edildi ve onun da hakları kısıtlandı.”(13) (abc)*

Ancak Rusya'nın niteliği işgal ettiği toplumları sömürüye, baskıya ve katmerli zulme tabi kılmaktı. Dönemin Çarlık Rusyası'nın doğasında bu vardı. Ayrıca galip geldiği 1877-1878 savaşı sonrası siyasi arenada Avrupalı devletleri

karşısında bulmuştu. 1878 yılında yapılan Berlin Konferansı'nda -savaşı kazandığı Osmanlı İmparatorluğu yerine- artık dünya pazarlarına açılan Avrupalı devletleri karşısında buldu. Bunun sonucu getirdiği talepleri esasta kabul görmediği gibi, emperyalizmin şafağındaki İngiltere, Almanya, Fransa gibi devletler, Osmanlı devletini Rusya'ya terk etmediler. Artık bu uluslararası pazar kavgasıydı. Askeri olarak savaşı kazanan Çarlık Rusya'sı politik arenada karşısına çıkan rakip güçler karşısında üstünlük sağlayamadığı gibi geri adım atmıştı. Buna rağmen Rusya, Kars, Ardahan ve Batum'u kendi sınırlarına dahil etmişti. Ama Bismarck'ın başkanlığındaki Almanya ve İngiltere'nin tavrı karşısında işgal ettiği Erzurum, Doğubeyazıt, Eleşkirt Yaylası ve Batum'un iç kesimlerindeki askeri güçlerini geri çekmek zorunda kalmış ve Osmanlı devletine iade etmiştir.

Bunun sonucu Çarlık Rusya'sının kaydığı nihilizm süreci, 1880 sonrasında giderek doruğa tırmanan din ile içiçe girmiş dar milliyetçilik üzerinden Ermeniler üzerindeki ulusal baskıları daha katmerli boyutlara tırmandırmış; Rusya Prensi Lobanov ve Prens Galitzin'in "Ermenisiz Ermenistan" şiarıyla Transkafkasya Ermenilerinin zorla Ruslaştırılması hedef alınmıştı. Görüldüğü gibi 1828 Rusya-İran savaşında Çarlık Rusya'sının yanında yer alan Ermeniler, onların baskı ve tahakkümünü hissettiklerinde bu kez onlara karşı tavrı aldılar. Çünkü *"Rusya'nın asimilasyon politikası, Ermeni Kilisesi'nin topraklarına el konulması ve Ermeni okullarının kapatılmasını öngören 1903 Kanunu'nun çıkmasıyla doruğa ulaştı. Bu tedbir Ermeniler arasında büyük öfke yarattı."*(14) Bir dönemler Çarlık Rusyası'na karşı duyulan güvenin yerini güvensizlik ve öfke almıştı.

Ermenilerin Ruslaştırılması politikası 1912'nin sonlarına kadar devam etmiştir. Bu süreç ile 1. Paylaşım Savaşı'nın arifesine girilmiştir. Artık girilen dünya konjonktörü "Ermenisiz Ermenistan" politikalarını terke zorlamıştır. Bu Çarlık Rusya'sında Ermeni sorununun köklü çözüme ulaştığı anlamına gelmez. Tersine Rusya'daki çarlık, ortaçağ mantalitesini devam ettiren otokratik bir diktatörlüktü. Dolayısıyla Ermeniler üzerindeki baskılarını hiçbir dönem kaldırmadılar ve Ermenilere ulusal özgürlüğü tanımadılar. Dolayısıyla Rusya'nın Ermeni politikasındaki tavrında gündeme gelen farklılık ayrıntılardan öteye gitmemiştir. Ermeni sorununun var olduğu Rusya ve Osmanlı Devleti 1. Paylaşım Savaşı arifesinde birbirlerine karşı keskin rakip konumundaydılar. Bunun sonucu savaş arifesinde bu gerici devletler Ermeni sorununu birbirlerine karşı yaptırım unsuru olarak kullanmışlardır. Nitekim Çarlık Rusyası Ermenistan'a ilişkin Türkiye'yi bu minvalde reformlar yapmaya zorlamıştır. *"Bu dönemde Ermeni sorunu artık bir iç sorun olmaktan çıkmış, paylaşım savaşının arifesinde*

Çarlık Rusyası, rakibi olan Osmanlı Devleti'nin denetimindeki Ermeni hareketlerini kendi denetimi altına çekerek kullanmak istemiştir. Bu nedenle 8 Şubat 1914'de Rusya ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan ve reform denilen antlaşmaya göre, Ermeni vilayetleri büyük devletlerin atayacağı valiler tarafından idare edilecek iki bölgeden oluşacaktı. Ruslar böylece Ermenilerin durumunu savaşın arifesinde rakiplerine karşı yaptırım olarak kullanmayı planlıyorlardı.”(15)

Ama aynı dönem İTC önderliğindeki Osmanlı Devleti de Ermenilere teklifte bulunur. 1914'ün Ağustos ayında Taşnak Kongresi'ne katılan İTC temsilcileri, Ermenilerden *“otonom Ermeni idaresi”* karşılığında Ruslara karşı kendi saflarında dövüşmelerini isterler. Oysa o tarihlerde İTC tarafından gizli soykırım kararı alınmış ve ilan edilen seferberlik ile Ermeniler, Rumlar, Süryaniler/Asuriler kamplarda toplanmaya başlanmıştır. Her şeye karşın, onlar da rakipleri olan Ruslara karşı Ermenileri kullanmayı planlamışlardır:

“İttihat ve Terakki ile iyi ilişkiler içerisinde olan Taşnak Partisi, 2-14 Ağustos 1914 tarihleri arasında Erzurum'da kongre yapar. İttihat ve Terakki kongreye, Ermeni katliamı ile ilişkili olarak adı sıkça geçen Bahattin Şakir başkanlığında bir delege yollar ve Ermenilere Rusya ile olası bir savaş durumunda beraber çalışma teklifinde bulunur. Eğer Taşnak Partisi Rus Ermenilerini ayaklanmaya teşvik ederlerse, işgal edilecek yeni toprakları de içine alan otonom bir Ermeni idaresine izin verilecektir. Ermeni önderleri bu öneriyi reddederler ve tarafsızlık politikasını savunurlar. Eğer savaş çıkarsa, zaten Osmanlı vatandaşı olan Ermenilerin devlete sadık kalacaklarını söylerler.”(16)

Görüldüğü gibi Ermeniler baskı, sömürü, kitlesel katliamların ve soykırımın iç içe olduğu tarihsel süreçlerden geçerek günümüze ulaşmışlardır. Elbette ki her tarihsel süreçte yer aldıkları toplumsal yapıdan bir sonraki toplumsal yapıya sıçradıklarında, nitel değişimler ve dönüşümleri de beraberinde yaşamışlardır. Nihayetinde ise 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren uluslaşma sürecine girmişlerdir. Ancak sahip oldukları ulusal kimlikleri tahakkümü altında oldukları arkaik devlet tarafından yadsınarak baskıya tabi kılınmışlardır. 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar maruz kaldıkları bu ulusal baskı soykırımla sonuçlanmıştır.

Ermenilerin Uluslaşma Süreci...

Osmanlı İmparatorluğu Ermeni platosunun büyük bölümünü egemenliği altına aldığı anda sisteme henüz Ortaçağ'ın saf feodalizmi damgasını vurmaktaydı. Bu tarihsel koşullarda sisteme doğal ekonomi hakimdi. Doğal ekonominin karaktere-

ristik özelliği pazarların henüz gelişmediği ve birbirinden kopuk olduğu saf feodalizm dönemine tekabül etmesidir. Bunun sonucu birbirinden kopuk alanlarda yapılan üretim geniş alanlara açılmazdı. Bu koşullarda yapılan üretimde öne çıkan unsur ihtiyacın giderilmesidir. Dolayısıyla saf feodalizmde işbölümü ve değişim söz konusuydu, ama esas değildi. Osmanlı İmparatorluğu'nun saf feodal yapısında reyanın (köylülüğün) sömürsüyle el konulan artı-ürün haracı, devletin başındaki padişah ve saray tabakası, ordu tabakası, ulema tabakası ve toprak ağalarının, şeyhlerin, büyük aşiret reisleri vb. sınıfsal katmanların ihtiyaçları doğrultusunda kullanılırdı. Kısacası doğal ekonomi pazarların henüz içiçe girmedigi ve değişimin cılız olduğu kapalı ekonomi koşullarında oluşmuştur.

Doğal ekonomiye tekabül eden feodalizmin esaslı tarım alanı üzerine oluşmuştur. Tasarruf hakkıyla toprağa bağlı kılınan reaya sınıfı katmerli baskı ve sömürüye tabi kılınmıştır. Bununla beraber süreç içerisinde üretici güçlerin ve işbölümünün giderek gelişmesi; el sanatları kesimini, iç içe olduğu tarım sektöründen ayırtmış ve diğer taraftan esnaf ve zanaatkar kesimlerine dönüştürerek şehir alanlarına kaydırmıştır. Bu feodalizm koşullarında cılız olan ürünlerin değişimi ve dolaşımı dönemin tüccar kesimleri üzerinden gerçekleştirilirdi. Ama tüccar da dar alanla sınırlı kalan ve bireysel alım satımın ötesine gidemeyen geri bir yapıya sahiptiler. Dolayısıyla dönemin tüccarları da pre-kapitalist sürece tekabül ediyorlardı.

İçinde yer aldıkları iktisadi ve sosyal koşullar Ermenilerin yaşamlarına da yön vermiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarını işgal ettiği koşullarda Ermenilerin sosyal yaşamı ve ilişkileri birbirinden kopuk bir yapı oluşturmuştur. Özellikle kırsal alanda yaşayan Ermeniler kendi köyleri -ve en fazla yakın köylerin- dışına açılmamış, sosyal ve kültürel yaşamları ortaçağın sosyal formasyonları içinde olmuştur. Ermenilerin ortak kimliğini ise dini inançları oluşturmuştur. Hristiyan dininden ve Gregoryan* mezhebinden olan Ermeniler, merkezi İslami devletin dini baskısını devamlı hissetmişlerdir.

Nitekim Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde yer alan Ermeniler yaşamlarını bu koşullarda sürdürmüşlerdir. Ermeni köylüler ve zanaatkarlar (esnaf) bulundukları alanlarda aktif üretim içerisinde yer almışlardır. Ancak katı feodalizmin dayattığı katmerli sömürüye ve baskıya maruz kalmışlardır. Ermeni

* Ermeniler, Hristiyan dinini benimsemelerinde öncü rol oynayan dini/ruhani lider Surp Gregor (Kirkor) Lusavoriç anısına kendilerini Gregoryan olarak tanımlarlar. Ama Ermeniler de diğer doğulu Hristiyanlar gibi Ortodoks kilisesine bağlı kalmışlardır.

köylüler ise daha önce gördüğümüz gibi çifte baskı ve sömürü altına alınmışlardı. Bir taraftan bulundukları alanlarda devletin ve toprak ağalarının aynî-rant ve para-rant sömürüsüne tabi kılındıkları gibi; diğer taraftan devletin katmerli dini baskısı altına alınmış ve dini haraca bağlanmışlardı. Bunun sonucu Hıristiyan olan Ermenilerden alınan haraç durmadan artırılmıştır. Ayrıca devlete bağlı yerel beylikler ve valiler bile kendi inisiyatifleriyle Ermenilerden vergi kisvesi altında haraç toplamışlardır.

Tüm bu sömürünün artırılmasına karşın Ermeniler üretimde kendilerini geliştirmişlerdir. Kırsal alandaki Ermeni köylülük içerisinde üretimde yoğunlaşma ve köylülükte farklılaşma sürecine girilmiştir. 19. yüzyılda bu sürece giren Ermeniler, yüzyılın ikinci yarısına doğru süreci hızlandırmışlardır. Bu farklılaşma ile Ermeni köylülüğün bir kısmı öne çıkarak piyasayı ele geçirirken, bir kesim ise gerilemiş ve topraklarını kaybetmeye başlamıştır. Ayrıca aynı farklılaşma ve ayrışma şehirde yaşanmıştır. Gelişen üretici güçler karşısında zanaatkarların geri kalmaya ve piyasada boşluk yaratmaya başlaması sonucu oluşan bu boşluğa, Ermeni tüccar sermayesi müdahale etmeye ve manifaktür denilen geniş üretimde onlar aktif olarak yer almaya başlamışlardır. Tüccar içerisinde palazlanan bu kesim üretimi bizzat örgütlemeye ve zanaatkar yanında çalışan usta, kalfa, çırak kesimlerini, kurdukları iş yerlerinde çalıştırmaya başlamışlardır. Böylece Ermeniler içerisinde manifaktür sistem oluşmaya başlamıştır. Ayrıca bunların içinde bazı kesimler ise giderek -Rusya’da olduğu gibi- doğrudan kapitalist işletmeler açmaya başlamıştır.

Elbette ki bu gelişmeler oluşmaya başladığında sisteme hemen egemen olmamıştır. Köylülükte farklılaşma ile manifaktür üretim ve akabinde oluşan cılız sanayileşme tarihlerinde henüz yenidir. Ama bu toplumsal gelişmeler, Ermenileri doğal ekonominin yıkıma uğradığı ve birbirinden kopuk pazarların giderek birleştiği ve merkezi iç pazara dönüştüğü bir döneme sokmuştur. Ermeni toplumundaki bu gelişme *“Basit meta üretiminden kapitalist üretime geçişin işareti olan (ve bu geçişin zorunlu koşulunu oluşturan) doğrudan üreticinin üretim araçlarından ayrılması, yani mülksüzleştirilmesi, iç pazarı yaratır.”*(17) Böylelikle Ermeniler evrensel tarihin yeni bir dönemecine yönelmişlerdir.

Bu pazar birliği, geçmişte birbirlerinden kopuk ve bihaber olan toplumda artık toprak birliği, dil birliği ve ortak ruhi şekillenmeyi (kültürel birlik) beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla Ermeniler yeni bir sosyal ve ulusal yapıya kavuşmuşlardır. Ulusal kimlikle tanışmışlardır. Ermenilerin yapısında ulusal duygular oluşmaya başlamış. Artık uluslaşma sürecine girmişlerdir.

Ermenilerin bu uluslaşma evrimi beraberinde yeni sorunları getirmiştir. Topraklarını işgal eden Osmanlı İmparatorluğu ilan ettiği Hilafet ve Saltanat Devleti ile şeriat sistemini uygulamıştır. Ermeniler, Hristiyan dinine mensup olmaları sonucu dini baskı altındaydılar. Bu sefer devletin ulusal baskısıyla karşı karşıya kaldılar. Osmanlı İmparatorluğu ümmet toplumu idi. Ümmet toplumu dini değer yargılarına göre oluşmuş bir toplumdur. Bundan dolayı şeriatçı ve ümmetçi devlet İslam fıkıhının temelleri üzerine inşa edilmişti. Dolayısıyla bu devlet ulusal yapıya yabancıydı. Ne zamanki kapitalizmin evrensel tarihinde ortaya çıkan kapitalizmin sacayakları beraberinde Balkan ülkelerinde, Rumlar ve Ermenilerde ulusal kimlikler oluşturmaya başladı; mevcut devleti karşılarında buldular. Çünkü pörsümüş ve köhnemiş devletin mayası uluslaşma olgusuna engel teşkil ediyordu. Böylece ulusal evrim içerisine giren toplumlar bu devletin baskısı, tahakkümü ve saldırılarına maruz kaldılar. Ulusal topluluklar ile ümmetçi ve şeriatçı devlet arasındaki çelişkiler ile müzmin bir sürece giriliyordu.

Ermeniler gördükleri baskı sonucu kendilerini özgürce ifade edemiyorlardı. Dini yapılarıyla birlikte ulusal yapılarını hedef alan arkaik bir devlet karşılarında daydı. Öyle ki bu baskı, salt ruh haline yönelik baskıyla sınırlı değildi. Çağ dışı kalmış devlet, uyguladığı baskı ve zulmü giderek öne çıkartmış ve saldırı furcasını daha üst boyutlara tırmandırmıştır.

İngiltere ve Fransa'nın Ermeniler ve Rumlar üzerinden meta ihracı...

Ermeniler ulusal yapıya kavuşunca mevcut devlet erkinin baskı unsuruyla karşı karşıya kalmışlardır. Ermenilerle beraber Rumlar, Süryaniler ve Balkan ulusları ortak paydada baskıya tabi kılınmışlardır. Ama zaman açısından, ülke topraklarının bulunduğu alanlar açısından, dış devletlerin tavrı vb. nedenler sonucu, yapılan baskı ve katliamların sonucu farklı boyutlarda sonuçlanmıştır. Ermeniler, Rumlar, Süryaniler (Asuriler, Kıldaniler) tehcir ve soykırımla yok edilmişlerdir. Balkan ulusları ayrı devletler kurmuşlar ve varlıklarını günümüze değin sürdürmüşlerdir. Bundan dolayı biz konumuzda esas olarak Ermenileri, Rumları ve Asurileri/Süryanileri ele alacağız.

Ermenilerin ve Rumların ulusal yapıya kavuştukları dönemler, İngiltere, Fransa -ve sonrasında Çarlık Rusyası, Amerika, Almanya vb.- devletler Osmanlı İmparatorluğu ile giderek gelişen ekonomik ve siyasi bağlar kurmuşlardır. Kapitalist sistemin bizzat bağrından çıktığı bu devletler, giderek diğer ülkelere ve kıtalara yayılmışlar ve oralarla çok yönlü bağlar oluşturmuşlardır. Birçok ülkeye dönemin sömürgeciliği üzerinden giren bu devletler, Osmanlı İmparatorluğu

(Türkiye), Çin, İran gibi ülkelere meta ihracatı üzerinden girmişler ve o ülkeleri giderek kendilerine bağımlı kılmışlardır.

Daha 1800'lerin ilk yarısında Osmanlı devletiyle bağ kuran İngiltere ve akabinde Fransa, Anadolu'ya ihraç edecekleri meta ihracatında kendilerine en uygun Ermeni ve Rum tüccarlarını uygun görmüşlerdir. Daha önce değindiğimiz gibi Ermeniler, Rumlar ve Yahudiler bulundukları alanlarda saf feodal yapıyı çözülme sürecine sokmuşlar ve iç pazarın oluşturulduğu sürece girmişlerdir. Dolayısıyla dönemin İngiliz ve Fransız kapitalistlerin meta ihracatı ve pazarlanması vb. girişimler esasta bunlar üzerinden mümkündür. Böylece kapitalizm Osmanlı Devleti'ne Avrupalı devletlerin inisiyatifinde ve kendi çıkarları doğrultusunda adapte edilecektir. Türkiye pazarına kapitalizm böyle sokulacaktır. Böylece ihraç edilen bağımlı kapitalizm üzerinden Türkiye'de pazar alanı oluşturulacaktır. Avrupalı devletler bu pazar dürtüsüyle Türkiye ile ilişkilerini geliştirmeyi önlerine koymuşlardı.

Ancak Ermeniler, Rumlar, Süryaniler, Yahudiler *“Bu sistemde, daimi aşağı statüye düşürülen gayrimüslimler, milleti hakime Müslümanlara tabi milleti mahkume olarak muamele görüyorlardı. Gayrimüslimlere karşı önyargılı ve ayrımcı davranışların kurumsallaştırılması, o sistemin kaçınılmaz yan ürünüydü.”* (18)

Avrupalı devletler millet-i mahkum (mahkum millet) tebasındaki gayrimüslimler üzerinden metalarını ihraç etmekte zorlanacaklarını görüyorlardı. İlişki kurdukları ve açıldıkları ülkelerde ekonomik ilişkileri geliştirebilecekleri sosyal katmanlara ihtiyaç duyuyorlardı. O dönemde Türkiye'de buna en yakın olan Ermeniler ve Rumlardı. Bunun için giderek Avrupalı devletler, vesayetleri altına giren Osmanlı İmparatorluğu'nun son evresinde çıkarları gereği onlara düzen içi ekonomik ve siyasi reformlar dayattılar.

İngiltere ve Fransa bu emellerini dönemin yöneticilerine kabul ettirdiler. Dönemin Osmanlı yöneticileri de buna son derece yatkındı. Mevcut koşullar sürece tekabül eden bazı girişimleri gündeme getiriyordu, ama statükonun devamı için... Dolayısıyla 1839 yılındaki Tanzimat Fermanı ve 1856 yılındaki Islahat Fermanı'nın arkasında Avrupa'nın klasik kapitalist devletleri vardı: Nitekim *“Nasıl Tanzimat Fermanı, Mustafa Reşit Paşa'nın başta İngiliz Dışişleri Bakanı Palmerston olmak üzere, İngiliz devlet yetkilileri ile 'özel görüşmeleri' sonunda ilan edilmişse, Islahat Fermanı da dönemin sadrazamı Ali Paşa ile İstanbul'daki Fransız ve İngiliz elçileri arasındaki 'özel görüşmeler' sonunda kararlaştırılmıştı...”* (19)

Bu fermanların yayımlandığı koşullar Osmanlı İmparatorluğu'nun haracı tek

başına topladığı dönemler değildi artık. Dolayısıyla artık -saf feodalizm- koşullarında oluşan devletlerin ilhak biçimi yerini, onlardan daha ileri kapitalist devletlerin sömürgeci ve yarı-sömürgeci ilhak biçimlerine bırakmıştır. Bunun sonucu burjuva demokratik devrimlerini yapmış ve ülkelerinde inşa ettikleri kapitalizmi 18. yüzyıldan itibaren kendi dışlarındaki geri ülkelere ve kıtalara taşıyan devletler bu yolla sermaye birikimlerini artırıyorlardı. Böylece ortaçağın haraççı devletlerini ekarte ederek onları ve ilhak ettikleri toprakları kendilerine bağlı pazarlara dönüştürüyorlardı. Kapitalizmin kendinden önceki feodalizmin bağrından tarih sahnesine çıkması ilerici bir adımdır. Önceleri feodalizmi çözülme sürecine sokan ve tasfiye eden kapitalizm ilerici karaktere sahipti. Tarihin evrimi içinde, eskiyi tasfiye etme ve yerine yeniyi geçirme hattında yer aldığı müddetçe ilerici saflarda yer almıştır. Hatta çıktığı Avrupa'dan diğer kıtalara açıldığı ilk dönemler başlarda, girdiği toplumlarda kapitalizm öncesi iktisadi ve sosyal yapıyı çözülme sürecine soktuğu dönemeçte nispeten ilerici rolünü devam ettirmiştir. Ama iyice yerleşen ve hakim olan kapitalizmin giderek gerici, uzlaşmacı, muhafazakar karakteri öne çıkmış ve bünyesinde hakim hale gelmiştir. Dolayısıyla tarih sahnesine ilk çıktığında tasfiye ettiği kendinden önceki sistemin altyapısı ve üstyapısıyla uzlaşan ve muhafaza eden kapitalizm, artık gerici bir yapıya bürünmüştür.

19. yüzyıldan sonra kapitalizmin ileri vasfı yerini giderek gerici vasma bırakmıştır. 20. yüzyıl dolayısıyla Osmanlı sınırlarına ilk girdiklerinde feodalizmi çözülme sürecine sokanların doğalarında varolan pazar ve kâr hırsının yerini imparatorluğun gerici yapısını muhafaza eden yapı yer almıştır. Dolayısıyla 1839'daki Tanzimat Fermanı'yla, 1856'daki Islahat Fermanı böylesi bir konjonktürde hazırlanmıştır. Ermeniler, Rumlar ve Balkan toplumları imparatorluğun sınırları içerisinde ulusal kimlikle daha çabuk tanıştıkları için ve kapitalistlerin meta ihracatına en yatkın toplumlar oldukları için; İngiliz ve Fransız elçiler ile Osmanlı paşalar arasında yapılan *"özel görüşmeler"* sonucu hazırlanan fermanlarla bir takım hakların duyurusu yapılmıştır: *"Kırım savaşının ertesinde, imparatorluğun bağlaştığı olan devletlerin baskısıyla ilan edilen 1856 Islahat Fermanı, ödün yolunda daha da ileriye gidecek ve azınlıkların, ayin özgürlüğünü, adalet ve vergi bakımından Müslümanlarla eşit olmalarını, bütün idari mevkilere geçebilmelerini ve özellikle, geleneksel bağışıklıklarından, hele hele cemaatlerin iç örgütlenişi konusundaki bağışıklıktan serbest yararlanmalarını güvenceye bağlar. Müslüman olmayanlarca büyük bir hoşnutlukla karşılanan bu ödümler, iki yanı da keskin bir kılıç gibidir yine de."*(20)

Ancak bu haklar sorunun çözümünü getirmemiştir. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu ve üzerinde yükseldiği temel yapı hedef alınmamıştır. Lanse edilen bu reformlar iktidar perspektifiyle gündeme getirilmemiştir; tersine, mevcut sistemin statükosunun devamını hedeflemiştir. Alınan kararlar, sistemin varlığını devam ettirmek amacıyla tarihsel konjonktürün zorunlu kıldığı kararlardır. Bunun sonucu gerici sistemin temellerine dokunmamıştır. Sistemin yarattığı sorunlar, baskılar, ilkel boyutlara tırmanan sömürü mekanizması daha katmerli boyutlarda varlığını devam ettirmiştir. Bu sefer devreye, emperyalizm aşamasına varan ve gerici güzergaha kayan kapitalizm de girmiştir. Dolayısıyla sistemin alt yapısı ve üst yapısı artık onların güdümünde devam etmiş ve Ermeniler, Rumlar, Asuri/Süryaniler üzerindeki baskı ve tahakküm daha sancılı boyutlara tırmanarak devam etmiştir. Yani Tanzimat ve Islahat Fermanları Ermeni, Rum, Yahudi burjuvazisini kendi güdümüne almak ve baskıya tekabül eden statü-konun varlığını devam ettirmesi hedefleniyordu.

Ermeni İsyanları...

Tanzimat ve Islahat Fermanları Ermenilerin, Rumların, Süryanilerin/Asurilerin, sorununa çözüm olmaz. Ticaret hakkı verilmesi, devletin çeşitli kademelerine yer alma gibi “haklar” onları özgür kılmaz. Devletin mayasında varolan baskı mekanizması aynen devam eder. Hatta uygulamaya konan bu fermanlar sosyal pratiğe yansidikça daha bağnazlaşır. Gerici yan daha öne çıkar ve maruz kaldıkları baskı ve sömürü daha üst boyutlara tırmanır.

Baskı özellikle Ermeniler üzerinde daha öne çıkarılır. Bunun önemli nedenlerinden biri herhalde Ermenilerin şehirde ve kırsal alanda daha fazla örgütlenmeye gitmeleridir. Bunun sonucu devletin gerici kurumlarını karşılarında daha fazla görürler. 19. yüzyılın ikinci yarısında Ermenilerin ulusal kimlikleri pekiştikçe, kendilerini aynı oranda lanse edememiş ve bunun sonucu gördükleri baskı daha katmerleşmiştir.

1860’lardan itibaren doğuda ve batıda cemiyetler oluştururlar. Bu cemiyetler üzerinden devlet baskısına karşı mücadele verirler. Haklarını ve taleplerini daha fazla dile getirirler. Dönemin koşullarında gösteriler, mitingler ve benzeri eylemler yapılmıştır. Ermeni aydınları da bu eylemlerde aktif olarak yer alırlar.

Yine bu tarihlerde kırsal alandaki Ermeniler devletin askeri saldırılarına karşı bazı dağlık alanlarda fedai savaşına giderler. Fedai savaş kırsal alanda köylülerin silahlanıp dağa çıkmasıdır. Devletin ve yerel gerici güçlerin askeri ve silahlı

saldırılarının uç boyutlara tırmanması, karşılığında köylüleri fedai savaşı dedikleri mücadeleye itmiştir.

Nitekim 1860'lı yıllarda bir takım bölgelerde yerel Ermeni isyanları yaşanır. Fedai savaşçıların yer aldığı irili ufaklı bu isyanlar daha çok Zeytun (Maraş civarı), Sasun (Bitlis ve Muş yöresi) ve Van civarında meydana gelmiştir. Zeytun bölgesi Ermeni isyanlarının en fazla olduğu ildir. Ermenilerin Osmanlı sınırları içerisinde tarihlerinde en inisiyatifli oldukları ildir. *“Kilikya krallığının yıkılışından sonra kurulan Zeytun, XVIII. Yüzyılın sonunda gücünün doruğuna ulaşmıştı; sürekli on beş bin silahlı savaşçısı vardı.”*(21) Bu durumuyla, Osmanlı İmparatorluğu içerisindeki Ermenilerin belki de özerk oldukları tek bölgeydi Zeytun... Nitekim devletin elliden fazla kez yenilgiye uğradığı Zeytun'da, ulusal yapıya kavuştuktan sonra -1850'lerden sonra- da sık sık isyanlar yaşanır. 1858 yılında Hurşid Paşa köylülerden 12 yıllık vergilerini ister ve 12 bin askeriyle saldırıya geçer. *“Korkusuz Zeytunlular Hurşid'in ordusunu çembere alırlar. Paniğe kapılan Hurşid'in ordusu kaçmaya başlar”* (22) Bu sefer dört yıl sonra *“1862 yılının ilkbaharında, Maraşlı Aziz Paşa kendi emri altındaki 10 bin asker ve sayısız çeteleriyle, Zeytun üzerine sefere çıkıyor. Fakat Zeytun halkının kahramanca direnişi sonucu, 2000'den fazla ölü vererek, 'Kartal Yuvası'ndan geri çekiliyordu.”*(23) Ayrıca Zeytunlular 1878 yılında Sultan Abdülhamid'in diktatörlüğüne karşı da isyan ederler.(24)

Van ve Erzurum'da da Ermenilere yapılan baskılar ve kesilen fazla vergiler Ermenileri isyana teşvik eder. Hatta Van'da *“yirmi bin Ermeni çevredeki Kürt köylüleriyle birleşmiş ve Türklere karşı ayaklanmıştı.”*(25) Ancak bu ayaklanma Zeytun'daki gibi başarılı olamaz. 1863'te ise Muş Ermenileri kendilerinden alınan haraçtan şikayetçi olurlar. Ancak onların direnişi de Maraş gibi başarılı olamaz. 1865'de devlet yetkilileriyle görüşmek üzere İstanbul'a gönderdikleri delegeleri devlet dinlemez ve bir hafta bunları hapiste tuttuktan sonra evlerine geri yollarlar.

Ermenilerin bu mücadeleleri 1890'lara kadar merkezi örgütlenmeden yoksun ve birbirinden kopuk bir tarzda ve kendiliğinden verilen mücadelelerdir. Dolayısıyla bu kendiliğinden mücadeleler -haklı olmakla birlikte- bütüne teka-bül eden merkezi önderlikten yoksundur. Önderlikten yoksun bu hareketlerde kitlelerin kolektif örgütlenmesi sağlanamaz ve irade birliği oluşturulamaz. Dolayısıyla bu hareketler tüm haklı yanlarına karşın, bu eksik yanları sonucu baskının nedenini teşkil eden sistemi hedef alamazlar. Bu genel kural özgün Ermeni durumu için de geçerlidir. Bu mücadeleler ile devletin baskılarına karşı haklı

ve meşru mücadele verilmiştir. Yüzlerce yıl toprakları işgal edilen, baskı ve haraca tabi tutulan bir halkın, ulusal bilince vardıktan sonra daha artan baskılar karşısında verdiği mücadeledir bu... Dönemin devletince yüzyıllardır aşar vergisi, kelle vergisi, hayvan vergisi, muafiyet vergisi vb. kisveyle alınan haraç, durmadan artırılmış ve gelirlerinin üçte ikisine el konulmuştur. Mevcut devletten kesilen haracın artırılması, yeri geldi mi sürgüne gönderilmeleri ve topraklarının ilhak edilmeleri vb. sınıfsal baskı ve sömürü; Ermeni kimliğine kavuşmaları ile daha üst düzeylere tırmandırılmıştır. Sınıfsal baskı ile ulusal baskı iç içe geçmiştir. Bunun sonucu Osmanlı Devleti'nin katmerli baskısı, büyük toprak ağalarının ve devletin yerel feodal kurumlarının baskılarıyla birleştirilmiştir. Nitekim devleti temsilen Hamidiye Alayları'nın oluşturulmasının altında yatan diğer gerçek bu durumdur. Dönemin padişahı II. Abdülhamit, 1894-1896 Ermeni katliamında Pan-İslamizm kisvesiyle din unsurunu istismar etmiştir.

1890'larda ortaya çıkan Ramgavarlar, Hınçaklar, Taşnaklar Ermenilerin haklı tepkilerini örgütlerler. Özellikle Hınçaklar ve Taşnaklar daha öne çıkarlar. Sasun, Zeytun ve Van yörelerindeki çalışmalar ve ayaklanmalar, Ermeni ulusal hareketleri olan Hınçak ve Taşnak önderliğinde olur. Sasun yöresinde Ermeni köylüler üzerindeki baskılar 1890'larda doruk noktasına çıkar. Bunun üzerine II. Abdülhamit Hamidiye Alayları'nı örgütler ve bölgeye askeri güçlerini yığar. Bölgede bulunan Hınçakların başlattığı örgütlenme, daha sonra Taşnakların da yer almasıyla başkaldırıya dönüşür. Ancak 1896 yılına kadar Sasun Direnişi hunhar bir saldırıyla bastırılır. Dinin istismar edilerek ve kadın, çocuk, yaşlı gözetmek-sizin yapılan saldırılar sonucu kitlesel katliama gidilir. Ayrıca Zeytun'daki Ermeniler de 1896'da Ethem Paşa'nın 40 binlik ordusuna isyan etmişlerdi. Zeytun halkı da kitlesel katliamlara maruz kalır. 1895'te Van'daki Ermenilere saldırıya geçilir. Binbaşı Halim Efendi komutasında Ermenilerin olduğu mahallelere saldırıya geçilir. Ermenilerin kurduğu barikatlar karşısında devletin askerleri geri çekilir. *"15-17 Haziran arasındaki iki günde şehir ikiye bölündü; 1500 hamidiye askerinin yardımına rağmen Türk birlikleri yenilgiye uğramıştı."*(26) Bunun üzerine devletin üst düzey yetkililerinin devreye girmesiyle Fransız, İngiliz ve Rus yetkilileri Ermenilerle görüşme yürütürken; devletin askerleri tekrar saldırıya geçerler. 23 Haziran'da geçtikleri saldırı sonucu kitlesel katliama girişilir: *"Van yollarında açıktan ölen binlerce talihsizi saymazsak, ölü sayısının 20.000'i aştığı söylenebilir."*(27)

Diğer taraftan bu dönemler şehirlerde yığinsal gösterilere gidilir. Hınçakların ve Taşnakların önderliğinde İstanbul ilinde Kumkapı'da ve Bab-ı Ali gösteri-

lerinde binlerce sivil Ermeni öldürölür. Ayrıca kitlelerin yer almadığı Osmanlı Bankası işgalinde ve Sultan II. Abdülhamit'e yapılan saldırı girişimi sonrası, 10 binden fazla Ermeni öldürölür.

Görölldüğü gibi 1890 sonrası Ermenilere yapılan saldırılar kitlesele boyutlarda olmuştur. Bu saldırılar sonucu İmparatorluğun sınırları içerisinde Ermenilere yönelik azgın saldırılara geçilir. 1894-1896 yıllarında gerçekleştirilen tehcir ve katliamla yüz binlerce Ermeni katledilir. II. Abdülhamit'in başında olduğı Osmanlı İmparatorluğu 200 binden fazla Ermeni'yi katleder. Bu katliam 1915 yılında yapılacak olan soykırımın ön adıdır...

1900'lerden sonra Antranik Paşa komutasında Sasun'da yine Ermeni isyanları olur. Devletin baskı ve saldırılarına karşı dönemin koşullarınca fedai savaşı verilir. 1905 yılına kadar devletin saldırıları göğüslenir, hatta yer yer darbeler vurulur. Ama oluşan sorunlar padişaha "muhalif" olan Taşnaklar içerisinde giderek İTC ile uzlaşma eğilimlerinin öne çıkmasıdır. Dolayısıyla 1906-1907 yıllarında hakim olan ve resmi hat haline gelen uzlaşmacı bu çizgi sonucu, artık fedai savaşının askıya alınmasını beraberinde getirir. Böylece Ermeni hareketi yeni bir sürece girer.

Önderlik açısından bu yeni süreç yasal sınırlar içerisinde hareket eden yapının öne çıkmasıdır. Buna rağmen devletin karakteri ve saldırgan yapısı bazen kitlelerin -Van Direnişi'nde olduğı gibi- kendiliğinden mücadelesini öne çıkarmıştır. Taşnak ve Hınçak gibi hareketlerin yasal hareketlere dönüşmesi bu hareketleri politik önderlikten yoksun kılmıştır. Dolayısıyla gösterilen radikal direniş yöre kitlelerinin kendiliğinden direnişidir. Soykırımın hemen arifesindeki Van Direnişi buna en somut örnektir. Van direnişinde öne çıkan nedenlerden biri ilan edilen seferberlikte Van yöresinin yeterince uymadığı neden gösterilir. Osmanlı askerleri ve Hamidiye Alaylarının baskısına karşı gösterilen direniştir bu... Kısa zamanda 40 bin kişilik halk ordusunun oluşturulmasına rağmen kısa bir süre sonra bastırılır. Ayrıca 1. Emperyalist Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ne rakip olan Rusya'nın girdiğı sınırdan geri çekilmesi, Osmanlı askerlerinin kuşatmasını beraberinde getirir. Ayrıca açlık, hastalık gibi nedenler de eklenince Van direnişi bastırılır.

1908'de II. Meşrutiyet ve İTC Dönemi

Her devletin nasıl ki kendi içinde özgün süreçleri ve dönemeçleri varsa, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarına vardığı 1900 sonrası için de aynı şey söylenebilir. İmparatorluk, en güçlü devlet kurumunu oluşturan Padişahlık ve saray

çevresinin iyice yıprandığı ve askeri kanadı oluşturan İTC'nin devlet içerisinde giderek öne çıktığı sürece girmiştir. Bu çelişki 1908'de İkinci Meşrutiyet'in ilanını getirir. Gerçekte bu meşrutiyet ilanı devletin tepesindeki iktidar kavgasının sonucu yapılan bir darbedir. İTC, devlet kurumlarını giderek denetimine alır ve devleti yeniden dizayn eder.

1876'da ilan edilen I. Meşrutiyet ile gündeme gelen Meclis-i Mebusan ve Kanun-i Esasi, işbaşına getirilen II. Abdülhamit tarafından 18 Şubat 1878'de yürürlükten kaldırılmıştır. İTC yaptığı darbeye tekrar bu kurumları kendi çıkarları ve inisiyatifleri doğrultusunda yürürlüğe koymuştur. Bu meşrutiyet İTC'nin devlet bünyesini iyice ele geçirmesi idi: *"Aslında, gerçek bir iktidar değişimi olmadan Makedonya'da, subayların ve İttihat ve Terakki komitesinin yönlendirip başarıya ulaştırdıkları yasal olmayan bir şiddet eylemiydi söz konusu olan daha çok."*(28)

Nitekim iktidar kavgasında öne çıkan İTC giderek devlet kurumunu iyice ele geçirir. Padişah Abdülhamit İTC'ye tavır alamamıştır. Onlardan evvel Anayasasının işletilmesini gündeme getirir ve onlarla uzlaşmaya çalışır. Bir yıl dayanır. Çünkü İTC, mürteci kesimin Cağaloğlu'nda başlattığı gösterileri gerekçe göstererek, Balkanlar'dan gönderdiği 3. orduyla 24 Temmuz 1909'da II. Abdülhamit'i tahttan indirirler ve iktidara iyice sahip olurlar. Meclis-i Mebusan ordunun yaptığı darbeyi onaylar. Böylece tahttan indirilen ve sürgüne gönderilen II. Abdülhamit'in politik yaşamı sona erer.

Devletin başındaki bu iktidar kavgasında Ermeniler, Rumlar, Bulgarlar, Arnavutlar yüzyıllarca baskı ve zulmü altında mağdur kaldıkları padişahın devlet içinde bu duruma düşmesini memnuniyetle karşılarlar. Dolayısıyla İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni desteklerler. Nitekim Ermeni ulusal hareketleri olan Taşnaklar ve Hınçaklar padişaha karşı muhalif olan hareketleri destekleme kararını daha önceden almışlardır. Taşnaklar Viyana'da 1907 yılında yaptıkları IV. Kongrelerinde bu eğilimlerini resmi karara dönüştürürler: Kongre kararı *"Kanlı Padişah'ın rejimi ile mücadelelerinde Türk muhalif güçlerinin her anlamda desteklenmesi görevini vermişti."*(29) şeklindedir. Hınçaklar ise önceleri İTC içinde yer alan Prens Sabahattin'in 1906 tarihinde İTC'den ayrılması ve ayrı parti kurması üzerine onunla hareket ederler. 1908'deki II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte hem Taşnaklar hem de Hınçaklar yasal parti haline dönüşürler ve mücadelelerini artık o minvalde yürütürler.

Ulusal Devrimci hatta yer alan Taşnaklar (Ermeni Devrimci Federasyonu) ve (Ermenice Çan anlamına gelen) Hınçak Partisi, artık ulusal devrimci hareket

olmaktan çıkmış ve ulusal reformist harekete dönüşmüştür. Daha açık bir deyimle düzen sınırları içerisinde hareket eden yapılara bürünerek artık uzlaşmacı hatta yer almışlardır.

Buna karşın 1909 tarihinde Taşnakların, Meclis-i Mebusan'da destekledikleri ve birlikte seçime gittikleri İTC'nin iktidarda olduğu dönem Adana'da (Kilikya) saldırı olur ve 30 bin Ermeni katledilir: *"200 civarında Ermeni köyü yakılır, yıkılır. On binlerce Ermeni katledilir. Katliam sonrasında bölgeye atanan Celal Paşa sıkıyönetim ilan eder. Onun verdiği rakama göre ölen Ermeni sayısı 17.000, ölen Müslüman sayısı ise 1.850'dir. Ermeni Patrikhanesi'nin verdiği rakama göre ise, bu katliamda ölen Ermeni sayısı 30.000'dir."*(30) İleride Ermeni jenosidini bizzat gerçekleştirecek olan İTC, devlet kurumunu iyice ele geçirdikten sonra bunun ipuçlarını vermeye başlamıştır.

Devlette Pan-İslamizm'le beraber Pan-Türkizm Doktrininin öne çıkarılması...

İmparatorluk geçmişte fethettiği toprakları hızla kaybediyordu. Tarihsel gelişmeye ayak uyduramayan devlet doğal olarak uluslaşmaya yabancıydı. Bunun sonucu geçmişte topraklarını ilhak ettikleri bir takım toplumların kendilerinden kopmalarına engel olamıyorlardı. Bunu engellemek için II. Abdülhamit döneminde ilan edilen Pan-İslamizm doktrini devletin fethettiği toprakların kaybını engellemekten uzaktı. Nitekim bu kayıplar içerisinde onları en sarsan gelişmelerden biri Balkan Savaşı'nı tümünden kaybetmeleriydi. 8 Ekim 1912-30 Mayıs 1913 tarihleri arasında yapılan son Balkan Savaşı ile günümüzdeki Balkan ülkelerinin sınırları çizilmişti. Balkan Savaşı'ndaki yenilgi İTC yönetimini iyice sarsmış, mevcut devleti iyice saldırgan kılmıştı. Devletin saldırganlığı, sınırları içerisinde yer alan ve zamanında işgal ettikleri Millet-i Mahkum statüsündeki Hristiyan dininden ezilen uluslara yönelikti daha çok. Balkan yenilgisi artık devleti Pan-Türkizm dogmatizminin damgasını vurduğu ilkel ve fanatik bir güzer-gaha yöneltmişti. Pan-İslamizm reddedilmiyordu, ama, boşluk Pantürkizm ile tamamlanıyordu.

Bu doktrine tekabül eden saldırıların ilk hedefini Rumlar oluşturmuştur. Kaybettikleri Balkan Savaşı'nın hırsıyla, 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın arifesinde Doğu Trakya'da Rumlara yaptığı saldırılar sonucu kitlesel katliamlarına ve zoraki tehcirlerine neden oldular. Doğu Trakya'daki bu saldırılar Pan-İslamizm'le beraber, Pan-Türkizm doktrininin öne çıkarıldığı saldırılar olacaktır.

Trakya'da, Pan-Türkizm'in emelleri doğrultusunda yapılan bu saldırılar Os-

manlı devleti daha savaşa girmeden önce tamamlanmıştır. Ayrıca saldırılar Doğu Trakya'dan İyonya'daki (Antik Çağ'da Anadolu'ya verilen ad) Rumları hedef alır: *"Türk yetkililer 1913 Şubat'ında Krithea'daki (Krithai/Krithia-Eceabat ED) Rum nüfusu yurtlarından kovarak, oraları vahşice yağmaladılar. Doğu Trakya ve İyonya'daki Rumlara yönelik tehditler Osmanlı savaşa girmeden önce, 1914 yılında da devam etti. 119 bini Doğu Trakyalı olmak üzere toplam çeyrek milyonun üzerinde Rum yurtlarından kovuldu, mallarına el konuldu."*(31)

Bu, henüz mevcut devletin savaş öncesi giriştiği saldırılardır ve daha çok dönemin gizli devlet örgütü Teşkilat-ı Mahsusa üzerinden gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla bu saldırıları açıktan üstlenemeyen devlet, saldırılardan bihaber görünmüştür. Topraklarını kaybetme hırsıyla girişilen bu katliamlar, soykırımın ilk adımlarıdır. Balkanlar'da savaşı kaybettikleri toplumlar içerisinde Yunanlıların olması nedeniyle Pan-Türkizm'in ilk hedefini Rumlar oluşturur. 1913'te başlayan Rumlara yönelik saldırı, 1914'te daha üst düzeye çıkarılır: *"Ege'den Hristiyanların temizlenmesi konusunda Toynbee şu bilgileri aktarır: 'Batı Anadolu Rumlarına karşı Türklerin saldırıları 1914 baharında yoğunlaştı. Bütün Rum cemaatleri korku salınarak yer-yurtlarından atıldı, evleri, toprakları ve sık sık da taşınır mallarına el konuldu ve bu süreçte insanlar öldürüldü.'"*(32)

Paylaşım Savaşı öncesinde Trakya ve Ege'den başlatılan bu soykırım, savaşın başlamasıyla birlikte devletin Pan-Turanizm emelleriyle Kapadokya, Ermeni ve Süryani/Asur topraklarına yayılacak ve soykırım boyutlarına tırmandırılacaktır.

Ermeni Soykırımının örgütlenmesi

Şuurunu kaybeden ve gözü dönen devletin önüne koyduğu hedef, Ermenilerle beraber, Rumların ve Asurilerin topyekün yok edilmesidir. İktidarda ve devletin başında olanlar, toplumda farklı ulusal kimliğe ve dini inanca sahip olanların varlığını bir türlü kabullenememiş ve onları tümenden yok etme histerisine kapılmışlardır. Onları Pan Türkizm'in emelleri sonucu tümenden yok etmek ve kendi dini ve ulusal kimliğiyle toplum yaratmak güdüsü, devletin resmi ideolojik ve politik hattını oluşturmuştur. Bu halet-i ruhiyenin yarattığı yekpare toplum projesi, tek dincilikle beraber, tek ulusçuluğa tekabül eden tek tip üzerine oturtulmuştur. Lakin bu homojen dayatma heterojen gerçeklikle bağdaşmamaktadır.

1913'ün Ocak ayında yaptığı darbeyle iktidarın tüm kurumlarını ele geçiren İTC yaptığı yıllık fırka -siyasal topluluk, parti- kongresinde önemli kararlar

alır. Topluma yansıtılmayan bazı kararlar İTC'ye ve nezdinde devlete geniş yetkiler sunmaktadır:

“1913 yıllık fırka kongresinde, İttihatçılar İTC fırka programının 12. Maddesi şartları gereği, Osmanlı Teşkilatı Esasiyesi'nin 1909'da yeniden düzenlenmiş 36. Maddesini biraz değiştirerek benimsediler. Bu şema çerçevesinde bu Jön Türk liderleri, İmparatorluğun büyük nüfus gruplarının zorla tehcirine karar vermeleri için kendilerini yetkili kılacak hukuki bir çatı oluşturdular.” (abç) (33)

Çıkardıkları kanunla “büyük nüfus gruplarının zorla tehcirine karar vermeleri” yetkisinden kastedilen Ermenilerdi. Soykırımı örgütleyen ve hazırlık yapan devlet 1913'ten itibaren bu doğrultuda adımlar atmış ve gerektiğinde yasal düzenlemelere ve müeyyidelere gitmiştir. Nitekim bu durum soykırım döneminde iyice açığa çıkmıştır. Zora dayalı tehcir kararının alınması ve uygulanması ile resmi kurumun karar verme ve yetki edinmesinin ardında yatan gerçeklik daha açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Alınan bu kararlar ile soykırımın örgütlenmesine o dönemeçte gidilmiştir.

Görüldüğü gibi soykırım bir devlet kararıdır. Önceden tasarlanmış ve planlanmış bir kararın resmen örgütlenmesidir. Bu gerçek artık kamufle edilemez. Ermenilere ilişkin karara değinirken, ekonomik, siyasi, kültürel uyumsuzlukların temelinde varolan diğer olgu; Ermenilerin varlığının, batıda tutunamayan ve doğuya yönelen Panturanist devletin mayasına nasıl ters düştüğü olgusudur. Dolayısıyla bu emellerde olan Turan devleti önünde Ermeniler engel teşkil ettiği için saldırılarının merkezinde yer almıştır: *“İstanbul'da iktidarda bulunan İttihatçılar, bütün bir halkı yok etmek istemişlerdir açıkça. Bu yok etme planlıdır ve sistemli bir biçimde uygulanmıştır. Kırımlar, ya yerinde olmuş ya da sürgünlerin Suriye ve Mezopotamya çöllerine doğru gönderildikleri yollar boyunca olmuştur. Yapılanın amacı da şudur: Ermenilerin sesini kesinlikle boğmak; bütün Türk halklarının, bir büyük Turan devleti çerçevesinde birleşmesine engel oluşturan bir etnik öğeyi Kafkasya'dan söküp atmak!”* (34)

Yıllardır topraklarını gasp ettiği, haraca bağladığı, en müzmin baskı ve tahakkümünü esirgemediği Ermeniler üzerinde, giderek saldırganlaşan malum devlet, soykırım kararını aldıktan sonra, alınan kararın örgütlenmesine gider. Bunun sonucu önceleri gizli bir örgüt olan Teşkilat-ı Mahsusa, alınan karar üzerine 17 Kasım 1913 tarihinde yasal örgüt olur. Yasal örgüt 1914'de İstanbul'dan Erzurum'a taşınır. 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı döneminde Türkiye'nin savaşa katılması üzerine, devlet bünyesinde Teşkilat-ı Mahsusa'ya soykırımın ör-

gütlenmesi rolü verilir. Devletin örgütlediği bir soykırımda hangi kurumların ve birimlerin nasıl rol alacağına planında elbette ki devletten bağımsız hareket edilemez. Dolayısıyla Ermenilerin, Rumların, Süryanilerin/Asurilerin topluca katliamını ve zoraki tehcirini hedefleyen bir eylemde Enver Paşa tarafından kurulmuş bir örgütün yer alması doğaldır.

Soykırımın örgütlenmesinde göze çarpan diğer sorun dönemin Türk devletiyle Alman devleti arasındaki ilişkilerdir. **Daha açık bir deyimle soykırımın resmi kararı iki devletin görüşmelerinin hemen akabinde alınmıştır.** Almanya Rusya'ya savaş ilan ettikten hemen sonra İTC liderleriyle bir araya gelir ve birkaç saat içinde gizli ve siyasi bir pakt imzalarlar: *"2 Ağustos 1914'de İmparatorluk Almanyası ile gizli siyasi askeri pakt imzaladıktan birkaç saat sonra, İttihatçı rejim Genel Seferberlik ilan etti. Sonuç olarak neredeyse tüm eli silah tutan Ermeni erkekleri, 20-45 yaşlarından başlayarak ve ardından celpelerin 18-20 ve 45-60'a genişletilmesiyle, Osmanlı ordusunda askere alındılar."* (35)

İmzalanan paktın yerine getirilmesi üzerine soykırımın askeri örgütlenmesine gidilir. Teşkilat-ı Mahsusa kumandasında gidilen bu örgütlenme ile aşağıdaki kararlar alınır:

1) Görüleceği gibi bu, normal bir seferberlik değildir. Çocuk yaştakilerle yaşlı kesimlere kadar Ermeni erkekler devletin ilan ettiği Amele Taburları'nda toplatılmıştır. Nitekim seferberliğe çağrılan Ermenilere silah verilmemiş ve esir muamelesi yapılmış, devletin yol, yapı vb. işlerinde çalıştırılmıştır. Böylece soykırım organize edilmeden önce alınan "resmi karar" ile toplumun erkek kesiminin devletin hükmü ve denetimi altına alınması hedeflenmiştir.

2) Kadın, çocuk, yaşlı, genç ayrımı gözetilmeksizin Ermenilerin tümünden hedef alınacağı soykırımda, cezaevlerinden salıverilen tutsakların saldırıda yer alan kesimler içerisinde yer alması kararlaştırılmıştır.

3) Osmanlı devleti sürecinde, sistemin gerici kesimlerini oluşturan Kürt ağalar, şeyhler, gerici aşiretler üzerinden Hamidiye Alayları oluşturulmuş ve Ermeni Soykırımında yer almışlardır.

4) Ayrıca Kafkaslar ve Rumeli'den göç eden göçmenler de saldırıda kullanılmıştır.

Soykırım, dönemin devleti tarafından böyle örgütlenmiştir. Bunu yaparken egemen güçler tarafından yaratılmış toplum içerisindeki sanal değer yargıları kullanılmış ve özellikle din istismar edilmiştir: *"Teşkilat-ı Mahsusa kitlelerin sistem tarafından yaratılan çelişkilerinden, dini ve ulusal yapılarından oluşan önyargıları, birbirlerine karşı kullanmıştır. Ermenilere karşı gerçekleştirdikleri*

soykırımda diğer kesimlerin geri yanlarını istismar ederek kendi çıkarlarına alet etmiştir. Böylesi bir soykırımın örgütlenmesinde Osmanlı Devletinin yaptığı hazırlıklar ve üstlendiği rol açıktır.” (36) Ulusalcılık ve din unsuru günümüzde nasıl kullanılıyorsa, ezilenler bu şekilde nasıl karşı karşıya getiriliyorsa, bu mistik değer yargıları yüzyıl öncesinin soykırımında da gündeme getirilmiştir. Ortaçağın karakteristik yansımasını oluşturan dönemin malum devleti soykırımda din unsurunu günümüze kıyasla belki daha etkili kullanabilmiştir. Nitekim Pa-dışah soykırım öncesi Ermenilere karşı cihat çağrılarını boşuna yapmamıştır...

Soykırım önce İstanbul’da başlatılmıştır. 24 Nisan 1915 tarihinde çıkarılan resmi fetva üzerinden binlerce Ermeni aydını tutuklanır ve yüzlercesi idam edilir. Bunun içindir ki Ermeniler açısından 24 Nisan günü soykırımda ölenleri anma ve soykırımı yapan dönemin devletini kınama günü ilan edilmiştir.

Ermeni Soykırımı ve Tehciri...

Ermeni soykırımına ilişkin resmi duyuru 27 Mayıs 1915 tarihinde yapılır. Çıkarılan tehcir kanunu, bu tarihten itibaren resmi olarak işleme konur ve uygulama başlatılır. Bu uygulama aslında daha önce başlatılmıştı. Devlet 1913’ün başlarında tasarladığı jenosidin gereklerini yerine getirmeye başlamış, hukuki, askeri, siyasi vb. hazırlıkları tamamlayarak jenosidi resmen başlatmıştı. Bu plan doğrultusunda erkeklerin önemli bölümü seferberlik ilanlarıyla amele taburları denilen kamplarda toplanmıştı. Sonra da tehcir yasası ile ezici çoğunluğunu kadınların, çocukların ve yaşlıların oluşturduğu bir toplumu kaldıkları bölgelerden zoraki göçe zorluyordu. Amaç belliydi: Bir taraftan Amele Taburları’nda toplayacağı erkekleri katlederek soykırıma tabi tutarken; diğer taraftan tehcir yasası ile kadınları, çocukları, yaşlıları göçe zorladığı dağ yollarında, çöllerde, uçurumlarda, kurşuna dizerek, uçurumlardan aşağı atarak, tecavüz ederek, intihara sevk ederek, açlığa, hastalığa, susuzluğa tabi kılarak onları da soykırıma tabi tutmuşlardır.

Böylece önceden planlanan soykırım adım adım gerçekleştirilecek ve onların bıraktığı topraklara ve yarattıkları değerlere el konulacaktı. Nitekim Talat Paşa’nın Eylül 1915’te soykırımın başlatılması kararını valilere gönderdiği kararnamede *“Ermenilerin Türkiye toprakları üzerinde yaşama ve çalışma hakkı bütünüyle kaldırılmıştır. Bu konudaki tüm sorumluluğu üzerine alan hükümet, beşikteki bebeklerin bile dışta tutulmaması emrini vermiştir.”* (37) deniliyor.

Nitekim bu kararname bölgelere iletildiğinde uygulamaya konulmuştur. *“Ermeni kadınlar evlerden eşek, kapacak ve çocuklarıyla çıktılar ve küçük ka-*

fileler halinde yola düzüldüler. Erkeklerin çoğu amele taburlarında çalıştırıldığı için kadınlar ve çocuklar çoğunlukta idi. Hasta ve çok yaşlı kadınların da topal-layarak gittiği görülüyordu.” (38) Başlatılan tehcir bu minvalde Ermenilerin ol-duğu tüm alanlarda yerine getirilmiştir. Devlet tarafından alınan merkezi karar iletildiği bölgelerde hemen uygulamaya konmuştur. Getirilen gerekçe “Erme-nilerin başkaldırısıdır.” Bu gerekçe önceden planlanan soykırımı meşrulaştır-mak için öne sürülmüştür. Kaldı ki; baskıya, zulme, katliamlara maruz kalan her halkın, her toplumun, her ulusal yapının başkaldırması ve mücadele vermesi haktır ve meşrudur. Ve bu mücadeleler bağırlarında demokratik muhteva ta-şırılar. Oysa gerçek daha önce açıkladığımız gibi, Ermenileri, Rumları, Süryani-leri/Asurileri yok etmeyi hedeflemektir. Ayrıca kadınlar, çocuklar katmerli soykırımda daha mağdur durumlara düşürülmüşlerdi.

Rum Soykırımı ve Tehciri...

İttihat ve Terakki Cemiyeti kaybettiği Balkan Savaşı ile iyice saldırganlaşmıştır. Daha önce gördüğümüz gibi, önlerine hedef koydukları Pan-Türkizm emelleri İTC’yi giderek daha agresif kılmıştır. Bunun sonucu “Türkleştirme” histerisi ile Anadolu’nun yeniden düzenlenmesi rolünü üstlenmiş ve bu kertede saldırı fur-yası başlatmıştır. Balkan Savaşı’nın yankılarını üzerinden atamayan İTC, Doğu Trakya ve Kapadokya’daki Rumları hedef almıştı. Artık batıda tutunamayan ve giderek kopan bir devletin ruh haliydi bu... Yakın bir dönemece kadar Osman-lının tahakkümü altında olan Yunanlılar, artık Balkanlar’da ayrı bir devlet kur-muşlardı. Ayrıca onların uzantısı olan Rum toplumu ise hala kendi sınırları içerisinde varlıklarını devam ettiriyordu. Tüm bunlara ek olan Rumlar Hıristi-yan’dı ve -diğer toplumlara kıyasla- hızla uluslaşma sürecine girmişti.

Tüm bu faktörler Türk devletinin gözünde Rumları öne çıkarıyordu. Bun-dan dolayı *“İttihat ve Terakki kesin kararını vermişti. Batı Anadolu’daki çıban-başları ortadan kaldırılacaktı, Rumlar, siyasi ve iktisadi yönden alınacak tedbirlerle tasfiye edilecekti. Her şeyden önce iktisadi yönden güçlenmiş Rum-ları çökertmek, yıkmak gerekiyordu.”* (39)

Dolayısıyla Balkan Savaşları, Çanakkale Savaşı ve Küçük Asya’daki bazı kıyı sa-vaşları 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı başlamadan önce Rumlara yönelik saldırı ve katliamları öne çıkarmıştı. Nitekim 1913 başlarında Rumları hedef alan kat-liamlar, 1914’ün baharında Rumların tehcirini beraberinde getirmişti. Ve bu dö-neme ilişkin Talat Bey tarafından verilen gizli emirle onların tehcir ve sürgün edilmelerini hedefliyordu: *“Politik nedenlerden dolayı, Küçük Asya kıyılarında*

yaşayan Rumların köylerini boşaltmaları Erzurum ve Haldia (Gümüşhane) vilayetlerine göç ettirilmeleri zorunluluktur. Rumlar, eğer söz konusu yerlere gitmeye karşı çıkarlarsa, Müslüman kardeşlerimize sözlü talimatlar verin ki, onları her türlü yöntemle gönüllü olarak göç etmeye zorlasınlar. Göç edenlerden evlerini rızaları ile terk ettiklerine dair yazılı belge almayı da unutmayınız.”(40) 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı öncesi yapılan bu saldırı dönemine daha önce kısa da olsa değinmiştik. Ancak devletin Rumlara yönelik kronik saldırıları devam etmiştir. Onları hedef alan saldırı furyası artık 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı’nın başladığı dönemeçte yapıyordu. Uluslararası yeni bir güzergaha girilmiş, devlet saldırılarının sınırlarını iyice genişlettiği ve daha üst boyutlara tırmandırdığı süreç içine girilmişti. Bu saldırılar klasik tarzdaki bir iç savaşın saldırıları değildi. Bunun sonucu hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm kitle katmanlarının doğrudan hedef alındığı bir güzergaha girilmişti. Kadın, çocuk, yaşlı demeden Rumların topyekün hedef alınması ve zoraki tehcire tabi kılınması onları da, -Ermeniler ve Süryanilere beraber- soykırımın diğer bir hedefini oluşturuyordu.

Soykırımın hedefi genişletilmişti. Girilen kapitalizmin şafağında oluşmaya başlayan ulusal kimlikler devletin bünyesinde elbette kabul görmüyordu. Ulusal yapıya kavuşan toplumlar devleti rahatsız ediyordu. Ulus kimliği devletin ortaçağ emellerine ters düşüyordu. Lakin tarihsel materyalizmin yasasıydı bu gelişmeler. Dolayısıyla ilhak ettiği topraklar üzerindeki ezilen ulusal ve dini toplumlar üzerindeki sınıfsal, ulusal ve dini baskılarını keskin boyutlara tırmandırmıştı. Bunun sonucu İTC, 1913’ün Ocak ayında yaptığı darbeye devlete iyice hakim olduktan sonra ilan ettiği “Pan-Türkizm” şiarıyla, Rumlara karşı başlattığı saldırı furyasının sınırlarını iyice genişletmişti. 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı’na girildiğinde Osmanlı devleti, saldırılarının sınırlarını genişletmiş ve Ermeniler ile Süryanileri/Keldanileri de hedef alan soykırım sürecine girmişti. Hele bir de arkalarına Alman müttefiklerini aldıklarında saldırılarını açıktan ilan ettiler:

“Donanma Binbaşısı Rollin, Fransız Donanması Başkomutanına yazdığı 9 Şubat 1919 tarihli raporunda şöyle diyor: ‘Almanlarla müttefik olduktan sonra Jön Türkler hedeflerini açıkça ilan ettiler. Maskelerini çıkardılar. Sistematiik tehcirler ve takibatlar 1914 başlarında, Alman Başkomutan Liman von Sanders komutasında başladı. Rum ve Ermeni azınlıkları imhaya dönük olarak planlı bir operasyon ve askeri zorunluluk adı altında yürütülen takibatlar, üst boyutta bir insan zayıfına dönüştü. Binlerce kişi kötü nam salmış olan Amele Taburları’nda (zorunlu çalışma grupları) imha edildi.”(41)

Rumlar da Ermeniler gibi soykırımla iç içe geçmiş tehcire tabi kılınmışlar. Daha 1912'den 1919'a yılına kadar Trakya'da, Küçük Asya'da (Kapadokya) ve Pontos'ta (eski Karadeniz Rumları) öldürülen Rumların sayısı 773.915'i bulmuştur.(42) Ayrıca 1923'e kadar süren "Kurtuluş Savaşı'nda" (Milli Mücadele) öldürülen Rumların sayısı artmıştır.

Süryani/Asuri Soykırımı ve Tehciri...

Günümüz Türkiye'sinde sayıları iyice azalan gayrimüslim milliyetlerden biri de Süryaniler/Asurilerdir. Verilen rakamlara göre Türkiye'de yaşayan Süryanilerin nüfusu 15 bin civarına düşmüştür. Bunların çoğunluğu da -Ermeniler gibi- İstanbul'a göç etmişlerdir. Geçmişten beri daha çok batı tarafı dedikleri Türkiye sınırlarında yaşayanlara Süryani denilir. Asuriler ise daha çok Irak ve İran sınırlarında yaşarlar. Aynı ulusal kimliğe sahiptirler. Hristiyan dinine mensupturlar. Bu onların ortak paydalarını oluşturur. Ama bu ortak payda içinde onların değer yargılarınca ayrıştıkları bazı farklı yanları da vardır. Biri, aynı dine mensup olmakla birlikte Doğu taraflarında yaşayan Asurilerin (Keldaniler) çoğu, Hristiyanlığın Katolik mezhebine mensupturlar. Türkiye sınırları içerisinde yaşayan Süryanilerin çoğunluğu ise Ortodoks mezhebindedirler. Diğer farklılık ise dil alfabelerindeki oluşan farklılıktır:

"Tarihsel olarak eski kilise döneminde Doğu ve Batı Süryanilerini, Roma ve Pers İmparatorluğu arasındaki sınırlar ayırıyordu. Bu coğrafi politik ayrılığa uygun olarak da Batı ve Doğu Süryanileri arasında dil farkı ortaya çıkıyordu. Bu her iki kolda yaşayan Süryaniler arasındaki dil farkının karakteristiği; Yunanlıların etkisinde kalan batı Suriye'de, sesli harflerin grafik yazılımda Yunan alfabesinden üç harfin kullanılmasına karşılık, İran'ın etkisinde kalan doğu Suriye'de ise noktalama sisteminin geliştirilmiş olmasıdır."(43)

Tüm bunlara karşın Süryaniler/Asuriler yaşadıkları Mezopotamya'da varolan devletlerin baskısı altına alınmışlardı. Tahakkümü altında yaşadıkları bu devletlerin en katmerli saldırılarına tabi tutulmuşlardır. Ayrıca uluslaşma sürecine girmeleriyle birlikte ulusal baskı altına alınmış ve -daha geç de olsa- katmerli baskı ve yaptırıma tabi kılınmışlardı. Nitekim Panturanizm akımı onları da hedef olarak görüyordu. İTC tarafından örgütlenen jenosid, Süryanileri de hedef tahtasına koymuştu. Nitekim Talat Paşa 1914'ün Ekim ayında gönderdiği gizli genelgeyle -diğer bölgelerde olduğu gibi- Van ve çevresindeki Asurların (Nasturilerin) tehcir talimatını iletliyordu.

"Nasturiler hükümetin gözünde yabancıların etkisinde kalarak, beşinci kolu

ve aygıtı olma eğilimine (bakılarak) her zaman kuşkuluydu. İran'daki operasyon ve çabaları nedeniyle, hükümetin özellikle de İran sınır boyumuzda bulunan Nasturilerle ilgili endişesi artmıştı. Hükümetin onlara güvensizliği cezalandırmayla -yaşadıkları yerlerden Ankara ve Konya gibi uygun vilayetlere tehcir ve sürülmeleriyle- sonuçlandı. Buralara nakledilip, dağıtılarak bundan böyle bir kitle halinde yaşamayıp, sadece Müslüman halk arasında yaşayacak ve hiçbir yerde 20 haneyi geçemeyeceklerdi. ... Van'dan çıkarılma hazırlıklarından sonra, hükümet uygun gördüğü vilayete nakledinceye kadar (yolda) hiçbir yerde kalmalarına izin vermeyecek, hiçbir biçimde destek olmayacaklardı.”(44)

Devletin artan baskı ve saldırıları Süryanilerin bazı köylerinde görkemli direnişleri beraberinde getirmiştir. Dönemin adıyla Azax (Cizre'den fazla uzak olmayan İdil), Ayn-Wardo (Midyat yakınlarındaki Gülgöze), Dayro da Şlibo (Midyat'ın yaklaşık 30 kilometre kuzeybatısındaki Çatalçam), Hah (Midyat'ın yaklaşık 22 kilometre kuzeybatısındaki Anıtlı), Basibrin (Midyat'ın yaklaşık 25 kilometre doğusundaki haberli) ve Beth-Debe'ydi (Basibrin'in/Haberli'nin tam kuzeyindeki Daskan)(45) köylerinde devlet güçlerine görkemli bir direniş göstermişlerdir. General Ömer Naci Bey komutasındaki Osmanlı devleti askerlerince yapılan saldırılar, Azax köylülerince yapılan tünellerle geri püskürtülmüştür.

Görüldüğü gibi Süryanilerin bazı yerlerde gösterdikleri direniş kitlesel kırım engel olamamıştır. 1914-1919 yılları arasında mevcut devletin saldırıları sonucu Süryaniler nüfuslarının yarısını kaybetmişlerdir. Kalanların önemli bir bölümü de göçe zorlanmıştır. Soykırım öncesi Süryani-Asuri nüfusun 563 bin olduğu belirtilirken, kıyım da katledilenlerin toplamının ise 250 bin olduğu vurgulanmaktadır.(46) Bu rakamlar değişebilir. Burada önemli olan soykırıma tekabül eden kitlesel katliamların yapılmış olması ve kalan sağların önemli bölümünün de tehcir üzerinden topraklarından tasfiye edilmesidir. Böylece o toprakların gasp edilmesidir. Nitekim o devlet Süryanilerin-Asurilerin nüfuslarının yarıya yakınına katlederken, bir o kadarını da yurtlarından, topraklarından tehcir etmiştir.

“Kurtuluş Savaşı” ve Ermeni Soykırımının Tamamlanması...

Her toplumda olduğu gibi Türkiye'deki devletin de resmi görüşleri vardır. Türkiye'deki devletin “Kurtuluş Savaşı”na ilişkin ileri sürdüğü tezler ile tarihsel gerçeklik tezatlık arzeder. Dolayısıyla devletin ve ona bağlı tüm kurumlarının lanse ettiği görüşler, tarihin gerçekliğini yansıtmayan ve üzerini külleyen dogmalardan ibarettir.

Dolayısıyla Kurtuluş Savaşı, bir önceki devletin Pantürkizm, Panislamizm kisvesiyle gerçekleştirdiği soykırımların tamamlandığı bir “savaş”tır. Yani “Kurtuluş Savaşı” ya da “Milli Mücadele” özü itibariyle, bir önceki devletten devralınan ve tamamlanan soykırımın ta kendisidir! Böylelikle piyasaya sürülen “Milli Mücadele” yaftasıyla topluma lanse edilen bu sanal tezler üzerinden kitlelerin tarihi gerçekliğe karşı yabancılaşması hedeflenmiştir.

“Kurtuluş Savaşı”nın hedefi Anadolu’nun Türkleştirilmesi ve İslamlaştırılmasıdır. Bundan dolayı “Milli Mücadele” denilen dönemde devralınan 1915 soykırımının nihai olarak sonuçlandırılması hedeflenmiştir. Nitekim *“Mustafa Kemal de, 8 Temmuz 1919 tarihli, askerlikten istifa mektubunda da, Kurtuluş Savaşı’nın kime karşı örgütlendiğini açıkça dile getirmektedir: ‘Mübarek vatani ve milleti parçalamak tehlikesinden kurtarmak Yunan ve Ermeni amaline kurban etmemek için açılan milli mücadele(abç) uğrunda milletle beraber serbest surette çalışmaya resmi ve askeri sıfatım artık mani olmaya başladı’”(47)* diyerek net bir şekilde vurgulamıştır.

Türkiye’ye asker çıkartan Antant devletleri içerisinde İngiltere ve İtalya’ya karşı mücadele verilmez. Ama asker çıkartan diğer devlet olan Fransa’ya karşı askeri bir direniş vardır. Bu direnişin nedeni resmi görüşe göre *“Türkiye halkı yapılan işgale boyun eğmemiştir ve bunun sonucu Fransa’nın girdiği topraklarda direniş gösterilmiş ve askeri üstünlük sağlanmıştır!”* ... Oysa bu işgalin altında yatan gerçek neden bambaşkadır. Fransa saflarında savaşan askerlerin önemli bölümünün Ermeni asıllı olmasıdır esas neden... Kiyıma ve tehciye maruz bırakılan toplumdan insanların topraklarına, mallarına ve yarattıkları tüm değerlere el konulmuştur. Ne zamanki Fransız üniformasıyla gelen askerler içerisinde Ermeni asıllı olanların olduğu öğrenilir, tavır da o zaman alınır. Çünkü bu Ermeniler, üniformasıyla savaştıkları Fransa’nın savaştan galip çıkması üzerine gaspedilen topraklarına tekrar sahip olabileceklerdi. Ama bu durum da bölgede zenginleşen, mal mülk sahibi olan yeni tüccar sermayesi ve eşraf kesiminin işine gelmez. Bunun sonucu Fransız işgaline karşı tavır alırlar. *“Güneyde Fransızlarla Urfa, Maraş ve Antep’te çatışma olmuştu; ama bu çatışma, Fransızların bölgedeki varlığına tepkinin sonucu değil Fransızların Ermenilere arka çıkmasına duyulan öfkenin sonucuydu.”(48)*

Daha sonra Fransa ile Kemalistler gizli görüşmeler sonucu 1921 başlarında anlaşmaya varırlar. Bunun üzerine Fransa üniformasını giydirip aileleriyle getirdiği Ermenilerden habersiz gizlice Türkiye’yi terk ederler. Bunun sonucu Antep, Maraş ve Urfa illerinde çıkan çatışmalarda 30 bin civarında Ermeni öldürülür.

Benzer gelişmeler İngiltere ile Kemalistler arasında anlaşmaya gidilmesi sonucu yaşanır. 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın akabinde İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya gibi Antant devletler, 17 Ekim Devrimi'ni yapmış Sovyet Rusya'sına asker çıkarırlar ve girdikleri bölgelerde gerici ve statükocu güçlerle kendi çıkarları doğrultusunda işbirliğine giderler. Nitekim Transkafkasya'ya da güç çıkartan Antant devletleri İngiltere önderliğinde kendilerine bağımlı vasal hükümetler oluştururlar. Gürcistan'da Menşevikler, Azerbaycan'da Musavatlar ve Ermenistan'da Taşnaklar üzerinden oluşturulan bu hükümetleri 1920'nin sonlarına kadar kendi manyetik alanlarında tutarlar. Ancak bu süreden sonra Sovyet Rusya'da değişen konjonktür ve mevcut politik atmosfer emperyalist devletlere geri adım attırır. Bolşeviklerin önderliğinde gidilen askeri örgütlenme ile Sovyet Rusya'yı işgal eden gerici emperyalistler ile işbirlikçilerine karşı verilen mücadele üzerine Antant devletler ülkeyi terk ederler. Bunun üzerine ittifaklar politikası da değişir. Kafkasya'nın yanıbaşındaki Türkiye üzerinden Sovyet sınırlarındaki Ermenistan topraklarının ilhak edilip TC sınırlarına katılmasına destek verir ve teşvik eder. Tüm bunların sonucu *"20 Eylül'de Mustafa Kemal'in komutanlarından olan ve Doğu cephesi komutanı Kazım Karabekir Paşa Ermenistan Cumhuriyeti sınırlarına saldırı emri aldı.*

20-21 Eylül'de Türk orduları Sarıkamış'a doğru ilerlemeye başladılar ve böylece Ermeni-Türk savaşı başladı."(49)

Kemalistler artık Antant devletlerinin güdümünde Kafkasya'ya saldırıya geçerler. 1921'e dek sürdürdükleri saldırılar sonucu Sovyet Ermenistanı'nı kendi sınırlarına dahil etmek isterler. İngilizlerin desteğini alan Kemalistler işgal ettikleri Ermenistan topraklarının çoğunluğunu, 2 Aralık 1920'de Taşnak hükümetiyle imzaladıkları Aleksandrapol (Gümrü) Antlaşmasıyla, Ermenistan topraklarının çoğunluğunu kendi sınırlarına katmak ve kalan az bölümünü de kendi denetimlerinde tutmayı hedeflerler. Ancak bu anlaşmayı Bolşevik Ermeniler tanımaz. Onlar da *"2 Aralık'ta, Sovyet Rusya temsilcisi Lekran ile Ermenistan Hükümeti temsilcileri Dro ve Hamparsum Derderyan tarafından 'Yerevan Antlaşması' adıyla anılan antlaşmayı imzaladı. Bununla Ermenistan resmen Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olarak ilan ediliyordu."*(50)

Tüm bu dönemde Ermenilere "alerjisi" olan Kemalistler de Antant devletleri desteğinde girdiği Kafkas ülkelerinde on binlerce Ermeni'nin katline neden olmuştur:

"Tüm bu dönem boyunca, Gümrü, Kars, Iğdır bölgesinde öldürülen Ermeni sayısı bazı kaynaklara göre 198 bindir. 'Eksik veri nedeniyle, Türk-Ermeni sa-

vaşının sonucu olarak, Türklerin işgal ettiği bölgelerdeki kurban sayısının 198 bine yakın (ve) Türklerce tahrip veya gasp edilen emlakın değeri 18 milyon altın Ruble olarak tahmin ediliyor.’ Sovyet Ermenistanı Halk Komiserleri Konseyi Başkanı Alexander Miassnigian’ın Sovyet Dışişleri Bakanı Çiçerin’e, Haziran 1921 yılında yolladığı bir tele göre, sadece 1921 yılında öldürülen insan sayısı 60 bin dolayında tahmin edilmektedir.”(51)

Gördüğümüz gibi, hamasi nutuklarla topluma empoze edilmeye çalışılan şu fantezi “Kurtuluş Savaşı” tarihi yüz binlerin yok edildiği bir soykırım tarihiymiş. Meğerse “Vatan”, “Millet”, “Sakarya” nutuklarıyla toplumdan gizlenen şu tarihin perde arkasında nice kıyımlar varmış! Tabu olan bu gerçekler nasıl da gizlenmiş bizlerden. “Ermeni dölü”, “gavur”, “dinsiz-imansız” vb. önyargılar ve imajlar bu devletin haleti ruhiyesinin dışı vurumudur.

“Kurtuluş Savaşı” ve Rum Soykırımı’nın Tamamlanması

Rumlar da Ermeniler gibi aynı akıbeti yaşamışlardır. Ermeniler belki daha kitlesel boyutlarda katledildi. Belki giderek daha öne çıkarıldı. Belki daha vahşi saldırıların hedefi oldular. Ama Rumlar da, Süryaniler de devlet tarafından aynı emellerle hedef alındılar. Çünkü Pantürkizmin ortak hedeflerini oluşturdular.

Devlet Rumları 1913’te hedef tahtasına koymuştu. Ama İTC Rumları tümünden yok edemediği için “Kurtuluş Savaşı”nın öne çıkan hedefiydiler. Rumların hedef alındığı bölgeler daha çok Kapadokya (batı) bölgeleriydi. Ama Karadeniz’deki Pontoslu Rumlar da onlardan aşağı kalmadılar. Hatta katliamları planlanırken Pontos Rumları öne çıkarıldı. Pontos Rumlarının bulunduğu Samsun, Trabzon, Rize, Sinop, Gümüşhane gibi Karadeniz illeri Antant devletlerinin askeri çıkartma yapmadığı bölgeydi. Bu nedenle Rumların katliamını örgütlemek ve sevk ve idare etmek için en müsait alandı. Daha okullardan ve devletin her yerinden bizlere iletilen resmi görüşe göre Mustafa Kemal’in “Kurtuluş Savaşı’nı başlatmak için Samsun’a ayak bastığı” görüşü gerçeği çarpıtiyordu. Mustafa Kemal Rumların katliamının örgütlenmesi için Samsun’a gider. Ve haber ilettiği Topal Osman ile 29 Mayıs 1919’da Samsun’un Havza (Rumca: Hafza) ilçesinde görüşür. Rumların tehcir ve katliamında sınırsız yetki tanıyarak onu açıktan örgütler:

“Türk halkının desteğine güvенеbileceğin için hemen örgütlenmeni oluştur, komutayı eline al ki, kent fiilen senin ve adamlarının hakimiyeti altına girsin. Sen kaçmaya çalışacağına, bırak, Pontoslar ve Rumlar kaçsın. Zamanla onların kanunlara karşı hareket ettiklerine dair bir sinyal alır almaz, hepsinin işini bitire-

ceğiz.(abç)” Topal Osman kabul eder ve ona şu güvenceyi verir: *“Paşam, siz hiç merak etmeyin! Pontos’un Rumlarına günlerine öyle bir göstereceğim ki, kovuklardaki eşekarıları gibi boğulacaklar.”*(52)

Nitekim Topal Osman ve komutasındaki çeteler Karadeniz’de saldırı furyalarını başlatırlar. Ve Topal Osman’a -diğer bölgelere olduğu gibi- sınırsız yetki verilir ve Karadeniz Topal Osman’ın inisiyatifine bırakılır. *“7-8 Ağustos 1921’de ‘Tekalif-i Milliye’ emirleri yayınlatır. ‘On Emir’ olarak da adlandırılan maddelerden bir tanesi de gayri-müslimlerin el konulmuş mallarından ordunun ihtiyacına uygun olanlarına ordu adına el konulmasına dönüktür. Yani talanı meşrulaştırma çabası tıpkı ittihatçıların 1. Dünya Savaşı yıllarında yaptığı gibi Kemalistler tarafından aynen sürdürülüyordu. Karadeniz illeri Topal Osman’ın zulmüne terk edilmişti. Etnik temizliğin haddi hesabı yoktu.”*(53)

Bir taraftan çeteler üzerinden bu katliamlar yapılırken, diğer taraftan merkezi Amasya’da oluşturulan sözde İstiklal Mahkemeleri üzerinden alınan kararlarla Pontos Rumları idam edilir ve bu katliamlara yasal görünüm verilir. Diğer bir amaç da Rum cemaat önderlerinin idamlarla kökünün kurutulması ve olası önderliklerden yoksun bırakılmasıdır.(54) Böylece Pontos’taki Rumların soykırımı kitlesel boyutlara ulaştırılmış ve sözde İstiklal Mahkemeleri* üzerinden meşrulaştırılmak istenmiştir. Ama diğer taraftan esas suç işleyenlere verilen yetkilerle gerçekte daha teşvik edilmişlerdir. Tüm bunları görmezden gelen Avrupa devletlerini ve ABD’yi eleştiren Yunanlı aydınlar 22 Kasım 1921 tarihinde Atina’da yayınladıkları bildirilerinde bu sitemlerini belirtmeden edemezler:

“Yukarı kentlerin istisnasız tüm kadınlarına, kızlarına ve oğullarına tecavüz edildi, en güzel kızlar ve oğlanlar haremlere kapatıldı. Çok sayıda bebek, duvarlara vurularak katledildi. Aşağıda imzası bulunanlar, Avrupa ve Amerika’nın entellektüellerine duyurmaktalar ki, sadece bu yaşananları değil, aynı zamanda yukarıda sözü edilen gerçeklerin entellektüellerce kabulünde insanlık adına bir trajedi olduğunu düşünüyorlar. Atina, 22 Kasım 1921”(55)

Sonuç olarak yapılan bu baskı ve saldırılar sonucu 350 binden fazla Pontos Rumu katledilir. Diğerleri ise zoraki tehcirle kadim Rum topraklarından köklü bir şekilde koparılırlar. Bu jenosite damgasını Kemalistler vurur.

* Bilindiği gibi bu mahkeme türleri zamana göre adlarını İstiklal Mahkemeleri, Sıkıyönetim Mahkemeleri, Devlet Güvenlik Mahkemeleri, Ağır Ceza Mahkemeleri vb. isimlerle varlığını devam ettirmiştir ve ettiriyor.

Rumların kitlesel olarak hedef alındığı diğer alan Kapadokya (Küçük Asya) topraklarıdır. Bu bölgenin kadim Rum halkı da “Kurtuluş Savaşı” ile kitlesel jenoside ve tehcire tabi kılınmış ve üzerlerinde yer aldıkları topraklardan yok edilmişlerdir. Batı Anadolu’daki katliam biraz farklı boyut izlemiştir. Bilindiği gibi Yunanistan 15 Mayıs 1919’da İngiltere’nin müttefiki olarak İzmir ve çevre illere asker çıkartır. İlk dönemler onlara karşı verilen mücadele Kemalistlerden ziyade yerel çete örgütlenmesine giden Çerkez Ethem üzerinden yürütülür. Bu koşullarda kitlesel Rum katliamları hemen gerçekleştirilmez. Ancak 1920’nin sonlarında başlayan Türkiye-İngiltere ve Türkiye-Fransa görüşmeleri sonucu Türkiye giderek bu devletlerle uzlaşır ve onlarla hareket etmeye başlar. 1921 yılına kadar -Çerkez Ethem dışında- Yunanistan’a tek kurşun sıkamayan Türkiye; İtilaf Devletlerinden aldığı destekle Yunanistan’a üstünlüğü sağlar! 1921 başlarından itibaren Yunanistan’ın geri çekilmeye başladığı illere ulaşan Kemalistler, 9 Eylül 1922 yılında Yunanistan’ın terk ettiği İzmir’e girmişlerdir. Ve Rumların yoğun olduğu semtleri yakmış ve yerle bir etmişlerdir. Küçük Asya’da yüz binlerce insan katledilmiş ve topraklarından sürülmüştür.

Artık savaş unsuru yerini giderek Batı-Anadolu’daki (Kapadokya’daki) savunmasız sivil Rum halkının kitlesel katliamlarına bırakmıştır. Pontos’ta başlatılan “Türkleştirme”, “İslamlaştırma” hareketleri, Antant emperyalistlerinin yöreğine girilmesi sonucu, -onların desteğiyle- Rumların yoğun olduğu Küçük-Asya’nın diğer topraklarında uygulamaya konur. İzmir, Aydın, Uşak, Kütahya, Eskişehir, Sakarya vb. illerde ve Ege adalarında gerçekleştirilen irili-ufaklı katliam ve zoraki tehcirle Rum soykırımı sonuçlandırılır.

Kısacası “Kurtuluş Savaşı” ile Rumlar da katledilerek ulusal vasıfları ellerinden alınmıştır. *“Doğu Trakya, İyonya, Kapadokya ve Pontos’da, 1912’den 1922’ye kadar 1,5 milyon Rum’un katliamlar, tehcirler ve ölüm yürüyüşleri vasıtasıyla imhası, bunlardan 353 bini Pontos Rumlarına dönük olarak 1916’dan 1922’ye kadar gerçekleştirilmiştir.”* (56)

Ermeni Soykırımında Emperyalist Devletlerin Rolü...

Görüldüğü gibi yüzyılı aşan soykırım uluslararası insanlık toplumunun belleğinde yer edinmiştir. Soykırım olgusu reddedilemediği gibi tarihsel materyalizmin bağrındaki yerini daha açık bir şekilde korumuştur. Bu bakış açısıyla bakıldığında soykırım ve ardındaki tabular artık sağa sola savrulmuştur.

Soykırımı Osmanlı İmparatorluğu yapmıştır. Devamını teşkil eden Kemalist hareket tarafından sonuçlandırılmıştır. Ancak her şeyde olduğu gibi soykırımın

daha nesnel tahlilinin yapılabilmesi, bu devletin bağrında yer aldığı uluslararası sistemle birlikte ele alınmasını zorunlu kılar. Dolayısıyla bu perspektifle bakıldığında -daha önceki bölümlerde yer yer değindiğimiz gibi- emperyalist sistemden kopuk olmadığını görebiliriz.

Çünkü Türkiye uluslararası emperyalistlerin pazarı durumuna gelmişti. Türkiye'nin her iç sorunu, bağımlı olduğu bu devletlerin gündeminde yer almaya başlamıştı. İç ve dış sorunları devamlı onların gündeminde yer alıyordu artık... Çünkü sermaye ihracıyla ilhak edilmiş ülke siyasi olarak da onlara bağımlı kılınmıştı. Sermaye uluslararası alanlara (pazarlara) açılmış ve oralarda yoğunlaşmaya başlamıştı. Uluslararasılaşan sermaye girdiği ülkenin sorunlarını da uluslararası kurumlara taşımıştı. Bunun sonucu -bir pazarın diğer sorunları gibi- ulusal sorun dolayısıyla Ermeni sorunu da emperyalizme bağımlılığın sonucu salt bir iç sorun olmaktan çıkmış ve uluslararasılaşmış soruna dönüşmüştü.

Aynı zamanda bu devletlerin Türkiye gibi ülkeler üzerinde pazar rekabetleri vardı. 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı bu devletlerin pazar rekabetinin sonucuydu. Bunun sonucu *"İngiltere, Fransa ve Rusya, ele geçirmiş oldukları sömürgeleri bırakmamak, Türkiye'yi soyabilmek, vb. için savaşıyorlar. Almanya o sömürgeleri devralmak, Türkiye'yi kendisi soyabilmek, vb. için savaşıyor. (...) Başka deyişle, savaş taraflardan birinin, ötekini sürdürmeye çalıştığı zulmü ortadan kaldırmak amacıyla verilen bir savaş değildir. Savaş, zulmeden iki grup arasında çapulun nasıl bölüşüleceği, Türkiye'yi ve öteki sömürgeleri kimin soyacağı konusunda, iki haydut arasında verilen bir savaştır."*(57)

1. Emperyalist Paylaşım Savaşı pazarları kimin soyacağı, kimin ele geçireceği, kimin hükmedeceği hırsıyla birbirlerine karşı kutuplaşmış emperyalistler arasında verilen bir savaştı.

Emperyalist devletlerin başlattığı savaş içerisinde, Türkiye Almanya'nın liderliğindeki İttifak Devletleri içinde yer almıştı. Bu savaş 1914'ün ikinci yarısında başlamıştı. Ermeni jenosidi ise esas olarak 1915-1916 yıllarında yapılmıştır. Yani Ermeni Soykırımı bu paylaşım savaşının başladığı dönem gerçekleştirilmiştir. Böylece Türk devleti, savaş öncesinde tasavvur ettiği Ermeni soykırımını savaşın başlamasıyla yerine getirdi. Dolayısıyla bir soykırımı yapanları, nedenleri, muhtevası, arkasında yatan gerçekliği vb. nedenleriyle objektif kavranabilmesi, sorunun sosyal pratikle birlikte ele alınmasını zorunlu kılar. Aksi takdirde soykırımın sorgulanması nesnel gerçeklikten kopuk olur. Görüldüğü gibi 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı Ermeni soykırımında katalizör rol oynamıştır. Ermenileri ve beraberinde Rumları, Süryanileri tehdit altında

tutan soykırım reaksiyonunu hızlandırmıştır. Burada bizim açımızdan sorun, savaş olmasaydı soykırımın olup-olmayacağı sorunundan ziyade, soykırımın olduğu sürecin emperyalist çağa tekabül etmesidir. Mevcut savaş da bu uluslararası tekelci devletlerin pazarları ele geçirme hırslarının sonucu gündeme gelen savaştır. Ve böylesi bir savaşın konjonktüründe gerçekleştirilen soykırımın faili illeri içinde yer alan Türk devletiyle beraber, o devleti yönlendiren emperyalist sistemi de görmek gerekir.

Dolayısıyla soykırımda emperyalistlerin rolü göz ardı edilemez. Savaşa Almanya'nın vesayetinde giren Türk devletinin ordusu, eğitimini ve donanımını onların kumandasında almıştır. *"Bu 'cihad'ı sürdürmek amacıyla, Alman usulü donanıp talim görmüş bir ordu vardır Türkiye'nin elinde. Berlin Hükümeti de, yüksek düzeyde subaylardan oluşan bir heyet yollamıştır ona: Liaman von Sanders, von Seect, von der Goltz, von Falkenhayn ve başkalarıdır bunlar."*(58)

Bu askeri ilişkilerle beraber, savaşta izlenen politika vardır. Savaşta kumanda eden de bu politikadır. Dolayısıyla Almanya tarafından "donanıp talim gören Türk ordusuna" kumanda eden Alman devletinin hedefleri vardır. Yani 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı'nda Türkiye'nin izlediği politikalar, yöneldiği hedefler ve yaptığı saldırılardan Alman devleti bihaber değildir. Bunun sonucu İTC'nin kurmaylarına Kafkasya, Orta Asya, Kuzey Afrika topraklarına İslamcı ve Turancı şiar ve sloganlarla asker çıkarma görevini koyan Almanya'nın ta kendisidir. Dolayısıyla dönemin Alman devleti Ermeni soykırımından bizzat sorumludur. 1914'ün Ağustos'unda başlayan 1. Dünya Savaşı'na ilişkin açıklanan Almanya-Osmanlı ittifakının memorandumunun (muhtırası, nota) hazırlanmasında da aktif rol oynayan dönemin Almanya Dışişleri Bakanlığı'na bağlı kaleşörlerinden Baron Max von Oppenheim'dır. Soykırımın uygulamasının hemen akabinde Oppenheim'ın, Almanya İmparatorluğu Başbakanı Bethmann Holweg'e 29 Ağustos 1915 tarihinde gönderdiği rapor ibret vericidir. Uzun rapordan bazı aktarmalar yeterlidir:

"Ben Asya Türkiye'sinde yaptığım gezilerde Ermenilerle çokça meşgul olmak zorunda kaldım. Üzgünüm ki, bunlar üzerinde hükmüm -bu yörelerdeki çoğu Alman'la uyum içinde- çok kötü bir hükümdür.(...) Bugünkü savaşın başlamasıyla birlikte Ermeniler her yerde Türkiye ve Almanya'nın düşmanlarının yanında saf tuttular. (...) Van ve Küçük Asya'nın doğusunda, Türk egemenliğinden çıkmak için düşmanla ortak hazırlandığı anlaşılan bir eylem planı söz konusuydu. Van olayları biliniyor... (...) Ermenilerin riskli çoğunluğa sahip oldukları her yerde, bu çoğunluk etkisiz bir azınlık haline çevrilirse ve onlar özellikle

stratejik olarak tehlikeli olan bölgelerden uzaklaştırılırsa mümkün olabilirdi. İstanbul'da bir kez Ermenilerin kitlesel tehcirleri kararlaştırıldıktan sonra, bu amaca yönelik olarak, VI. Ordu bölgesinde önce köylerin, (şehirlerin değil) Ermeni sakinlerinin en az 25-30 ailelik küçük gruplar halinde ve yeniden kavuşmaları imkansız olacak şekilde ülkenin iç kesimlerine gönderilmeleri gerekiyordu. (abç) (...) Böylece Dört Yol, Erzincan, Hasanbeyli, Afşin, Elbistan ve diğer yerler boşaltıldı ve buralardaki Ermeniler Kuzey Mezopotamya'ya, Fırat kenarındaki Rakka bölgesine gönderildiler. (...) Buna rağmen alt rütbelerdeki askeri ve sivil makamlardan tecavüzlerin gelmiş olması, haki koşullar altında aşıkardır.” (59)

Görüldüğü gibi Ermenilerin tehciri Alman devleti tarafından açıktan savunulmuştur. Tehciri -ve soykırımı- meşrulaştırmak ve haklı kılmak için İTC'nin uydurduğu gerekçeleri dönemin Alman devletinin resmi yetkilileri aynı dilde getirmişlerdir... Kendi emelleri için “Kafkaslarda, Orta Asya'da kendine bir kapı açmak ve İngiliz etkisini zayıflatmak istiyordu Almanya. Bu nedenle Turancılık hayalini bulunmaz bir nimet olarak görüyorlardı.” (60) Dolayısıyla Almanya ve sayeti altındaki devletin izleyeceği rotayı da çizmiştir.

Almanya daha savaş başlamadan önce Türkiye ile ilişkilerini geliştirmiş ve giderek İTC'nin başındaki Osmanlı İmparatorluğu'nun politik hattına ağırlığını koymaya başlamıştır. Yapılan kötü muameleden şikayet eden Ermenileri hiç dikkate almamıştır. Daha 1909 Adana Katliamı'ndan şikayet eden ve müdahale etmesini isteyen Ermeni Patriğini Alman İmparatoru II. William hiç dikkate almamıştır. Ve “umurumda bile değil”, “Ermenilerden bize ne” (61) diyerek terslemiştir. Soykırımın tamamlandığı dönemde Alman Dışişleri Bakanlarıncı 19 Mart 1918 tarihinde hazırlanan raporda -önceki raporlar gibi yine- soykırım adeta doğal görülmüştür:

“Doğu Anadolu'da yerel olarak başlayan huzursuzluklardan sonra Van'da yaşanan genel ayaklanmaya kadar olan gelişmeler herkes tarafından yeterince bilinmektedir. Bunlar Türklerin tehcir kararlarıyla sonuçlanmıştır. Türkiye'de iktidar sahipleri, tehcirin uygulanması sırasında Ermeni nüfusun büyük bir bölümünün yok olmasını ne istemişler ne de öngörmüşlerdir.” (abç)

(...)İstanbul'daki merkezi hükümetin uzak bölgelerdeki etkinliğinin zayıf oluşu ve nihayet ırk ve din zıtlıkları göz önüne alındığında bir dereceye kadar **normal görülebilir.** (abç)

(...)Türkiye ile olan ittifakımızın bozulması sonucu güneydoğu cephemizin zayıflamasının ve o tarihlerde doğuda ve batıda ağır savaşlar vermekte olan

ordumuzu tehlikeye atmanın sorumluluğunu **hiçbir Alman hükümeti taşıyamazdı**.(abç) (62)

Ermeni Soykırımı dönemin Alman Devleti'nin üst kademesinin bilgisi dahilindeydi. Tüm detay ve uygulamalardan Alman devletinin üst kurmayları haberdardı. Ancak sorun Alman toplumundan gizli tutuluyordu. Hatta gelişmeleri devletin alt kademesindeki kesimlerden dahi gizlemişlerdi. Ancak bu durum tüm engellemelere ve inkara karşın duyarlı kesimler ve kişiler tarafından gündeme getiriliyordu. Nitekim Alman papaz Lepsius ile dönemin Alman parlamentosunda yer alan Karl Liebknecht bu pratikte başı çeken isimler olmuştur:

"29 Eylül 1916'da Ermeni Soykırımı'na ilişkin olarak parlamentonun bütçe komisyonunda Zimmerman, 'olayların trajikliği genel olarak biliniyor' diye konuştu. Ancak Alman politikacılar tarafından hiçbir şey bilinmiyordu. Sosyal demokrat milletvekili olan Karl Liebknecht'in, Ocak 1916'da parlamentoda verdiği, 'şu anda devam eden savaş sırasında müttefik Türk İmparatorluğu'ndaki Ermeni halkının yüz binlercesinin yaşadıkları yerlerden sürüldükleri ve öldürüldükleri acaba Sayın Başbakanın bilgisi dahilinde midir?' şeklindeki soru önergesine yanıt Dışişleri Bakanlığı'nın kısım şeflerinden Ferdinand Carl Freiherr von Stumm'dan geldi: 'Babiali'nin bir müddet bizim düşmanımız olan isyancıları sürdüğü ve Ermeni halkını Türk İmparatorluğu'nun başka taraflarındaki yeni iskan yerlerine göç ettirdiği Başbakan hazretlerinin bilgisi dahilindedir.

*Bu tedbirlerin uygulanmasında ortaya çıkan hadiselerle dair **Alman ve Türk hükümetleri görüş alışverişinde bulunmuşlardır**.(abç) Buna ilişkin daha fazla bilgi vermek mümkün değildir.' Liebknecht söz alıp, Lepsius'un 'Türk Ermenilerinin kökünün kazındığından' söz eden mektubunu okuduğu sırada Meclis Başkanı zil çalıp, Liebknecht'in sözünü keserek daha fazla konuşmasına izin vermedi."* (63)

Yeri geldi mi, Ermeni jenosidini gündeme getiren ve Türkiye Cumhuriyeti'nden "tavır" takınmasını isteyen emperyalist devletler, bu tutumlarında samimi ve dürüst olmamışlardır. Nitekim soykırımın 100. yıldönümünün arifesinde aynı tavrı göstermişlerdir. Alman Federal Parlamentosu'ndaki Sol Parti, parlamentoya verdiği soru önergesiyle 1915-1916 olaylarının soykırım olarak görülüp görülmediğini ve 100. yıl anmasına resmi tavrın ne olduğunu sormuştur. Bunun üzerine Alman Dışişleri Bakanlığı soykırımı reddeden yanıt vermiştir:

"Alman Dışişleri Bakanlığı'nın soru önergesine hükümet adına verdiği cevap dört madde içeriyor:

1. 1915/1916 olaylarını ilk başta Türkiye ile Ermenistan'ın kendi arasında halletmesi gerekir.

2. Olayın soykırım olup olmadığını tarih bilimcilerine bırakmak gerekir.

3. Soykırım ile ilgili Birleşmiş Milletler'in 1948'de aldığı ve 1951 yılında yürürlüğe giren kararı var. Bu karar Almanya'da 22 Şubat 1955'te yürürlüğe girdi. Bu sözleşme geriye dönük geçerli olamaz.

4. 1915/1916 olaylarının 100'üncü yıldönümüyle ilgili Ermeni cemaatleri tarafından yapılacak girişimler tarafımıza iletili. Almanya hükümetinin şimdilik bu konuda bir anma eylemi planı yok.”(64)

Kürt ve Alevilerin Durumu...

İttihat ve Terakki dönemi ve Kemalist TC döneminde Ermeniler, Rumlar/Pontolar, Süryaniler/Asuriler, Yahudiler maruz kaldıkları tehcir ve jenosidle yok edilmişlerdir. Yaşadıkları topraklar ve yarattıkları değerler ve zenginlikler dönemin resmi güçlerince gasp edilmiştir. Öyle ki iyice azalan nüfuslarına karşın devletin onlar üzerindeki baskısı ve oluşturduğu anti hüküm ve yargılar varlığını devam ettirmektedir.

Mevcut devletin tarihine bakıldığında Kürtlerin de saldırı, tehcir ve kitlesel katliamlara maruz kaldığı görülecektir. Daha 1800'lü yıllarda Kürt beyliklerinin devlet tarafından kaldırılması sonucu Kürdistan'da patlak veren isyanlar bastırılmak istenmiştir. Ve devlet tarafından kitlesel katliamlara gidilmiştir. Bu dönemin en ünlü isyanı 1840'lı yıllarda patlak veren Bedirhan önderliğindeki isyanlardır. Henüz ulusal kimlikleri -günümüze kıyasla- zayıf olan Kürtlerin bu süreçteki isyanları, daha saldırganlaşan Osmanlı İmparatorluğu'nun Kürt beyliklerini (emirlikleri) kaldırması ve onlar üzerinde baskı ve tahakküm oluşturma üzerine patlak veren isyanlardır. Bu dönemin isyanları devlet tarafından bastırılmış ve Kürtler yığınlar halinde katliamlara ve zoraki göçe zorlanmışlardır.

Kürtler üzerindeki baskılar Kemalist iktidar döneminde de gündeme gelmiştir. 1921 yılında Sivas ve çevresindeki Alevi Kürt aşiretleri, Koçgiri aşiret reisi Alişan Bey önderliğinde başkaldırmışlardır. Ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından bölgeye gönderilen Sakallı Nurettin Paşa'nın emrindeki askeri güç ve Topal Osman'ın komutasındaki Giresun Alaylarının bölgeye gelmesiyle Koçgiri İsyanı bastırılmıştır. Beraberinde yığınsal Kürt katliamlarına gidilmiştir. Ayrıca 20 Nisan 1924 tarihinde uygulamaya konan anayasa Kürtlerin varlığını reddeden, Kürtçe dilini yasaklayan, Alevilerin varlığını inkar eden, Türk-İslam Sentezi'ne dayalı ırkçı ve faşist anayasadır. Bunun sonucu çıkarılan “Tak-

rir-i Sükun Yasası" ile Kürtler üzerinde baskı üst boyutlara tırmandırılır. Bunun üzerine 1925 tarihinde Diyarbakir ve çevresinde Şeyh Sait isyanı patlak verir. Bu isyan da bastırılır. Ayrıca 1926, 1927, 1929 tarihlerinde patlak veren Ağrı isyanları da bastırılır. Bastırılan diğer isyan 1929 Zilan İsyanıdır. Bu dönemin isyanları Kürtlere yapılan baskıların uç boyutlara tırmandırılmasının sonucudur. Ulusal varlıkları ve kimlikleri reddedilen, dilini konuşamayan ve zoraki asimilasyona tabi tutulan Kürtlerin gösterdikleri haklı ve meşru tepki devlet tarafından hunharca bastırılmış ve kitlesel katliamlara maruz kalmışlardır.

Kemalist devlet Alevi Kürtler üzerindeki baskı ve tahakkümünü de katmerli boyutlara tırmandırır. Bunun sonucu Dersim ve çevresine askeri güçleri yığan TC, planladığı tehcir ve katliamın ön hazırlıklarını yerine getirir. Tüm bunlar çıkartılan "Şark Islahat Programı" yasasıyla gerçekleştirilir. Böylece Dersim Soykırımı ve tehcirin devlet tarafından örgütlenmesine gidilir:

"Raporda bahsi geçen görüş ve öneriler hükümet tarafından dikkate alınarak, bir yandan bölgede daha önce konuşlandırılmış olan (sabit) jandarma karakolları asker, silah ve mühimmat bakımından takviye edilirken, bir yandan da Hozat'ın Askisor, Pakire, derviş Cemal köylerinde ve Mazgirt'in Xeç köyünde yeni (sabit) jandarma karakolları kurulur. Ayrıca görülen lüzum üzerine, diğer illerden, (Bingöl, Erzincan, Diyarbakır, Malatya ve Çanakkale) getirilen askeri güçlerle, Dersim'de daha önce konuşlandırılmış bulunan askeri birlikler de büyük oranda takviye edilirler."(65)

Osmanlı İmparatorluğu sürecinde Alevi düşmanı devletin mantalitesini devralan Kemalist devlet, Dersim yöresine yaptığı saldırıyla on binlerce Dersimliyi katleder ve tehciye tabi kılar. Dersim soykırımı mevcut devletin "tek tip insan" yaratmayı hedef alan faşist bir mantalitenin sonucudur.

Bu mantaliteyi sürekli taşıyan devletin ezilen bir ulus olan Kürtler ile ezilen bir inanç olan Aleviler üzerine uyguladığı baskı ve tahakküm aynen devam ettirilmiştir. Nitekim devrimci mücadelenin yükseldiği ve devletin resmi güçleri ile sivil faşistlerin elbirliğiyle yapılan saldırılar giderek uç boyutlara tırmandırılır. 1978 yılında 19-26 Aralık tarihlerinde Maraş'ta gerçekleştirilen saldırıda 150 Alevi ve Kürt öldürülür. Alevilere ait yüzlerce ev ve işyeri yakılıp yıkılır. Ve yine 3 Eylül 1978 tarihinde Sivas'ta Alevilerin oturduğu Alibaba Mahallesi'ne yapılan saldırı sonucu 9 Alevi öldürülür, 350 Alevi yaralanır. Evleri ve işyerleri tahrip edilir. Ve 1980 yılının Temmuz ayında Çorum'da Alevilere yapılan saldırıyla 50'den fazla Alevi öldürülür, 100'den fazla Alevi yaralanır ve yüzlerce ev ve işyeri yapılan saldırıyla yakılır, yıkılır, tahrip edilir. Faşist sloganlarla yapılan bu sal-

dırılar ABD'nin güdümündeki kontrgerilla tarafından organize edilir. Öyle ki; *"Katliamın Kontrgerilla adlı CIA bağlantılı NATO kuruluşu tarafından örgütlendiğini, katliama bir CIA ajanının karıştığını Türkiye'de görev yapan CIA ajanı Paul Hanze'e açıklayan Milliyet gazetesinin başyazarı Abdi İpekçi, 1 Şubat 1979'da Mehmet Ali Ağca (ve muhtemelen bir diğer kişi veya kişiler) tarafından öldürüldü."* (66) Görüldüğü gibi Kürt ve Alevilere yönelik baskı ve tahakküm TC tarihinin her döneminde varlığını devam ettirmiş, hatta çoğu dönem kitleleri hedef alan katliam ve kitlesel kırımlara gidilmiştir.

Nitekim bunun sonucu içinde bulunduğumuz konjonktürde Kürtler üzerindeki baskı, zulüm ve katliam daha katmerli boyutlara tırmandırılmıştır. Türk-İslam senteziyle hareket eden devlet Kürtler üzerindeki müzmin baskısını artırmıştır. Nitekim 12 Eylül sonrasının saldırılarında Kürtler üzerindeki baskı, zulüm ve kitlesel katliamlar aralıksız sürdürülmüştür.

Tüm bunlara karşın Kürt ulusal hareketi TC devletinin önünde secde etmemiş ve PKK önderliğinde mücadele etmiş ve direnişle karşılık vermiştir. Bunun sonucu Kürt hareketi bastırılmadığı gibi daha kitleselleşmiş ve günümüz sürecine gelinmiştir. Ancak bu süreç içerisinde devlet yapısı sonucu kitlesel katliamlara gitmiştir. Özellikle 1990'lı yıllarda devlet ve güdümündeki kontrgerilla saldırıları sonucu on binlerce Kürt katledilmiştir. "Faili meçhul" cinayetlerle cesetlerinden haber alınamayan Kürtlerin sayısı 20 bini bulmuştur. Ayrıca 4 bin civarında Kürt köyü yakılıp yıkılmıştır. Bunun sonucu 4 milyondan fazla Kürt zoraki göçe zorlanmıştır. Böylece PKK Kürt halkının desteğinden muaf tutulmak istenmiştir. Hatta son dönemlerde 10 binden fazla Kürt tutuklanmıştır.

Ulusal sorunların varolduğu toplumlar tarihsel olarak burjuva demokratik devrimini henüz tamamlayamamıştır. Bunun sonucu Ermenileri, Rumları, Süryanileri ezen, baskı yapan ve katleden devletin günümüzdeki uzantısı olan mevcut devlet ve kurumları Kürtlere yönelik katmerli baskı ve saldırılarını sürdürüyor. Unutmamak gerekir ki; Kürdistan'ı dört parçaya bölen emperyalistlerdir.

Kaynaklar

- 1) Halil Savda, Özgür Gelecek, 25 Nisan 2014
- 2) Recep Maraşlı, Ermeni Ulusal Demokratik Hareketi ve 1915 Soykırımı, s. 46, Peri yayınları
- 3) René Grousset, Başlangıcından 1071'e Ermenilerin Tarihi, s. 66, Aras yayınları
- 4) age, s.69

- 5) Yves Ternon, Bir Soykırım Tarihi, s. 43, Belge yayınları
- 6) Recep Maraşlı, Ermeni Ulusal Demokratik Hareketi ve 1915 Soykırımı, s. 52, Peri yayınları
- 7) Yves Ternon, Bir Soykırım Tarihi, s. 46, Belge yayınları
- 8) Recep Maraşlı, Ermeni Ulusal Demokratik Hareketi ve 1915 Soykırımı, s. 58-59, Peri yayınları
- 9) René Grousset, Başlangıcından 1071'e Ermenilerin Tarihi, s. 84, Aras yayınları
- 10) Yves Ternon, Bir Soykırım Tarihi, s. 51, Belge yayınları
- 11) age, s. 61
- 12) age.61-62
- 13) Antranik Çelebyan, Antranik Paşa, s. 21, Peri yayınları
- 14) Wadie Jwaideh, Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi, s. 241, İletişim yayınları
- 15) Nazaret Vartanoğlu, Ermeni Soykırımı ve Tarihin İnatçılığı, s. 80, Umut yayıncılık
- 16) Taner Akçam, Türk Ulusal Kimliği ve Ermeni Sorunu, s. 106, İletişim yayınları
- 17) Lenin, Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, s.51, Sol yayınları
- 18) Vahakn Dadrian, Ermeni Soykırımında Kurumsal Roller, s. 185-186, Belge yayınları
- 19) Fikret Başkaya, Bir Devlet Genetiğinin Anatomisi Yediyüz, s. 217, Öteki
- 20) Osmanlı İmparatorluğu Tarihi II, Yayın Yönetmeni: Robert Mantran, s. 109, Adam
- 21) Yves Ternon, Bir Soykırım Tarihi, s. 83, Belge yayınları
- 22) Antranik Çelebyan, Antranik Paşa, s. 22, Peri yayınları
- 23) age,s.28
- 24) age, s.29
- 25) Yves Ternon, Bir Soykırım Tarihi, s. 86, Belge yayınları
- 26) Yves Ternon, Bir Soykırım Tarihi, s. 170, Belge yayınları
- 27) age, s. 171
- 28) Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Yayın Yönetmeni: Robert Mantran, s. 219-220, Adam
- 29) Arsen Avagyan, Ermeniler ve İttihat ve Terakki, s. 23, Aras yayınları
- 30) Nazaret Vartanoğlu, Ermeni Soykırımı ve Tarihin İnatçılığı, s. 69, Umut yayıncılık
- 31) Takibat, Tehcir ve İmha, Derleyen: Tessa Hoffman, s. 28, Belge yayınları
- 32) Taner Akçam, İnsan Hakları Ve Ermeni Sorunu, s.189, İmge
- 33) Vahakn Dadrian, Ermeni Soykırımında Kurumsal Roller, s. 190, Belge yayınları
- 34) Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Yayın Yönetmeni: Robert Mantran, s. 279, Adam
- 35) Vahakn Dadrian, Ermeni Soykırımında Kurumsal Roller, s.192, Belge yayınları
- 36) Nazaret Vartanoğlu, Ermeni Soykırımı ve Tarihin İnatçılığı, s. 93, Umut yayıncılık
- 37) Yves Ternon, Bir Soykırım Tarihi, s. 292, Belge yayınları
- 38) Wolfgang Gust, Alman Belgeleri: Ermeni Soykırımı 1915-1916 - Alman Dışişleri Bakanlığı Siyasi Arşiv Belgeleri, Belge yayınları, s. 278

- 39) Taner Akçam, İnsan Hakları ve Ermeni Sorunu, s. 187, İmge
- 40) Takibat, Tehcir ve İmha, Derleyen: Tessa Hoffman, s. 192, Belge yayınları
- 41) age, s. 199
- 42) age, s. 203
- 43) age, s. 137
- 44) Katliamlar Direniş Koruyucular, David Gaunt, s. 190, Belge yayınları
- 45) age, s. 381
- 46) age, s. 414
- 47) Taner Akçam, Türk Ulusal Kimliği ve Ermeni Sorunu, s. 151, İletişim yayınları
- 48) Fikret Başkaya, Bir Devlet Genetiğinin Anatomisi Yediyüz, s. 305, Öteki
- 49) Antranik Çelebyan, Antranik Paşa, s. 331, Peri yayınları
- 50) age, s. 332
- 51) Taner Akçam, İnsan Hakları ve Ermeni Sorunu, s. 518-519, İmge
- 52) Takibat, Tehcir ve İmha, Derleyen: Tessa Hoffman, s. 272-273, Belge yayınları
- 53) Partizan, sayı: Haziran 2013/81, s. 85
- 54) Takibat, Tehcir ve İmha, Derleyen: Tessa Hoffman, s. 278, Belge yayınları
- 55) age, s. 280
- 56) age, s. 313
- 57) Lenin, Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları, s. 233-234, Sol yayınları
- 58) Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Yayın Yönetmeni: Robert Mantran, s. 276, Adam
- 59) Wolfgang Gust, Alman Belgeleri: Ermeni Soykırımı 1915-1916 - Alman Dışişleri Bakanlığı Siyasi Arşiv Belgeleri, s. 413-418, Belge yayınları
- 60) Partizan, Haziran 2013/ 81, s. 54
- 61) Wolfgang Gust, Alman Belgeleri: Ermeni Soykırımı 1915-1916 - Alman Dışişleri Bakanlığı Siyasi Arşiv Belgeleri, s. 10, Belge yayınları
- 62) age, s. 832
- 63) age, s. 137
- 64) Hürriyet gazetesi, 25 Ocak 2015
- 65) Cafer Demir, Dersim, s. 213, Umut yayıncılık
- 66) Ayşe Hür, Radikal Gazetesi, 21/12/2014

DÜNÜ VE BUGÜNÜYLE FİLİSTİN TARİHİ

►► Filistin’de dinle harmanlanmış burjuva-milliyetçi kulvardaki bir cepheleşme, proletarya ve halkların kardeşçe birliği temelini esas alan devrimci çözümün önündeki en büyük açmazlardan biridir. Milliyetçilik, şovenizm, mezhepçilik ve dincilikten beslenen bir yürüyüşün, Arap ve İsrail egemenlerinin yelkenlerini doldurmaktan başka bir işe yaramadığına tarih yeterince tanıktır. ◀◀

14 Mayıs 1948; Filistin tarihinde keskin bir dönemektir. Bu tarih, Siyonist İsrail devletinin Filistin topraklarında kuruluş tarihidir. ABD destekli İngiliz emperyalistlerinin enerjik girişimi başta olmak üzere emperyalist güçlerce kuruldu Siyonist İsrail devleti; elbette ki, Birleşmiş Milletler’in onayıyla. Bu kuruluş tarihi; Filistinliler tarafından “El Nakba” ya da “Felaket Günü” olarak anılır.

O günden bu yana Filistin tarihi, bir yandan onurlu ve soylu direnişler, bir yandan da sonu gelmez yıkım, yokluk, sürgün, kuşatma ve katliamlarla içiçe yol aldı. Ve Filistin sorunu, kanayan bir yara olarak kalakaldı bugüne dek.

Emperyalistlerin ve Siyonistlerin bölgenin başına musallat ettiği bu sorun, o günden bugüne çözümsüzce ve Filistin özgülünde Ortadoğu’nun bağrına saplanmış bir Siyonizm bıçağı olarak önemini korumaya devam ediyor. Ezilen, sömürülen ve köleleştirilenlerin yüreğinde haklı bir yer edinen Filistin halkının meşru ve haklı direnişi; emperyalistler, Siyonistler ve bölge gericiiliğinin ve özelde Arap devletlerinin kolları arasında her yerinden zincire vurulmasına karşın, gözüpeklik ve yiğitlikle, özveri ve pahalıya mal olmuş bedellerle de olsa ve nihayet hareketi yönetenlerin zikzaklarıyla, açmazları ve zaaflarıyla gölgelemiş de olsa, tarihe not düşmeye devam ediyor.

Şüphesiz ki, Filistin sorunu 1948’le başlamaz. Bu tarih, Filistin sorununda mihenk taşı ya da yeni bir sayfa olmakla birlikte süreç bununla başlamaz. Bunun İsrail’de bir Yahudi devletinin kurulması girişimlerine uzanan öncesi

var; dünü var. Dolayısıyla bu sorunun I. Emperyalist Paylaşım Savaşı öncesi, anı ve sonrasına uzanan bir tarihi, bugününü açıklamak bakımından süreci bütünleyen bir önsözdür. Dahası; bunun 19. yüzyıla dayanan ve Dünya Siyonist Örgütünün kuruluşuna varan daha öncesi de var. Elbette ki yalnızca bu da değil; bu tarihin M.Ö.'sine, Nuh'a, İbrahim ve Musa'ya uzanan mitolojik bir arka cephesi de bu birkaç bin yıllık sürecin bir bileşeni olarak çıkar karşımıza. Bu bakımdan Filistin sorunu İsrail sorunu ile içiçe geçerek tarihte yerini almış ve Filistin tarihinde hep karşıt kutup olarak dikilmiştir bu toprağın asıl sahiplerinin karşısına. Asıl sahipleri diyoruz çünkü, Filistinliler başka kavimlerle birlikte Yahudilerden çok önceleri bu topraklarda yaşıyorlardı; Yahudilerin gelişti sonralara denk gelir.

Filistin tarihinin dünü-1948 öncesi

Filistin'in birkaç bin yıl önceki tarihine yer yer göndermede bulunsak da, çok eskilere dek, Nuh dönemine ya da İbrahim ve Musa dönemine uzanan mitolojik köklerini, yani tanrı tarafından "kutsal ırka, Yahudi halkına" "vaad edilmiş topraklar" masalı üzerinden işin teolojik yanını bir yana bırakarak (zira, aslo-lan biligibilimsel yandır) son yüzyıllık tarihi içinde ana damarları üzerinden bakacağız bu süreç.

Bu tarihsel arka plandan baktığımızda; tam 402 yıl boyunca, yani 1516 yılından sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun Şam vilayeti içinde yer alan Filistin, I. Emperyalist Paylaşım Savaşı'yla birlikte İngiltere'nin himayesine girer. Bu ilk emperyalist dünya savaşı öncesi "hasta adam" konumundaki Osmanlı İmparatorluğu, bu savaşın sonunda, başta İngiliz ve Fransızlar olmak üzere savaş-tan galip çıkan emperyalistlerce paylaşılır.

Daha savaş sona ermeden İngilizlerle Fransızlar arasında, 1916 yılında gizlice Sykes-Picot antlaşması imzalanır. Buna göre, Ortadoğu'daki Osmanlı toprakları bu iki emperyalist güç tarafından paylaşılır ve Filistin toprakları Irak'la birlikte bu antlaşma gereğince İngilizlerin payına düşer. Ara bir parantez açarak belirtelim ki; Filistin olarak belirtilen alan Doğu Akdeniz, Batı Şeria, Gazze Şeridi ve Ürdün'ü de içine alan bir bölgedir. Ne ki kimi tarihçiler Ürdün'ü dışarıda bırakır. Ve Kudüs, her üç din için de, Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlar için de kutsal bir mekan olarak kabul edilegelmiştir. Parantezi kapatarak devam edersek;

İngiltere, I. Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın sonunda, 1918 yılında burayı işgal eder. Filistin'in de içinde bulunduğu Ortadoğu'daki petrol başta olmak

üzere enerji kaynakları çoktandır emperyalistlerin iştahını kabartmış, bu bölge İngiliz ve Fransız emperyalistlerinin ilgi odağı haline gelmişti. Mecali kalmayan Osmanlı İmparatorluğu, Almanların önderlik ettiği İttifak güçleri, İngiliz ve Fransızların önderlik ettiği İtilaf Devletleri'ne yenilince bu alan İngiliz ve Fransız yağmacılarının nüfus ve etki alanına girmiş, Filistin de İngilizlerin hegemonyasına geçmişti. Çoktandır Ortadoğu bölgesine göz diken İngiliz ve Fransız emperyalistleri için I. Emperyalist Paylaşım Savaşı bulunmaz bir fırsat sunar. Ve onlar da bunu iyi kullanarak bölgeyi denetimi altına alır. Bölgenin sınırları bu emperyalist güçler tarafından, özellikle İngiltere tarafından kendi çıkarları üzerinden adeta cetvelle çizilir; hem de küçük devletlere bölünmüş halde.

Ne ki daha 1917 yılında, yani daha savaş bitmeden, İngiliz Dışişleri Bakanı Arthur Balfour, Yahudiler için bir devletin kurulmasını gündeme getirir. Balfour, 2 Kasım 1917 tarihinde Siyonist Hareketin önemli liderlerinden biri olan Lord Rothschild'e daha sonradan Balfour Bildirgesi ya da Deklarasyonu olarak anılacak olan bir mektup yollar. Bu mektup ya da deklarasyonda Filistin topraklarında bir Yahudi devletinin kurulması ana temasını işler ve bir Yahudi devletin kurulması için İngiliz hükümetinin destek vereceği taahhüt eder.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla bölgede dengeler değişmiş ve bir Yahudi devletinin kurulması için koşullar Siyonistler için elverişli ve uygun bir ortam sağlamıştı. Dünya savaşının sağladığı bu elverişli koşulları iyi kullanan Dünya Siyonist Örgütü, bu koşullar üzerinden kendisine yolu açmış ve öte yandan bu enerjik Siyonist çaba, İngiltere başta olmak üzere emperyalistlerin ve özellikle de ABD'nin desteğiyle birleşince, 14 Mayıs 1948 yılında kurulacak olan İsrail devletine varacak olan sürece fevkalade gelişme olanağı sağlamıştı.

Pek tabiidir ki, II. Emperyalist Paylaşım Savaşı sürecinde, 1930'lardan başlayarak Naziler tarafından milyonlarca Yahudi'nin gaz odalarında, toplama kamplarında barbarca katledilerek tarihin gördüğü en korkunç soykırımlardan birinde yarattığı mağduriyet de Yahudi devletinin kurulmasını kolaylaştıran bir etmen olarak bu süreçte önemli bir rol oynamıştır.

Ara bir parantezle belirtelim ki; Birinci Siyonizm Kongresi 1897 yılında İsviçre'nin Basel kentinde toplanır. Gazeteci olan Theodor Herzl de Yahudi Devleti adı altında bir kitap yayınlar ve bu kitapta Yahudi devletinin kurulmasını propaganda eder. Böylece de Filistin toprakları üzerinde bir Yahudi Devletinin kurulması faaliyetleri bu tarihten itibaren hız kazanır. Dünya Siyonist Örgütü de kendi devletlerini kurmayı önüne temel bir amaç olarak koyar. Siyonizm başlangıçta, diasporadaki Yahudilerin durumunu iyileştirme ve Filistin'e geri

dönüş çizgisinde gelişse de kısa süre sonra Filistin’de bir Arap devletinin varlığını yok sayma çizgisine vardı. Bu artık temel amaçtı. Şu söz onların gerçek niyetlerini yeterince açıklıyor olsa gerek: *“Halkı olmayan bir ülkeyi, ülkesi olmayan bir halka devredin”*.

Parantezi kapatıyor ve bıraktığımız yerden devam ediyoruz.

Elbette ki İngilizler tarafından bir Yahudi devletinin kurulmasına dair verilen söz, İtalya ve ABD gibi emperyalist devletler tarafından desteklendi. Birleşmiş Milletler ise Filistin’in İngiliz himayesine girmesini 25 Nisan 1920 tarihinde tanıdığını resmen ilan etti.

Süreç artık İsrail devletinin kurulması lehine işlemeye başlamıştı. Zira, emperyalistlerce atılan bu adımı sonraki adımlar izleyecek ve dünyanın çok çeşitli alanlarında bulunan Yahudilerin Filistin’e göç ettirilmesi süreci başlayacaktır. Öyle ki, emperyalistlerin hazırlayıp sahneye koyduğu bu Siyonist proje üzerinden yüzbinlerce Yahudi buraya göç ettirilir. Öylesine ki, İngiltere tarafından 1922 yılında yapılan sayıma göre, Yahudi nüfusu Filistin’deki 750.000 nüfusun % 11’ine, 1935 yılında ise % 27’sine çıkmıştı. Bu nüfus 1947’de ise, toplam nüfusun üçte birine ulaşmıştı. Bu topraklarda 600 bin Yahudi, 1 milyon 600 bin de Arap yaşıyordu; toprakların da yalnızca yüzde altısı ellerindeydi.

Bu dönemde Lehi, Hagannah, İrgun, Stern gibi örgütlü faşist çeteler Arapların yaşadığı bölgelerde sistematik “temizlik hareketlerine” giriştiler ve Filistinlileri göçe zorladılar. 9 Nisan’da Deir Yasin köyünde İrgun ve Lehi faşist çeteleri tarafından yapılan katliam tarih sayfaları arasında tazeliğini koruyor olsa gerektir. Bu katliamla birlikte binlerce Filistinlinin Batı Şeri ve Lübnan’a kaçtığı da. Yüz binlerce insan bu faşist çetelerin zulmü yüzünden ülkesinden koparak zoraki mülteci konumuna geleceklerdi.

Bu göç ettirme enerjik kampanyalar halinde yapılır. Göçle birlikte bölge karışır; Filistinliler kendi anavatanlarında Yahudi terör örgütlerinin şiddetine maruz kalır ve Araplar bu güncel gelişmeye şiddetle karşı koyar. Kanlı çatışma ve katliamlara varan süreç işlemeye başlar.

Emperyalistlerin bölgedeki bu İsrail oyununa Filistin halkı II. Emperyalist Dünya Savaşı’nın başlamasına dek direniş ve ayaklanmalarla karşı koymaya çalıştı. Özellikle 1929’dan sonraki on yıl boyunca bu topraklar aralıksız ayaklanmalara ve kanlı çatışmalara sahne olur. Filistin halkının bu meşru ayağa doğruluşu İngiliz emperyalistlerince her seferinde şiddetle bastırıldı. Ve hatta 1939 yılında binlerce Filistinli, İngiliz emperyalistleri tarafından katledildi. Yer yer Araplarla olan ilişkilerini tehlikeye sokmamak için Yahudi göçünü sınırlan-

dırmak ya da kısa aralıklarla durdurmak gibi bazı manevralara başvursalar da. Böylesi ara dönemlerde Yahudi çetelerinin silahlı saldırılarının bölgedeki İngiliz güçlerine yöneldiğini de söylemeliyiz. Bu arada 1936 yılında Yahudilerle mücadele için Arap Yüksek Komitesi kurulur ve bu alandaki mücadeleye yön verir.

İngiliz emperyalizmi başta olmak üzere emperyalistlerce ayağa doğrultularak kışkırtılan, beslenen ve gündemde tutularak uzun zamana yayılarak elverişli ve uygun bir mecra, 1947 yılında, bu sorun, Birleşmiş Milletler'in kapısından içeri girer. Arap-İsrail ya da Siyonizm-Filistin merkezli Arap sorununu çözme görevi BM'nin omuzlarındadır; sorun İngiltere'den BM'ye devredilmiştir. Birleşmiş Milletler'in kurduğu özel komite bu aynı yıl, yani 1947 yılında, bölgeyi Yahudilere yüzde 56.3, Araplara 44.7 olacak şekilde iki devletli olarak bölen bir öneri sunar. Buna göre, Kudüs uluslararası bir yönetim altında kalacaktı. Yahudiler bu kararı hemen kabul ederken Arap kesimi ise şiddetle reddeder. Buna karşın BM'nin bu önerisi Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda oylanır ve birçok ülkenin ret oyuna karşın, çoğunlukça onaylanarak (33 oy evet, 13 ret, 10 çekimser) resmîyet kazanır. Bu oylamada Türkiye'nin Yahudi devleti lehine oy verdiğini de belirtelim.

Tarih 14 Mayıs 1948'i gösterdiğinde ise Filistin topraklarında bir Yahudi devleti kurulur. İşte bu tarih milat olur Filistin tarihi açısından. Bu tarihten bu yana da katliamlara, emperyalist saldırganlığa, onun Filistin topraklarındaki koç başı Siyonist İsrail faşistlerinin barbarlığına karşı ezilen ve yok edilmeye çalışılan, kuşatılan ve nefessiz bırakılan mazlum bir halkın, onurlu Filistin halkının yiğit ve soylu bir direnişi, topyekûn ayağa kalkışı günümüze dek uzayıp gelir.

Filistin topraklarında bir Yahudi devletinin kurulmasından sonra, Filistin Ulusal Konseyi ise yayımladığı bir bildiriyle 1 Ekim 1948 tarihinde Filistin Devletinin kurulduğunu ilan eder. Bu devletin başkenti de Kudüs olarak belirlenir; ne ki, topraksız bir devlettir ilan edilen.

1948 sonrası

14 Mayıs'tan sonra Ortadoğu tam bir savaş arenasına dönüşür; ara ara, yer yer durulsa da savaşlar savaşları, katliamlar katliamları izler. Ve yüz binlerce Filistinli kendi anavatanlarından sürülerek göçe zorlanır. Ardı arkası gelmeyen Yahudi terörüyle, saldırı ve katliamlarla Filistinliler yerlerinden yurtlarından edilirler; zorla kopartılırlar kendi topraklarından.

1948 Mayıs'ında Siyonist İsrail devletinin kurulmasından hemen sonra Ya-

hudi ve Araplar arasındaki uzlaşmaz çelişkiler doruk noktasına çıkar, saldırılar ve savaş başlar. Zaten Yahudi devletinin ilanından bir gün sonra Arap-İsrail savaşı patlak verir. Mısır ve Suriye başta olmak üzere Ürdün, Lübnan ve Irak İsrail'e saldırır. Şurası bir gerçektir ki, bu Arap ülkelerinin İsrail'e saldırımları bir yanıyla kendi halklarının zorlayıcı baskısı, bir yanıyla da eğer İsrail'i mağlup edebilirlerse, kendi yönetimlerine geçen topraklardan pay edinme isteğiydi. Pek tabiidir ki, Arap milliyetçiliği de başat rollerden birini oynar bu tabloda.

1948-1949 Arap-İsrail savaşında kazanan taraf İsrail olur. Böylece de Filistin topraklarının bir bölümünü daha işgal ederek sınırlarını genişletir. Bu saldırılarla, Mısır Gazze Şeridi'ni, Ürdün Kudüs'ün doğusunu ve Batı Şeria'yı ele geçirir. Birleşmiş Milletler gözetiminde yapılan birkaç ateşkesten sonra bir anlaşma sağlanır. Ne ki bu anlaşmayla kazanan taraf da İsrail olur ve daha önce % 56 olan toprak payını % 77'ye çıkarır.

Yıl 1956'yı gösterdiğindeyse, Mısır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirme ve Sina Yarımadası'nı ele geçirmesi üzerine İngiliz-Fransız emperyalistleri Mısır'a saldırır. Bu savaşın bir bileşeni olan İsrail de Sina Yarımadası'nı işgal ederken, İngiliz ve Fransız emperyalistleri ise Süveyş Kanalı'nı işgal ederek denetimi altına alır. Birleşmiş Milletler devreye girer ve bir anlaşma sağlanarak Süveyş Kanalı üzerindeki emperyalist işgale son verilir.

Bilindiği gibi 1952 yılı, Mısır'da Nasır'ın darbeyle işbaşına geldiği tarihtir. Bu yıllarda BAAS'çılık giderek güç kazanır ve Arap milliyetçiliği Nasır önderliğinde çekim merkezi halinde gelir, bölgenin de önderi durumundadır Nasır. "Sosyalizm" rengine bürünen Arap milliyetçiliği ya da "Arap sosyalizmi" bu alanda gözdedir ve tam da bölgenin manyetik merkezi olduğu bu dönemde Süveyş Kanalı'nı millileştirir ve bu gelişme, İngiliz ve Fransızların sert tepkisine ve sözünü ettiğimiz savaşın da nedeni haline gelir.

Elbette ki, İsrail faşizminin baskı ve sindirme hareketi, yüz binleri çok çok aşan zoraki göçler, terör ve katliamlar evsiz-yurtsuz kalan Filistinliler arasında direniş güçlerinin oluşması için zemin hazırlar. 1964 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü'nün kurulmasıyla birlikte adım adım direniş örgütleri ortaya çıkmaya başlar. Elbette ki başlangıçta ortaya çıkan ilk etkili örgüt Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ve bunun ana omurgasını oluşturan da El-Fetih'ti, yani Filistin Ulusal Kurtuluş Hareketi. FKÖ birçok örgütün içinde yer aldığı bir çatı örgütüdür. FKÖ, 1964 yılında İsrail Siyonizmiyle mücadeleye ortasında yaşam hakkı buldu. 1969 yılından sonraki lideri Yaser Arafat'tır. Ancak başlangıçta önderlik, Arafat'ın değil, Ahmet Şukayri'nin elindeydi. Şimdilerde El Aksa Şehitleri

Tugayı olarak bilinen tugay, Filistin Ulusal Kurtuluş Hareketi'nin (El Fetih) askeri kanadını oluşturuyor. Direnişlerde de en etkin olan silahlı kanattır.

Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'ne gelince. Bu örgüt de 1967 yılında George Habbaş önderliğinde kuruldu. Habbaş'ın kendisi Filistinli bir Hıristiyandır ve kurduğu örgüt "Marksist" eğilimlidir. Bundan iki yıl sonra kurulan diğer örgüt de Nayif Havatme önderliğinde kurulan Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi'dir; George Habbaş'ın örgütünden kopmadır ve o da "Marksist" eğilimdedir. Elbette ki bu alanda Filistin Kurtuluş Cephesi-Genel Komutanlık gibi birçok örgüt daha ortaya çıkmıştı. Zamanla FKÖ'ye karşı da birçok örgütün ortaya çıktığını söylemeliyiz.

El Şekaki tarafından 1969 yılında kurulan ve 1980'li yıllardan sonra önderlerinin Filistin'e geçmesinden sonra mücadeleye başlayan bir başka önemli örgüt ve şimdilerde en kayda değer direniş odaklarından biri haline gelen İslami Cihat Hareketi'dir. Dinci bir örgüttür. Son yılların Gazze Şeridi'ndeki direnişin temel güçlerinden biridir. Kudüs Tugayları da askeri kanadıdır. Örgütün kurucusu Fethi el Şekaki 1995 yılında İsrail tarafından katledildi. Daha sonraları ise, 2014 direnişinin en önemli ayağından biri olan Hamas örgütü kurulacaktır, Şeyh Ahmet Yasin önderliğinde. Bu da Müslüman Kardeşler'in Filistin versiyonudur. İzzeddin el Kassam Tugayları da Hamas'ın askeri kanadıdır.

Tarih 14 Mayıs 1967'yi gösterdiğinde İsrail Birleşmiş Milletlerin denetimi altında bulunan Kudüs'ün başkent olduğunu açıkladı. Başkenti Tel Aviv'den buraya taşıdı. Bu durum daha önceki anlaşmalara, Birleşmiş Milletler kararına tersti ve açık bir savaş kıskırtıcılığıydı.

Nasır önderliğindeki Mısır, Ürdün ve Suriye'yle birlikte İsrail'e saldırır. Altı gün süren bu savaşı İsrail tarafı kazandı. Saldırıyı yapan Arap ülkelerinden Mısır'ın hava kuvvetleri daha havalanmadan tümüyle İsrail tarafından enkaz yığını haline getirildiler. Mısır, Ürdün ve Suriye bu yenilgiyle birlikte daha önce denetimi altına aldıkları toprakları da yitirmiş oldular. İsrail bu galibiyetle Batı Şeria, Gazze Şeridi, Kudüs ve Golan Tepelerini ve Sina'yı işgal etti. Bu işgalle birlikte yarım milyon insan mülteci durumuna düştü ve komşu Arap ülkelere göç etmek durumunda kaldı. Bu durum üzerine BM 242 nolu kararı aldı.

Buna göre; İsrail işgal ettiği topraklardan, yani 1967 savaşıyla ele geçirdiği bölgelerden çekilmeliydi ve Arap devletleri de İsrail'i daha önceki sınırları üzerinden tanımalıydılar. Ne var ki, İsrail daha sonraki yıllarda iyiden iyiye alışkanlık haline getirdiği gibi ve ağababası ABD'nin desteğiyle hiçbir zaman işgal ettiği topraklardan çekilmedi ve 242 sayılı karara da uymadı.

Savaşların ardı arkası kesilmiyordu. Yıl 1968'di. Bu yıllar Filistinli direnişçilerin birçoğunun silahlı eylemlere giriştiği yıllardı da. Mısır-İsrail çatışması da sür-git devam ediyordu. 6 Ekim 1973 yılında Mısır-Suriye ortaklaşa İsrail'e karşı, Golan Tepeleri ve Sina'da bulunan İsrail kuvvetlerine karşı bir saldırı başlattıysa da başarılı olamadılar ve bu Siyonist devlet tarafından yenilgiye uğratıldılar. Bilindiği gibi bu savaşta işbaşında olan Enver Sedat'tır. 1973 yılına dek Süveyş hat-tında birkaç kez savaşan bu iki ülke arasında nihayet ABD'nin zorlayıcı baskısıyla Camp David Anlaşması imzalanır. Bu anlaşmayla Mısır İsrail'i tanıyan ilk Arap ülkesi olma "unvanını" da kazanmış oluyordu. Bu tanıma karşılığında Mısır'ın aldığı yegane şey de Sina'yı geri almak oldu. Ne ki, Mısır Arap devletlerinden tecrit oldu. Sedat da İsrail parlamentosunda konuşan ilk devlet başkanı olma unvanını kazandı. Sonraki yıllarda ise radikal İslamcı gruplar tarafından düzen-lenen bir saldırıyla öldürüldü; onun yerine ise Hüsnü Mübarek geçti.

Bu arada gerek Filistin topraklarında ve gerekse dışarda FKÖ'nün direniş ha-reketi gerilla biçimlerine bürünerek devam etmekteydi. Hem içeride ve hem de dışarıda İsrail Siyonistlerine büyük darbeler indirmekteydi. En büyük direniş alanlarından biri de Lübnan'dı. 1975-1976 yılındaki iç savaşta faşist Falanjistle-rin, Lübnan'daki Filistinlilerin elindeki Tel-Zaatar kampına karşı giriştikleri kat-liam hafızalarda tazeliğini koruyor. Filistinliler, bu kampta iki aya yakın direnişin ardından yenildiler ama geriye bir direniş destanı bıraktılar. 53 gün süren ku-şatmanın ardından kamp yerle bir edildi. Bu kampta yaşanan dehşet verici kat-liamda dönemin Suriye devlet başkanı Hafız Esad'ın payı da tarih tarafından kayda geçmiştir. Lübnan'ın önce Suriye ve sonra da İsrail tarafından işgalinde de Filistin Kurtuluş Örgütü Lübnanlı direniş hareketinin yanında yer aldı.

Ürdün'de de Filistinlilere karşı kral Hüseyin'in talimatıyla Ürdün ordusu ta-rafından 17 Eylül 1970 tarihinde bir katliam gerçekleştirildi. Eylül ayında ger-çekleştirilen bu katliam tarihe "Kara Eylül" katliamı olarak kazanmıştır. Ürdün'deki nüfusun yüzde altmışı Filistinlidir; yani çoğunluk. Toplumsal hoş-nutsuzluk fırtınalarının yaklaştığını sezen kral Hüseyin, Filistinlilerin çoğunluğu teşkil ettiği bu alanda gelişecek olan Filistin direnişinin kendi gerici iktidarını tehdit edebileceği ve sonunu hazırlayabileceği endişesiyle hiç çekinmeden ha-fızalardan asla silinmeyecek olan Kara Eylül katliamında binlerce Filistinli'yi katletme emrini vermekten çekinmemiştir. Arap devletlerini yöneten kralla-rın, faşist yönetimlerin elleri Filistin halkının kanına bulaşmıştır. Çünkü bu top-lumsal tabanın ve direniş güçlerinin, devrimci gelişme çizgisi tüm gerici Arap devletleri için potansiyel bir tehdit unsuru olarak görülüyordu.

Anlaşılr ki, Filistinliler yalnızca İsrail Siyonistlerinden değil, Arap devletlerinin faşist yönetimlerinden de çokça eza-cefa çektiler. Filistin her daim gerici Arap devletleri tarafından arkadan hançerlenmiştir; hep ikiyüzlü tutum içinde olmuşlardır gerici Arap devletleri. Bu devletler ve bunları yöneten krallar ve diğer yönetici diktatörler tarafından Filistin davası “satılmış bir dava” olarak kalakalmıştır hep.

1982 yılında Lübnan’da gelişen direniş hareketi İsrail için çıbanbaşı olmaya başlamıştı. İsrail bu direniş hareketini bastırmak için Güney Lübnan’a girdi ve buradaki Falanjistlerin desteğini de alarak tarihinin en büyük katliamlarından birini burada gerçekleştirdi. Bu saldırıyı, sınıra yakın olan yerleşim alanlarının korunması ambalajıyla maskelediler. Bu saldırıyla ülkenin güneyini işgal ettiler ve Beyrut’a dek ilerleyerek bu alandaki FKÖ’nün varlığına son verdiler. FKÖ ülkeden çıkarıldı. Eylül 1982’de kampa giren eli kanlı cellatlar savunmasız-silahsız insanları kadın ve çocuk demeden katlettiler ve kampı yerle bir ettiler. Sabra ve Şatilla katliamı olarak bilinir bu katliam. FKÖ ülkeden çıkartıldığı için Filistin Kampları korumasız kalmıştı bu katliam sırasında.

Bilinir ki bu dönemde Ariel Şaron Savunma Bakanıydı ve bu alandaki katliamın esas sorumlusuydu; bu katliamla savaş suçu işlemiştir uluslararası hukuka göre. Bu katliamla birlikte katliamın baş sorumlusu Ariel Şaron Beyrut kasabı olarak anılagelmiştir. Bu arada işgal altına aldığı Gazze Şeridi ve Batı Şeria’da yerleşim yerleri inşa etmeyi de ihmal etmedi İsrail Siyonistleri. Artık hiçbir işe yaramayan ve salt ABD’nin elinde bir kukla olan Birleşmiş Milletler’nin kararlarına karşın.

Şunu da belirtelim ki, yukarıda açıkladığımız gibi Filistinliler yalnızca Siyonist İsrail devletinin değil, diğer komşu Arap devletlerinin de, Ortadoğu’nun bu gericilik merkezlerinin de saldırılarına maruz kaldılar. Ne ki tüm gaddarca saldırı ve insanlık dışı katliamlar karşısında, tüm bu kuşatmalar karşısında Filistin halkı her daim onurlu ve soylu direniş örnekleriyle dünyanın ezilenlerinin yüreğinde hak ettiği saygınlığı kazandı ve Filistin davası tüm dünya kamuoyu nezdinde haklı bir yer edindi. Ve üstelik halkların direniş sembolü olarak görüldü her yerde.

Filistin kendi bağımsızlığını 15 Kasım 1988 tarihinde Cezayir’de ilan etti. Bu bağımsızlık ilanı, aralarında Rusya, Çin gibi ülkelerin bulunduğu çoğu ülke tarafından tanınmıştı. Bağımsızlığını ilan ettiği dönemde Filistin topraklarında söz sahibi değildi. Bu arada, Mısır’dan sonra bu kez Ürdün, 1993 yılında İsrail’le barış anlaşması imzalar.

Her türlü zulme, katliama, sürgün ve yok etme politikalarına karşın Filistin direnişini ne içeride ve ne de dışarıda alt edemeyenler, İntifadayla köşeye sıkışanlar, ABD'nin baskısıyla FKÖ ile diyaloga geçmeye başladılar. Kaldı ki, Arafat zaten çoktandır "iki devletli çözümü" savunmaya başlamıştı bile.

Kuşku yok ki, 1987 yılında Gazze'den başlayıp Batı Şeria'ya sıçrayan birinci İntifada tüm dünyanın ilgi odağı haline gelmişti. Taş ve sapanlarla tanklara ve ağır silahlara karşı kadını erkeği ile çocuğu yaşlısı ile topyekün ayağa kalkan bir halkın direniş destanıdır İntifada. İsrail faşizminin katliamlarına karşı, onun işgal ve vahşetine karşı bir halkın kitlesel başkaldırısıdır bu ilk İntifada. Bu ilk İntifada salt tanklara ve ağır silahlara karşı bir başkaldırı değildi; aynı zamanda İsrail mallarını boykot etmek, sivil itaatsizlik de dahil bir dizi eylem biçimi şeklinde yürütülmekteydi. Ama ne ki, tanka ve ağır silahlara karşı taş atan çocuklar ve Filistin halkı bu İntifadanın simgesi haline gelmişti tüm dünyada.

İşte bir yandan bu İntifadayı bastırmak ve bir yandan da uzun yıllara yayılan direniş pasifize etmek için dış koşulların da baskısı altında barışa giden kapı aralanmaya başlandı ve 1988 yılında FKÖ barış sürecine girdi. Cezayir'de toplanan Filistin Ulusal Konseyi 1947 yılındaki BM kararları temel alınarak "iki devletli çözümü" kabul ettiğini açıkladı. Burada 1947 yılındaki kararlara ek olan temel bir nokta; İsrail'in 1967 savaşıyla işgal ettiği topraklardan geri çekilmesiydi. Bu arada, daha önce de açıklandığı gibi, 1987 yılında Hamas örgütü de, bu İntifada sürecinde Şeyh Ahmet Yasin önderliğinde kuruluşunu ilan eder.

Yıl 1991'i gösterdiğinde Madrid Zirvesi başlar. Bu zirvede Suriye-Ürdün ve FKÖ üyesi olmayan Filistin heyeti masaya oturur. Zaten öncesinde de ABD-FKÖ diyalogu başlamıştı bile. Ancak İsrail FKÖ'yü tanımadığı için masaya FKÖ ile değil, FKÖ üyesi olmayan Filistinlilerle oturmuştu. Girilen bu süreç 1993 yılında "Oslo Barış Süreci"ne yolu açmış ve bu süreç bir anlaşmayla sonuçlanmıştı. Bu dönemde, yani 1992 yılında İsrail'de İşçi Partisi işbaşına gelmişti.

1993 yılında Arafat "Oslo Barış Süreci"nde "İlkeler Deklarasyonu"nu imzalar ve böylece de sürgündeki yaşamı sona erer; Yaser Arafat Filistin'dedir artık. Buna göre; Filistin'in İsrail'i devlet olarak tanınması karşılığında işgal ettiği topraklardan aşamalı olarak geri çekilmesi için esasıydı. Ne ki bu Deklarasyon için taraflar 4 Mayıs 1994 yılında Kahire'de bir kez daha bir araya geldi ve İlkeler Deklarasyonu'nun nasıl uygulanacağı üzerine beş yıla yayılan bir plan üzerinden anlaşma sağladı. Buna göre; İsrail Gazze Şeridi'nin büyük bir bölümünden ve Batı Şeria'daki Erila kentinden de çekiliyordu. Fakat yol karmaşık

ve çetrefilliydi. Aşılması gereken büyük güçlükler vardı: Kudüs'ün statüsü, Filistin devletinin kurulması, İsrail'in işgali altındaki alanlarda Yahudi yerleşiminin durdurulması ve de yerinden-yurdundan edilen 3.5 milyonu bulan mültecilerin durumu. Evet, bunlar hala aşılmamış sorunlar yumağı olarak o günden bu güne yerli yerinde duruyor.

Süreç devam ediyordu; İkinci Oslo görüşmeleri de 1995 yılında başlamıştı. Yapılan anlaşmalara göre Gazze Şeridi ve Batı Şeria üç kategori içinde ele alındı. Filistin'in denetimdeki yerler A kategorisi; Yönetimin Filistin'de güvenliğinin İsrail'de olduğu B kategorisi ve bütününü İsrail'in denetimi altındaki alanlar C kategorisi olarak ayrılmıştı. Nedir ki, Oslo barış sürecinde Filistin'in devlet olarak bağımsızlığı ile sonlanması öngörülmesine karşın İsrail bu da dahil anlaşmanın esas maddelerine uymadığı gibi hem işgal bölgelerinde yerleşim alanlarını gitgide daha da genişletmeye devam etti ve hem de Filistinlilerin yaşadığı toprakları birbirinden kopartarak tecrit politikası güttü.

Ara bir parantezle söylemeliyiz ki; 1948-49 savaşı ile birlikte Mısır'ın denetimine geçen Gazze Şeridi 1967 savaşıyla gene İsrail faşizmin pençeleri altında girdi; 2005 yılında varılan bir anlaşmayla İsrail işgali sona erdi; 2007 ise El Fetih'i kovan Hamas örgütünün denetimi altına girdi. Yine parantezi kapatarak devam edelim.

Çeşitli görüşmelerle yapılan anlaşmalar ve üzerinde uzlaşılan konuların esasında hiçbir ilerlemenin olmaması Filistin halkında öfke kabarmasına ve biriken öfkenin yatağından taşmasına yolu açıyordu. Tam da bu ortamda Beyrut kasabı lakaplı Şaron'un Eylül 2000 yılında tahrik edici bir girişimi, yani onun Mescid-i Aksa'yı ziyaret etmesi halkta öfke patlamasına yol açtı. İkinci bir intifadaya, El Aksa diye anılan intifadaya yol açtı. İsrail'in bu intifadaya yanıtı her zamanki sertliğin de ötesindeydi. Gazze Şeridi ve Batı Şeria hemen hemen tümüyle işgal edildi ve Arafat'ın bulunduğu alan kuşatıldı. Siyonist İsrail devleti Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nin ikinci önderi konumundaki Ebu Ali Mustafa'yı füzeyle evinde vurarak katletti. Ebu Ali Mustafa olarak bilinen Tugaylar ismini bu liderden alır. Hamas'ın da birçok kuruluşunu yerle bir etti ve birçok üst düzey Filistin önderleri füzelerin hedefi haline gelerek katledildi.

Oslo süreci FKÖ'nün halk kitleleri nezdinde yıpranmasına ve teşhir olmasına neden oldu. Yapılan onca görüşmelere, mutabakata rağmen elde edilen "sonuçsuzluk" FKÖ'yü ciddi anlamda kitlelerin ruh halinden kopardı. Zira, bu süreçte ne Filistin bağımsız bir devlet olarak varolabildi ve ne de mülteciler, sınırlar, yerleşim alanları ve Kudüs'ün durumu çözümlenebilmişti. "Barış için

toprak" formülü tıkanmıştı ve bir sonuç vermiyordu. Umulan amaçlarla varılan sonuçlar tam bir karşıtlık doğasındaydı. Yığınların FKÖ'den kopma süreci hızlanmıştı. Zira Oslo süreci hiçbir başarı elde edemeden duvara toslamıştı.

Kaldı ki, İsrail tarafı İkinci İntifadadan sonra Oslo anlaşmalarının hiçbirine bağlı kalmayacağını da açıklayacaktı Netanyahu'nun ağzından.

İsrail 2000 yılında Lübnan'dan çekildi; ne ki, 2002 yılında Batı Şeria'yı yeniden işgal etti. Gazze Şeridi ve Batı Şeria'da operasyon operasyonu izliyordu. Sayısız militan ve direniş örgütlerinin önde gelen militan ve önderleri bu operasyonlarda vahşice katledildi ve hatta aileleri ve çocuklarıyla birlikte. İsrail Siyonizmi tam bir barbarlık örneği sergiledi. Elbette onlar bu katliamlarına bir kılıf da bulmuşlardı: Terör örgütlerinin alt yapılarını yok etmek!

Bununla da yetinmediler. Arafat'ın 11 Kasım 2004 yılında Fransa'daki ölümünden sonraki yıllarda Hamas'la FKÖ arasında ortaya çıkan çelişmelerin yarattığı yarıklara sızarak bu çelişmeleri kışkırtıp "iç savaş" çıkararak "böl-yönet" politikasına yöneldiler. Arafat'tan sonra Mahmut Abbas FKÖ önderliğine seçildi; ve yapılan seçimlerde Filistin Özerk Yönetiminin başkanı oldu.

Süreç karmaşık bir hal almaya başlamıştı. 2006 yılında Hamas örgütünün seçim zaferi İsrail açısından tam bir düş kırıklığı olmuştu. Bu zaferin hemen ardından Hamas, İsrail'i tanımadığını açıkladı. Hamas'ın zaferinin ardından İsrail'in saldırıları yoğunlaşmaya başladı ve birçok Hamas militanı ve önderi katledildi. Bu zaferden sonra İsrail ve uluslararası emperyalist güçlerin terör örgütü olarak değerlendirdiği Hamas hükümetine ambargo uygulandı. Özellikle ABD ve batılı emperyalistler bu gerekçe üzerinden Filistin'e yapılan yardımı kestiler. Gazze Şeridi tam bir kuşatmaya maruz kaldı; takibat, kovuşturma ve tutuklama furyası başladı-bakanlar da dahil olmak üzere. Halk yokluk ve yoksullukla boğuşuyordu; ilaç bile yoktu; insanlar karanlığa gömülmüştü İsrail tarafından. Tam bir ekonomik ve de askeri abluka altına alınmıştı. Kısaca; Gazze yaşanmaz hale getirilmişti İsrail Siyonistlerince; açık bir hapishaneydi. Tam da bu süreçte Hamas- El Fetih çatışması kışkırtıldı ve başarılı da olundu.

2007'nin başlarında ise, her şeye karşın ortak bir ulusal birlik hükümeti oluşturmak için bir mutabakata varıldı ancak uzun ömürlü olamadı bu süreç. Hamas Gazze Şeridine geri döndü ve bu alan açık bir hapishane haline getirildi İsrail tarafından. Barış yerini yeniden çatışmaya bırakmıştı. Süregiden çatışma ya da daha doğrusu iç savaşta Hamas FKÖ'yü saf dışı bırakarak Gazze Şeridi'nin tüm kontrolünü eline aldı. Ve FKÖ'ye üye ve önde gelen militanlarına dünyayı dar etti ve birçoğunu da katletti, El Fetih'in birçok yerini işgal ederek onları saf dışı bi-

raktı. El Fetih'den "temizlenen" Gazze Şeridi'nde Hamas Örgütü'nün denetimi altında bir Hamas hükümeti oluşturuldu. Batı Şeria'da da Mahmut Abbas önderliğinde bir başka hükümet kurulmuştu. Böylece bölünmüş Filistin'de bir Hamas, diğeri de Abbas'ın önderliğindeki FKÖ'nün kontrol ettiği ikili hükümet dönemi başlamıştı ve her iki alanda, yani Batı Şeria ve Gazze İsrail faşistleri tarafından daha önce toprakları zaten birbirinden kopartılmış durumdaydı.

İsrail Siyonistlerinin katliamları, kuşatması ve devlet terörü dur durak bilmiyordu. Ne ki, tüm azgınca saldırılar, katliam ve ambargolara karşı Gazze halkı büyük bir özveriyle direniyordu. İsrail Siyonistleri yalnızca ekonomik vb, amborgayla yetinmiyor aynı zamanda da yoğun bir askeri saldırıyla halkı sindirmeye ve Hamas'ı ve diğer direniş örgütlerini halktan tecrit etmeye çalışıyorlardı. Fakat tüm çabalar boşa çıkıyordu. Halk İsrail'in insanlık dışı uygulamalarına karşı tek bir yürek olmuştu. Halk direnişten asla vazgeçmiyor ve sinmiyordu. İsrail Siyonizmine karşı ayağa kalkan tüm direniş örgütlerini sahipleniyor ve onların etrafında kenetleniyordu. Ne var ki, İsrail de boş durmuyor ve kuşatmayı "demir ağlarla" örüyordu. Daha birkaç yıl önce ördükleri duvarla Filistinlileri nefessiz bırakmaya and içmişti bu kan emici cellatlar.

Filistin'in bugünü

Hiç şüphesiz ki dünüyle bugünüyle bu tarih teslim alınamayan bir halkın onurlu bir direniş ve ayaklanma tarihidir. Şu kadarını söylemeliyiz ki, Faşist İsrail devleti ve ağababaları emperyalistler intifadalarla, gerilla saldırılarıyla, militanca ayağa doğruluşlarla yaşam hakkı bulan bu kahramanca direnişi boşa çıkarmaya, uzlaşıcı FKÖ yönetimi üzerinde kurulan uluslararası baskıyla, ablukalarla, tecrit vb. tüm araçlarla yaşam alevini söndürmeye çabaladırlarsa da ve de diplomasi koridorlarına hapsettillerse de yine de yeri geldiğinde Filistin halkı ve pasifizmi kabul etmeyen direniş güçleri bildik yolunda yürümeye devam etti. 2014 Temmuz'unda Siyonist İsrail devletinin topyekün saldırısına karşı ortak direniş güçlerinin başlattığı Tünel Savaşıyla kazandıkları prestij ve Siyonizmin tasarladığı amaçlarına ulaşamaması bunun en son ve en somut örneğidir.

İsrail faşizmi birçok kez ateşkes anlaşmaları yapmasına karşın her seferinde bir bahaneyle bunları bozmaktan geri kalmamıştır. Tıpkı bu son saldırı gibi. 2000'li yıllardan sonra 2003 yılındaki ateşkese uymayan da, bundan iki yıl sonra uygulanan ateşkese uymayan da, 2008-2009 yıllarında düzenlenen "Erimiş Kurşun Operasyonu" ile ateşkese bozup bu operasyonla 1400'ün üzerinde Filistinliyi katledip uymayan da, 2012 Kasım'ında 160'ın üzerinde Filistinlinin

katledilmesine yol açan “Bulut Sütunu” operasyonu ile uymayan da hep İsrail Siyonistleri olmuştur.

Ve nitekim 2014 yılında Gazze Şeridi’ne havadan, karadan ve denizden uçaklarla, tanklarla ve füzelerle düzenlenen operasyonla İsrail hep vahşetin temsilcisi ve Filistin halkının celladı rolünü oynayarak bugüne gelmiştir. Bu saldırıdan kısa bir süre önce, yani daha Haziran ayında Hamas’la El Fetih arasında bir uzlaşmaya varılmış ve her iki gücün ittifakı temelinde ortak bir hükümet üzerinde anlaşma sağlanmış ve hükümet kurulmuştu. Bu somut gelişme Hamas’ı terörist gören İsrail’in sert tepkisine neden oldu. Mahmut Abbas da İsrail’in hedefi haline gelmeye başladı. Batı Şeria’daki Hamas yanlısı birçok milletvekilinin de içinde olduğu tutuklama furysı başladı. İsrail Hamas’ın içinde yer aldığı bir hükümete açıktan tavır aldı. Bu hükümeti tanımadığını açıkladı. Yine aynı yıl üç Yahudi gencin kaçırılıp öldürülmesi, İsrail’in Gazze Şeridi’ne saldırısı için bulunmaz fırsat yarattı.

Bu saldırı, saldırı Filistin tarihinde yapılan en yıkıcı, en barbar ve en insanlık dışı saldırılardan biri olarak tarihte yerini alacaktır. Tankın, uçağın ve füzenin aynı anda ve topyekûn devreye sokulduğu bu saldırı sonucunda Gazze’deki yerleşim yerleri havadan denizden ve karadan yapılan saldırılarla yerle bir edilmiş, binlerce ev harabeye çevrilmiş; köprüler, sağlık alanları, elektrik santalleri tahip edilmiş ve dahası; 11 binin üzerinde Filistinli yaralanmış 2143 Filistinli de bu direnişte yaşamını yitirmiştir. Bu saldırıyla yapılan şey, tam bir vahşettir. Ne var ki, üç Yahudi gencin kaçırılarak birkaç hafta sonra ölü bulunması bahanesi üzerinden başlayıp iki aya yakın (51 gün) süren bu gaddarca saldırıyla İsrail, Gazze’deki direnişin alt yapısını çökertme, tünelleri yok etme amacına ulaşamamış ve yapılan barış görüşmeleriyle de, direnişçi güçler, İsrail karşısında geri adım atmamış tam tersine kuşatma çemberini bazı noktalarda gevşetmiştir.

2014 direnişi, basının yanlış biçimde çarpıtarak yansıttığı gibi salt Hamas örgütü ya da bir diğer dinci örgüt olan İslami Cihat Hareketi önderliğinde değil, tam aksine Filistin Halk Kurtuluş Cephesi gibi ilerici örgütler tarafından ortaklaşa yürütülmüştür. Kaldı ki, Filistin tarihinde direnişi ilk veren örgütler de FKÖ (sonradan pasifist-teslimiyetçi çizgiye kaymış), FHKC, FDKC gibi ilerici-devrimci örgütler olmuştur. Hamas’ın ortaya çıkışı 1987’dir. Bu bakımdan bu direnişi salt Hamas gibi dinci örgütlere mal etmek gerçeği çarpıtmaktan ibarettir. Direnişte öne çıkan esas olarak beş örgüt olmakla birlikte bunlarla birlikte onun üzerinde örgütün birleşik bir direnişidir verilen.

29 Kasım 2013 yılında Filistin'in Birleşmiş Milletler'de daha önceki "gözlemci statüsü", "üye olmayan gözlemci devlet" statüsüne yükseltilmiş bulunuyor. Ne ki BM'de gerçek anlamda devlet olarak tanınma noktası, bağımsız bir devlet olarak varolma hakkı, daima Filistin halkına fazla görülerek, bu mazlum halk, her yerinden zincire vurularak İsrail Siyonizmi'nin insafına terk edilmiştir. Bunun da içinde olduğu Filistin'in doğumla kazandığı en meşru ve haklı talepleri yerine getirilmediği sürece, bu sorun kanayan bir yara olarak kalmaya ve direniş de gerçekliğinden hiçbir şey kaybetmeden sürecektir.

Emperyalistlerin kuvvetli desteğindeki Siyonist İsrail devleti tarafından uzun zamandır birbirinden kopartılmış topraklar üzerinde yaşam mücadelesi veren Filistinliler arasındaki birliği bozmak ve emperyalistlerin-Siyonistlerin dayattığı teslimiyetçi çizgiyi kabul ettirmek bugüne dek devam edegelmiştir.

Bir yanda Oslo barış sürecinde ortaya çıkan pasifist-teslimiyetçi çizgi bir yanda da her iki halkın barış içinde bir arada ama onurluca, teslim alınarak değil, başka bir halkın iradesine boyun eğerek değil, özgür, eşit ve birbirine saygı temeli üzerinde yükselen bir çözümü kabul eden iki çizgi; anın tarihsel koşullarının karşı karşıya getirdiği iki çizgidir. İki halkın yan yana yaşadığı birbirinin diğerini dışlamadığı ve birbirlerinin haklarına saygı temeli üzerinde yükselen bir çizgi. Ne İsrail halkının ve ne de Filistin halkının dışlanmadığı bir çözüm.

Kuşkusuz ki, böyle bir çözümün ne Müslüman Kardeşler'in Filistin versiyonu Hamas ne İran yanlısı İslami Cihat ve diğer İslamcı örgütler ve ne de FKÖ tarafından yerine getirilemeyeceği ortadadır. Bu direniş örgütlerinin önderliğindeki bir yürüyüş, bir yandan dini, bir yandan da burjuva reformist kimliğinin ağırlığı altında çözüm reçetesi üretmekten uzak kalır.

Öte yandan dinle harmanlanmış burjuva-milliyetçi kulvardaki bir cepheleşme, proletarya ve halkların kardeşçe birliği temelini esas alan devrimci çözümün önündeki en büyük açmazlardan biridir. Milliyetçilik, şovenizm, mezhepçilik ve dincilikten beslenen bir yürüyüşün, Arap ve İsrail egemenlerinin yelkenlerini doldurmaktan başka bir işe yaramadığına tarih yeterince tanıklıktır.

Öte yandan, anın tarihsel koşullarında faşist İsrail devletinin ABD'nin Ortadoğu politikasını ayakta tutan askeri bir kolon işlevi göz önüne alındığında böyle bir çözümün bizzat emperyalistler tarafından çözümsüzlüğe gömüleceği açıktır. Onların temel amacı direnişçi örgütleri teslim alarak onları en yamsalsal silahlarından yoksun bırakarak emperyalist-Siyonist çözüme razı etmektir.

İsrail'in, Ortadoğu'da ABD'nin ileri bir karakolu, uzun zamandan beri Büyük Ortadoğu Projesinin stratejik bir sac ayağı olduğu ve bu durumun, İsrail ve Filistin halkının ortak çıkarları temelinde devrimci bir çözüme ulaşmada, ara bir çözüm, ikinci adımı hazırlayan bir ilk adım olan hakkaniyete dayalı iki devletli, iki halkın barış içinde yaşadığı bir çözüme ulaşmada en büyük frenleyici engel olduğu da anlaşılır olsa gerektir. Bu alan emperyalistler için, ekonomik, politik ve stratejik açıdan vazgeçilemez bir merkezdir; İsrail bu merkezde son derece önemli bir cephe gerisidir ABD için. Bu Siyonist devlet, ABD'nin bu alandaki nefes borusu ve askeri üssüdür. Filistin'in en büyük şansızlığı da buradadır. Neredeyse yüz yıla yaklaşan direniş geleneğinin birikimleri de onun bu şanssızlık içindeki şansıdır; şimdilik uzak bir ihtimal olsa da, eğer bu şansa, devrimci bir önderlik üzerinden gelişme olanağı sağlanabilirse.

*“Viktor Hugo, hükümet darbesi-
nin sorumlusuna karşı acı ve
nükteli sövüp saymalarla yetini-
yor. Olayın kendisi ona duru
gökte çakan bir şimşek gibi gö-
rünüyor. Olayı yalnızca tek bir
bireyin şiddet eylemi olarak gö-
rüyor. Bu bireye, tarihte eşi gö-
rülmemiş kişisel bir girişkenlik
gücü yükleyerek, onu küçült-
mek yerine büyüttüğünün far-
kına varmıyor.*

*Proudhon ise, hükümet darbesini,
daha önceki tarihsel gelişmenin
sonucu gibi sunmaya çalışıyor.
Ama hükümet darbesinin tarih-
sel yapısı, onun kaleminde, dar-
benin kahramanı için tarihsel
bir mazerete dönüşüyor...*

*Bana gelince, ben tersine
Fransa’da sınıf savaşımının
nasıl olup da sıradan ve gülünç
bir adamın kahraman rolü oy-
namasına izin veren koşulları ve
durumu yarattığını görüyorum.”*

(K. Marks)